

ΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 746
Παρασκευή
21 Σεπτεμβρίου 2001
Δρχ. 1000/ευρώ 2,93

ύριο πια στα...

Ένα κόμικ του Τάσου Αναστασίου

και αναλύσεις που γράφουν:

Νίκος Βρατσάνος

Νίκος Δελλατόλας

Νικ Έντουαρντς

Χρήστος Κασιμέρης

Πέτρος Μαρτινίδης

Θ. Μπατρακούλης

Μαίρη Μπόση

Σωτήρης Ντάλης

Κώστας Τσαλόγλου

Νίκος Φίλης

Δημήτρης Χαρίτος

Κ. Χατζηκωνσταντίνου

Ενθυμίσεις

Δ. Σολωμού,

Κ.Π. Καβάφη

και Ανδρέα Εμπειρικού

• Η μεγάλη
απάτη με το
Ολυμπιακό Χωριό

• Διαλύουν
την Ολυμπιακή
Αεροπορία

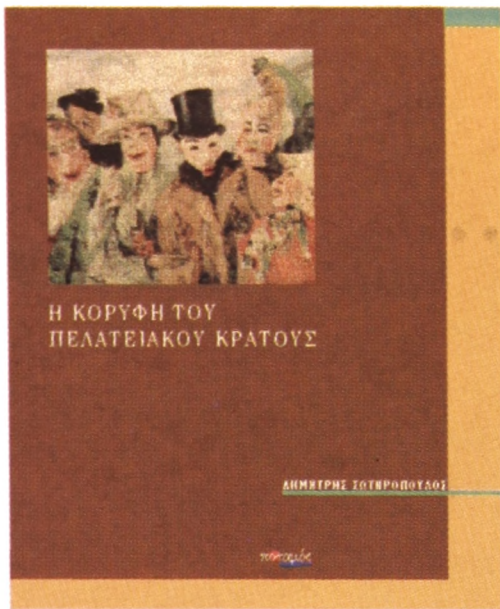
ISSN 110 822

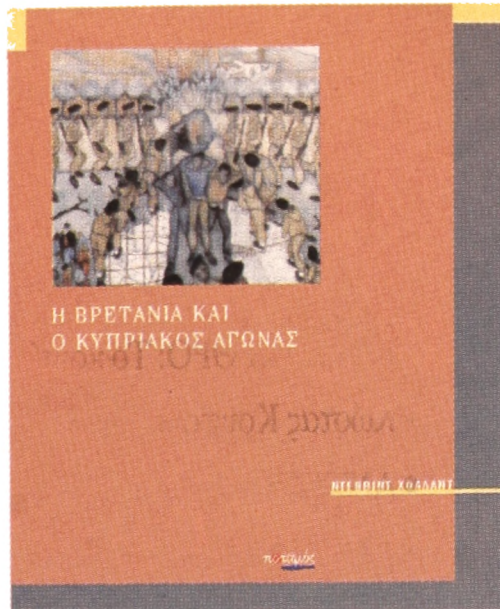
38>

982000

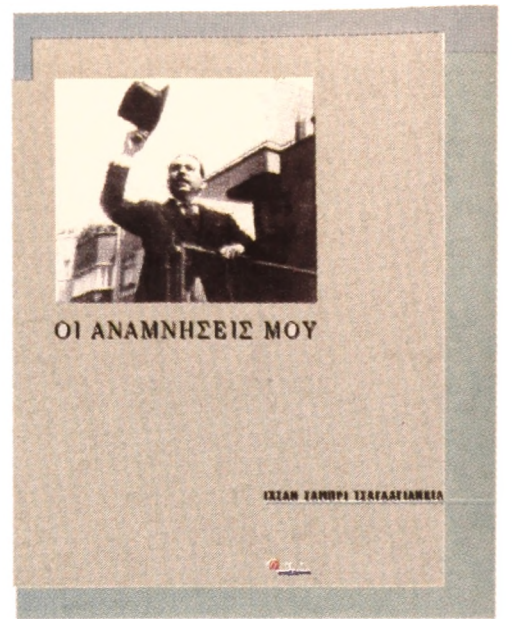
9 77

Δ. Α. ΣΩΤΗΡΩΠΟΥΛΟΣ
Η ΚΟΡΥΦΗ ΤΟΥ
ΠΕΛΑΤΕΙΑΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΡΟΜΠΕΡΤ ΧΟΛΛΑΝΤ
Η ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΚΑΙ Ο ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ
ΑΓΩΝΑΣ (1954-1959)

ΙΧΣΑΝ ΣΑΜΠΡΙ ΤΣΑΓΛΑΓΙΑΓΚΙΑ
ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΜΟΥ

Βιβλία που αξίζει να διαβάσετε

ΠΟΤΑΜΟΣ

ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ 31 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 72.31.271

ΡΕΝΑ ΑΓΓΟΥΡΙΔΟΥ
ΕΙΚΟΣΙ ΠΡΟΣΩΠΑ
ΖΗΤΟΥΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

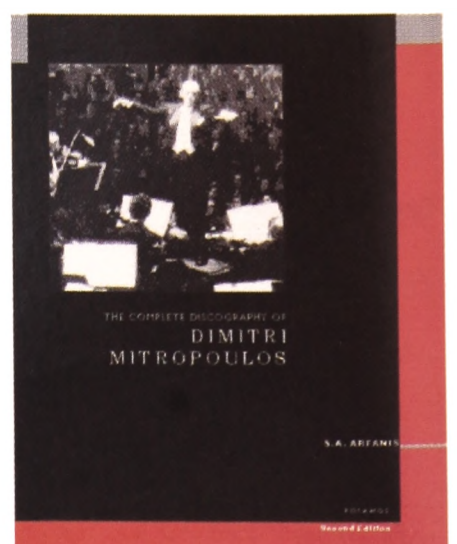
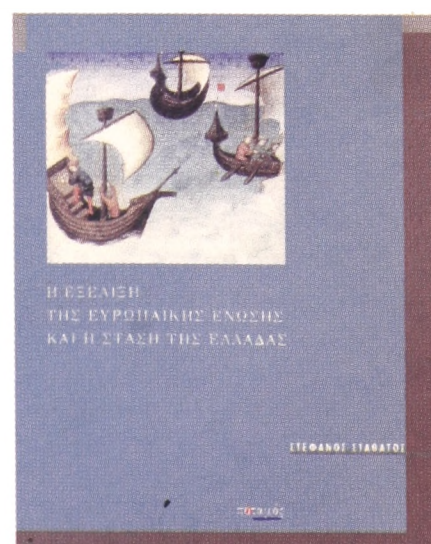
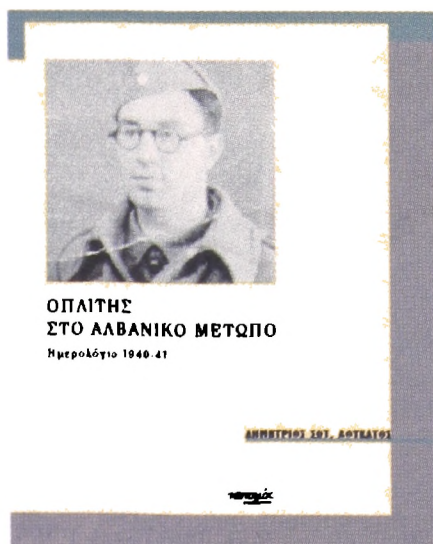
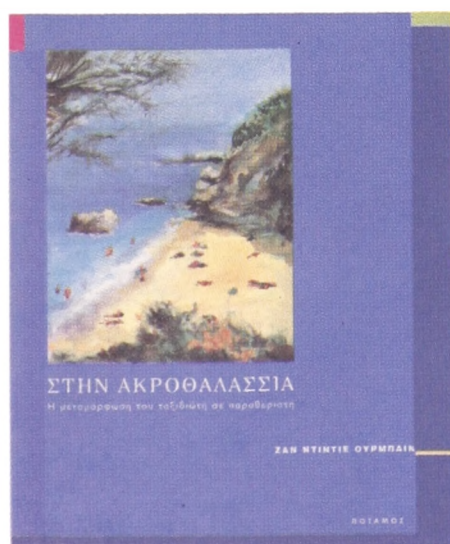
ΖΑΝ ΝΤΙΝΤΙΕ ΟΥΡΜΠΑΙΝ
ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΘΑΛΑΣΣΙΑ

ΔΗΜ. Σ. ΛΟΥΚΑΤΟΣ
ΟΠΛΙΤΗΣ ΣΤΟ ΑΛΒΑΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΤΑΘΑΤΟΣ
Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΚΑΙ Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

STATHIS A. ARFANIS
THE COMPLETED DISCOGRAPHY
OF DIMITRI MITROPOULOS

ΟΥΙΛΙΑΜ ΤΡΟΤΤΕΡ
Ο ΙΕΡΟΦΑΝΤΗΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Περίοδος Β' • Έτος 28ο • Τεύχος 746

Παρασκευή 21 Σεπτεμβρίου 2001

Τιμή τεύχους: 1.000 δρχ./2,93 ευρώ

ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 72.32.713-72.32.819, Fax: 72.26.107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Κωνσταντίνος Νούλας

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασιίου 5, Περιστέρι

Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 9.000 δρχ./26,41 ευρώ, Ετήσια
18.000 δρχ./52,82 ευρώ, Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.:
70.000 δρχ. Φοιτητική ετήσια: 16.000 δρχ./46,88 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 65 ευρώ, Ετήσια: 130 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 55 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 110 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 2.000 δρχ./5,86 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 237. 463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Το κουτί της Πανδώρας	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ANTHNΩP: Περιμένοντας τον «ευγενή αετό»	6
• ANTI-ΘΕΣΕΙΣ	8
• E-mail: Από τον Απόστολο Διαμαντή	11
• Δ. Ζ. Παπανικολάου: Το πρόβλημα του Ολυμπιακού Χωριού	12
• Γ. Τριφυλλής: Η πώληση της Ολυμπιακής	14
• Τ. Αναστασίου: GREECE'S NEW WAR (Κόμικ)	16
• Δ. Σολωμός: Η γυναίκα της Ζάκυνθος, Κ.Π. Καβάφης: Θεόδοτος, Ανδρέας Εμπειρίκος: Όχι Μπραζίλια μα Οκτάνα	21
• Π. Μαρτινίδης: Απόλυτη Παγκοσμιοποίηση ή η αποθέωση του οξύμωρου	24
• Νίκος Φίλης: Ο πόλεμος της τρομοκρατίας και η τρομοκρατία του πολέμου	26
• Κ. Τσαλόγλου: Η εκτυφλωτική δύναμη και οι φτωχοί και καταφρονεμένοι	29
• Μαίρη Μπόση: Τρομοκρατία ή πόλεμος	32
• Nick Edwards: Μαρτυρία από την Αμερική	34
• Σωτήρης Ντάλης: Κρίσιμα διλήμματα	36
• Ν. Δελλατόλας: Δέκα συν μία απαντήσεις γι' αυτούς που δάγκωσαν το <i>Μεγάλο Μήλο</i>	37
• Θεόδωρος Μπατρακούλης: Ο νέος «ιερός πόλεμος», οι αντιφάσεις της αμερικανικής αυτοκρατορίας και η Ευρώπη	40
• Χρήστος Κασιμέρης: Η νέα εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ	42
• Κ. Χατζηκωνσταντίνου: Ισλαμικός θρησκευτικός φανατισμός	43
• Νίκος Βρατσάνος: Όταν η απώλεια του αρχιτεκτονήματος δημιουργεί αρχιτεκτονική	44
• Δημήτρης Χαρίτος: Στον αστερισμό των... «Διδύμων»	46
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	49
• Βασίλης Μαζωμένος: Box office και τρομολαγνία	52
• Βαρβάρα Νεγκοπούλου: Οι «ήρωες» της Βαβέλ	54
• Μάνος Στεφανίδης: ΥΒΑ!	55
• Δημήτρης Χαρίτος: Επιτέλους, ευρωπαϊκός κινηματογράφος	56
• Γ. Ιωαννίδης: Μέρα Μαγίου πεθαίνει η Αντιγόνη	57
• Ειρήνη Μουντράκη: Παράσταση «Δρόμου»	58
• Ευρυδίκη Τρισόν-Μιλσανή: <i>Ήχοι απομακρύνσεων</i> της Κικής Δημουλά	59
• ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	62
• ΒΙΒΛΙΟ	64

Εξώφυλλο: *Le canon du palais Sajo* του Militch De Matchva

ΤΟ ΚΟΥΤΙ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ

ΑΠΟΓΕΜΑΤΑΚΙ, Τρίτη 11 Σεπτεμβρίου 2001. Στο απόμερο χωριό απολάμβανα το φως και παρακολουθούσα τον κυματισμό της κορφής ενός κυπαρισσιού που το λίκνιζε το αεράκι. Στο σπίτι υπήρχε τηλέφωνο· αλλά και τηλεόραση που όμως σχεδόν ποτέ δεν άνοιγε. Αίφνης χτυπά το τηλέφωνο. Ήταν ο Νίκος. Με ξετρύπωσε από το Παρίσι! *Άνοιξε την τηλεόραση, τώρα αμέσως, μου παραγγέλλει. Ποιο κανάλι, τον ρωτώ. Όποιο και νάναι*, ήταν η απάντηση κλείνοντας το τηλέφωνο.

ΕΤΣΙ κλειδώθηκα και παρακολούθησα. Μια δυο φορές βγήκα έξω στον κήπο να παρακολουθήσω το λίκνισμα του κυπαρισσιού. Αισθάνθηκα ηλίθιος. Τέτοια καταστροφή, τόσοι άνθρωποι χάθηκαν μέσα σε λίγα λεπτά, κι εγώ χαμένος σε μιαν άλλη άκρη του κόσμου παρέμενα αμέτοχος παρατηρητής. Ακόμη χειρότερα, αισθάνθηκα παντελώς ανίσχυρος.

ΠΡΟΣΠΑΘΟΥΜΕ δέκα ημέρες τώρα να παρακολουθήσουμε την ροή των πληροφοριών και αν το καλοσκεφτούμε, αυτό που μένει είναι η εικόνα των δύο πύργων να πλήττονται, να φλέγονται και να καταρρέουν. Και τα θύματα. Τα πολλά θύματα.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ μας βομβαρδίζουν με την δαιμονολογική εικόνα της αμερικανικής ηγεσίας. Το κυνήγι των μαγισσών, η CIA, το FBI, ο Μπιν Λάντεν, οι Αφγανοί, το Ισλάμ. Η επιστράτευση, η συμμαχία του ΝΑΤΟ, η παραζάλη από τις «αναλύσεις» σε κανάλια, ραδιόφωνα και τον Τύπο. Αυτές τις ώρες όλες οι αναλύσεις δεν μοιάζουν να είναι πειστικότερες από το αφήγημα ενός κόμικ. Γιατί αν όλοι όσοι προσπαθούμε να «αναλύσουμε», είχαμε πράγματι τις πληροφορίες που πρέπει να προϋπήρχαν, θα είχαμε ίσως προβλέψει. Αυτό όμως που επικάθεται ως αίσθηση είναι η πλήρης αδυναμία κατανόησης και ερμηνείας.

ΚΑΤΙ πάντως στο οποίο όλοι λίγο-πολύ συμφωνούν, είναι πως από τις 11.9.2001 ξεκίνησε μια νέα εποχή. *Το αύριο πια σαν αύριο δεν θα μοιάζει*. Μόνο που αυτό το Αύριο δεν έχει πρόσωπο. Ή μάλλον το πρόσωπό του είναι *ά-μορφο*, είναι δηλαδή ειδηχθές κι αποτρόπαιο· το πρόσωπο μιας Μέδουσας που έρχεται από το μέλλον καβάλα σε πυραύλους. Ο θαυμαστός καινούριος κόσμος ανέτειλε. Η νέα χιλιετία άρχισε στις 11 Σεπτεμβρίου, με ό,τι αυτό μπορεί να σημαίνει. Θα μπορούσα να σας περιγράψω μερικές σκηνές βίας με πρωταγωνιστές σεκιουριτάδες που παρακολούθησα τις τελευταίες ημέρες. Σκηνές ρατσισμού εναντίον Αλβανών αλλά και Πακιστανών με διαφορετικές αφετηρίες για την κάθε περίπτωση. Θα μπορούσα ακόμη να αναφερθώ σε πρόσωπα που εικονογραφούν τον ραγιαδισμό και τον γραικυλισμό. Όμως προτιμώ να καταθέσω την άγνοιά μου και την συσκότιση ως τα πραγματικά αίτια, τους υπεύθυνους, τις συνέπειες. Νομίζω ότι κάποιος άνοιξε ένα εφιαλτικό κουτί της Πανδώρας και οι συνέπειες θα ήταν αφελές να προσμετρηθούν από τώρα.

ΛΙΓΕΣ ΣΚΟΡΠΙΕΣ σκέψεις ακόμη: Δεν υπάρχει πλέον ασφάλεια πουθενά και κανείς δεν είναι άτρωτος, ούτε και η υπερδύναμη. Η ηγεσία του πλανήτη μοιάζει κατώτερη των περιστάσεων ενώ οι κίνδυνοι ελλοχεύουν παντού. Δεν πρέπει μάλιστα να ξεχνάμε ότι μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ πυρηνικά όπλα έχουν ακόμη και ιδιώτες. Οι προβλέψεις δικές σας. Η στάση της Ευρώπης δεν είναι ό,τι θα προσδοκούσε η δημοκρατική μας συνείδηση. Και η Ελλάδα; Ας σκεφθεί ο καθείς το κοινό μας, αβέβαιο μέλλον. Εμείς, τα οιονεί θύματα και οι οιονεί τρομοκράτες των τρομοκρατών μας.

ΕΠΙΘΥΜΩ να βρεθώ και πάλι στο απόμερο χωριό και να παρακολουθήσω τον κυματισμό της κορφής του κυπαρισσιού όπως το λικνίζει το αεράκι.

Υ.Γ. Το σημείωμα μας άφησε στα γραφεία του περιοδικού ο Φ.Κ. και έφυγε διακριτικά. Το υιοθετούμε.

αντί

Οι εκουχχραινισται

ΑΛΛΑΞΕ
Ο ΠΛΑΝΗΤΗΣ
ΣΕ ΜΙΑ ΜΕΡΑ
....

109

Περιμένοντας τον «ευγενή αετό»

ΟΚΤΩ ΜΕΡΕΣ μετά τα εφιαλτικά, τρομοκρατικά γεγονότα της «μαύρης Τρίτης» (το σημείωμα αυτό γράφεται την Τετάρτη 19 Σεπτεμβρίου βράδυ), οι απαντήσεις στα επίσης εφιαλτικά ερωτήματα της διεθνούς κοινής γνώμης παραμένουν μετέωρες: Βαίνουμε προς ένα ασυγκράτητο κύμα αντιποίνων, που θα τροφοδοτήσει ένα νέο φαύλο κύκλο βίας; Ενδέχεται οι Ταλιμπάν να παραδώσουν (έστω υπό όρους) τον Μπιν Λάντεν στους Αμερικανούς, για τα «περαιτέρω»; Έχουν δίκιο όσοι πιστεύουν ότι, μετά τις επιθέσεις στο Μανχάταν και στην Ουάσινγκτον, «τίποτε δεν θα είναι πλέον όπως πριν» και ότι τα χτυπήματα αυτά θα μπορούσαν να κάνουν την Αμερική «πιο ανθρώπινη», λιγότερο υπερφίαλη, περισσότερο συνεργάσιμη;

ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ εκκρεμούν. Αλλά όλες οι ενδείξεις συγκλίνουν στο ότι οι ΗΠΑ προετοιμάζουν το έδαφος για μια, άνευ προηγουμένου, πολεμική επιχείρηση, με στόχο το Αφγανιστάν (σε πρώτο στάδιο), αλλά και το Ιράκ, τη Λιβύη, το Σουδάν – παντού όπου, κατά την εκτίμηση των Αμερικανών, ελλοχεύουν οι «δυνάμεις του κακού». Νηφάλιες φωνές μπορεί ν' ακούονται:

Από τον γενικό γραμματέα του ΟΗΕ Κόφι Ανάν («να μην προκληθεί χάσμα Δύσης-μουσουλμάνων») ή τον Ρουντ Λούμπερς, ύπατο αρμοστή του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες («εκατομμύρια Αφγανοί αντιμετωπίζουν ήδη το φάσμα του θανάτου από πείνα...») ή από τον κινέζο υπουργό Εξωτερικών Ζου Μπανκζάο («οποιαδήποτε ενέργεια αντιποίνων δεν πρέπει να πλήξει αθώους ανθρώπους»), αλλά τίποτε, μέχρι στιγμής, δεν φαίνεται ικανό να ανακόψει την πρόθεση της Ουάσινγκτον να προχωρήσει σε «εκστρατείες διαρκείας, πολλαπλών κτυπημάτων». Το Αφγανιστάν θα πληγεί – δηλώνουν εκπρόσωποι της CIA – «ακόμα και αν οι Ταλιμπάν μάς παραδώσουν τον Μπιν Λάντεν».

ΦΩΝΕΣ σύνεσης, όμως, ακούονται και από το εσωτερικό των ΗΠΑ, καθώς και εγκυρότατα δημοσιογραφικά όργανα. Ο Νόαμ Τσόμσκι δεν αποκλείει την πιθανότητα «μιας ευρύτερης σύρραξης, με καταστροφικές επιπτώσεις για ένα μεγάλο μέρος της ανθρωπότητας» (αν τελικά υιοθετηθεί η γραμμή των τυφλών αντιποίνων) ενώ η *Ιντιμπέντεντ* προειδοποιεί τον Μπους ότι η «σταυροφορία» του κατά του Αφγανιστάν, σε

μια χώρα όπου «φιλοξενείται» το 10% των ναρκών του πλανήτη (από τα χρόνια της σοβιετικής κυριαρχίας), μπορεί να έχει κόστος χειρότερο από εκείνο του Βιετνάμ.

ΟΣΟ ΓΙΑ το ερώτημα κατά πόσο το χτύπημα της Τρίτης 11 Σεπτεμβρίου θα καταστήσει την Αμερική «πιο ανθρώπινη», λιγότερο αυτάρεσκη, λιγότερο επίμονη στην εγκαθίδρυση ενός δικού της μονομερούς ηγετικού παρεμβατισμού, οι γνώμες διίστανται. Ο Φράνσις Φουκουγιάμα, λόγου χάρη (γνωστός ως θεωρητικός του «τέλους της ιστορίας») υποστηρίζει ότι το πλήγμα που δέχθηκαν, για πρώτη φορά, οι ΗΠΑ μέσα στο έδαφός τους, θα τις υποχρεώσει, τελικά, να γίνουν «μια πιο συνηθισμένη χώρα, υπό την έννοια ότι θα έχουν συγκεκριμένα συμφέροντα και πραγματικά τρωτά σημεία και δεν θα νομίζουν πια ότι μπορούν να καθορίζουν μονομερώς τη φύση του κόσμου μέσα στον οποίο ζούν».... Το ίδιο υποστηρίζουν και άλλοι αναλυτές, οι οποίοι είναι της γνώμης ότι η επίθεση στο Γουέρλντ Τρέιντ Σέντερ θα σημειώσει την απαρχή ευρύτατων διεθνών συσπειρώσεων, με στόχο την υπεράσπιση του πολιτισμού. Μόνο που «υπεράσπιση του πολιτι-

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (1999)

Α' εξάμηνο 1999

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, Αθήνα)

δυσό ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη
677 έως και 689 (ο 50ος)
και 690 έως και 702 (ο 51ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών
Στους τόμους του περιοδικού ANTI
αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.

Β' εξάμηνο 1999

σμού» –σημειώνει ο καθηγητής και συγγραφέας Timothy Garnton Ash– θα πει «δικαιώματα για όλους, εφαρμογή του διεθνούς δικαίου για όλους». Υπάρχει, όμως, και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία το πλήγμα που δέχτηκε για πρώτη φορά η Αμερική στο έδαφός της, θα την οδηγήσει σε ένα νέο είδος απομονωτισμού.

* * *

ΠΩΣ ΔΕΧΘΗΚΕ, όμως η κοινοτική Ευρώπη, η κοινοτική Ελλάδα, το χτύπημα της Τρίτης 11 Σεπτεμβρίου, στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης και στο Πεντάγωνο; Και πώς αντιμετωπίζουν σήμερα την επικείμενη επίθεση του «Ευγενούς Αετού» κατά του Αφγανιστάν ή οποιουδήποτε άλλου «απειθαρχου» μουσουλμανικού κράτους; [Όπως είναι γνωστό, οι σημαίες, οι σάλπιγγες και οι αετοί ήταν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των θριάμβων που οργάνωναν οι ρωμαίοι στρατηγοί, ύστερα από μια νικηφόρα εκστρατεία]. ΑΣΦΑΛΩΣ, δεν υπήρξε ευρωπαϊκή κυβέρνηση που να μην καταδίκασε το τρομοκρατικό αυτό χτύπημα, με τις εκατόμβες των αθών θυμάτων του. (Ός την ώρα που σύρονται οι γραμμές αυτές, οι νεκροί ανέρχονται σε 62 και οι αγνοούμενοι σε 5.422). Ωστόσο, η καταδίκη αυτή δεν απέτρεψε την προσπάθεια σειράς ευρωπαϊκών κυβερνήσεων (πλην της βρετανικής) να υπαγάγουν την ανάληψη οποιασδήποτε στρατιωτικής δράσης αντιπάλων στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, πιστεύοντας ότι –μέσω των μηχανισμών λήψης και επεξεργασίας αποφάσεων της Συμμαχίας– θα μειώσουν την ένταση του τυφλού μένους των Αμερικανών, οι οποίοι χωρίς να έχουν ακόμα απτές αποδείξεις, ετοιμάζονται να βομβαρδίσουν το Αφγανιστάν και οποιαδήποτε άλλη «ύποπτη χώρα». Ήδη, την Ουάσινγκτον επισκέφθηκαν ο γάλλος πρόεδρος Ζακ Σιράκ και ο προεδρεύων του συμβουλίου της Ε.Ε., βέλγος υπουργός Εξωτερικών Λουί Μισέλ, ενώ έπονται ο εκπρόσωπος της Ε.Ε. για τα θέματα Εξωτερικής Πολιτικής Χάβιέ Σολάνα, ο γερμανός υπουργός Εξωτερικών Γιόσκα Φίσερ, με τελευταίο στη σειρά τον ρώσο υπουργό Εξωτερικών Ιγκόρ Ιβανόφ. Την Ουάσινγκτον επισκέφτηκε και ο βρετανός πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ, αλλά η

«αποστολή» του μάλλον διαφορίζεται από τη στάση των άλλων ευρωπαϊκών κυβερνήσεων.

ΟΣΟ ΓΙΑ τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης, το μόνο ενδεικτικό στοιχείο που υπάρχει –πέρα από την έκφραση αλληλεγγύης προς τον αμερικανικό λαό και την κυβέρνησή του– είναι η αναφορά του υπουργού Εξωτερικών Γ. Παπανδρέου στην απόφαση ενεργοποίησης του άρθρου 5 της Συνθήκης του Βορειοατλαντικού Συμφώνου. Πλην, αυτό δεν σημαίνει –πρόσθεσε ο κ. Γ. Παπανδρέου– «ότι δίνουμε στις ΗΠΑ λευκή επιταγή». Και αμέσως παρακάτω: «Όλοι οι Ευρωπαίοι αντιτίθενται στις απονενομημένες, τυφλές ενέργειες, οι οποίες δεν λύνουν το πρόβλημα, αλλά αντίθετα δημιουργούν νέα αδιέξοδα και πόλωση με τον αραβικό κόσμο». Ο υπουργός Εξωτερικών δεν απέκλεισε την προσφυγή στα στρατιωτικά μέσα: «Είναι και αυτή μια εκδοχή –είπε– αλλά, παράλληλα, πρέπει να δούμε τα αίτια πάνω στα οποία πατά η τρομοκρατία».

* * *

ΣΤΑ ΑΙΤΙΑ της τρομοκρατίας αναφέρθηκε και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωστής Στεφανόπουλος (προσφωνώντας τον πρόεδρο της Ισλανδίας Ο. Γκρίμπσον) και –εν εκτάσει– ο πρόεδρος του Συνασπισμού, Νίκος Κωνσταντόπουλος, στο Φεστιβάλ της Νεολαίας του ΣΥΝ: Η τρομοκρατία θα αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά –τόνισε– μόνον εάν αρχίσουν να αντιμετωπίζονται, στην ρίζα τους, τα προβλήματα που διαμορφώνουν τις συνθήκες μέσα στις οποίες επωάζονται τα αυγά του φιδιού. «Όσο οι αποκλεισμοί, οι ρατσισμοί, η ξενοφοβία και οι εθνικισμοί κομματιάζουν λαούς και κοινωνίες, τόσο θα διαμορφώνονται οι όροι για να βρίσκουν απήχηση φανατισμοί κάθε είδους, ιδεολογίες του μίσους και της εκδίκησης, ιδεολογίες που αποβλέπουν στον αφανισμό όλων όσοι θεωρούνται υπεύθυνοι για τον σημερινό κόσμο». Και η κατακλείδα: «Αν θέλουμε στ' αλήθεια να σώσουμε τον κόσμο από τον εφιάλτη της ανεξέλεγκτης τυφλής βίας και τρομοκρατίας, τότε αυτόν τον κόσμο πρέπει να τον αλλάξουμε».

ΑΛΛΑ ΣΤΑ αίτια της τρομοκρατίας, αναφέρθηκε και πλήθος διεθνών ανα-

λυτών, επισημαίνοντας, τις περισσότερες φορές, το γεγονός ότι ο καθημερινός Αμερικανός «αδυνατεί να κατανοήσει γιατί οι ΗΠΑ έγιναν στόχος μιας τέτοιας επίθεσης». Η επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου –σημειώνει η γνωστή αρθρογράφος Joan Smith– ήταν, κατά πάσα πιθανότητα μια αντίδραση στην καταστροφική στήριξη που προσφέρουν οι ΗΠΑ στο Ισραήλ και απηχεί την απόλυτη απόγνωση που νιώθουν οι άνθρωποι σε όλη τη Μέση Ανατολή για τη μοίρα των Παλαιστινίων.

ΕΡΩΤΗΜΑ: Να υποθέσουμε ότι η απόφαση του Ισραήλ ν' αποσύρει τις στρατιωτικές δυνάμεις του από τη δυτική όχθη της Γάζας, αλλά και η έκκληση του Γιασέρ Αραφάτ προς τους Παλαιστίνιους ν' αποφύγουν τις επιθέσεις κατά των Ισραηλινών, «ακόμα και αν προκληθούν», οφείλεται σε κάποια πρώτη «μεταμέλεια» των Αμερικανών, για την ως τώρα στάση τους στο Μεσανατολικό; (Θεωρείται βέβαιο ότι η αποχώρηση των Ισραηλινών από τη δυτική όχθη της Γάζας έγινε ύστερα από υπόδειξη του υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ Κόλιν Πάουελ).

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, στο οκταήμερο που κύλησε, τα ελληνικά ΜΜΕ στέγασαν ή παρουσίασαν ένα ολόκληρο καλειδοσκόπιο διαφορετικών απόψεων ή εκτιμήσεων ως προς τα αίτια της τρομοκρατίας. Από την άλλη, δεν έλλειψαν οι επισημάνσεις για τον κίνδυνο περιστολής βασικών ελευθεριών και δικαιωμάτων, στο όνομα του πολέμου κατά του «ολοκληρωτισμού του Τζιχάντ». Θλιβερή εξαίρεση: Κάποιοι ελάχιστοι που διαδήλωσαν χαρά επειδή, επιτέλους, και οι ΗΠΑ γνώρισαν τον πόλεμο στο έδαφός τους. Δεύτερη, επίσης θλιβερή, εξαίρεση: Η άποψη ότι οι ΗΠΑ έχουν μια εκλεγμένη δημοκρατικά κυβέρνηση, άρα νομιμοποιούνται να βομβαρδίζουν τη Βαγδάτη ή το Βελιγράδι, συνεπώς οποιαδήποτε «υπόμνηση» γεγονότων του είδους αυτού, αποτελεί ασέβεια προς τη σημερινή οδύνη του αμερικανικού λαού, κ.λπ. Και, όμως, η προάσπιση του πολιτισμού προϋποθέτει αναστάθμιση δεδομένων, συνειδητοποίηση λαών, απάλειψη των αιτίων που κατέστησαν την τρομοκρατία σημείο αναφοράς.

ANTHNΩP

ΣΥΓΓΝΩΜΗ, ΛΑΘΟΣ!

• «Οι καλοκαιρινές διακοπές μάς κληρονόμησαν»... Έτσι άρχιζε το κύριο άρθρο στο προηγούμενο τεύχος. Λάθος! Δεν μας κληρονόμησαν αλλά μας κληροδότησαν θα ήταν η ορθή διατύπωση. Συγγνώμη. Ήταν η προχωρημένη ώρα...

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ

• Τα τηλεοπτικά μικρομάγαζα τις ημέρες αυτές το έχουν παρακάνει. Θα παρακολουθείτε βεβαίως κάποιους τηλεοπτικούς σταθμούς όπου το μόνο που συμβαίνει όλο το εικοσιτετράωρο είναι ο διάλογος ενός τηλεπαρουσιαστή με τους παραθυράκηδες –πόσο πολλοί υπάρχουν στον τόπο μας!– και όπου κάθε χριστιανός μάς μεταδίδει τις απόψεις του για το μέλλον του πλανήτη. Έλεος! Η φτώχεια στα προγράμματα εμπορεύεται την αγωνία.

Ο ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΟΣ ΣΕΒΑΣΜΟΣ

• Αναβλήθηκαν τα παιχνίδια ποδοσφαίρου για το Τσάμπιονς Λιγκ που επρόκειτο να διεξαχθούν στις 12 και 13.9. Ας σημειωθεί πάντως ότι το τουρνουά όπεν-τένις γυναικών των ΗΠΑ που διεξάγεται στην Χαβάη συνεχίστηκε κανονικά.

ΣΤΗΝ ΑΝΑΜΠΟΥΜΠΟΥΛΑ Ο ΛΥΚΟΣ ΧΑΙΡΕΤΑΙ

Η κοινή γνώμη στη χώρα μας, όπως και σε όλο τον κόσμο, έχει στρέψει το ενδιαφέρον της στα όσα ακολουθούν μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11.9 στους «Δίδυμους» και το Πεντάγωνο.

Όμως η καθημερινότητα συνεχίζεται. Οι άνθρωποι εργάζονται, ξεκουράζονται και συνεχίζουν να ζουν όπως πάντα. Το ίδιο και η κυβέρνηση και οι πολιτικές και άλλες θεσμικές εξουσίες. Ειδήσεις που θα καθορίσουν την όποια ζωή μας στο μέλλον, παράγονται καθημερινά αλλά παρασυρμένοι από τη «μεγάλη είδηση», ελάχιστοι και με ελάχιστη προσπάθεια ασχολούνται με τα καθημερινά.

Θα λέγαμε ότι την ώρα αυτή «παράγονται» γεγονότα που σε διαφορετικό κλίμα δεν θα ήταν δυνατόν να περάσουν τόσο εύκολα όσο σήμερα. «Στην αναμπουμπούλα, ο λύκος χαιρείται» λέει μια παλιά παροιμία.

Θα έπρεπε και εμείς να μέναμε περισσότερο σ' αυτά, τα «δευτερεύοντα». Θυμίζουμε μερικά μόνον, και αυτά επιγραμματικά και σε τυχαία σειρά για να δείξουμε ότι θα έπρεπε να στεκόμαστε πάντα άγρυπνοι και με τα μάτια ανοικτά:

• 35 χιλιάδες στρέμματα «πολεοδομεί» ο κ. Λαλιώτης στην Αττική, στα Μεσόγεια, και τα «αναμορφώνει» ώστε να έχουμε πράσινο»· κάπως έτσι το διατύπωσε την Τετάρτη!

• Η παραγγελία του εισαγγελέα κ. Ασπρογέρακα προς τον Πρόεδρο της Βουλής πέρασε κι αυτή στα ψιλά παρά το ότι θα έπρεπε να αποτελέσει θέμα πρώτου ενδιαφέροντος αφού καταγγέλλονται παραβάσεις και παραβιάσεις της νομιμότητας από υπουργούς και υφυπουργούς.

• Όσα συμβαίνουν στην Ολυμπιακή με το ξεπούλημά της στην ΑΧΟΝ και μάλιστα στο φως των εξελίξεων που ακολουθούν το χτύπημα της 11.9.

• Όσα δεν συμβαίνουν στα έργα της Ολυμπιάδας του 2004 και τα αδιέξοδα που καταγγέλλονται στο άρθρο του Δ. Παπανικολάου σε επόμενες σελίδες.

• Ας κλείσουμε με κάτι πιο ανάλαφρο: Με τα αιτήματα του Χριστόδουλου Παρασκευαΐδη προς τον Οικουμενικό Πατριάρχη να μνημονεύεται το όνομά του αντί εκείνου του Πατριάρχη!

Ή ο λύκος χαιρείται ή οι αλεπούδες χαριεντίζονται...

ΑΓΑΠΑΣ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ; ΑΠΟΔΕΙΞΕ ΤΟ

Το ξέρετε το ανέκδοτο με την χελώνα που συναντά στη ζούγκλα τον λαγό. Η χελώνα βλέποντάς τον να τρέχει πανικόβλητος, τον σταματά και τον ρωτά τι συμβαίνει. Εκείνος της απαντά πως πλησιάζουν κυνηγοί ελεφάντων. Έκπληκτη τότε η χελώνα τον ξαναρωτά γιατί τρέχει αφού δεν υπάρχει πιθανότητα να τον περδέψει κανείς με το τεράστιο παχύδερμο, για να πάρει την εξής απάντηση «Μαλακίες. Αν σε βρουν και αρχίσει το πιστολίδι άντε να αποδείξεις πως δεν είσαι ελέφαντας».

Κάτι τέτοιο μοιάζουν να έχουν πάθει και οι ηγέτες των κρατών που βρίσκονται στην μαύρη λίστα των ΗΠΑ (με την διαφορά πως αυτοί δε μπορούν να το βάλουν στα πόδια) έπειτα από την τρομοκρατική επίθεση στην Νέα Υόρκη και την Ουάσινγκτον. Στελέχη των Ταλιμπάν, ο Κάστρο, ο Καντάφι, ο Αραφάτ αλλά και κάθε μικρομεσαίος ηγέτης για τον οποίο η Ουάσινγκτον θεωρεί πως δεν έχει αποδείξει πως ανήκει στο στρατόπεδο που μάχεται για την επικράτηση του «καλού», ξεπέρασαν τον εαυτό τους, για να πείσουν πως ουδεμία σχέση έχουν με την συγκεκριμένη πράξη και φυσικά την καταδικάζουν. Ασφαλώς και η πίστη στα ουμανιστικά ιδεώδη είναι αξιέπαινη αλλά όταν επιβάλλεται από τον φόβο τότε τίποτα πραγματικά καλό δεν μπορεί να προκύψει. Κοινοτοπίες θα πείτε και ίσως έχετε δικιο αλλά μοιάζουν τόσο παράλογα όλα όσα συμβαί-

νουν τις τελευταίες ημέρες σ' ολόκληρο τον κόσμο που είναι απαραίτητο να ξεκινήσουμε από τα βασικά, τα αυτονόητα

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Φυσικά γνωρίζετε τι τραβάνε μικρές χώρες όπως η Ελλάδα οι οποίες στηρίζουν την οικονομία τους στον τουρισμό, από τις ταξιδιωτικές αμερικανικές οδηγίες. Τι γίνεται όμως με την χώρα όπου εδρεύει η εκδοθείσα αρχή; Και τι δεν γίνεται, είναι η απάντηση. Μιλάμε για ένα κράτος που δεν χρειάζεται το τρομοκρατικό χτύπημα στις 11/9 για να το θεωρήσει κανείς εξαιρετικά επικίνδυνο αν ακολουθήσει την λογική των ταξιδιωτικών οδηγιών που δημοσιεύει κάθε χρόνο το Στέιτ Ντιπάρτμεντ. Μιλάμε για μια χώρα στην οποία κυκλοφορούν τουλάχιστο διακόσια εκατομ. όπλα (περίστροφα, καρμπίνες κ.ά.). Μια κοινωνία στο εσωτερικό της οποίας δραστηριοποιούνται εκατοντάδες ακροδεξιές και ρατσιστικές ένοπλες ομάδες οι οποίες όχι σπάνια εμπλέκονται σε επιθέσεις εναντίον μη-Αμερικανών. Έναν τόπο που έχει να επιδείξει εκτός από την Ντίσνεϋλαντ και τους λόφους του Χόλιγουντ επικίνδυνες μεγαλουπόλεις με υψηλή εγκληματικότητα, τεράστιες μολυσμένες εκτάσεις, περιοχές που πλήττονται πολύ συχνά από δολοφονικούς ανεμοστρόβιλους, τυφώνες, πλημμύρες. Για να μην αναφερθούμε στην αντιμετώπιση του καπνίσματος σε δημόσιο χώρο που σε ορισμένες πολιτείες αποτελεί σχεδόν έγκλημα.

Δίπλα η φωτογραφία είναι από το Βιετνάμ και δείχνει παιδόπουλα να τρέχουν πανικόβλητα από τους αμερικανικούς βομβαρδισμούς το 1972.

Κάτω, σκίτσο του Ρεξ Μπέιμπιν που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα *Σακραμέντο Μπη* και υπενθυμίζει την εικόνα από το Βιετνάμ. Ραδιοσχολιαστής του Σακραμέντο ζήτησε την απόλυση του «βέβηλου σκιτσογράφου» από την εφημερίδα!

ΘΟΥ ΚΥΡΙΕ ΦΥΛΑΚΗΝ ΤΩ ΣΤΟΜΑΤΙ ΜΟΥ

Υπέρ των βομβαρδισμών στην Γιουγκοσλαβία διαβάσαμε σε παρελθόν όχι μακρινό πολλά άρθρα στον ελληνικό -εκτός βεβαίως εκείνων που είδαν το φως στον διεθνή- Τύπο. Αλλά τις ημέρες αυτές δεν είδαμε ούτε ένα κείμενο εκείνων των αρθρογράφων που να επικροτεί το τρομοκρατικό χτύπημα στη Νέα Υόρκη. Όχι ο πρόσφατος βομβαρδισμός είναι κακός, δεν είναι σαν εκείνους τους άλλους. Διαβάστε όμως το απόσπασμα:

«Φοβάμαι όμως ότι ακόμη και στη χώρα μας υπάρχουν παρανοϊκοί που θα σκεφθούν πως η Αμερική πληρώνει για τα «εγκλήματά» της στο Ιράκ ή στη Γιουγκοσλαβία. Δεν είναι μόνο η ανήθικη αδιαφορία για τις χιλιάδες των νεκρών είναι και η εγκληματική ταύτιση χωρών, οι οποίες έχουν δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις, ή διεθνών οργανισμών, όπως ο ΟΗΕ, η Ε.Ε., το

NATO, με σκοτεινούς και ανεξέλεγκτους δολοφόνους που δεν λογοδοτούν σε κανέναν (...).

Το κείμενο ανήκει σε γνωστό αρθρογράφο του *Βήματος*. Του οποίου η πολιτεία και η διαδρομή είναι τοις πάσι γνωστές.

Εμείς δεν έχουμε παρά να αναρωτηθούμε ποιες «δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις» εννοεί αλλά δεν κατονομάζει αλλά και για την ευκολία με την οποία ο νουνεχέστατος αρθρογράφος μπερδεύει NATO και ΟΗΕ. Διότι ως γνωστόν ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών δεν έχει διόλου «μπερδευτεί» από τους ηγέτες των ΗΠΑ στην επίλυση της τελευταίας «κρίσης». Αντίθετα έχει πλήρως αγνοηθεί.

Μόνον αυτά. Γιατί ο γραικυλισμός είναι μια παλιά ιστορία.

X.N

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ Ή ΒΑΡΒΑΤΟΤΗΤΑ;

Άκουγα από το BBC έναν «εμβριθή» αναλυτή να υποστηρίζει λαύρος ότι ο πολιτισμός οφείλει ν' αποκρούσει τη βαρβαρότητα. Νομίζω πως μια τέτοια τοποθέτηση, υπερφίαλη, ρατσιστική και ανιστόρητη ούτως ή άλλως, θα ήταν το μεγαλύτερο λάθος τη στιγμή αυτή. Πόσο μάλλον που τα media караδοκούν για να παραμορφώσουν και να παρασύρουν προς μανιχαϊστικές και γραμμικές αντιδράσεις. Γιατί ξεχνάμε ότι η Δύση έχει εισέλθει πρώτη σ' έναν φαύλο κύκλο βίας και παρεμβάσεων σ' όλον τον πλανήτη από την εποχή της αποικιοκρατίας ακόμη. Και τότε και τώρα. Το εύκολο επιχείρημα των εκμεταλλευτών ήταν εκείνο το περί «εκπολιτισμού» των «βαρβάρων». Μια στάση δηλαδή που απομυζώντας έβλεπε αφ' υψηλού τις τοπικές κουλτούρες και τις εθνικές - φυλετικές ιδιαιτερότητες. Κάτι τέτοιο φοβάμαι ότι επαναλαμβάνεται σήμερα. Κι εγώ βδελύττομαι και τη βία και την τρομοκρατία, αναγνωρίζω όμως την απελπισία των απελπισμένων και έχω μάθει να σέβομαι ό,τι διαφοροποιείται προς τη δική μου κουλτούρα. Ένας «ιερός πόλεμος» επομένως της Δύσης προς την Ανατολή κι ένα χριστιανικό Τζιχάντ θα βόλευε μόνο τους ελάχιστους επαγγελματίες του αίματος αλλά θα πλήγωνε καίρια όλη την ανθρωπότητα. Προσοχή λοιπόν...

Μάνος Στεφανίδης

«ΟΛΑ ΤΡΙΓΥΡΩ ΑΛΛΑΖΟΥΝΕ ΚΙ ΟΛΑ ΤΑ ΙΔΙΑ ΜΕΝΟΥΝ...»

Ως είθισται, κάθε χρόνο τέτοια εποχή, ένα μέρος του πληθυσμού της χώρας πανηγυρίζει κι ένα άλλο «θρηνεί». Το πρώτο νιώθει να έχει ήδη κατακτήσει τα εφόδια για ένα καλύτερο μέλλον, το άλλο νιώθει την αίσθηση της αποτυχίας και της απόρριψης. Αιτία και της μιας κατάστασης και της άλλης είναι η εισαγωγή ή μη σε κάποια σχολή ΑΕΙ ή ΤΕΙ, αντίστοιχα. Η αγωνία για την τελική έκβαση του αγώνα κρατά γύρω στους δυο μήνες – από τη στιγμή έκδοσης των αποτελεσμάτων της Γ' Λυκείου έως την ανακοίνωση των βάσεων. Στην πραγματικότητα όμως η αγωνία αυτή διαρκεί δυο ολόκληρα χρόνια, όσο οι δυο τελευταίες τάξεις του Λυκείου, χωρίς να αποκλείουμε και την Α' τάξη, αφού το Λύκειο πλέον δεν αποτελεί παρά προθάλαμο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με τους μαθητές να τρέχουν, για τρία χρόνια, από το ένα φροντιστήριο στο άλλο και τους γονείς να πληρώνουν συνεχώς για τη «δωρεάν παιδεία» που παρέχεται στα τέκνα τους.

Έτσι λοιπόν, κάθε φθινόπωρο, ακούμε τα ίδια σε διάφορες παραλλαγές, ανάλογα με την άνοδο ή κάθοδο των βάσεων, τον αριθμό των εισαχθέντων, την πληθώρα ή μη των αριστούχων κ.λπ. Το βασικό «χαρακτηριστικό» της φετινής χρονιάς είναι η πτώση των βάσεων σε όλες σχεδόν τις σχολές. Και δεν είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει κάτι τέτοιο. Απλά η ιστορία επαναλαμβάνεται. Υποψήφιοι που δεν συγκέντρωσαν ούτε καν το 10 (με άριστα το 20) εισάγονται σε ΑΕΙ. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του τμήματος της Ιταλικής Φιλολογίας, όπου ο τελευταίος επιτυχών εισάγεται με 7,4! Αλλά η κατάσταση δεν είναι τόσο τραγική (!), όπως γράφτηκε στον ημερήσιο Τύπο. Γιατί, αν δούμε τα πράγματα λίγο συγκριτικά, η φετινή εικόνα είναι αρκετά βελτιωμένη σε σχέση με την περσινή. Πέρυσι ο τελευταίος επιτυχών στα ΤΕΙ είχε βαθμό 5,8 (!), ενώ ο φετινός συνάδελφός του έχει 8 (με άριστα πάντα το 20). Είναι σαν να λέμε ότι, αφού στην τάδε χώρα πεινούν κι εμείς δεν πεινάμε, σαφώς και είμαστε σε καλύτερη μοίρα από εκείνους! Εξαρτάται πάντα από το είδος της σύγκρισης που κάνουμε!

Είναι για γέλια ή για κλάματα όλα αυτά; Η απάντηση εξαιρετικά δύσκολη. Η δυσκολία της έγκειται στους λόγους που έχουν οδηγήσει σ' αυτή την τραγελαφική κατάσταση και που είναι πάρα πολλοί. Αν σκεφτούμε τη γενικότερη σύλληψη και εφαρμογή της τελευταίας μεταρρύθμισης, τις διορθωτικές αλλαγές που έγιναν και που πολύ εύστοχα χαρακτηρίστηκαν ως «η μεταρρύθμιση της μεταρρύθμισης», τον τρόπο βαθμολόγησης των γραπτών δοκιμιών των εξεταζόμενων (ειδικά φέτος), τα θέματα στα οποία αυτοί εκλήθησαν να απαντήσουν – ας θυμηθούμε εκείνο της τηλεγασίας στην Έκθεση τον Ιούνιο, αλλά και το ακόμη πιο ωραίο, που ούτε η πιο νοσηρή φαντασία δεν θα μπορούσε να συλλάβει, για τη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης (!!!) που δόθηκε τον Σεπτέμβριο (δεν έχει σημασία αν τα παραδείγματα αυτά αναφέρονται στη Β' Λυκείου), την πληθώρα μαθημάτων στο Λύκειο και άλλα πολλά, καταλαβαίνουμε γιατί σήμερα βρισκόμαστε μπροστά σε τέτοια θλιβερά φαινόμενα. Υπάρχουν όμως και ορισμένες σταθερές στην όλη ιστορία: η έξαρση της παραπαιδείας, η συνεχής υποβάθμιση της δημόσιας εκπαίδευσης, η αναβάθμιση της ιδιωτικής εκπαίδευσης, η μετατροπή πολλών φροντιστηρίων σε ιδιωτικά σχολεία κ.λπ.!

Εν τέλει, υπάρχει ζητούμενο και ποιο είναι αυτό; Βεβαίως και υπάρχει και είναι το μόνο που μπορεί να ξαναδώσει στο Λύκειο την παλιά του αίγλη, σοβαρότητα και αυτονομία: ουσιαστική και πραγματική απεμπλοκή από την όποια σύνδεσή του με την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Ας ευχηθούμε για μια ακόμα φορά ότι κάποτε θα εισακουστεί αυτό που όλοι τώρα πια γνωρίζουμε, αλλά ακόμη δεν το βλέπουμε να τίθεται σε εφαρμογή. Ίσως μαζί με άλλα προεκλογικά πυροτεχνήματα και υποσχέσεις δούμε να πραγματοποιείται και αυτό. Απ' ό,τι φαίνεται, μόνο σε προεκλογικές περιόδους μπορούμε να ελπίζουμε σε κάτι καλό σ' αυτή τη χώρα. Μακάρι να διαψευσθούμε και η ευχή μας να πραγματοποιηθεί σε ανύποπτο χρόνο. Αυτό θ' αποτελέσει μια πραγματική έκπληξη!

Χριστίνα Πετροπούλου

Ο ΥΣΤΑΤΟΣ ΕΥΝΟΥΧΙΣΜΟΣ

Τελικά η «απρόσωπη» δυναμική της ιστορίας σάρωσε στο πέραςμά της την «πολυπρόσωπη» παρουσία των «προπαγωνιστών» της τηλεοπτικής εκπομπής του «Μεγάλου Αδελφού». Όταν ξεκινούσε με κάθε είδους υπερφίαλες αλλά και ενορχηστρωμένες επισημότητες η παρουσίαση αυτού του πολυδιαφημισμένου και πολλά υποσχόμενου θεάματος, οι διοργανωτές έτριβαν τα χέρια τους αναλογιζόμενοι τα υψηλά ποσοστά τηλεθέασης. Οι δώδεκα έγκλειστοι στις προκατασκευασμένες κατοικίες της Παιανίας προφανώς δεν θέλουν να ερμηνεύσουν τους νόμους της ιστορίας αλλά με λίγη τύχη να κερδίσουν την εύνοιά της βγαίνοντας απ' τον λάκκο της ανωνυμίας και της ένδειας με αντάλλαγμα την έκθεση του σώματός τους. Μέσα σ' αυτή τη στενή παρακολούθηση ο ανθρώπινος ψυχισμός διατηρεί το προνόμιο να εκφράζεται με γνησιότητα και αυθορμητισμό;

Ποιος μπορεί να βγει αλώβητος μέσα από ένα περιβάλλον φυλακής ακόμη και όταν διατηρεί την ψευδαίσθηση ότι το κάνει για το κέφι του και τα 50 εκατομμύρια; Το σώμα που εκθέτει αντάρεσκα προς τέρψιν των υποψήφίων μπανιστιτζήδων αναδύει έντονα την μυρωδιά της πλήξης. Οι 12 παίκτες δεν κλείστηκαν σ' ένα κοινόβιο με συνθήκες και όρους που είχαν συζητήσει και συμφωνήσει από πριν για να πειραματιστούν με άγνωστες πτυχές ενός εσωτερικού κόσμου που λαχταρά την χαρά μιας καθαρτήριας επικοινωνίας.

Στην ταινία *Αντεργκραουντ* του Εμίρ Κουστουρίτσα μια ομάδα ανθρώπων χώνεται σε ένα καταφύγιο χάνοντας την επαφή με την πραγματικότητα για πολλά χρόνια. Καταφέρνουν να επιβιώσουν ερωτοτροπώντας με τις δημιουργικές πλευρές του εαυτού τους για να ξερκίσουν τον φόβο. Ποια θα είναι η επόμενη ημέρα γι' αυτούς τους νέους που αγνοούν την πορεία της ιστορίας και νομίζουν ότι μπορούν να ζήσουν ερήμην της; Με τα όσα κοσμοϊστορικά συμβαίνουν αυτή τη στιγμή η έξοδος απ' το «κλουβί» δεν σημαίνει ότι θα επιτρέψει στους «απελεύθερους» να γευτούν την αύρα της ιστορικής γνώσης... Μάλλον χειρότεροι θα βγουν...

Σ. Λέτσιος

ΝΥΧΤΑ

Για την Αμερική και τον κόσμο που πενθεί αθώους, ας θυμηθούμε μόνον τους στίχους του Walt Whitman «Είμαστε αυτό που είμαστε κι η ίδια η γέννησή μας απάντηση ισχυρή σε όποια αντίδραση· εμείς έχουμε για όπλα τους εαυτούς μας κι είμαστε οι ομορφότεροι για τα δικά μας μάτια. Όποια αμαρτία αρχίζει και τελειώνει μέσα μας, ότι κι αν γίνει κι ότι κι αν δε γίνει αμαρτωλοί ή ωραίοι μόνο για μας και μέσα μας. Κι αν κάποτε χαθούμε, δε θάναι από κατακτητή. Στην αιώνια νύχτα μόνον μας θα βυθιστούμε».

ΘΛΙΨΗ

Ό,τι κι αν έχουν κάνει οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ, όσο κι αν υποφέρουν οι φτωχοί στον κόσμο όλο, εξαιτίας της άδικης κατανομής του πλούτου, το αίμα σου πάντα θα παγώνει όταν βλέπεις να γκρεμίζεται ένα επίτευγμα του ανθρώπινου πολιτισμού, άνθρωποι να καίγονται και η ομορφότερη πόλη του κόσμου, το σύμβολο

μιας ουτοπικής ευτυχίας και ελευθερίας, να καταστρέφεται.

ΡΗΤΟ

Εμείς θα ακολουθήσουμε αναγκαστικά από πίσω γιατί, ό,τι και να λέμε, είμαστε δυτικοί από πολιτική άποψη και Έλληνες σε όλα τα υπόλοιπα. Εξ' αυτού του λόγου και το παράξενο, όλοι σχεδόν να λένε «καλά να πάθουνε».

Διότι έτσι είναι η ζωή, παράξενη, αντιφατική.

ΣΟΦΙΑ

Οι Έλληνες έχουν πολιτική σοφία, γι' αυτό και βρίζουν. Και αμέσως μετά πολεμάνε μαζί μ' αυτούς που βρίζουν, γνωρίζοντας τη μοίρα. Έτσι θα γίνει και τώρα.

ΥΣΤΕΡΙΑ ΝΕΟΦΩΤΙΣΤΩΝ

Μέχρι και ο Μπους πατέρας

ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ

Σ
- (L)
μ
Υ
-
T
b

Ημουν 9 χρονών και ήταν Σεπτέμβριος όταν έπαιρνα το λεωφορείο της γραμμής για να πάω στο σχολείο, στο Βόλο. Εκεί μέσα άκουγα συχνά από το ραδιόφωνο του οδηγού τα τραγούδια του. Και τα άκουγα και πάλι το σούρουπο, από τα καφενεία. Αυτή η έξοχα μελωδική και στιβαρή φωνή του ταίριαζε απολύτως με τους ανθρώπους που έβλεπα γύρω μου, ανθρώπους που δεν έσκυβαν από το βάρος της ζωής, που ήταν απλοί και σίγουροι για τον κόσμο τους. Ο Στέλιος Καζαντζίδης γι' αυτό έγινε αμέσως ένας λαϊκός ήρωας – κάτι πολύ περισσότερο από ένας σπουδαίος τραγουδιστής ή συνθέτης.

Και τώρα που πέθανε, μέσα στον καταιγισμό των λόγων, θα ήθελα μόνον να μνημονεύσω τα λόγια του Γιώργου Ιωάννου, τα λίγα λόγια που νομίζω αποδίδουν με τρόπο σαφή το μέγεθος του ανθρώπου: «Ο Στέλιος Καζαντζίδης δεν είναι απλώς ένας μεγάλος λαϊκός τραγουδιστής. Είναι ο ίδιος η γνήσια ενσάρκωση και η βίωση του βαθύτερου νοήματος των λαϊκών τραγουδιών. Όταν τον ακούτε να τραγουδάει, πίσω από τη φωνή του μαντεύετε μια προσωπικότητα προικισμένη και φορτισμένη από την καταγωγή και τις κοινωνικές περιπέτειες».

Γι' αυτό ο Καζαντζίδης, εκ των πραγμάτων, βρίσκεται στην πρώτη θέση μεταξύ των μεγάλων της λαϊκής μας μουσικής.

ζητά αυτοσυγκράτηση και κατανόηση του αραβικού προβλήματος. Ως φαίνεται όμως δεν βλέπει Γεωργακόπουλο, ο οποίος αντιθέτως ζητά άμεση επέμβαση, ουρλιάζοντας σαν υστερικός στα κανάλια. Ο δε άλλος της ομάδας, ο Τζανετάκος το εξήγησε: εφόσον φοράμε αμερικανικά ρούχα, πρέπει να ορμήσουμε όλοι στο Αφγανιστάν. Πού τους κρύβανε τόσον καιρό όλους αυτούς, απορώ. Αλλά τώρα που τους βρήκανε, λύσανε όλα τα προβλήματα. Μόλις συμβεί κάτι φωνάζεις έναν τέτοιο απίθανο και γεμίζεις το κενό σου στο κανάλι.

ΟΙ ΦΟΜΙΤΣ

Ξέρετε ποιον θυμίζουν όλοι αυτοί οι φοβεροί διανοούμενοι; Τον Φομά Φόμιτς, τον ήρωα του Ντοστογιέφσκι, που κανέναν δεν χωνεύει και όλο θυμώνει με όλους, γιατί δεν καταλαβαίνουν την ανωτερότητά του και επιπλέον δεν ξέρουν και γαλλικά. Τον αντιπαθητικό αυτόν Φομά, τον αιώνιο ορισμό του κενού και του δήθεν.

ΒΑΣΤΑ ΙΣΛΑΜ

Η επέμβαση των Αμερικανών είναι βέβαιον ότι θα έχει δρόμο απεμπλοκής και θα οδηγήσει μακροπρόθεσμα σε μια περισσότερο εσωστρεφή κατεύθυνση την αμερικανική πολιτική. Με την προϋπόθεση όμως πως δεν θα αποσταθεροποιηθούν δραματικά οι εξουσίες στις ισλαμικές χώρες εξαιτίας του πολέμου. Διότι τότε όλα θα τιναχτούν στον αέρα. ☹

Το πρόβλημα του Ολυμπιακού Χωριού

Τι θα γίνει με το Ολυμπιακό Χωριό;

Τον τελευταίο καιρό σπάνια κανείς διαβάζει στις εφημερίδες για την πορεία των έργων της Ολυμπιάδας του 2004. Δύο είναι οι εκδοχές, είτε ότι όλα βαίνουν καλώς, είτε ότι λόγοι ευγένειας δεν μας επιτρέπουν να μιλάμε για σκοινί στο σπίτι του κρεμασμένου.

Στο κείμενο που ακολουθεί θα προσπαθήσω να αναλύσω τις δυνατότητες έγκαιρης και έντεχνης εκτέλεσης του σημαντικότερου έργου της παγκόσμιας διοργάνωσης, του Ολυμπιακού Χωριού

Για το Ολυμπιακό Χωριό, το κύριο έργο της Ολυμπιάδας, έγιναν δύο διαγωνισμοί, ένας εκδήλωσης ενδιαφέροντος, για την ανάληψη της αρχιτεκτονικής μελέτης, που ακυρώθηκε, κι ένας διεθνής αρχιτεκτονικός διαγωνισμός σε επίπεδο ιδεών, που έλαβε χώρα πριν από δύο χρόνια περίπου.

Η διοργανώτρια εταιρία Αθηνά 2004 είχε αναλάβει την υποχρέωση να εκθέσει τα αποτελέσματα του διαγωνισμού επί δεκαπενθήμερο και να επιτρέψει στους μελετητές που βραβεύτηκαν, να εκθέσουν το σκεπτικό των προτάσεών τους. Με αυτήν την ευκαιρία θα υπήρχε η δυνατότητα της ενημέρωσης του κοινού για την σπουδαιότητα του έργου, την δυσχέρεια εκτέλεσής του στο μικρό χρονικό διάστημα που απέμενε, καθώς επίσης και την αναγκαιότητα δημιουργίας ενός πολεοδομικού προτύπου που να επενεργεί θετικά στην αδιέξοδη πορεία της επέκτασης της πόλης.

Παρά τις διαμαρτυρίες από μέρους των αρχιτεκτόνων, η εταιρία Αθήνα 2004, περιφρονώντας τους συμμετέχοντες στον διαγωνισμό, ακύρωσε στην ουσία την έκθεση.

Οι εργολάβοι που ανέλαβαν το έργο μελέτη-εκτέλεση, ανέθεσαν τον σχεδιασμό σ' εκείνους τους αρχιτέκτονες που έλαβαν μέρος στον διαγωνισμό αλλά δεν βραβεύτηκαν.

Με αυτές τις ενέργειες καταργήθηκε κάθε έννοια δικαίου και συνετής διαχείρισης εκ μέρους της διοίκησης των δημοσίων πραγμάτων.

Εκείνοι που είχαν επιφορτιστεί με την

κατασκευή του Ο.Χ. πίστευαν πως ένα μεγάλο τμήμα του έργου, η διεθνής ζώνη, την οποία μάλιστα αποκαλούσαν το φιλέτο του έργου, θα αναλάμβαναν να εκτελέσουν με αυτοχρηματοδότηση ιδιώτες. Στην εκτίμησή τους ωστόσο αυτή έπεσαν έξω. Κανείς ιδιώτης δεν ενδιαφέρθηκε για την εκμετάλλευση της διεθνούς ζώνης, με αποτέλεσμα το κόστος να αυξηθεί κατά 50 δισεκατομμύρια για την εταιρία Αθήνα 2004.

Το έργο προϋπολογίστηκε γύρω στα 120 δισεκατομμύρια. Με τα σημερινά δεδομένα, χωρίς καν το έργο να έχει ξεκινήσει, το κόστος εκτιμάται πως θα ξεπεράσει τα 300 δισεκατομμύρια, αν υπολογίσει κανείς την διεθνή ζώνη, τον απαιτούμενο κλιματισμό, τον κινητό εξοπλισμό, τα ηλεκτρονικά μηχανήματα, τον περιβάλλοντα χώρο, την αντιπλημμυρική προστασία, την μεταφορά των καλωδίων υψηλής τάσης, την σύνδεση με τα δίκτυα, τους υποσταθμούς, την δενδροφύτευση.

Στην πρόβλεψη για την διεθνή ζώνη και το κόστος του συνόλου οι αρμόδιοι έπεσαν έξω. Μήπως όμως έπεσαν έξω και στο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την έγκαιρη κατασκευή του έργου; Η διεθνής ζώνη και το οικιστικό, μαζί με τα ημιυπόγεια που κατά την περίοδο των αγώνων θα εξυπηρετούν ανάγκες των αθλητών, ανέρχονται σε 500.000 τετραγωνικά μέτρα. Για να διαμορφωθούν αυτά τα 500.000 τετραγωνικά μέτρα σε οικιστικό σύνολο θα πρέπει να μεταφερθούν στο οικοπέδο των 1.230 στρεμμάτων υλικά βάρους 2.000.000 τόνων. Αυτό σημαίνει πως απαιτείται

σε ημερήσια βάση ένας στόλος 1.500 φορτηγών αυτοκινήτων, που θα εκτελεί μεταφορές υλικών από διάφορα σημεία της Αττικής.

Το Ολυμπιακό Χωριό, όπως έχει εξαγγείλει ο υπουργός Εργασίας, θα είναι έτοιμο στο τέλος του 2003, έτσι ώστε να μείνει χρόνος για τον εξοπλισμό και τις δοκιμαστικές λειτουργίες. Μέχρι στιγμής δεν έχει γίνει τίποτε. Το μόνο που πληροφορείται η κοινή γνώμη είναι η διένεξη μεταξύ των αναδόχων και των υπηρεσιών για την αναθεώρηση των τιμών. Οι μεν χωματουργοί διεκδικούν αύξηση του τιμήματος γιατί θεωρούν ότι το έδαφος είναι βραχώδες, οι δε μπετατζήδες γιατί είναι σούπα και απαιτείται ενίσχυση στα θεμέλια.

Οι μελέτες δεν έχουν τελειώσει. Τα ηλεκτρομηχανολογικά θα παραδοθούν το πρώτο δεκαήμερο του Οκτωβρίου. Εάν οι μελέτες παραδοθούν έγκαιρα, οι εργολάβοι θα αρχίσουν την κατασκευή του έργου στις αρχές του 2002. Απομένουν μέχρι την παράδοσή του 2 χρόνια, που σημαίνει 500 εργάσιμες μέρες.

Σε 500 εργάσιμες μέρες πρέπει να παραδοθούν 500.000 τ.μ. Αυτό σημαίνει 1.000 τ.μ. οικοδομικό έργο ημερησίως, μαζί με τον περιβάλλοντα χώρο και τα δίκτυα.

Ας φανταστούμε το μέγεθος του έργου. Η μεγαλύτερη εταιρία προκατασκευής στην Ελλάδα, η ΠΡΟΕΤ, μπορεί να παράγει, αφού επί τρίμηνο ετοιμάσει τις απαραίτητες επενδύσεις, 50 τετραγωνικά μέτρα την ημέρα, χρησιμοποιώντας 60 άτομα προσωπικό. Η εμπειρία της και οι επενδύσεις σε καλούπια και γερανούς της επιτρέπουν να κατασκευάζει κατοικίες με 10 εργατοώρες το τετραγωνικό μέτρο. Οι συμβατικές κατασκευές απαιτούν 30 εργατοώρες ανά τετραγωνικό μέτρο. Αυτό σημαίνει πως για τα 1000 τετραγωνικά μέτρα την ημέρα θα απαιτηθεί σε καθημερινή βάση η παρουσία 4000 εργατοτεχνικών. Από αυτούς 250 σοβατζήδες για την έντεχνη κατασκευή 2.500.000 τ.μ. σοβά.

Άποψη από τον χώρο όπου θα έπρεπε να βρίσκεται το υπό κατασκευή Ολυμπιακό Χωριό. Και ενώ οι διενέξεις μεταξύ των αναδόχων και των υπηρεσιών συνεχίζονται μια μοναχική μπουλτόζα μοιάζει έτοιμη να ισοπεδώσει την μόνη ολοκληρωμένη κατασκευή στο χωρό, που δεν είναι άλλη από την πινακίδα του ΥΠΕΧΩΔΕ

Πρώτο εμπόδιο, η προμήθεια των αδρανών. Τα λατομεία είναι κλειστά λόγω περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Παρ' όλες τις επισημάνσεις για το πρόβλημα, μόλις πρόσφατα δόθηκε η άδεια επαναλειτουργίας τους. Τα λατομεία για να λειτουργήσουν χρειάζονται εξοπλισμό. Η εισαγωγή, εγκατάσταση και επαναλειτουργία θα απαιτήσει ένα εξάμηνο. Είναι δύσκολο κάποιος επιχειρηματίας να τα θέσει σε λειτουργία, αφού γνωρίζει πως μετά τους Ολυμπιακούς αγώνες η επένδυσή του θα είναι άχρηστη.

Η έγκαιρη εκτέλεση του Ολυμπιακού Χωριού θα προσκρούσει σε τρεις παράγοντες:

- α. Στην έλλειψη χρόνου
- β. Στην έλλειψη εργατοτεχνικού προσωπικού
- γ. Στην έλλειψη αδρανών.

Το πρόβλημα θα είναι εντονότερο από την πλευρά των κατασκευαστών. Οι κατασκευαστικές εταιρίες μοίρασαν τα έργα της Ολυμπιάδας μεταξύ τους. Στους διαγωνισμούς που έγιναν σχεδόν χωρίς έκπτωση, ανέλαβαν τα έργα χωρίς να μελετήσουν την εφικτότητα κατασκευής τους. Τώρα που πρέπει ν' αρχίσουν, ανακαλύπτουν πως δεν υπάρχουν αξιόλογα στελέχη να τα επανδρώσουν. Εξάλλου τώρα ανακαλύπτουν με έκπληξη ότι παρόλες τις μηδενικές εκπτώσεις, τα έργα δεν αφήνουν κέρδος, λόγω των υπερωριών που θα προκύ-

ψουν κατά την διάρκεια της εκτέλεσης. Το σοβαρότερο όμως πρόβλημα για τους κατασκευαστές είναι η χρηματοδότηση. Τα δάνεια που είχαν λάβει από τις τράπεζες είναι εγγυημένα με μετοχές, όταν αυτές βρίσκονταν στα ύψη. Τώρα όμως που οι μετοχές κατέρρευσαν, οι τράπεζες δεν έχουν πλέον ασφάλειες για την επιστροφή των δανείων, κι έτσι απρόσμενα στέρεψαν οι πηγές χρηματοδότησης. Τον τελευταίο καιρό σε μεγάλες, εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρίες έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο, εργατοτεχνίτες να εισβάλουν στα γραφεία των εργοταξίων και να ξυλοκοπούν τους υπεύθυνους για καθυστέρηση πληρωμής ημερομισθίων.

Εξάλλου οι ελληνικές τεχνικές εταιρίες δεν φημιζονται για την αποδοτικότητα στην εκτέλεση των έργων τους. Ένας παρατηρητής που γνωρίζει το αντικείμενο της κατασκευής ανισόπεδων γεφυρών, θα εκπλαγεί από την πρωτόγονη μέθοδο καλουπώματος κατά μήκος της Αττικής Οδού.

Εδώ θέλω να επισημάνω πως στην έλλειψη αδρανών και εργατοτεχνικού προσωπικού θα πρέπει να προσθέσει κανείς και την αξιολύπητη θέση, από πλευράς δυνατοτήτων, που βρίσκονται οι ελληνικές τεχνικές εταιρίες.

Τελευταία, όπως επισημαίνει άρθρο της *Ελευθεροτυπίας*, οι ανάδοχοι του έργου διαπιστώνουν έλλειψη σοβαρής

δων και προσπαθούν να αντικαταστήσουν τα τούβλα με γυψοσανίδες, μεταβάλλοντας τους όρους της σύμβασης που υπέγραψαν. Οι γυψοσανίδες όμως δεν προσαρμόζονται σ' έναν μετονένιο σκελετό χαμηλής κατασκευαστικής ακρίβειας και δεν μπορούν να λειτουργήσουν σωστά χωρίς τα κατάλληλα κλιματιστικά μηχανήματα που θα αναπληρώνουν την μείωση της θερμοχωρητικότητας.

Σε λίγο όμως τόσο η διοίκηση του Ολυμπιακού Χωριού όσο και οι ίδιοι οι ανάδοχοι του έργου θα αντιληφθούν το ανέφικτο της έγκαιρης κατασκευής και ήδη από καιρό οι υπεύθυνοι ερευνούν δυνατότητες εισαγωγής από το εξωτερικό λυόμενων κατασκευών.

Στην περιοχή καινούργιες λυόμενες κατασκευές θα προστεθούν σ' εκείνες που στεγάζουν σεισμόπληκτους, με κίνδυνο το μήνυμα που υποσχθήκαμε για ένα πρότυπο οικολογικό χωριό ν' αντιστραφεί και να στείλουμε στα πέρατα του κόσμου την εικόνα μιας απέραντης παραγκούπολης.

Όταν η διοίκηση μιλάει για οράματα, θα πρέπει να αντιλαμβάνεται πως κανείς δεν έχει όραμα όταν δεν μπορεί να το σχεδιάσει. Το ίδιο συμβαίνει και με μια φιλοσοφική ιδέα, αυτή δεν υπάρχει εάν δεν μπορεί να διατυπωθεί με σαφήνεια.

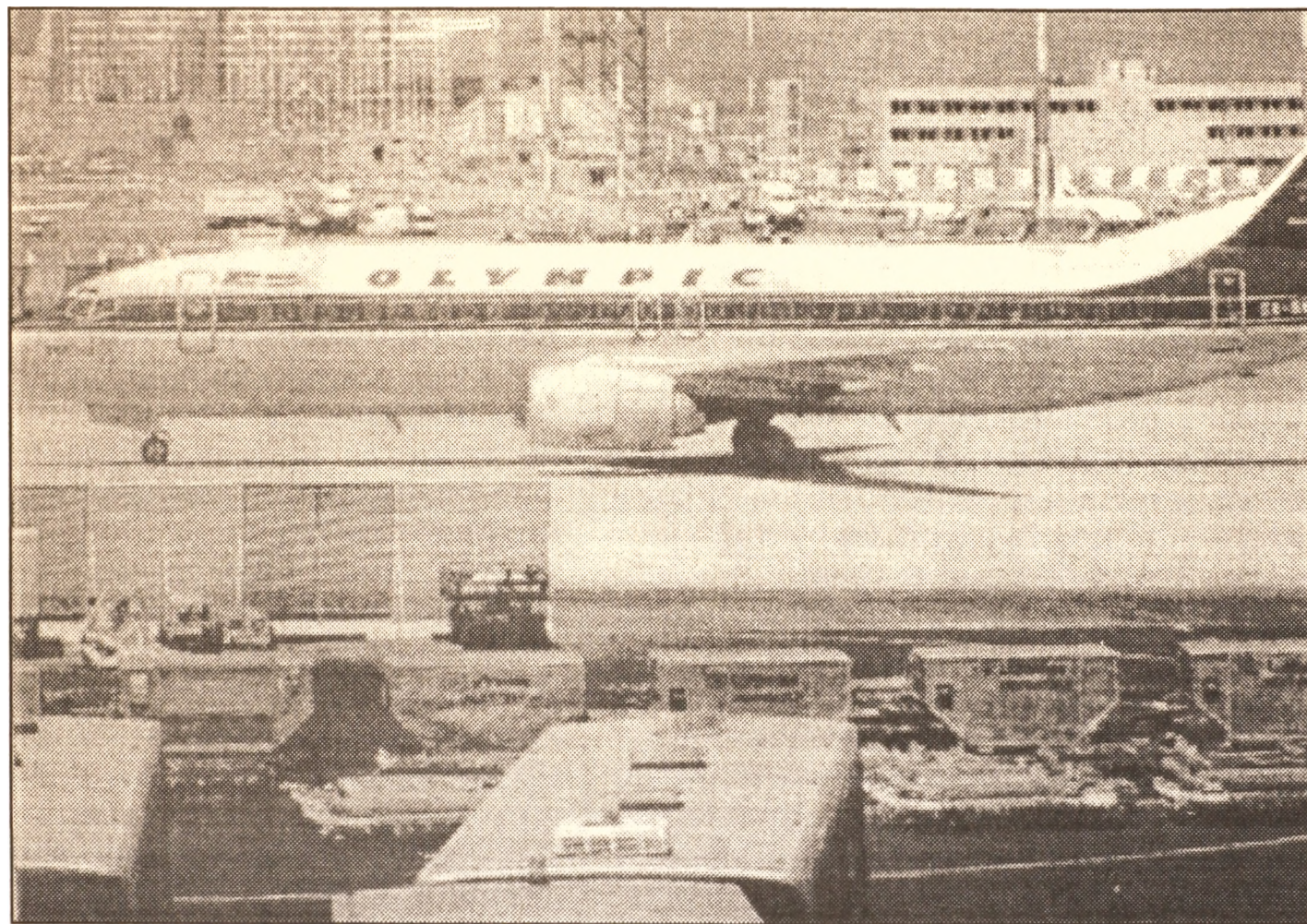
Το Ολυμπιακό Χωριό ήταν μια ευκαιρία για την Ελλάδα να στήσει ένα ανθρώπινο οικολογικό πρότυπο, ανανεώνοντας την παρουσία της στην διεθνή κοινότητα. Η Ελλάδα τα μόνα προϊόντα που έχει εξάγει στα πέρατα της γής είναι λέξεις όπως Δημοκρατία, Αρμονία, Φιλοσοφία, που είναι φορείς σύνθετων εννοιών. Με την κατασκευή του Ολυμπιακού Χωριού είχε την ευκαιρία να εξάγει νέες έννοιες που να αφορούν σε μια ανθρώπινη οικολογική δόμηση. Το Ολυμπιακό Χωριό, εάν ποτέ κατασκευασθεί, θα είναι ένας σωρός από τσιμέντα και τούβλα που θα έχει εξαφανίσει την βιοποικιλότητα ενός ακόμα κομματιού αττικής γής. Ένα μνημείο που θα παραμένει όρθιο για αρκετό καιρό για να μας υπενθυμίζει την αδυναμία της διοίκησης να σχεδιάζει οράματα, παρά τις φραστικές εξαγγελίες περί του αντιθέτου.

Δ. Ζ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Η πώληση της Ολυμπιακής

του Γ. Τριφύλλη

Όπως είναι γνωστό η Ολυμπιακή Αεροπορία εδώ και αρκετά χρόνια αντιμετωπίζει προβλήματα τα οποία το Ελληνικό Δημόσιο επέλεξε να επιλύσει με διάφορα προγράμματα εξυγίανσης. Κανένα από αυτά τα προγράμματα δεν κατάφερε να επαναφέρει τον εθνικό αερομεταφορέα σε τροχιά κερδοφορίας και ανάπτυξης.

Η ελληνική κυβέρνηση επέλεξε ως έσχατη λύση την ιδιωτικοποίηση της ΟΑ με την μεταφορά πλειοψηφικού πακέτου σε ιδιωτικά επιχειρηματικά σχήματα.

Στο πλαίσιο αυτό τον Δεκέμβριο του 2000 προκηρύχθηκε πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος στην απαρχή ενός διαγωνισμού που θα είχε ως τελικό στόχο την μεταβίβαση πλειοψηφικού πακέτου μετοχών της εταιρείας.

Την πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος ακολούθησε η πρόσβαση των ενδιαφερομένων σε οικονομικά και στατιστικά στοιχεία, η

επεξεργασία των οποίων θα καθοδηγούσε την ανάπτυξη επιχειρηματικών σχεδίων και οικονομικών προσφορών.

Κατά την πρώτη φάση εκδήλωσης ενδιαφέροντος υπήρξαν έξι ομάδες ενδιαφερομένων. Σε δεύτερη φάση που ακολούθησε προκρίθηκαν τέσσερις, οι οποίοι κρίθηκαν από τον σύμβουλο ιδιωτικοποίησης της ελληνικής κυβέρνησης ότι πληρούσαν κριτήρια φερεγγυότητας τα οποία θα τους επέτρεπαν να συνεχίσουν στην τρίτη φάση του διαγωνισμού ώστε να καταλήξουν σε τελικές δεσμευτικές προσφορές. Ο σύμβουλος ιδιωτικο-

ποίησης είναι ο οίκος Credit Suisse First Boston (CSFB), τον οποίο η ελληνική κυβέρνηση έχει χρησιμοποιήσει σε αποκρατικοποιήσεις.

Την άνοιξη του 2001 κατατέθηκαν στον σύμβουλο τρεις προσφορές που αφού αξιολογήθηκαν, οδήγησαν σε επανάληψη της τρίτης φάσης λόγω της ανάγκης αναθεωρήσεων και διευκρινήσεων. Με την επανάληψη της τρίτης φάσης τελικά κατατέθηκαν δεσμευτικές προσφορές και προτάσεις από τέσσερα σχήματα. Τα σχήματα αυτά ήταν: η AXON AIRLINES, αεροπορική εταιρεία του ομίλου Θωμά Λιακουνάκου· οι Κυπριακές

Αερογραμμές· η IAS (Integrated Airline Solutions), όπου μετέχουν επιχειρηματίες ελληνοαμερικανοί και έλληνες μεταξύ των οποίων οι Π. Βαρδινογιάννης και Κ. Αγγελόπουλος καθώς επίσης και οι πιλότοι της ΟΑ· και τέλος, ο όμιλος του εφοπλιστή Ρέστη.

Ο σύμβουλος ιδιωτικοποίησης (CSFB) αξιολόγησε τις προσφορές και στην κατάταξη ανέδειξε ως επικρατέστερη πρόταση εκείνη της AXON AIRLINES, με δεύτερη εκείνη των Κυπριακών Αερογραμμών και τρίτη την πρόταση της IAS. Η προσφορά του ομίλου Ρέστη αποκλείσθη διότι δεν πληρούσε τις προδιαγραφές του διαγωνισμού, αφού δεν συμπεριλάμβανε πρόταση εξαγοράς του ομίλου αλλά μόνο μερικών δραστηριοτήτων.

Στην συνέχεια ακολούθησε περίοδος λεπτομερέστερων διαπραγματεύσεων του Συμβούλου με την AXON και παράλληλα ζητήθηκαν διευκρινίσεις και από τα άλλα δύο σχήματα.

Πολύ πρόσφατα και πάλι μετά από εισήγηση του Συμβούλου δόθηκε περαιτέρω παράταση 35 ημερών στις διαπραγματεύσεις με την AXON. Η τελική έκβαση του διαγωνισμού είναι ακόμα άγνωστη, ιδιαίτερα αν αναλογισθεί κανείς και τις συνέπειες που θα υποστεί ο κλάδος των αερομεταφορών παγκοσμίως μετά τα πρόσφατα γεγονότα στις ΗΠΑ.

Οι ενδείξεις είναι ότι κύκλοι της κυβέρνησης δείχνουν σαφή προτίμηση στη λύση που προτείνει η AXON και η πρόσφατη παράταση που δόθηκε αποτελεί και διευκόλυνση προς αυτήν, καθότι η καθυστέρηση προκαλεί δυσχέρειες στις υπόλοιπες κοινοπραξίες και θέτει εν αμφιβόλω

την περαιτέρω παραμονή τους στο διαγωνισμό. Σε περίπτωση που αυτό συμβεί, τότε η AXON θα μείνει ως μόνος διεκδικητής και η ελληνική κυβέρνηση θα προχωρήσει ουσιαστικά στην αναγκαστική πώληση του εθνικού αερομεταφορέα στην εταιρεία του κ. Λιακουνάκου. Και εδώ γεννώνται τα ακόλουθα ερωτήματα σχετικά με τον προτιμητέο υποψήφιο:

1. Η AXON AIRLINES έχει στόλο μόλις πέντε αεροσκαφών και τα οικονομικά της αποτελέσματα κάθε άλλο παρά επιτυχή επιχειρηματική και εμπορική δράση αποδεικνύουν. Με κύκλο εργασιών 14 δισ. οι ζημιές υπερβαίνουν τα 11 δισ.

2. Η προσφορά της AXON δεν ήταν δεσμευτική όπως απαιτούσε η προκήρυξη του διαγωνισμού, αλλά υπό προϋποθέσεις όπως η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της AXON ΣΥΜΜΕΤΟΧΩΝ εισηγμένης στο ΧΑΑ, η έγκριση της παραπάνω αύξησης από την επιτροπή κεφαλαιαγοράς και η επιτυχής ολοκλήρωση του εγχειρήματος σε ποσοστό 100% της κεφαλαιοποίησης. Με αυτά τα χρήματα θα προχωρούσε και η εξαγορά του πλειοψηφικού πακέτου της ΟΑ.

3. Τα διοικητικά στελέχη που προορίζονται για την νέα ΟΑ είναι στην πλειοψηφία τους συνταξιούχοι της ΟΑ ή στελέχη τα οποία απομακρύνθηκαν από την ΟΑ και που κατά γενική ομολογία έχουν μεγάλο μερίδιο ευθύνης για την σημερινή κατάσταση της.

4. Η AXON δεν ενδιαφέρεται για αγορά των ιδιοκτητών αεροσκαφών της ΟΑ αλλά για ενοικίαση κάποιων από αυτά για χρονικό διάστημα 1,5 έως 3 ετών. Προτείνει σταδιακή πώληση όλου του υπάρχοντος στόλου

με αμοιβή 10% και την σταδιακή του αντικατάσταση.

5. Δεν αναγνωρίζει τα έτη προϋπηρεσίας του προσωπικού, προσλαμβάνει επιλεκτικά με άγνωστα κριτήρια και με αποικιοκρατικούς όρους αμοιβής εργασίας. Μόνο 4200 άτομα από τους 7000 σήμερα υπηρετούντες θα κληθούν να εργασθούν στην νέα ΟΑ.

6. Το επιχειρησιακό πλάνο που κρίθηκε αξιόπιστο από τον σύμβουλο ιδιωτικοποίησης, δεν αντέχει σε σοβαρή κριτική αφού οι ακραίες παραδοχές του έξω από οποιονδήποτε δείκτη της αεροπορικής βιομηχανίας θα προκαλούσαν γέλιο και σε πρωτοετείς οικονομικών σπουδών.

Η εμμονή της κυβέρνησης στην λύση της AXON ενδέχεται να σχετίζεται, όπως πολλοί υποστηρίζουν, με το ενδιαφέρον της κυβέρνησης για την προμήθεια αρμάτων μάχης τύπου LEOPARD, τα οποία εκπροσωπεί στην χώρα μας ο κ. Λιακουνάκος. Σχετική απόφαση θα ληφθεί εντός του επόμενου διμήνου.

Στην προσπάθεια νομιμοποίησης της όλης διαδικασίας η κυβέρνηση χρησιμοποιεί τον σύμβουλο (CSFB), ο οποίος τυγχάνει τα τελευταία χρόνια να έχει πάρει από την κυβέρνηση δουλειές ύψους 35-45 εκατομ. δολαρίων. Ο εν λόγω οίκος με τεθλασμένη διαδρομή στο χώρο της παγκόσμιας οικονομίας, διώκεται σήμερα από την εισαγγελία της Νέας Υόρκης για προσπάθεια παράνομης κερδοσκοπίας στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης καθώς επίσης και στην Ιαπωνία, Νέα Ζηλανδία και Ινδία όπου κατηγορείται για χειραγώγηση χρηματιστηρίου, παραβίαση χρηματιστηριακής νομοθεσίας, υπερβολικές προμήθειες σε δημόσιες εγγραφές και προσπάθεια υποτίμησης

εθνικού νομίσματος.

Αξιοπερίεργη επίσης είναι η εμμονή υπέρ της AXON του οικονομικού επιτελείου της κυβέρνησης με προεξέχοντες τον υπουργό κ. Γ. Παπαντωνίου και τον κ. Σ. Τραυλό (Γ.Γ. υπουργείου Εθνικής Οικονομίας).

Κάτω από αυτό το πρίσμα, θα έλεγε κανείς ότι επιχειρείται μια «σκοτεινή» ιδιωτικοποίηση, η οποία σε συνδυασμό με το μικρό επιχειρηματικό βεληνεκές του κ. Λιακουνάκου συγκριτικά με το εγχείρημα εξαγοράς της ΟΑ και την δυσμενή οικονομική συγκυρία του κλάδου των αερομεταφορών (έμπειροι αναλυτές το χώρου αναμένουν οικονομική κρίση στις αερομεταφορές αντίστοιχη ή και μεγαλύτερη από αυτήν των ετών '91-93 μετά τον πόλεμο στον Κόλπο), είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα οδηγήσει

την ΟΑ στην καταστροφή μέσα στο επόμενο έτος.

Μήπως η κυβέρνηση θα πρέπει να επιδείξει στοιχειώδη σοβαρότητα ματαιώνοντας ή αναβάλλοντας την διαδικασία ιδιωτικοποίησης της ΟΑ, αναλογιζόμενη μεταξύ άλλων και την στρατηγική σημασία της επιχείρησης στην οικονομική ζωή του τόπου; Μήπως η κυβέρνηση θα πρέπει να αναθεωρήσει την πολιτική αερομεταφορών για την επόμενη διετία, κατά την οποία θα υπάρξουν ισχυροί κλυδωνισμοί της διεθνούς πολιτικής αεροπορίας και να ζητήσει από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή την στήριξη των αερομεταφορέων ακολουθώντας το πρόσφατο παράδειγμα της στήριξης που απεφάσισε η κυβέρνηση των ΗΠΑ για τις εγχώριες εταιρείες.

Λέμε, μήπως;

20 ΧΡΟΝΙΑ
1980-2000

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Εν συνεργασία με
την ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,
το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ,
το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΟΔΡΑΜΑΤΟΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ και
το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Μέλη: της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ινστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (Ε.Γ.Α.Τ.Ι.Ν.),
της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας (Ε.Ε.Ρ.Ρ.) και
της Εθνικής Έταιρείας Ψυχοθεραπείας Ελλάδος (Ε.Ε.Ψ.Ε.) (Μέλος της Ε.Α.Ρ.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδική Ψυχοθεραπεία - Ψυχόγραμμα
- Ψυχολογική Αξιολόγηση
- Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
- Δυναμική της Οικογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
- ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΛΟΓΗΤΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες - Εγγραφές

Αθήνα: Γραμματεία του Α.Ψ.Κ. 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.
Τωάννινα: κ. Γεωργία Μοιροπούλου 0651 75487, κ. Τζένη Τόλη 0651 21782.
Θεσσαλονίκη: κ. Φραντζέσκα Μπασιλά 051/450.850, Τρίτη - Τετάρτη 6.00 - 8.00 μ.μ.
κ. Ασπασία Παπαδοπούλου 031 / 435.919, Δευτέρα & Τετάρτη 6.00-8.00 μ.μ.
κ. Λίμνη Σιδωρόπουλο 0551/38465, Τρίτη 10.00-1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.
κ. Στέλα Ι. Δομπορούλη 041 / 253.108 κ. Μαρία Αποστολίδου 0421/50349

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ * ΤΗΛ. 6447.533-6435.980-
FAX 6445.140 e-mail: igaa-opc@otenet.gr Σ.2000 ΝΑΘ

15

11 Σεπτεμβρίου 2001
Καταστροφή στη Νέα
Υόρκη.

20 Σεπτεμβρίου 2001
Η ελληνική κυβέρνηση
διαμαρτύρεται στην κυ-
βέρνηση των ΗΠΑ για
την χαλαρή στάση απέ-
ναντι στη διεθνή τρομο-
κρατία και κατηγορεί υ-
πουργούς της αμερικα-
νικής κυβέρνησης και
τις αμερικανικές αστυ-
νομικές αρχές για ύπα-
πτη ανικανότητα και έλ-
λειψη πνεύματος συ-
νεργασίας με τις αρμό-
διες και έμπειρες ελλη-
νικές υπηρεσίες.

21 Σεπτεμβρίου 2001
Εκδίδεται ελληνική τα-
ξιδιωτική οδηγία για τα
αμερικανικά αεροδρό-
μια και καλούνται οι
Έλληνες υπήκοοι να α-
ναχωρήσουν αμέσως α-
πό τις ΗΠΑ ή να κατα-
φύγουν στις εκεί ελλη-
νικές στρατιωτικές βά-
σεις.

26 Σεπτεμβρίου 2001
Η κυβέρνηση Μπους
διαμαρτύρεται στην ελ-
ληνική κυβέρνηση και
μιλά για προσπάθεια
της Ελλάδας να εκμε-
ταλλευτεί την τραγωδία
και να επιβάλει την ηγε-
μονιστική της πολιτική
στην Αμερικανική Ή-
πειρο.

27 Σεπτεμβρίου 2001
Μεγάλες ανθελληνικές
διαδηλώσεις σε πολλά
σημεία των ΗΠΑ. Επι-
θέσεις του πλήθους σε
υποκαταστήματα ελλη-
νικών πολυεθνικών σε
Νέα Υόρκη, Λος Άντζε-
λες και Χιούστον.

GREECE'S NEW WAR

"Το χρονικό της φρίκης"

1 Οκτωβρίου 2001

Η Ελλάδα απαντά αποφασιστικά στην πρόκληση. Σε έκτακτη σύνοδο του ΝΑΤΟ εκδιώκεται ο αμερικανός αντιπρόσωπος και η ελληνική κυβέρνηση εξουσιοδοτείται εν λευκώ να αντιδράσει όπως εκείνη κρίνει και με κάθε μέσο στην αμερικανική πρόκληση.

5 Οκτωβρίου 2001

Ο ΟΗΕ επιβάλλει πλήρες εμπάργκο όπλων, τροφίμων και φαρμάκων στις ΗΠΑ.

9 Οκτωβρίου 2001

Σχηματίζεται πολυεθνική εκστρατευτική δύναμη υπό Έλληνα διοικητή, με τη συμμετοχή της Μεγάλης Βρετανίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Αλβανίας και της Ανδόρας.

12 Οκτωβρίου 2001

Ελληνικά αεροπλανοφόρα περνούν το Γιβραλτάρ και αποκλείουν τις αμερικανικές ακτές. Απαγορεύεται η πτήση αμερικανικών αεροπλάνων πάνω από τον 35ο παράλληλο.

14 Οκτωβρίου 2001

Ελληνικοί πύραυλοι καταρρίπτουν δυο αμερικανικά αναγνωριστικά που πλησιάζουν απειλητικά την ελληνική armada. Η υφήλιος παρακολουθεί με κοιμημένη την ανάσα τις ζωντανές μεταδόσεις του ANTENNA TV.

15 Οκτωβρίου 2001

Μετά από νέες αμερικανικές προκλήσεις, ο ελληνονατοϊκός στόλος βομβαρδίζει αμερικανικές μεγαλουπόλεις. Καίγονται πετρελαϊκές εγκαταστάσεις, στρατιωτικές βάσεις και το CNN.

16 Οκτωβρίου 2001

Αμερικανοί πατριώτες υπερασπίζονται με τα σώματά τους τις γέφυρες της Ντίσνεϋλαντ και τα στούντιο του Χόλυγουντ.

18 Οκτωβρίου 2001

Κύματα εξαθλιωμένων προσφύγων κινούνται προς το Μεξικό και τον Καναδά, ενώ ομάδες Αμερικανών παρακρατικών κατασφάζουν Έλληνες, Άραβες, Εβραίους, Γερμανούς και Πακιστανούς.

22 Οκτωβρίου 2001

Σε δραματική έκκλησή του ο πρόεδρος Μπους ζητά τη μεσολάβηση της Κύπρου, του Αγίου Δομνίκου και της Κούβας για ανακωχή.

23 Οκτωβρίου 2001

Ο Τσοχατζόπουλος αποκαλεί τον Μπους "τρέλό δικτάτορα" και οι Σολάνα, Μπλερ και Σρέντερ ζητούν τη σύλληψή του και την παραπομπή του στο διεθνές ποινικό δικαστήριο για εγκλήματα πολέμου.

25-31 Οκτωβρίου 2001

Μαραθώνιος διαβουλεύσεων του Κόφι Αναν μεταξύ Αθηνών και Ουάσιγκτον. Καταλυτική διεθνής ειρηνευτική παρέμβαση του Οσάμα Μπιν Λάντεν και του Σαντάμ Χουσεΐν

GREECE'S NEW WAR

"Το χρονικό της φρίκης"

1 Νοεμβρίου 2001

Επιτυγχάνεται ανακωχή.

15 Νοεμβρίου 2001

Η κ. Κάριλ ντελ Πόντε απαιτεί άμεση σύλληψη των Τζωρτζ Μπους, Μπιλ Κλίντον, Μάικλ Τζόρνταν και Τομ Κρουζ. Η Ελλάδα υπόσχεται οικονομική ανασυγκρότηση των ΗΠΑ αν εκδιωχτεί ο Μπους από την εξουσία.

18 Νοεμβρίου 2001

Δραματικές διαβουλεύσεις στον Λευκό Οίκο, που πολιορκείται από αγανακτισμένους Αμερικανούς.

22 Νοεμβρίου 2001

Ανατροπή της κυβέρνησης και νέος πρόεδρος ο Μάικλ Δουκάκις, που παραδίδει αυθημερόν τον Μπους στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο.

2 Δεκεμβρίου 2001

Το Τέξας περιέρχεται στις ελληνονατοϊκές δυνάμεις, που εγκαθιστούν τοπική μεξικανική κυβέρνηση. Ανατινάσσονται εκκλησίες των πρεσβυτεριανών και των μεθοδιστών από ακτιβιστές καθολικούς Μεξικάνους.

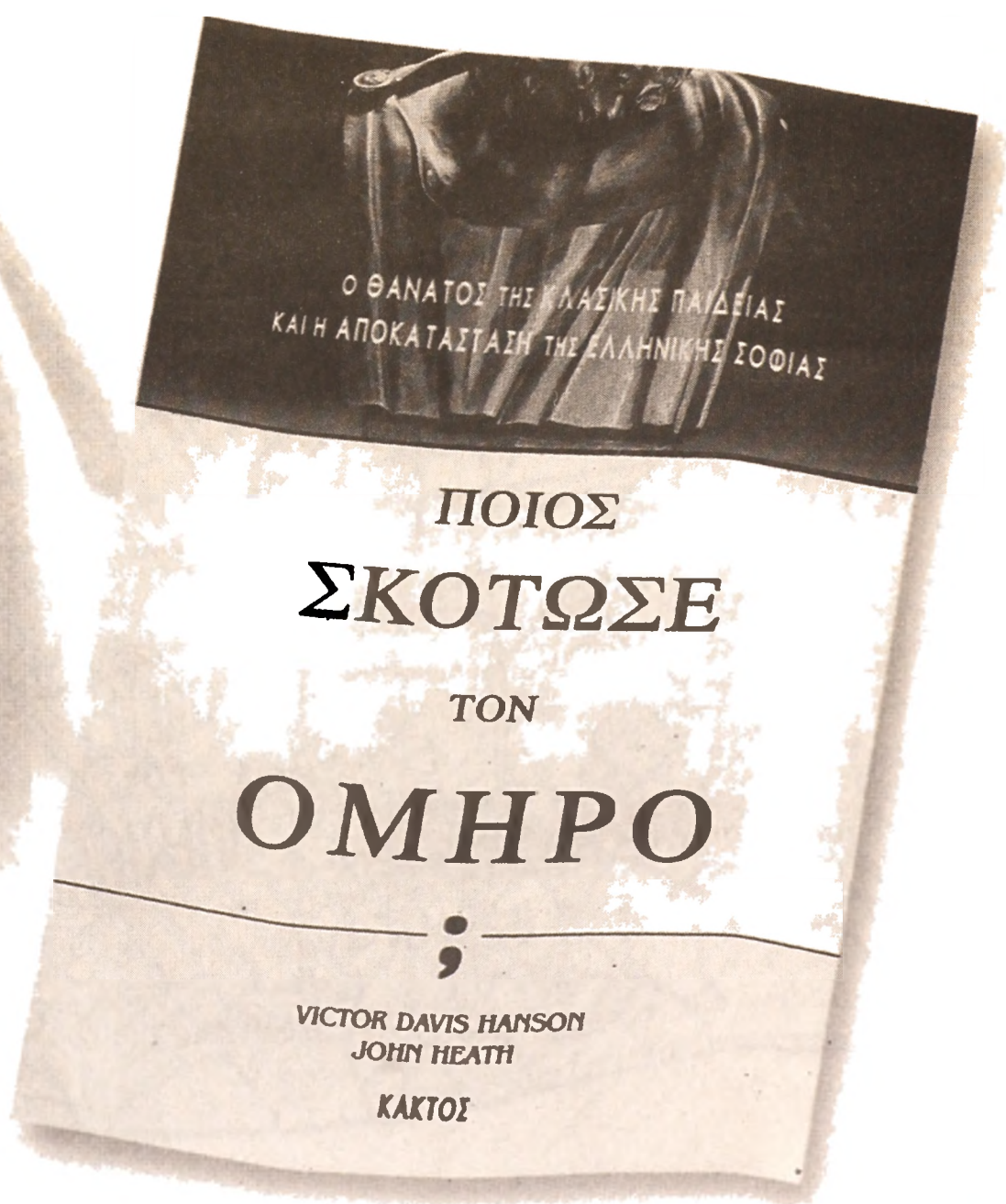
1 Ιανουαρίου 2002

Καταφθάνει ελληνική επισιτιστική βοήθεια στον λιμοκτονούντα αμερικανικό πληθυσμό. Σκηνές ντροπής για λίγο γάλα σκόνη, κίτρινο τυρί σε κονσέρβες και μπουλγούρι.

ΤΟ 5% ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ...

δηλώνουν ότι το σημερινό πολιτικό παιχνίδι δεν τους λείει τίποτα •
δεν θα έκαναν τα πάντα για το κέρδος • δεν καταναλώνουν έτοιμες
ιδέες • υποστηρίζουν ότι δεν τους αφορά η στημένη πληροφόρηση
και κουλτούρα • δηλώνουν ότι το επόμενο βιβλίο που θα διαβάσουν
είναι το "Ποιος σκότωσε τον Όμηρο;"

...ΕΙΝΑΙ 500.000 ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

Σάν πρόκες πρέπει νά καρφώνονται οί λέξεις

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ

Καταιγισμός φωτογραφικών τεκμηρίων, πληθώρα αναλύσεων, αδιάκοπο σφυροκόπημα από τα κανάλια για το θρίλερ της 11ης Σεπτεμβρίου. Θα μπορούσαμε όμως να θεραπεύσουμε τη μεγάλη ταραχή και να καταφύγουμε σε κείμενα της ποίησης.

Θα κερδίζαμε σε στοχασμό.

Στις σελίδες που ακολουθούν εμείς διαλέξαμε Σολωμό, Καβάφη και Εμπειρίκο. Ίσως να είναι η ανάγνωση των κειμένων αυτών περισσότερο χρήσιμη από άλλες αναγνώσεις. Τα σχέδια που συνοδεύουν αυτές τις σελίδες είναι του Χρ. Μπότσογλου και του Μίλιτς του Μάτβε.

‘Ο ‘Ιερομόναχος πικραίνεται

(Από τη Γυναίκα της Ζάκυθος)

8. Καί θέλοντας νά μετρήσω μέ τὰ δάχτυλα τοὺς δίκαιους ἀσήκωσα ἀπὸ τὸ φιλιατρὸ τὸ χέρι μου τὸ ζερβί, καὶ κοιτώντας τὰ δάχτυλα τοῦ δεξιοῦ εἶπα: «Τάχα νὰ εἶναι πολλά;»

9. Καὶ ἀρχίνησα καὶ ἐσύγκρενα τὸν ἀριθμὸ τῶν δικαίων ὅπου ἐγνώριζα μέ αὐτὰ τὰ πέντε δάχτυλα, καὶ βρίσκοντας πὼς ἐτοῦτα ἐπερισεύανε, ἐλιγότεψα τὸ δάχτυλο τὸ λιανό, κρύβοντάς το ἀνάμεσα στὸ φιλιατρὸ καὶ στὴν ἀπαλάμη μου.

10. Καὶ ἔστεκα καὶ ἐθεωροῦσα τὰ τέσσερα δάχτυλα γιὰ πολληώρα, καὶ αἰστάνθηκα μεγάλη λαχτάρα, γιατί εἶδα πὼς ἤμουν στενεμένος νὰ λιγοστέψω, καὶ κοντὰ στὸ λιανό μου δάχτυλο ἔβαλα τὸ σιμοτινὸ του στὴν ἴδια θέση.

11. Ἐμνέσκανε τὸ λοιπὸν ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ μάτια μου τὰ τρία δάχτυλα μοναχά, καὶ τὰ ἐχτυποῦσα ἀνήσυχτα ἀπάνου στὸ φιλιατρὸ, γιὰ νὰ βοηθήσω τὸ νοῦ μου νὰ εὔρει κάνε τρεῖς δίκαιους.

12. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀρχινήσανε τὰ σωθικά μου νὰ τρέμουνε σάν τὴ θάλασσα πού δὲν ἡσυχάζει ποτέ,

13. ἀσήκωσα τὰ τρία μου ἔρμα δάχτυλα, καὶ ἔκαμα τὸ σταυρό μου.

14. Ἐπειτα, θέλοντας νὰ ἀριθμήσω τοὺς ἄδικους, ἔχωσα τὸ ἓνα μέσ στὴν τσέπη τοῦ ράσου μου καὶ τὸ ἄλλο ἀνάμεσα στὸ ζωνάρι μου, γιατί ἐκατάλαβα, ἀλίμονον!, πὼς τὰ δάχτυλα δὲν ἐχρειαζόντανε ὁλότελα.

15. Καὶ ὁ νοῦς μου ἐξαλίστηκε ἀπὸ τὸ μέγαλον ἀριθμό· ὅμως μέ παρηγοροῦσε τὸ νὰ βλέπω πὼς καθέννας κάτι καλὸ εἶχε ἀπάνου του.

16. Καὶ μοῦ ἤρθε στὸ νοῦ μου περσότερο ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἡ Γυναίκα τῆς Ζάκυθος, ἡ ὁποία πολεμάει νὰ βλάπτει τοὺς ἄλλους μέ τὴ γλώσσα καὶ μέ τὰ ἔργατα, καὶ ἦταν ἔχθρισσα θανάσιμη τοῦ ἔθνους.

17. Καὶ γυρεύοντας νὰ ἰδῶ ἐάν μέσα σὲ αὐτὴ τὴν ψυχὴ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναβράζει ἡ κακία τοῦ Σατανᾶ, ἂν ἔπεσε ποτέ ἡ ἀπεθῦμία τοῦ παραμικροῦ καλοῦ,

18. ἔπειτα πού ἐστάθηκα νὰ συλλογιστῶ καλὰ, ὕψωσα τὸ κεφάλι μου καὶ τὰ χέρια μου στὸν Οὐρανὸ καὶ ἐφώνηξα: «Θέ μου, καταλαβαίνω πὼς γυρεύω ἓνα κλωνὶ ἀλάτι μέσ στὸ θερμό».

19. Καὶ εἶδα πὼς ἐλάμπανε ἀπὸ πάνου μου ὅλα τ’ ἄστρα, καὶ ἐξάνοιξα τὴν Ἀλετροπόδα, ὅπου μέ εὐφραίνει πολὺ.

20. Καὶ ἐβιάστηκα νὰ κινήσω γιὰ τὸ ξωκλήσι τοῦ Ἀγίου Λύπιου, γιατί εἶδα πὼς ἔχασομέρησα· καὶ ἤθελα νὰ φθάσω γιὰ νὰ περιγράψω τὴ Γυναίκα τῆς Ζάκυθος.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ο ΘΕΟΔΟΤΟΣ

“Αν εἶσαι ἀπ’ τοὺς ἀληθινὰ ἐκλεκτοὺς,
τὴν ἐπικράτησί σου κύταζε πῶς ἀποκτᾷς.
“Ὅσο κι ἂν δοξασθεῖς, τὰ κατορθώματά σου
στὴν Ἰταλία καὶ στὴν Θεσσαλία
ὅσο κι ἂν διαλαλοῦν ἡ πολιτεῖς,
ὅσα ψηφίσματα τιμητικά
κι ἂν σ’ ἐβγαλαν στὴ Ρώμῃ οἱ θαυμασταί σου,
μήτε ἡ χαρά σου, μήτε ὁ θρίαμβος θὰ μείνουν,
μήτε ἀνώτερος –τί ἀνώτερος;– ἄνθρωπος θὰ αἰσθανθεῖς,
ὅταν, στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὁ Θεόδοτος σὲ φέρει,
ἐπάνω σὲ σινὶ αἵματωμένο,
τοῦ ἀθλίου Πομπηίου τὸ κεφάλι.

Καὶ μὴ ἐπαναπαύεσαι ποὺ στὴν ζωὴ σου
περιορισμένη, τακτοποιημένη, καὶ πεζή,
τέτοια θεαματικά καὶ φοβερά δὲν ἔχει.
Ἵσως αὐτὴν τὴν ὥρα εἰς κανενὸς γειτόνου σου
τὸ νοικοκερεμένο σπίτι μπαίνει –
ἀόρατος, ἄϋλος – ὁ Θεόδοτος,
φέρνοντας τέτοιο ἓνα φρικτὸ κεφάλι.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΟΧΙ ΜΠΡΑΖΙΛΙΑ ΜΑ ΟΚΤΑΝΑ

“Ὅταν διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς θελήσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐπιτακτικὴν, ἀδήριτον ἀνάγκην δημιουργηθοῦν αἱ προϋποθέσεις καὶ ἐκτελεσθοῦν ὄχι οἰκοδομικά, ἢ ὀρθολογιστικά, μὰ διαφορετικά τελείως ἔργα, εἰς τὴν καρδιά τοῦ μέλλοντος, εἰς τὴν καρδιά τῶν ὑψηλῶν ὀροπέδιων καὶ πρὸ παντὸς μέσ’ στὴν καρδιά τοῦ κάθε ἀνθρώπου, θὰ ὑπάρξῃ τότε μόνον ἡ Νέα Πόλις καὶ θὰ ὀνομασθῇ πρωτεύουσα τῆς ἡνωμένης, τῆς ἀραγοῦς καὶ ἀδιαίρετου Οἰκουμένης.

Ἄγνωστον ἂν ἡ παλαιά, ποὺ ἐκτείνεται πρὸ τοῦ ὠκεανοῦ στὰ πόδια τοῦ κατακορύφου βράχου ποὺ μοιάζει μὲ τὸ Τζέμπελ-αλ-Ταρέκ, ἄγνωστον ἂν θὰ ἐγκαταλειφθῇ, ἢ ἂν θὰ ὑφίσταται κἂν στὰ χρόνια ἐκεῖνα, ἢ ἂν, ἀπέραντη καὶ κενή, θὰ διατηρηθῇ ὡς δείγμα μιᾶς ἐλευνῆς, μιᾶς ἀποφράδος ἐποχῆς, ἢ ὡς θλιβερόν μουσεῖον διδακτικόν, πλήρες παραδειγμάτων πρὸς ἀποφυγὴν. Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ Νέα Πόλις θὰ οἰκοδομηθῇ, ἢ μᾶλλον θὰ δημιουργηθῇ, καὶ θὰ εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νέου Κόσμου, εἰς τὴν καρδιά τοῦ μέλλοντος καὶ τῶν ἀνθρώπων, μετὰ χρόνια πολλά, ὀδυνηρά, βλακώδη καὶ ἀνιαρά, ἴσως μετὰ ἀπὸ μίαν ἄλωσιν ὀριστικήν, μετὰ τὴν μάχην τὴν τρομακτικὴν τοῦ ἐπερχομένου Ἀρμαγεδδῶνος.

Δὲν θὰ ἐξετάσω τὰς λεπτομερείας. Εἶναι μακρὰν ἀκόμη ἡ ἐποχή, ὥστε ἀπὸ τοῦδε νὰ τὰς γνωρίζωμεν καταλεπτῶς, ἢ «a priori». Αὐτὸ ποὺ μὲ ἐνδιαφέρει ἀπολύτως

–καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνδιαφέρῃ ὅλους– εἶναι ὅτι ἡ Νέα Πόλις θὰ ὀλοκληρωθῇ, θὰ γίνῃ. Ὅχι βεβαίως ἀπὸ ἀρχιτέκτονας καὶ πολεοδόμους οἰηματίας, ποὺ ἀσφαλῶς πιστεύουν, οἱ καημένοι, ὅτι μποροῦν αὐτοὶ τοὺς βίους τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῶν προτέρων νὰ ρυθμίζουν καὶ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, μὲ χάρακες, μὲ ὑποδεκάμετρα, γωνίες καὶ «ταῦ», μέσα στὰ σχέδια τῆς φιλαυτίας των, ναρκισσευόμενοι (μαρξιστικά, φασιστικά ἢ ἀστικά), πνίγοντες καὶ πνιγόμενοι, νὰ κανονίζουν.

Ὅχι, δὲν θὰ κτισθῇ ἡ Νέα Πόλις ἔτσι· μὰ θὰ κτισθῇ ἀπ’ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν οἱ ἄνθρωποι, ἔχοντας ἐξαντλήσει τὰς ἀρνήσεις, καὶ τὰς καλὰς καὶ τὰς κακὰς, βλέποντες τὸ ἀστράπτον φῶς τῆς ἀντισοφιστείας –τουτέστι τὸ φῶς τῆς ἄνευ δογμάτων, ἄνευ ἐνδυμάτων Ἀληθείας– παύσουν στὰ αἵματα καὶ στὰ βαρὶὰ ἀμαρτήματα χέρια καὶ πόδια νὰ βυθίζουν, καὶ ἀφήσουν μέσα στὶς ψυχὰς των, μὲ οἷστρον καταφάσεως, ὅλα τὰ δένδρα τῆς Ἑδέμ, μὲ πλήρεις καρποὺς καὶ δίχως ὄφεις –μὰ τὸν Θεό, ἢ τοὺς Θεοὺς– τελείως ἐλεύθερα ν’ ἀνθίσουν.

Ναί, ναί (ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν), σᾶς λέγω τὴν ἀλήθειαν. Ἡ Νέα Πόλις θὰ κτισθῇ καὶ δὲν θὰ εἶναι χθαμαλή σὲ βαλτοτόπια. Θὰ οἰκοδομηθῇ στὰ ὑψίπεδα τῆς Οἰκουμένης, μὰ δὲν θὰ ὀνομασθῇ Μπραζίλια, Σιών, Μόσχα, ἢ Νέα Ὑόρκη, ἀλλὰ θὰ ὀνομασθῇ ἡ πόλις αὕτη Ὁκτάνα. Καὶ τώρα ὁ καθεὶς θὰ διερωτηθῇ εὐλόγως: «Μὰ τί θὰ πῇ Ὁκτάνα;»

Δίκαιον τὸ ἐρώτημα καὶ ἡ ἀπάντησις θὰ ἔλθῃ γρήγορα. "Ὁμως διὰ νὰ γίνῃ πλήρως νοητὴ, ρίξτετε πρῶτα μέσα σας μιὰ καλὴ ματιὰ καὶ εὐθὺς μετὰ ρίξτετε ἄλλη μία τριγύρω σας δεξιὰ καὶ ἀριστερά, πάνω καὶ κάτω. "Επειτα κλείστε τὰ μάτια σας γιὰ μιὰ στιγμή καὶ ἀνοίξτε τα ἀποτόμως, ἀνοίγοντας διάπλατα καὶ τίς ψυχές σας. Ἡ ἀπάντησις θὰ βρίσκεται μπροστά σας, ὄχι μονάχα νοητὴ, μὰ καὶ ἀπτή – σῶμα περικαλλές καὶ ἔμψυχον καὶ σφύζον. Καὶ τώρα (ἀμήν, ἀμήν) λέγω ὑμῖν:

Ὁκτάνα, φίλοι μου, θὰ πῇ μεταίχμιον τῆς Γῆς καὶ τοῦ Οὐρανοῦ, ὅπου τὸ ἓνα στὸ ἄλλο ἐπεκτεινόμενο ἓνα τὰ δύο κάνει.

Ὁκτάνα θὰ πῇ πῦρ, κίνησις, ἐνέργεια, λόγος σπέρμα.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἔρως ἐλεύθερος μὲ ὅλας τὰς ἡδονάς του.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν ποιήσις, ὅμως ὄχι ὡς μέσον ἐκφράσεως μόνον, μὰ ἀκόμη ὡς λειτουργία τοῦ πνεύματος διηγετικής.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἡ ἐντελέχεια ἐκείνη, πού αὐτο πού εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἀμέσως τὸ κάνει ἐν τέλει δυνατόν, ἀκόμη καὶ τὴν χίμαιραν, ἀκόμη καὶ τὴν οὐτοπίαν, ἴσως μιὰ μέρα καὶ τὴν ἀθανασία τοῦ σώματος καὶ ὄχι μονάχα τῆς ψυχῆς.

Ὁκτάνα θὰ πῇ τὸ «ἐγὼ» «ἐσὺ» νὰ γίνεται (καὶ ἀντιστρόφως τὸ «ἐσὺ» «ἐγὼ») εἰς μίαν ἐκτόξευσιν ἱμερικήν, εἰς μίαν ἔξοδον λυτρωτικήν, εἰς μίαν ἔνωσιν θεοτικήν, εἰς μίαν μέθεξιν ὑπερτάτην, πού ἴσως αὕτη νὰ ἀποτελῇ τὴν θείαν Χάριν, τὸ θαῦμα τοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, κάθε φοράν πού ἐν ἐκστάσει συντελεῖται.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἡ ἐνόρασις καὶ ἡ διαίσθησις ἐκείνη, πού ἐπιτρέπουν σωστά νὰ νοιώθῃς, νὰ καταλαβαίνῃς ὅλην τὴν ἀγωνίαν τῶν ἀλγούντων, τὰ λόγια τὰ συμβολικά τοῦ Ἰησοῦ, ὅλην τὴν σκέψιν τῶν ἀθέων, τὰς ἀστραπὰς τῶν προφητῶν καὶ ὅλην τὴν σημασίαν τῶν τηλαυγῶν ἐκλάμψεων τοῦ Ζαραθούστρα.

Ὁκτάνα θὰ πῇ (χωρὶς νὰ περιφρονοῦμε τοῦ γήρατος τὴν σοφίαν) θὰ πῇ πάση θυσίᾳ διατήρησις τῆς παιδικῆς ψυχῆς εἰς ὅλα τὰ στάδια τῆς ὠριμότητος, εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ βίου, διότι ἄνευ αὐτῆς καὶ ἡ πιὸ χρυσή νεότης γρήγορα στάχτη γίνεται καὶ χάνεται καὶ φεύγει καὶ μένει στὴ θέσι τῆς ἡ θλίψις, ἡ ἄνευ ἐλπίδων μεταμέλεια καὶ ἡ στυγνὴ ρυτίς.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἐν πλήρει ἀθωότητι Ἀδάμ, ἐν πλήρει βεβαιότητι Ἀδάμ-σὺν-Εὔα.

Ὁκτάνα θὰ πῇ οἱ ἄνθρωποι ἄγγελοι νὰ γίνουν, ἀλλ' ἄγγελοι μὲ φῶλον φανερόν, συγκεκριμένον.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἐπὶ γῆς Παράδεισος, ἐπὶ τῆς γῆς Ἑδέμ, χωρὶς προπατορικὸν ἁμάρτημα, πέραν πάσης ἐννοίας κακοῦ, μὲ ἐλευθέραν εἰς πᾶσαν περίπτωσιν παντοῦ καὶ τὴν αἰμομιξίαν.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἀπόλυτος ἐνότης πνεύματος καὶ ὕλης.

Ὁκτάνα θὰ πῇ διατήρησις ἐπαφῆς καὶ στὰ ἀπώτερα σημεῖα τῶν ἐξελίξεων μὲ πᾶσαν πηγὴν πού ὄντως ἀποτελεῖ τῶν ἀρχετύπων τῆς ζωῆς ἱερὴ μιὰ νερομάννα.

Ὁκτάνα θὰ πῇ πᾶν ὅ,τι μάχεται τὸν θάνατον καὶ τὴν ζωὴν παντοῦ καὶ πάντοτε διαφεντεύει.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἀληθινὴ ἐλευθερία καὶ ὄχι ἐκείνη ἡ φοβερὰ εἰρωνεία, νὰ λέγεται ἐλευθερία ὅ,τι χωρεῖ ἡ ὅ,τι ἐναπομένει στὰ ἐλάχιστα περιθώρια πού ἀφήνουν στοὺς ἄνθρώπους οἱ ἀπάνθρωποι νόμοι τῶν περιδεῶν καὶ τῶν τυφλῶν ἢ ἡλιθίων.

Ὁκτάνα θὰ πῇ, ὄχι πολιτικῆς, μιὰ ψυχικῆς ἐνότητος Παγκόσμιος Πολιτεία (πιθανῶς Ὁμοσπονδία) μὲ ἀνέπαφες τίς πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς ἰδιομορφίης ἐκάστης ἐθνικῆς ὁλότητος, εἰς μίαν πλήρη καὶ ἀρραγὴ ἀδελφότητα ἐθνῶν, λαῶν καὶ ἀτόμων, μὲ πλήρη σεβασμὸν ἐκάστου, διότι αὕτη μόνον ἐν τέλει θὰ ἡμπορέσῃ διὰ τῆς κατανόησεως, διὰ τῆς ἀγωνιστικῆς καλῆς θελήσεως, οὐδόλως δὲ διὰ τῆς βίας, τὰς τάξεις καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον νὰ καταργήσῃ, νὰ ἐκκαθαρίσῃ ἐπιτέλους!

Ὁκτάνα θὰ πῇ παντοῦ καὶ πάντα ἐν ἡδονῇ ζωῇ.

Ὁκτάνα θὰ πῇ δικαιοσύνη.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἀγάπη.

Ὁκτάνα θὰ πῇ παντοῦ καὶ πάντα καλωσύνη.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ἡ ἀγαλλίασις ἐκείνη πού φέρνει στὰ χεῖλη τὴν ψυχὴ καὶ εἰς τὰ ὄργανα τὰ κατάλληλα μὲ ὁρμὴν τὸ σπέρμα.

Ὁκτάνα, φίλοι μου, θὰ πῇ, ἀπόλυτος μὴ συμμόρφωσις μὲ ὅ,τι ἀντιστρατεύεται, ἢ μάχεται, ἢ ἀναστέλλει τὴν ἔλευσιν τῆς Ὁκτάνας.

Ὁκτάνα θὰ πῇ μὴ συμμετοχὴ καὶ μὴ ἀντίταξι βίας εἰς τὴν βίαν.

Ὁκτάνα θὰ πῇ ὅ,τι στοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἡκούετο, κάθε φοράν πού ὡς μέγας μαντατοφόρος, μὲ ἔντασιν ὑπερκοσμίου τηλεβόα, ὁ Ἅγγελος Κυρίου ἐβόα.

Ἴδου μὲ ὀλίγα λόγια, ἀλλὰ σαφῇ, ἰδοὺ τί θὰ πῇ, φίλοι μου, Ὁκτάνα.

Καὶ τώρα θὰ προσθέσω:

"Ὅσοι ἀπὸ σᾶς πιά βαρεθήκατε στὸν κόσμον αὐτὸν τὸν ἄδικον καὶ τὸν βλακώδη νὰ ἄγεσθε καὶ νὰ φέρεσθε ἀπὸ τοὺς ψεῦτες, ἀπὸ τοὺς σοφιστὰς καὶ λαοπλάνους, ὅσοι πιά βαρεθήκατε οἱ δεσμοφύλακές σας σὰν τόπια ταλαίπωρα νὰ σᾶς ἐξαποστέλλουν εἰς τὸν Καϊάφα καὶ πρὶν ἂπ' αὐτὸν στὸν Ἄννα, προσμένοντας νὰ ἔλθῃ ἡ Ὠρα ἡ χρυσαυγῆς, ἡ πολυύμνητος καὶ εὐλογημένη, ὅσοι πιστοί, ὅσοι ζεστοί, ὅσοι τὴν σημερινὴν ἐλεεινὴν πραγματικότητα νὰ ἀλλάξετε ποθεῖτε, προσμένοντας νὰ ἔλθῃ ἡ Ὠρα, ὅσοι πιστοί, ὅσοι ζεστοί, ἐλᾶτε καὶ ἄς ἀνακράξωμεν μαζὶ (νῦν καὶ αἰεὶ, νῦν καὶ αἰεὶ) σὰν προσευχὴ καὶ σὰν παιᾶνα, ἄς ἀνακράξωμεν μαζὶ, μὲ μιὰ ψυχὴ, μὲ μιὰ φωνή – OKTANA!

Γλυφάδα, 20.8.1965

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ

Απόλυτη Παγκοσμιοποίηση ή η αποδέωση του οξύμωρου

Κατ' αναλογία προς εκείνον τον απλουστευτικό ορισμό του Λένιν –«κομμουνισμός είναι εξηλεκτρισμός συν σοβιέτ»– διαπιστώνουμε ότι: «παγκοσμιοποίηση είναι τεχνολογία συν αποβλάκωση». Με θλίψη αποτιμάται η σημερινή κατάληξη του πρώτου συνδυασμού. Ο δεύτερος, οδηγεί στον κολοφώνα του οξύμωρου: στη χρήση σοφών ηλεκτρονικών μέσων λ.χ. για να προβάλλουν μπουρδες του Νοστράδαμου!

Στις 11 Σεπτεμβρίου 2001 το οξύμωρο αποθεώθηκε. Πώς αλλιώς να χαρακτηρίσει κανείς μια πράξη καταπιεσμένων η οποία τους μεταμορφώνει σε απείρως ειδικότερα αντίγραφα του καταπιεστή τους; Μα και πώς αλλιώς να χαρακτηρίσει κανείς το ότι λεπταίσθητοι δημοσιογράφοι καταλήγουν να συμπεραίνουν: «οι φονταμενταλιστές πάντα έσφαζαν... και θα εξακολουθήσουν να σφάζουν...». Άρα, ας τους σφάξουμε συν γυναιξί και τέκνοις να ησυχάζουμε. Στους πύργους του Μανχάταν δεν τρώθηκε μόνο το γόητρο των ΗΠΑ, συμβολικό ή και πραγματικό. Κατέρρευσε κάθε λογική συνοχή και κάθε εγγύηση οριστικών κατακτήσεων του πολιτισμού.

Πρώτον, αρκετοί άνθρωποι με την καθόλου αμελητέα τεχνολογική κατάρτιση πιλοταρίσματος υπερσύγχρονων τζετ αποδείχτηκαν έτοιμοι να φερθούν σαν αιμοσταγείς πολέμαρχοι του 15ου αιώνα.

Δεύτερον, ηγέτες υπερδυνάμεων με τον πιο εξελιγμένο στη μέχρι τώρα ιστορία πολεμικό εξοπλισμό καλούν εκστρατείες εναντίον των «δυνάμεων του Κακού» κι ετοιμάζονται να χρησι-

μοποιήσουν τη διαστημική τεχνολογία σαν σύνεργα εξορκιστή.

Χιλιάδες μακελεύτηκαν από τη μια στιγμή στην άλλη, και ποιος ξέρει πόσοι ακόμη θα ακολουθήσουν, εξαιτίας μιας σύγκρουσης πολιτισμών, όπως λέγεται. Πολιτισμών των οποίων οι διαφορές, με όσα έγιναν κι όσα ετοιμάζονται να γίνουν, μοιάζουν μάλλον προβληματικές.

Ίσως η τελευταία αυθεντική «σύγκρουση πολιτισμών» ήταν η θρυλούμενη επέλαση του πολωνικού ιππικού εναντίον των χιτλερικών τανκς.

Έκτοτε, άρχισε να εγκαθιδρύεται η Παγκοσμιοποίηση.

Αμέσως μετά τον πόλεμο, ο ΜακΚάρθυ υιοθέτησε τις μεθόδους της σταλινικής δικαιοσύνης: αργότερα, ο Μπρέζνιεφ υιοθέτησε τις ιμπεριαλιστικές θέσεις του Αϊζενχάουερ κ.ο.κ. Μέχρι το προ δεκαημέρου χτύπημα στο Μανχάταν, όπου οι πιο φανατικοί ισλαμιστές φαίνεται να ξεσήκωσαν την ιδέα της επίθεσής τους από το Χόλιγουντ και τα κόμικς – δηλαδή, από τα πιο θεμελιώδη συστατικά της κουλτούρας του αντιπάλου τους. (Έως που θα μπορούσε να φανταστεί κανείς διάφορους σαρικοφόρους, σε σπηλιές

με δορυφορικές αντένες, να τρώνε ποπ-κορν, να πίνουν κόκα-κόλα και να προσηλώνονται σε τηλεοπτικές προβολές καρτούν ή σε χολιγουντιανές ταινίες καταστροφής, καταστρώνοντας σχέδια πώς να χτυπήσουν τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό.) Το μόνο που μένει είναι να δούμε διαπρεπείς καθηγητές του Πρίνστον να ξεκοιλιάζουν τους μελαψούς φοιτητές τους, κραυγάζοντας «εκδίκηση»!

Να διδάσκεσαι τις αρχές της αεροδυναμικής, τις σχέσεις μάζας και επιτάχυνσης κι ένα σωρό θεωρίες που η ανθρώπινη σκέψη εξελίσσει επί αιώνες, διατηρώντας ως μόνη άλλη σου κουλτούρα το Κοράνι και την τυφλή υπακοή σ' έναν αρχηγό, σε τι διαφέρει από το να μπορείς να διδάσκεις τις ίδιες αρχές και τις ίδιες θεωρίες σ' ένα πανεπιστήμιο ή σε μια τεχνική σχολή, διατηρώντας ως μόνη άλλη σου κουλτούρα τη Βίβλο και την τηλεοπτική ψυχαγωγία; Εάν ο καλός φοιτητής ή ο καλός καθηγητής δεν χρειάζεται να αποκτήσουν, μαζί με όποια τεχνική κατάρτιση ή γνώση, μια βαθιά ανθρωπιστική παιδεία, εάν μπορούν να εξασφαλίζουν τις αντίστοιχες θέσεις τους δίχως ποτέ να δουν παράσταση κλασικής τραγωδίας, δί-

χως ποτέ να ακούσουν ένα κουιντέτο του Μότσαρτ ή να διαβάσουν μια δυο αράδες Μπαλζάκ, Ντοστογιέβσκι, Φρόυντ, Χόμπσμπουμ..., τι άλλο να περιμένουμε εκτός από την αποθέωση του οξύμωρου;

Είναι πέρα για πέρα λάθος να πει κανείς ότι στις 11/9 οι ΗΠΑ πλήρωσαν την αλαζονεία της μοναδικής υπερδύναμης ή ότι ο αναπτυγμένος κόσμος πλήρωσε την ανισότητά του ως προς τον υπανάπτυκτο. Η μόνη ανισότητα που πληρώθηκε και πληρώνεται τις τελευταίες δεκαετίες, είναι η ανισότητα μεταξύ τεχνικής και ανθρωπιστικής εκπαίδευσης.

Στο πλαίσιο αυτής της τελευταίας ανισότητας εξάλλου, ακούγονται και κάποιοι κτηνώδεις ισοσκελισμοί, με τα

«παράπλευρα θύματα» ενός άδικου αλλά κηρυγμένου πολέμου να αντισταθμίζουν τα θύματα ενός αιφνιδίου, μαζικού φονικού. Χρειάζεται, και πάλι, ο συνδυασμός τεχνικής κατάρτισης (περί το πώς στέκει ή πώς επιχειρηματολογεί κανείς μπροστά σε τηλεοπτικούς φακούς π.χ.) και εμπαθούς προσηλώσης σε ένα μονοκόμματο σύστημα σκέψης ή ιερού μένους ακαλλιέργητων φανατικών (ανίκανων να ξεχωρίσουν ανάμεσα σε νεκρούς από σεισμούς ή άλλα ατυχήματα και νεκρούς από μαζικές δολοφονίες, αφού έτσι κι αλλιώς «ο θεός τούς παίρνει» όλους), ώστε να αρθρώνονται τέτοιοι ισοσκελισμοί.

Αυτή η αδιαφορία για λεπτές ή λιγότερο λεπτές διαφοροποιήσεις, η ακύρωση κάθε συνεκτικής σκέψης, η σύγχυση

ανάμεσα «στα όπλα της κριτικής και την κριτική των όπλων», όπως έγραφε κάποτε ο Μαρξ, φαίνεται να αποτελεί την πιο χαρακτηριστικά παγκοσμιοποιημένη συνθήκη. Να της αντισταθούμε, είναι ό,τι πιο κρίσιμο κι ελπιδοφόρο απομένει.

Ο απαθής μέσα στην ευημερία του στρατιωτικός πιλότος, που βομβαρδίζει αδιαφορώντας για «παράπλευρα θύματα», μπορεί να μη διαφέρει πολύ από το εμπαθές μέσα στην αποκτήνωσή του κάθαγμα που ξεκινά με αποκλειστικό στόχο να ξεπαστρέψει χιλιάδες ανύποπτους και, κυρίως, να μη διαφέρουν στο ότι τόσο ο ένας όσο κι ο άλλος διαθέτουν πολύ καλή τεχνολογική δεξιότητα, αποκομμένη από κάθε εσωτερική καλλιέργεια ή ουμανιστική αναστολή περί τις στοχεύσεις τους. Ο πρώτος, ωστόσο, προέρχεται από μια κοινωνία που επιτρέπει, έστω περιθωριοποιώντας τους, να υπάρχουν μερικοί σαν τον Τσόμσκι, οι οποίοι επιχειρούν να κρατήσουν ανοιχτούς τους δρόμους προς τον συνειδησιακό έλεγχο και την αυτογνωσία. Ο δεύτερος, αντίθετα, προέρχεται από μια κοινωνία που όχι μόνο θα είχε λιθοβολήσει τον όποιο εκκολλαπτόμενο Τσόμσκι της, μα δεν του δίνει καν την ευκαιρία να γεννηθεί.

Κι εκεί, ίσως, βρίσκεται η μέγιστη φρίκη. Με τα 20 δισ. δολάρια που πίστωσε το Κονγκρέσο για εκδίκηση, μπορούσε να αρχίσει η καλλιέργεια μερικών ουμανιστών στα άγονα εδάφη του Αφγανιστάν, μπας κι από τον 15ο αιώνα αυτή η χώρα καταφέρει να φτάσει στον 19ο, τουλάχιστον. Αντ' αυτού, η πολεμική τεχνολογία του 21ου αιώνα μπορεί να οδηγήσει το Αφγανιστάν σε μία προ εισβολής του Δαρείου περίοδο.

Αν δεν ήταν η τόση φρίκη που με κάνει να μιλώ για αποθέωση του οξύμωρου, θα μιλούσα για «ρεκόρ ρεζιλέματος». Διότι τι άλλο είναι, αν όχι το μέγιστο ρεζιλέμα, από τη μια να πεθαίνεις για να προσφέρεις στον αντίπαλό σου την πραγμάτωση των εφιαλτών του, όταν κορυφαίο επίτευγμα αυτού του αντιπάλου είναι η πραγμάτωση των παραμυθένιων ονείρων σε διάφορες «Ντίσνεϋλαντ», κι από την άλλη να χρειάζεται η κινητοποίηση ενός παγκόσμιου στρατού, για να κυνηγήσει ένα δίκτυο θρησκόληπτων δολοφόνων;

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

Ο πόλεμος της τρομοκρατίας και η τρομοκρατία του πολέμου

Του Νίκου Φίλη

Λίγες μέρες μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στις ΗΠΑ, που στοίχησε τη ζωή σε χιλιάδες αθώους πολίτες, η διεθνής κοινή γνώμη –ιδιαίτερα στην Ευρώπη– δεν περιορίζεται να εκφράσει την αυτονόητη αλληλεγγύη και συμπάθειά της προς τον αμερικανικό λαό. Έκδηλη είναι η ανησυχία για την ειρήνη στον πλανήτη. Παρά την αρχική διαβεβαίωση του υπουργού Εξωτερικών Κόλιν Πάουελ ότι η χώρα του θα συμπήξει «συνασπισμό κατά της τρομοκρατίας» (ότι δηλαδή θα αποφύγει μονομερείς αμερικανικές στρατιωτικές ενέργειες), ο Πρόεδρος Μπους καταγίνεται σε ευτελή πολεμοκάπηλη δημαγωγία και περιβάλλει με άκρα μυστικότητα τις πολεμικές προετοιμασίες.

Σκίτσο του Στάθη από την *Ελευθεροτυπία* της Παρασκευής 14 Σεπτεμβρίου.

Σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε την εποχή του πολέμου στον Κόλπο και των επιδρομών στην Γιουγκοσλαβία, τώρα δυτικοευρωπαϊκές εφημερίδες του «κυρίαρχου ρεύματος», που απηχούν την ανησυχία της κοινής γνώμης αλλά και τον, σε δεύτερο επίπεδο, σκεπτικισμό των κυβερνήσεων, διερωτώνται πώς είναι δυνατό να κηρυχθεί πόλεμος εναντίον αόρατων, και πάντως μη κατονομαζόμενων, εχθρών. Η βρετανική *Inde-*

pendent στο κύριο άρθρο της την περασμένη Δευτέρα τονίζει ότι «είναι ανόητο κι επικίνδυνο να κηρύξουμε πόλεμο κατά της τρομοκρατίας (...) Είναι σαν ο Πρόεδρος Ρούσβελτ, μετά τον βομβαρδισμό στο Περγλ Χάρμπορ, να κήρυξε πόλεμο γενικώς κατά των βομβαρδισμών».

Με την πολεμική ρητορική του ο Μπους, την οποία αναπαράγει ως αντηχείο ο Μπλέρ, εγκλωβίζει τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας σε στρα-

τιωτικά αντίποινα και επιδιώκει να σύρει, τουλάχιστο, την Ευρωπαϊκή Ένωση σε μία περιπέτεια, χωρίς σαφή στρατιωτικό στόχο, και βεβαίως χωρίς να αντιμετωπίζει τα βαθύτερα οικονομικά-κοινωνικά αίτια που συνεχώς θρέφουν νέες γενιές απελτισμένων ανθρώπων, έτοιμων ακόμη και να πεθάνουν αρκεί να συμπαράσρουν στο θάνατο ανυποψίαστους ανθρώπους, που το μόνο διαπιστωμένο «έγκλημά» τους είναι ότι βρίσκονται «εντός των τειχών της ευημερίας».

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ;

Αυτή η «ασύμμετρη απειλή», που αντιπροσωπεύει η νέα μορφή μαζικής τρομοκρατίας, μήπως συνιστά τη νέα μορφή πολέμου στην εποχή της παγκοσμιοποίησης; Μήπως τα αμερικανικά αντίποινα προεξικονίζουν τη μετάβαση στην εποχή του νέου πολέμου; Μήπως βρισκόμαστε στο τέλος της εποχής του πολέμου ως πολιτικού γεγονότος, όπως τον είχε αναλύσει ο Κλαούζεβετς στο περίφημο βιβλίο του;

Ο γάλλος διανοητής Πολ Βιριλιό παραλληλίζει το χτύπημα στη Νέα Υόρκη με εκείνο στο Σεράγεβο του 1914 και σημειώνει με έμφαση ότι δεν πρόκειται για «τρομοκρατία αλλά για τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο της παγκοσμιοποίησης». Αν και οι παρατηρήσεις του γάλλου φιλοσόφου αναφέρονται κυρίως στο φιλοσοφικό κι όχι το πολιτικό επίπεδο, αξίζει να προσεχθούν, διότι θέτουν σε νέα βάση την κλιμακούμενη πολεμική απειλή: «Σήμερα αγγίξαμε το πιο ισχυρό σημείο του απροσδόκητου πολέμου. Ενός πολέμου δίχως δεδηλωμένους εχθρούς, χωρίς γραμμές μετώπου, ενός λαθροπόλεμου (...) Ο Μπους προειδοποίησε ότι θα τεθούν στο ίδιο πεδίο τα κράτη που φιλοξενούν τους τρομοκράτες και οι ίδιοι οι τρομοκράτες. Αλλά όταν βλέπουμε ότι ο κόσμος μετακινείται με άκρα ταχύτητα παντού, τότε με αυτή τη φράση ο Μπους εννοεί

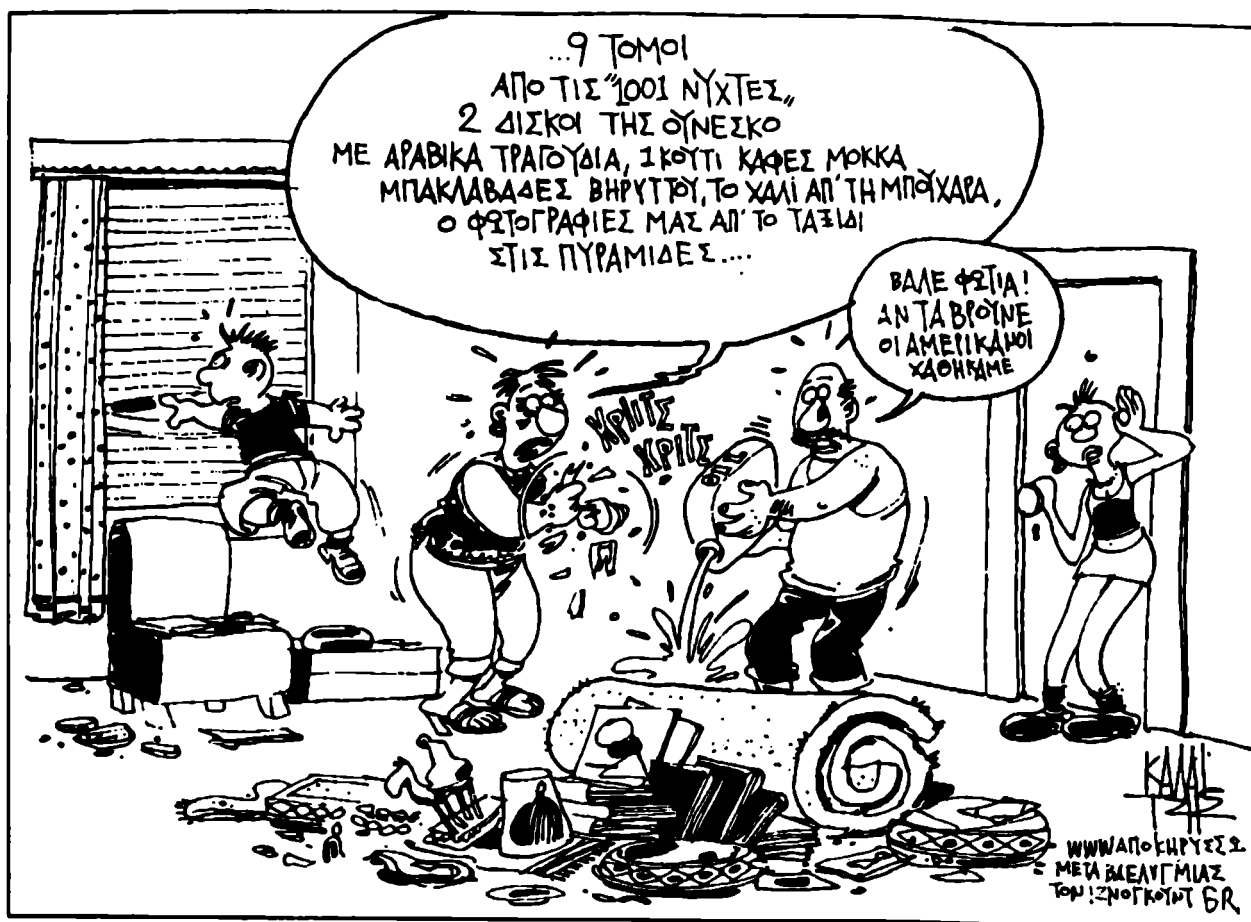
να νομιμοποιήσει τη ρύψη ατομικών βομβών παντού. Η κοινωνία έχει απογοητευτεί, συνεπώς τα λόγια του Μπους μάς κάνουν πραγματικά να φοβόμαστε για το μέλλον. Εσύ φιλοξενείς τον Μπίν Λάντεν, για παράδειγμα; Άρπα τότε μιαν ατομική βόμβα». (Η συνέντευξη του Π. Βιρλιό δόθηκε στο *Μανιφέστο* και αναδημοσιεύτηκε στην *Αυγή* της περασμένης Κυριακής.)

ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΥΠΕΡΟΠΛΙΑΣ

Αν και σε διαφορετικό επίπεδο, οι επισημάνσεις που αναφέραμε παραπάνω, συμφωνούν ως προς την απροσδιοριστία του «νέου πολέμου» και τροφοδοτούν, ίσως και λόγω αυτού του χαρακτήρα του, την παγκόσμια ανησυχία. Οι αμερικανοί ιθύνοντες αφήνουν να διαρρεύσει ότι θα καταφέρουν πλήγματα σε πολλές χώρες, όπου θεωρούν ότι υπάρχουν τρομοκρατικοί θήλακες, και για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ξεκινούν με την καταδίωξη του Μπιν Λάντεν, αλλά δεν ικανοποιούνται με τη σύλληψη του, όπως κατέστησε σαφές ο αμερικανός υπουργός Άμυνας, το «γεράκι» που ακούει στο όνομα Ράμσφελντ. Δεν ικανοποιούνται, διότι ο πραγματικός στόχος της αμερικανικής πανστρατιάς είναι η ανασυγκρότηση της μονοπολικής αμερικανικής ηγεμονίας και ειδικότερα η ενίσχυση των θέσεων στον ευαίσθητο χώρο της Κεντρικής Ασίας, όπου υπάρχουν και τα ανεκμετάλλευτα πετρελαϊκά κοιτάσματα. Ο Κίσινγκερ προειδοποιεί ότι δεν πρέπει να γίνει κατοχή εδαφών, φοβούμενος μια χερσαία εμπλοκή ανάλογη με εκείνη που κατέληξε στην ήττα των σοβιετικών.

Αλλά και μόνον οι «χειρουργικές» αεροπορικές επιδρομές δεν αρκούν. Οι ΗΠΑ επιδιώκουν να στησουν κάποιου είδους προγεφύρωμα στα σύνορα του Αφγανιστάν με το Πακιστάν ώστε με επιθέσεις και κομμάντο, κυρίως όμως εξαγοράζοντας ή υποχρεώνοντας μουλάδες να επιτύχουν την ανατροπή της κυβέρνησης των Ταλιμπάν. Αναλόγως των επικοινωνιακών και άλλων αναγκών του πολέμου, οι ΗΠΑ θα διευρύνουν τα χτυπήματά τους και εναντίον άλλων κρατών της Μέσης Ανατολής, που τα θεωρούν, κατά παράδοση, «κράτη-τρομοκράτες», με πρώτο το Ιράκ.

Το Αφγανιστάν δεν διαθέτει στόχους σαν αυτούς που παραδοσιακά δέχονται

Σκίτσο του Γιάννη Καλαϊτζή από την *Ελευθεροτυπία* της Πέμπτης 13 Σεπτεμβρίου.

τα πρώτα πλήγματα των αεροπορικών επιδρομών. Δεν έχει εργοστάσια, ούτε υποδομές. Κι ό,τι είχε, κατέρρευσε με τους διαδοχικούς πολέμους μετά το 1980. Συνεπώς, η χώρα με τα απρόσιτα βουνά και τον επιβεβαιούμενο θρύλλο των σκληρών πολεμιστών δεν προσφέρεται για έναν «περίπατο στην έρημο», όπως συνέβη με τον πόλεμο στον Κόλπο. Η επίτευξη του πολιτικού στόχου της ανατροπής των Ταλιμπάν θα χρειαστεί, κατά τα φαινόμενα, αρκετό χρόνο. Και στη διάρκεια των δύσκολων στρατιωτικών επιχειρήσεων θα δοκιμάζεται η πολιτική ισχύς των περίπλοκων συμμαχιών με τον μουσουλμανικό κόσμο, που είναι απαραίτητες για να ευοδωθεί η αμερικανική στρατιωτική δράση, αλλά και το ίδιο το ηθικό των Αμερικανών, που τώρα ζητούν εκδίκηση, αλλά δεν είναι βέβαιο ότι θα υπομείνουν στωικά τα πρώτα φέρετρα με τους αμερικανούς στρατιώτες, όταν και εφόσον φτάσουν στην πατρίδα...

Δεν παραβλέπω την τεράστια υπεροπλία των ΗΠΑ, την τεχνολογία καταστροφής που διαθέτουν. Και σίγουρα αυτή η υπεροχή, στο βραχύ χρόνο της πολιτικής και στο βραχύτερο χρόνο της πολεμικής αναμέτρησης συνήθως ευνοεί τον ισχυρότερο στρατιωτικά. Αλλά η αναμέτρηση που ξανοίγεται μπροστά μας έχει ως αφορμή αυτή, την για πρώ-

τη φορά, αμφισβήτηση του πλεονεκτήματος της στρατιωτικο-πολιτικής ισχύος. Τα πλήγματα που δέχτηκαν οι ΗΠΑ δείχνουν πόσο αντιστρεπτή είναι, υπό όρους, η τεχνολογική-πολεμική υπεροχή. Όπως προφητικά σημείωνε ο Παναγιώτης Κονδύλης στο τελευταίο επίμαχο κεφάλαιο του κύκνειου βιβλίου του *Περί Πολέμου*, στην εποχή της πιο προωθημένης τεχνολογίας πολέμου ένα απλό μαχαίρι αποκτά και πάλι σημασία... Ένας ξύλινος χαρτοκόπτης ήταν το «περίστροφο» των αεροπειρατών. Άλλωστε, μόλις προ δέκα χρόνων μια άλλη κραταιά αυτοκρατορία (σε εντελώς διαφορετικές βεβαίως συνθήκες) αναγκάστηκε να παραδεχθεί την ήττα της στο Αφγανιστάν.

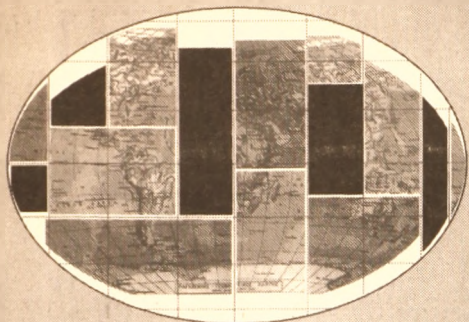
Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΟΥ ΝΤΟΜΙΝΟ

Αν λοιπόν στον πολιτικό πόλεμο αλλά Κλαούζεβιτς είναι η πολιτική που θέτει τα όρια, στο «νέο πόλεμο» εξακολουθεί η πολιτική να δημιουργεί το πλαίσιο, ενόσω ο πόλεμος δεν εκφυλίζεται σε τρομοκρατία, κρατική ή θεοκρατική.

Με δεδομένο ότι τα αμερικανικά αντίποινα αποτελούν όχημα για την εδραίωση της αμερικανικής κυριαρχίας στην Κεντρική Ασία, είναι αναμενόμενο ότι οι μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις (από ένα σημείο και πέρα ίσως και αυτή η Βρετανία) να επιδιώξουν να προασπί-

Ζητήματα Ασφάλειας

στη
Νέα Τάξη Πραγμάτων

Πρόλογος: ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΝΟΥΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΜΑΙΡΗ ΜΠΟΣΗ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΤΑΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Τραγικά επίκαιρο το βιβλίο μετά από τα τελευταία συγκλονιστικά γεγονότα στις Η.Π.Α. Τα τελευταία δείγματα γραφής του ισλαμικού εξτρεμισμού, οι διαστάσεις του διεθνοποιημένου οργανωμένου εγκλήματος, η με γεωμετρική πρόοδο αύξηση των κρουσμάτων χημικής τρομοκρατίας, ο ρατσισμός και η ξενοφοβία είναι ορισμένα από τα στοιχεία που διαμορφώνουν τη σύνθεση των νέων απειλών αποτελώντας τα βασικά κεφάλαια του βιβλίου. Μια μελέτη που επιχειρεί να αναδείξει και να καταγράψει και τις βασικές παραμέτρους-ζητήματα που διέπουν την εθνική και διεθνή ασφάλεια.

εκδόσεις Παπαζήση

από το 1929

ΚΕΝΤΡΙΚΟ

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 2 • 106 78 ΑΘΗΝΑ

• τηλ.: 3822.496, 3838.020 •

e-mail: papazisi@otenet.gr

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΙΙ • ΣΤΟΑ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

• ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5, 105 64 ΑΘΗΝΑ

• τηλ.: 3216.148 3313.074

σουν τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους στην περιοχή. Συνεπώς να μη δώσουν εν λευκώ εξουσιοδότηση στις ΗΠΑ. Αλλά και στον αραβικό κόσμο, λόγω και της νέας κρίσης στην Παλαιστίνη, οι ΗΠΑ θα δυσκολευτούν να επιτύχουν και μάλιστα για μεγάλο διάστημα, τη συμμαχία που κατόρθωσαν να οικοδομήσουν το 1990 κατά του Σαντάμ. Εκείνος ο πόλεμος τροφοδότησε τα ισλαμικά κινήματα, από τότε αυτονομήθηκε από την CIA και αναπτύχθηκε ο Μπιν Λάντεν, που η πολιτική επιρροή του απλώνεται σαν απειλητική σκιά στο Πακιστάν και τη Σαουδική Αραβία.

Είναι αυτή η πραγματικότητα που κάνει τον αμερικανό διανοητή Νόαμ Τσόμσκι να φοβάται τα χειρότερα: «Αν το Πακιστάν δεν συμμορφωθεί με τις αμερικανικές απαιτήσεις, ίσως γίνει και αυτό στόχος μιας στρατιωτικής (εννοεί αμερικανικής) επίθεσης με άγνωστες συνέπειες. Αν υποκύψει, δεν αποκλείεται η κυβέρνηση να ανατραπεί από δυνάμεις που συγγενεύουν με τους Ταλιμπάν, οι οποίες όμως στην περίπτωση αυτή θα διαθέτουν πυρηνικά όπλα».

Οι ΗΠΑ φαίνεται να έχουν επιτύχει την συνεργασία, σε πρώτη φάση, με το καθεστώς του Ισλαμαμπάντ. Ωστόσο υπάρχει πάντοτε εκεί ο λαϊκός παράγων, ο οποίος ακόμη και σ' αυτές τις μέρες της κρίσης, ακούει τις κασέτες του Λάντεν. Και δίπλα, υπάρχει η Ινδία, που είναι κι αυτή πυρηνική δύναμη, δυσφορεί με την αιφνίδια ανάδυση του στρατιωτικο-πολιτικού ρόλου του Πακιστάν και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει πώς θα αντιδράσει αν ανατραπεί η σημερινή πακιστανική ηγεσία.

Τέλος, δεν πρέπει να παραβλέψει κανείς ότι το Αφγανιστάν βρίσκεται στη σφαίρα ιδιαιτέρου ενδιαφέροντος της Κίνας, αλλά και της Ρωσίας. Η πρώτη, σε αυτή τη φάση, αναγκάζεται να ανεχθεί την αμερικανική δραστηριοποίηση. Η δεύτερη δείχνει πρόθυμη να εκμεταλλευτεί την κρίση, είτε για να αποδυναμώσει τα ερείσματα των τσετσένων αυτονομιστών στο Αφγανιστάν είτε για να καρπωθεί οφέλη από πιθανή μακροχρόνια εμπλοκή των ΗΠΑ σε φθοροποιές επιχειρήσεις, όπως συνέβη με τη Μόσχα προ ετών. Εν κατακλείδι, ο διεθνής συσχετισμός αυτή τη στιγμή υπόκειται σε απρόβλεπτες μεταβολές, που είναι τόσο πιθανότερες όσο πιο μακροχρόνια ανα-

γκαστούν να παραμείνουν στην περιοχή οι στρατιωτικές δυνάμεις των ΗΠΑ.

Αυτή ακριβώς η απειλή της μεταβολής του συσχετισμού είναι που οδηγεί στις ΗΠΑ σε μονομερείς ενέργειες, εκτός του ΟΗΕ, ακόμη, ουσιαστικά, και εκτός του ΝΑΤΟ. (Οι *Financial Times* απηχώντας, προφανώς, ευρωπαϊκούς προβληματισμούς, σημειώνουν ότι δουλειά του ΝΑΤΟ δεν είναι να γίνει «αντιτρομοκρατική συμμαχία». Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι έργο της δικαιοσύνης και της αστυνομίας, προσθέτει η εφημερίδα.)

Στον πόλεμο του Κόλπου, όταν ο διπολισμός έπνεε τα λοίσθια, ο πατήρ Μπους χρησιμοποίησε τον ΟΗΕ, έστω ως «φύλλο συκής», για να επιχειρήσει τον πόλεμο κατά του Ιράκ. Τότε υπήρχε, βεβαίως, και η αφορμή της εισβολής σε κυρίαρχο κράτος. Τώρα ο εχθρός είναι απροσδιόριστος και το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ αν εκαλείτο να αποφασίσει θα έπρεπε να κρίνει με βάση αποδείξεις ενοχής, που δύσκολα θα προσκόμιζαν οι ΗΠΑ.

Πού βαδίζει, όμως, ο σύγχρονος κόσμος, όταν ένα κράτος εξαπολύει στρατιωτικές επιθέσεις, επειδή θεωρεί ότι «κάπου εκεί» κρύβονται οι ύποπτοι για τρομοκρατία; Πώς είναι δυνατόν η μοναδική υπερδύναμη να μη σέβεται το διεθνές δίκαιο και να φαίνεται ότι κινείται από το ελατήριο της εκδίκησης; Αυτή η συμπεριφορά δεν παραβιάζει τα δικαιώματα μόνον κάποιων σε μακρινά μέρη. Η αναγόρευση της «τρομοκρατίας» σε «εθνική απειλή» (ευθυγραμμίσθηκε και η Ελλάδα...) μεταθέτει την ατζέντα του δημόσιου διαλόγου για το μέλλον του πλανήτη και για τις αιτίες της κακοδαιμονίας και της τρομοκρατίας. Ήδη αντί να συζητάμε για όσα διαδηλώσαμε στη Γένοβα, ανησυχούμε για όσα μάς επιφυλάσσει η νέα επίδειξη στρατιωτικής πυγμής. Κι αν κρίνουμε από τα μέτρα ευρωπαρακολούθησης των πολιτών που αποφάσισαν χθες στις Βρυξέλλες οι 15 υπουργοί Δικαιοσύνης, τότε μια νέα απειλή απλώνεται στις σύγχρονες αναπτυγμένες κοινωνίες, που στοχεύει στη συρρίκνωση των δημοκρατικών δικαιωμάτων. Και πώς αλλιώς θα γινόταν, όταν μετά το τρομοκρατικό χτύπημα, οι ΗΠΑ εμφανίζονται υπερασπιστές των... ατομικών δικαιωμάτων!

Η εκτυφλωτική δύναμη και οι φτωχοί και καταφρονημένοι

του Κ. Τσαλόγλου

Το τρομοκρατικό και δυστυχώς πολύνεκρο χτύπημα εναντίον δύο βασικών χαρακτηριστικών των σημερινών Ηνωμένων Πολιτειών, της οικονομικής και στρατιωτικής τους ισχύος, εκφρασμένων με τους δύο εντυπωσιακούς ουρανοξύστες και το Πεντάγωνο, είναι άραγε αυτό που θα προκαλέσει σοβαρές αλλαγές στις παγκόσμιες εξελίξεις; Το ερώτημα, με τη διατύπωση: Ποια θα είναι η επόμενη μέρα, κυριαρχεί στα σχόλια όσων δημόσια ασχολούνται με το θέμα. Δεν ικανοποιείται ωστόσο –αναμενόμενο αυτό– με βιαστικές απαντήσεις.

Η συγκυριακή χαλάρωση των μέτρων ασφαλείας στις ΗΠΑ κατά της τρομοκρατίας, προϊόν αυτάρεσκου εφησυχασμού για το απυρόβλητο της χώρας, ο οποίος επέτρεψε να καταφερθεί το εγκληματικό πλήγμα, δεν μπορεί να ερμηνευθεί και ως καταρράκωση του κύρους του μεγάλου αυτού κράτους, ως ακυρωτικό πλέον του ρόλου του στη διαμόρφωση των παγκόσμιων λειτουργιών. Το κύρος του Αμερικανικού Έθνους και ο παγκόσμιος ρόλος του είναι παράγωγα ιστορικών εξελίξεων, για τη διαμόρφωση των οποίων συνέβαλαν πολύ περισσότεροι και πολύ σοβαρότεροι παράγοντες από ό,τι μπορεί

να σημαίνει η κατακρήμνιση τριών ή τεσσάρων κτηρίων, που παρέσυραν στο θάνατο ανυποψίαστους πολίτες. Έστω και αν ο θάνατός τους προκάλεσε παγκόσμια οδύνη. Αν αυτές οι μακρόχρονες και πολυεπίπεδες ποσοτικές συσσωρεύσεις είναι εφικτό να απαλλαγούν βραχυχρόνια από τα αρνητικά τους στοιχεία, τότε και μόνο θα επιτραπεί να μιλάμε για ποιοτικές αλλαγές στο παγκόσμιο σκηνικό, με θετικά αναμορφωμένη και την αμερικανική, βαρύνουσα πάντα, παρουσία.

Η κυρίαρχουσα μορφή των διεθνών, αλλά και των κοινωνικών, σχέσεων συνοδεύτηκε από την καταλυτική παρέμβαση δύο εξελίξεων. Η πρώτη εξέλιξη

ήταν η προϊούσα ανισότητα ανάμεσα στην πληθοπαγωγή και την κατανάλωσή τους των βιομηχανικών προϊόντων του καπιταλιστικού κόσμου. Η δεύτερη εξέλιξη ήταν η τρομακτική βραδυπορεία της πλουτοπαγωγής του «υπαρκτού σοσιαλισμού», η οποία οδήγησε στην ακύρωσή του ως καλύτερου συστήματος οικονομικής, πολιτισμικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Οι όψιμες δυσχέρειες της προηγμένης καπιταλιστικής βιομηχανίας να κερδοφορεί από την όλο και μεγαλύτερη απασχόληση εργατοϋπαλληλικού δυναμικού, έγιναν εξαιρετικά πιεστικές όταν η ανάγκη εξασφάλισης ικανοποιητικού άμεσου και έμμεσου εισοδήματος των εργαζομένων, ώστε να μη γοητεύονται από τις «σειρήνες» του κομμουνισμού, ήρθαν σε σύγκρουση με την τεχνολογία και τις επιπτώσεις της στον ενδοκαπιταλιστικό ανταγωνισμό.

Η προοδευτική συγκρότηση ολιγοπωλείων και η μετεγκατάσταση βιομηχανικών επιχειρήσεων στον τρίτο κόσμο, με τα μηδαμινά μεροκάματα και την ανυπαρξία εργασιακής προστασίας, θεωρήθηκε ως η προσφορότερη λύση για την μακροήμερευση των κερδών της βιομηχανικής επιχείρησης. Με λογιστικές προσεγγίσεις η λύση ήταν πράγματι εξυπηρετική. Με κοινωνικο-οικονομικούς όρους, όχι. Το κόστος της εργασίας στις νέο-αποικιακές αλλά και στις μητροπολιτικές εγκαταστάσεις περιοριζόταν, δεν «παρήγαγε» όμως νέους καταναλωτές για την απορρόφηση των τεχνολογικά προηγμένων, αλλά ακριβών, νέων προϊόντων. Η αποδοτική λειτουργία της καπιταλιστικής βιομηχανίας άγγιζε πλέον τα όριά της.

Σε αυτήν ακριβώς τη φάση των ιστορικών για τις οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις εξελίξεων ήρθε να προστεθεί το βάρος της κατάρρευσης του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Βάρος αποσυνθετικό σε όλη του την έκταση επειδή η εξαφάνιση ενός «αντίπαλου δέους», με έντονη ακτινοβολία στις προσδοκίες για καλύτερη ζωή εκατοντάδων εκατομμυρίων φτωχών και αδικημένων όλου του κόσμου, πανηγυρίστηκε ως η επαλήθευση του ποιοτικά αναντικατάστατου καπιταλισμού και η εξασφάλιση του αδιαμφισβήτητου δικαιώματός του να επιβάλει όποιους αυτός νόμιζε διεθνείς θεσμούς πρόσφορους για την

ανεξέλεγκτη κερδοσκοπική του δράση. Η θεσμικά κατοχυρωμένη διακίνηση εμπορευμάτων και κεφαλαίων προς κάθε κατεύθυνση, χωρίς εθνικο-οικονομικούς αμυντικούς περιορισμούς και με μόνη προϋπόθεση την ανταγωνιστικότητα των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών, ήταν το αποκλειστικό περιεχόμενο της «παγκοσμιοποίησης» της οικονομίας, όπως την αντιλαμβάνεται το μεγάλο κεφάλαιο. Βαρυσήμαντο σφάλμα για τις περαιτέρω κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις.

Η πολυπρόσωπη ηγετική μερίδα των κοινωνιών του δυτικού κόσμου και κυρίως των Ηνωμένων Πολιτειών, όσο και αν ήταν εντυπωσιασμένη από την «ιδεολογική» της νίκη, θά 'πρεπε να σεβαστεί μερικές αναλλοίωτες από το χρόνο αλήθειες, όπως π.χ. την αλήθεια ότι η λύση κάθε προβλήματος, φυσικού ή κοινωνικού, «κουβαλάει» μαζί της και τη δημιουργία ενός νέου προβλήματος. Έπαψε να υπάρχει το «αντίπαλο δέος» του κομμουνισμού. Μαζί του όμως εξαφανίστηκε και το «αποθετήριο» των προσδοκιών για μια καλύτερη ζωή δισεκατομμυρίων μελών του παραγκωνισμένου και κάτισχνου από την συνεχή εκμετάλλευσή του κόσμου. Ενώς κόσμου που ψάχνει τώρα για μια άλλη λύση του προβλήματος της αυτοπροστασίας του, της αναγνώρισης και σ' αυτόν του δικαιώματος όχι να κερδοσκοπεί, αλλά απλώς να ζει!

Με αυτό το νέο πρόβλημα θα συγκρούεται ως προς τον νέο ιστορικό του αντίπαλο, και για άγνωστο πόσο χρόνο, το υπερφίαλο και αλαζονικό μεγάλο κεφάλαιο. Όχι μόνο το αμερικανικό. Αλλά το μεγάλο κεφάλαιο με τις αξιώσεις του, όποιας εθνικής ταυτότητας, όπου επιχειρεί να αναγορευθεί σε αποκλειστικό διαχειριστή της ζωής της ανθρώπινης κοινωνίας. Εναντίον αυτού του προβλήματος κήρυξε τον πόλεμο ο κ. Μπους!

Η πρωτοβουλία του, με την οποία ευεξήγητα συντάχθηκε η ηγεσία του «πολιτισμένου» κόσμου, θυμίζει το ανέκδοτο με τον τύπο που έκλεψε τα ρούχα ενός κολυμβητή. Μόλις ο τελευταίος βγήκε από το νερό και άρχισε να ψάχνει για τα ρούχα του, ο κλέφτης φώναξε την αστυνομία να συλλάβει τον «ανήθικο»... επιδειξία.

Η επιθυμία τιμωρίας των υπεύθυνων

Νέα Υόρκη

για το θάνατο χιλιάδων αθώων ανθρώπων είναι αναμφισβήτητα δίκαιη. Η εσκεμμένη όμως εξόντωση χιλιάδων άλλων ανθρώπων με το ανατριχιαστικό ευφρολόγημα των «παράπλευρων απωλειών» όταν θα εφαρμόζονται τα «αντίποινα», για τα οποία επίσης μίλησε ο αμερικανός Πρόεδρος, όχι μόνο δεν θα οδηγήσει στην αποθάρρυνση της τρομοκρατίας και όσων την υποθάλπουν, αλλά θα διευρύνει αντίθετα τον κύκλο του αίματος και τις δυσλειτουργίες της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Θα «παγκοσμιοποιηθούν» αναμφίβολα και τα χτυπήματα μιας εξαπλούμενης τρομοκρατίας.

Τα «ισομερή» αντίποινα, όπως τα ήθελε η συμφωνία δυτικού και ανατολικού στρατοπέδου ώστε να μειωθεί το απόθεμα των πυρηνικών κεφαλών, βάσει του... αριθμού των θυμάτων από τη μία και την άλλη πλευρά εκτόξευσής τους, είχαν, ως στατιστική «ισορροπία του τρόμου», ένα θετικό αποτέλεσμα: Απέτρεψαν την έκρηξη πυρηνικού πολέμου. Η συσσώρευση νεκρών, τραυματιών και υλικών καταστροφών από τα «πολεμικά αντίποινα» του κ. Μπους τι είδους ισορροπία θα αποκαταστήσει; Η ανίερη πολιτικοστρατιωτική υπόθεση άλλωστε, ότι πλήγματα κατά του άμαχου πληθυσμού διογκώνουν την λαϊκή δυσφορία κατά του υπεύθυνου της ξένης επέμβασης, λειτουργούν άρα ως εσωτερική συμπαράσταση στην τιμωρία των τρομοκρατών και των υποστηρικτών τους (!), διαψεύδεται κατη-

γορηματικά από το ιστορικό της κλιμάκωσης των τρομοκρατικών επιθέσεων κατά αμερικανικών στόχων, παρά τα επαπειλούμενα «αντίποινα». Ο χειρισμός του προβλήματος της τρομοκρατίας από την αλαζονική παρόρμηση των επίσημων Αμερικανών, το «κόμπλεξ» του ετεροφωτισμού των συμμάχων τους, και την μετατροπή του ΟΗΕ σε όργανο για την επιδοκιμασία αντιφατικών πρωτοβουλιών της Ουάσιγκτον, εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για τα συμφέροντα ολόκληρης της ανθρωπότητας.

Θα είναι χρήσιμη πάντως η εγγύτερη προσέγγιση στην αναζήτηση του κινήτρου για την τραγωδία της αμερικανικής «μαύρης Τρίτης». Οι τρομοκράτες στρέφοντας την καταστροφική τους δράση κατά του εκτυφλωτικού Παγκόσμιου Εμπορικού Κέντρου της Ν. Υόρκης και του Πενταγώνου ήθελαν να τραυματίσουν το κύρος της Αμερικανικής Συμπολιτείας, ή να διακηρύξουν την επαναστατική τους εχθρότητα προς την επιθυμία του μεγάλου εκμεταλλευτικού κεφαλαίου να κυριαρχήσει απόλυτα στη διεθνή πολιτική και κοινωνική ζωή; Του μεγάλου κεφαλαίου, που έχει ως ανεξέλεγκτο ηγέτη του το αμερικανικό κεφάλαιο και που χρησιμοποιεί την αμερικανική πολεμική ισχύ ως το πειστικότερο επιχείρημα για την ανεμπόδιστη δράση του.

Αν ήθελαν να «στραπατσάρουν» το ηγεμονικό πρόσωπο των ΗΠΑ, δε θα κατεύθυναν τους ιπτάμενους κατα-

Ιράκ

στροφείς στο Λευκό Οίκο και στο Καπιτώλιο; Πλήγμα, που θα σήμαινε μια καθαρογραμμένη εχθρότητα προς την Ουάσιγκτον και την διεθνή πολιτική της. Η αμερικανική πολιτικοστρατιωτική ηγεσία δεν δείχνει ικανή να αποφασίσει ποια από τις δύο εκδοχές πρέπει να υιοθετήσει. Ζητεί τη διεθνή συμπαράσταση ωσάν να διαμηνύει πως το «χτύπημα» αφορούσε όλους και όχι μόνο τις ΗΠΑ. Από τους συμμάχους όμως δεν ζητεί –προς το παρόν τουλάχιστο– συμμετοχή στον πόλεμο των αντιποίνων, αλλά μόνο την έγκρισή τους για τη διεξαγωγή του με τις δικές της δυνάμεις. Τι εμποδίζει την επιλογή; Προφανώς η πεποίθηση πως η κινητοποίηση του συμμαχικού καπιταλιστικού κόσμου επαναβεβαιώνει την κοινή επιθυμία διαφύλαξης των «κεκτημένων» του μεγάλου κεφαλαίου, ενώ ταυτόχρονα θα επαληθεύεται ο ρόλος των ΗΠΑ ως της μόνης υπερδύναμης που τιμωρεί όσους την αμφισβητούν.

Θα ήταν πολύ ρομαντικό να περιμένει κανείς μια τρίτη επιλογή από την αμερικανική «υπερδύναμη», όπως την ονόμασαν οι ιστορικές εξελίξεις. Και θα ήταν ρομαντικό όχι μόνο γιατί αυτή η Αμερική θα αναγνώριζε την δική της ευθύνη αν ομολογούσε την κακοποιό επίδραση του ηγεμονικού καπιταλισμού στη διαμόρφωση των κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων παγκόσμια. Αλλά και γιατί θα ήταν εξαιρετικά δύσκολη έως αδύνατη η αλλαγή συμπεριφοράς ολόκληρου του συστήματος,

όπως σήμερα λειτουργεί, χωρίς να προηγηθεί η συσσώρευση των «ποσοτικών» προϋποθέσεων για την «ποιοτική» αλλαγή του.

Δεν είναι τυχαίο ότι οι ηγεσίες των ευρωπαϊκών κρατών αναζητούν ένα τρίτο δρόμο κοινωνικοοικονομικού καθεστώτος, βλέποντας τα αρνητικά στοιχεία που αποσυνθέτουν και τις δικές τους κοινωνίες. Και η αποφασιστικότητά τους στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας δεν συνοδεύεται από ανάλογο ενθουσιασμό για τις μεθόδους που προτείνουν οι Αμερικανοί. Καταλαβαίνουν ότι αυτές οι μέθοδοι αντί να λύσουν θα επιδεινώσουν το πρόβλημα.

Η παγκόσμια κοινότητα πρέπει να είναι έτοιμη να ζήσει «επόμενες ημέρες» όλο και χειρότερες από την προηγούμενη της 11ης Σεπτεμβρίου. Όσο κι αν δεν είμαστε έτοιμοι να το συνειδητοποιήσουμε, οι «επόμενες μέρες» θα είναι χρόνος επηρεασμένος από τις ωδίνες ενός νέου ιστορικού τοκετού. Του τοκετού που θα πρέπει να φέρει στον κόσμο ένα σύστημα οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής ζωής απαλλαγμένο από τις μονομέρειες του θνήσκοντος παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού. Οι τρομοκρατικές επεμβάσεις των θυμάτων της καπιταλιστικής αναληθσίας, πέρα από τις συγκυριακές και εξειδικευμένες αντιπαραθέσεις, θα έχουν το νόημα της επιθυμίας να μη ξεχαστούν και πάλι, από τις αναπόφευκτες αλλαγές, οι φτωχοί και παραγκωνισμένοι αυτής της γης!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

Εκπαιδευτικός - Συγγραφέας

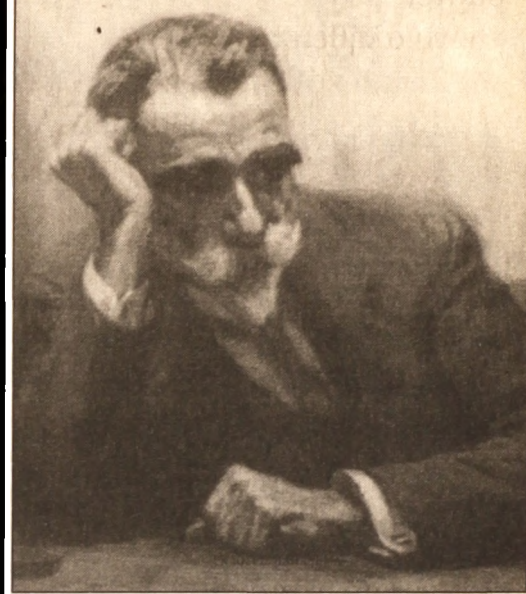
Ο ΠΑΛΑΜΑΣ

ΠΟΥ ΔΕ ΔΙΔΑΣΚΕΤΑΙ
ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΜΩΡΑΪΤΗΣ

Ο Παλαμάς

που δε διδάσκεται στην εκπαίδευση

Ο Παλαμάς δεν είναι απλώς ποιητής, είναι προσωπικότητα πνευματικού ηγέτη που καλλιέργησε και πρόβαλε πνευματικές, ηθικές και κοινωνικές αξίες που έχουν διαπαιδαγωγική δύναμη.

Σχήμα 8^ο με 254 σελίδες
και 8 εικόνες εντός κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Τρομοκρατία ή Πόλεμος; Οριοδετήσεις Εννοιών και Φαινομένων

της Μαίρης Μπόση Διεθνολόγου

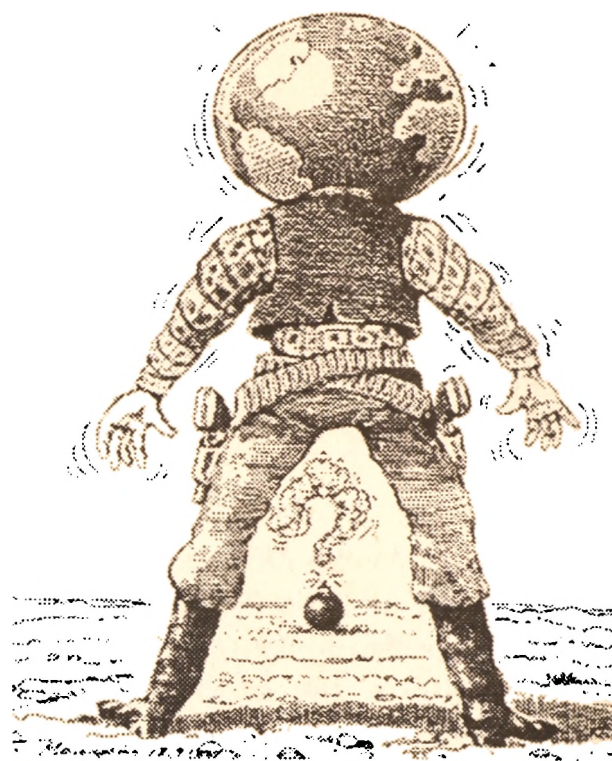
Η επίθεση κατά των αμερικανικών πολιτικών, οικονομικών και αμυντικών στόχων και παράλληλα συμβόλων, από άγνωστους μέχρι στιγμής δράστες, έφερε με εντυπωσιακό και ταυτόχρονα δραματικό τρόπο στην επιφάνεια την μεταβολή που συντελείται την τελευταία δεκαετία στην υφή της διεθνούς πολιτικής βίας.

Καθώς η πολιτική βία απομακρύνεται από τις παραδοσιακές «νόρμες» της, αυτές της συγκροτημένης ιδεολογίας, της επιλογής του στόχου-εκπροσώπου ομάδας και γενικότερα από το πλαίσιο μιας μεθοδολογίας καταγεγραμμένης από τις διωκτικές αρχές, κάνει την εμφάνισή της στο προσκήνιο η νέα μορφή της βίας. Πρόκειται για τη βία με σαφώς λιγότερα αριθμητικά, αλλά «ποιοτικά» σημαντικότερα και καθοριστικά δείγματα παρουσίας. Η είσοδος της νέας βίας στο διεθνές σύστημα ήλθε ως προϊόν του τέλους της διπολικής ισορροπίας και της απόλυτης επικράτησης των ΗΠΑ σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Τα κρούσματα κατά τη διάρκεια του διπολισμού ήταν περιστασιακά, είχαν γνωστούς δράστες και συγκεκριμένης κατηγορίας θύματα. Ενδεικτικά αναφέρονται τα γεγονότα της Μπολώνια (1986) που χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να γίνουν αντιληπτά, ενώ η επίθεση στο Κομπάρ της Σαουδικής Αραβίας υπήρξε από την αρχή αναγνωρίσιμη. Σημειώνεται ότι η υπόθεση του σιδηροδρομικού σταθμού της Μπολώνια, που βρήκαν το θάνατο 80 άτομα, ήταν έργο των ιταλών νεοφασιστών, ενώ η επίθεση στην αμερικάνικη βάση Κομπάρ, με θύματα αμερικανούς στρατιώτες, ήταν έργο εξτρεμιστών ισλαμιστών. Τα περιστατικά της δεκαετίας του 1980, αν και δεν είχαν συνέχεια, ήταν χαρακτηριστικά για μια κατ'

αρχήν αντίληψη των επερχόμενων αλλαγών στο περιβάλλον της διεθνούς τρομοκρατίας.

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ενωσης επέδρασε ανασταλτικά στη δραστηριότητα των οργανώσεων της ακροαριστερής βίας, με αποτέλεσμα είτε να αναστείλουν επισήμως τη δράση τους (βλ. RAF), είτε να σιγήσουν για απροσδιόριστο ακόμη χρονικό διάστημα. Τη θέση της ακροαριστερής βίας, υποκατέστησε «λειτουργικά» η «νέα» βία, η οποία όμως διατηρεί χασματική απόσταση από την πρώτη. Η «νέα» βία χαρακτηρίζεται από ενέργειες και δράση που δεν αναγνωρίζουν συγκεκριμένη ομάδα στόχου, ενώ δεν διακατέχεται από πολιτική ιδεολογία, αλλά από ένα κράμα αφορισμών και σωτηριολογικών αντιλήψεων.

Όσον αφορά στο σχηματικό διαχωρισμό της νέας βίας, αυτός θα μπορούσε να εντοπιστεί σε δύο βασικούς άξονες: της ακροδεξιάς τρομοκρατίας και του ισλαμικού εξτρεισμού. Στην κατηγορία της ακροδεξιάς τρομοκρατίας περιλαμβάνονται και οι μορφές βίας που εκπορεύονται από τις παραθρησκευτικές οργανώσεις. Τα συστατικά στοιχεία των συγκεκριμένων μορφών βίας εντοπίζονται συνήθως σε πολύνεκρες ενέργειες, σε επιλογή μαζικού στόχου άνευ περαιτέρω κριτηρίων ή διαχωρισμών, καθώς και στην επιδίωξη του εντυπωσιασμού της κοινής γνώμης με την παράλληλη τρομοκράτηση και εκφοβισμό μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού. Χαρακτηριστικό της συγκεκριμένης μεθοδολογικής αντίληψης είναι η άρτια και με ιδιαίτερη επιμέλεια οργάνωση και προετοιμασία του κτυπήματος –τόσο όσον αφορά στην υποδομή όσο και στη διάρκεια χρόνου– ώστε αυτό να καταστεί όσο το δυνατόν αποτελεσματικότερο, καταστροφικότερο. Δείγματα της συγκεκριμένης τυπολογίας δράσης υπήρξαν μεταξύ άλλων η επιτυχημένη ενέργεια στο World Trade Center (1993), η ανατίναξη του

Σκίτσο του Ηλία Μακρή
Καθημερινή, 19 Σεπτεμβρίου 2001.

Ομοσπονδιακού κτηρίου στην Οκλαχόμα (1994), η διοχέτευση του χημικού αερίου σαρίν στο Μετρό του Τόκιο (1995). Η εκατόμβη των θυμάτων μοιραία έδωσε διαστάσεις στο φαινόμενο της «νέας τρομοκρατίας», όπως ονομάστηκε από αμερικανούς κυρίως αναλυτές. Η πραγματοποίηση και η επιτυχία των συγκεκριμένων ενεργειών μετουσιώθηκε από τις ΗΠΑ σε κύμα διεθνούς πίεσης προς τις φίλες και σύμμαχες χώρες για σκλήρυνση της αντιτρομοκρατικής τους νομοθεσίας, με απώτερο στόχο την πλήρη ευθυγράμμιση τους με την αντίληψη των ΗΠΑ.

Το σύνολο σχεδόν των προσεγγίσεων των ΗΠΑ για την τρομοκρατία αναφερόταν στην πιθανότητα χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής από τους τρομοκράτες, με σημεία εστίασης τις αφύλακτες πυρηνικές εγκαταστάσεις της τέως σοβιετικής υπερδύναμης, το κτύπημα στο μετρό του Τόκιο και τις δυνατότητες χρήσης πυρηνικών, χημικών και βιολογικών όπλων από τα «κράτη-τρομοκράτες», με προεξέχον το Ιράκ. Παρόλ' αυτά είναι εντυπωσιακό το ότι το κτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 αν

και δεν μπορεί χαρακτηριστεί συμβατικό, χρησιμοποίησε συμβατικότερα των «αναμενόμενων» μέσα. Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να διακρίνει κανείς το στοιχείο της πρόκλησης. Πρόκειται για πρόκληση που εμπεριέχει το μήνυμα του «άτρωτου» θύτη, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να πλήττει την υπερδύναμη με τρόπο που αυτή δεν αναμένει, αναδεικνύοντας την αδυναμία της να αυτοπροστατευτεί.

Η τρομοκρατική ενέργεια της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 αποτελεί αναμφίβολα υποθήκη για μελλοντική επανάληψη ανάλογων ενεργειών. Οι αμερικανοί αναλυτές, των οποίων η ενασχόληση με την τρομοκρατία χρονολογείται από τη δεκαετία του '70, αφού επεχείρησαν την ταύτιση της τρομοκρατίας με το έγκλημα, προχώρησαν πρόσφατα στο εγχείρημα της ταύτισης της τρομοκρατίας με τον πόλεμο. Η διολίσθηση της έννοιας της τρομοκρατίας προς τις ανωτέρω έννοιες παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τόσο όσον αφορά στην ιστορική της εξέλιξη, όσο και όσον αφορά στην επίδρασή της στο πεδίο των διεθνών σχέσεων.¹ Για την οικονομία του λόγου είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι ο όρος τρομοκρατία δεν διαθέτει διεθνώς κοινά αποδεκτό ορισμό, ενώ έχει ευτυχίσει να διαθέτει 260 «ορισμούς» προερχόμενους από αμερικανικά και βρετανικά *think tanks* και διοικητικές αρχές.

Ο πόλεμος αποτελεί μια ξεκάθαρη έννοια, η οποία έχει ορισθεί από τους διεθνείς οργανισμούς εδώ και πολλά χρόνια. Χαρακτηριστικό της πολεμικής σύρραξης είναι η ύπαρξη αναγνωρίσιμων αντιπάλων, υπό τη μορφή κρατικών, εθνικών ή εθνοτικών οντοτήτων. Η δε μορφή του αιφνιδιασμού κινείται στο πλαίσιο τακτικών επιχειρήσεων με σκοπό την κατάληψη εδαφών ή την με ποικίλους τρόπους πολιτική επιβολή απέναντι στον αντίπαλο. Επιπλέον, η «λογική» της πολεμικής σύρραξης εμπεριέχει το στοιχείο της αναγνώρισης των ενόπλων δυνάμεων του αντιπάλου, καθώς και των συνθηκών και προϋποθέσεων κάτω από τις οποίες η σύρραξη θα τερματιστεί.

Η μορφή βίας που έχει δημιουργηθεί προσδίδοντας νέες διαστάσεις στην τρομοκρατία έχει περισσότερα κοινά στοιχεία με την έννοια του «ασύμμετρου πολέμου», καθώς παραπέμπει σε

μορφές βίας πέραν των καθορισμένων. Η ασύμμετρη βία ή «μη-κρατική» απειλή, η οποία εκφράζεται ως απουσία ενός καθορισμένου εχθρικού περιγύρου, ανάγεται σταδιακά σε σημαντικό ζήτημα ασφάλειας. Η νέα ορολογία που πλέον γίνεται κτήμα όλο και περισσότερων ανθρώπων, αφορά απειλές που ενσωματώνουν το στοιχείο της έκπληξης σε όλες τις επιχειρησιακές και στρατηγικές τους διαστάσεις, όπως και την πιθανή χρήση μη συμβατικών όπλων. Οι «μη-κρατικοί» παίκτες θεωρούνται αυτοί που θα μπορούσαν για παράδειγμα μέσω της επέμβασής τους να προκαλέσουν σημαντικές φθορές στα συστήματα πληροφορικής κρατών, υπηρεσιών ή όποιου άλλου φορέα κρίνουν. Το πλαίσιο εντός του οποίου διεξάγεται η σύγκρουση θεωρείται ασαφές, όπως ασαφή και ασυνεχή χαρακτηρίζονται από πλευράς τουλάχιστον επιχειρησιακής τακτικής τα πλήγματα.

Η έλλειψη ιδεολογικού υπόβαθρου –τουλάχιστον με βάση την κλασική αντίληψη– αντικειμενικά επανακαθορίζει την έννοια της πολιτικής βίας. Είναι πλέον ευδιάκριτο το ότι η πρόσφατη επίθεση κατά των ΗΠΑ δεν δύναται να ενταχθεί στο πλαίσιο της «κλασικής τρομοκρατίας», όπως αυτή βιώθηκε ή αναλύθηκε τα τελευταία 30 χρόνια. Η αδυναμία εντοπισμού του ενόχου «με την πρώτη ματιά» ωθεί το χαρακτήρα της συγκεκριμένης επίθεσης προς το φάσμα των νέων ορισμών.

Η συνέχιση της άρνησης των Αμερικανών και των ευρωπαίων εταίρων τους να αναγνωρίσουν τις εστίες δημιουργίας και αναπαραγωγής των αντιθέσεων σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι πλέον αποδεδειγμένο ότι αποτελεί το ιδανικό έδαφος για την ανάπτυξη και παγκοσμιοποίηση της βίας. Ήδη η προσπάθεια για διατήρηση της παγκόσμιας επιβολής και ελέγχου οδήγησε σ' ένα παγκόσμιο πλαίσιο χειραγώγησης εθνών και ανθρώπων, του οποίου η κατάληξη ήταν οι σκληρές Αποκάλυψης που έζησε η Νέα Υόρκη. Η προβολή της καταστολής ως πανάκεια, μόνο στην όξυνση της εφευρετικότητας των δραστών μπορεί να συνεισφέρει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. σχετικά Μαίρη Μπόση, *Περί του Ορισμού της Τρομοκρατίας*, Εκδ. Π. Τραυλός, Αθήνα 2000.

ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΡΧΙΑ

Προκλήσεις και Αδιέξοδα
στις Κοινωνίες της Αθλιότητας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΡΧΙΑ

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΔΙΕΞΟΔΑ ΣΤΙΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ ΤΗΣ ΑΘΛΙΟΤΗΤΑΣ

Επίκαιρο και πρωτότυπο βιβλίο για την Κοινωνία και την Ανθρωπότητα. Στο Α' μέρος του βιβλίου αναλύονται τα φυσικά και βιολογικά αίτια της αναρχίας. Στη συνέχεια ο συγγραφέας αναφέρεται στα κοινωνικά αίτια της αναρχίας με πολλά στοιχεία για την ανισοκατανομή του πλούτου. Στη συνέχεια αναλύεται η επικίνδυνη κλιμάκωση της βίας και της τρομοκρατίας διαφορίζοντας την τρομοκρατία, και αναφέρεται στο παγκόσμιο μπουσουλμανικό τόξο και την κρατική βία και καταπίεση. Τέλος επιχειρεί σύντομη αναφορά στις σοσιαλιστικές διαμορφώσεις, στη σημερινή κυριαρχία της άναρχης καπιταλιστικής υπερσυγκέντρωσης και στην επερχόμενη σύγκρουση των δύο αναρχιών.

εκδόσεις Παπαζήση

από το 1929

ΚΕΝΤΡΙΚΟ

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 2 • 106 78 ΑΘΗΝΑ

• τηλ.: 3822.496, 3838.020 •

e-mail: papazisi@otenet.gr

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΙΙ • ΣΤΟΑ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

• ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5, 105 64 ΑΘΗΝΑ

• τηλ.: 3216.148, 3313.074

Μαρτυρία από την Αμερική

του Nick Edwards

Ως συγγραφέας από το Λονδίνο που ταξιδεύει συχνά και που έχει προς το παρόν βάση του το Πίτσμπουργκ, μου ζητήθηκε να γράψω ένα άρθρο για να περιγράψω τη συμπεριφορά και τις αντιδράσεις των Αμερικανών εδώ στις ΗΠΑ στα κατακλυσμιαία γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου. Υπήρξα για μεγάλο διάστημα κάτοικος της Αθήνας και έχω ταξιδέψει ευρέως σε άλλα μέρη του πλανήτη, συμπεριλαμβανομένων και αρκετών ισλαμικών χωρών, οπότε ελπίζω να μπορέσω να παρουσιάσω μια ισορροπημένη και όσο το δυνατόν αμερόληπτη άποψη των γεγονότων που βίωσα τις τελευταίες πέντε μέρες.

Την περασμένη Τρίτη, εκείνο το όμορφο ζωντανό πρωινό, μια από τις πρώτες δροσερές ημέρες, γύρω στις 8.30 π.μ. –πράγμα ασυνήθιστο για την ώρα αυτή– άνοιξα το CNN και ενημερωνόμουν για τις ειδήσεις όταν ξαφνικά μετέδωσαν την εικόνα του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου μετά το χτύπημα του πρώτου αεροπλάνου. Μετά απ' αυτό, όπως χιλιάδες άνθρωποι σ' όλον τον κόσμο, έμεινα καθηλωμένος παρακολουθώντας το «ζωντανό» χτύπημα του δεύτερου αεροπλάνου, την επίθεση στο Πεντάγωνο, την κατάρρευση των δυο πύργων και τις πρώτες προσπάθειες διάσωσης απ' αυτούς που βρίσκονταν στο έδαφος καθώς και τις πρώτες απόπειρες ανάλυσης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Με την πάροδο του χρόνου, μέσα από ένα σχεδόν σουρεαλιστικό αίσθημα έκπληξης, συνειδητοποιήσαμε, η γυναίκα μου κι εγώ, ότι βιώσαμε ένα τεράστιας σημασίας παγκόσμιο συμβάν.

Αλλάξαμε κανάλια πολύ συχνά –αμερικάνικο BBC, τοπικά δίκτυα και ξανά CNN– για να ακούσουμε τις αναφορές που γίνονταν. Ήταν περίεργο το πόσο γρήγορα σχεδόν όλα τα κανάλια στο ψηφιακό καλωδιακό μας σύστημα είτε σταμάτησαν τη μετάδοση (των προγραμμάτων τους) είτε πήραν υλικό από τα δίκτυα ειδήσεων. Αυτό συνέβαινε και με τα κανάλια αθλητικών ή ειδικών ενδιαφερόντων· πολύ λίγα μόνο συνέχισαν να μεταδίδουν το καθιερωμένο τους πρόγραμμα: αυτά ήταν κυρίως κανάλια με ταινίες.

Για όσους δεν είναι εξοικειωμένοι με την αμερικάνικη τηλεοπτική πραγματι-

κότητα είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι τα κυριότερα δίκτυα όπως το CBS, το NBC, το ABC και το Fox διαθέτουν ένα ευρύ σύνολο περιφερειακών σταθμών (οι οποίοι ως ένα σημείο λειτουργούν ανεξάρτητα), καλύπτοντας ειδήσεις που κανονικά περιορίζονται σχεδόν αποκλειστικά σε τοπικά θέματα. Μόνο σε συμβάντα σαν κι αυτό συγκεντρώνονται τόσο επισταμένα σε ειδήσεις «που έρχονται από μακριά». Εδώ, στη δυτική Πενσυλβάνια, υπήρχε σε κάποιο βαθμό τοπικό ενδιαφέρον καθώς το τέταρτο αεροπλάνο συνετρίβη σε μια αγροτική περιοχή περίπου 120 χλμ. νοτιοανατολικά του Πίτσμπουργκ. Η παραπάνω αρχή εξακολούθησε να ισχύει καθώς αυτά τα τοπικά δίκτυα κάλυπταν περισσότερο την πλησιέστερη συντριβή, ανάμεσα στις ανταποκρίσεις από τη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον, από ό,τι π.χ. το CNN ή το BBC.

Για τουλάχιστον δυο ώρες υπήρχε κάποια σύγχυση ως προς το πόσα αεροπλάνα ήταν αναμεμειγμένα στην υπόθεση και πού βρισκόταν ο Πρόεδρος Μπους. Έγιναν επίσης αναφορές, οι οποίες αργότερα αποδείχτηκαν λανθασμένες, για βομβιστικές επιθέσεις στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ και στο Καπιτώλιο στην Ουάσιγκτον. Το χάος που επικράτησε στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ήταν αρκετά κατανοητό, δεδομένης της κατάστασης. Αυτό, ωστόσο, στους δρόμους γύρω από τις περιοχές που έγιναν οι επιθέσεις δεν μεταφράστηκε σε πανικό. Πράγματι, είναι ξεκάθαρο τώρα ότι λόγω της αξιοθαύμαστης έλλειψης πανικού ακόμα και στο Κάτω Μανχάταν και γύρω από το Πεντάγωνο πολλοί άνθρωποι σώθηκαν. Σε διαφορετι-

κή περίπτωση η κατάσταση θα ήταν ακόμα πιο δραματική. Νωρίς το απόγευμα της Τρίτης πήγα στην κεντρική αγορά του Πίτσμπουργκ και παρά το ότι βρίσκονταν εκεί λιγότεροι από το συνηθισμένο (γιατί πολλοί παρακολουθούσαν τηλεόραση), δεν ήταν αισθητή μια ατμόσφαιρα αναταραχής. Ίσως το βάρος των ειδήσεων δεν τους είχε συγκλονίσει ακόμα.

Όσο η σκόνη κατακάθιζε –κυριολεκτικά και μεταφορικά– τις επόμενες ημέρες, η έκπληξη φαινόταν να δίνει τη θέση της σε ένα έντονο αίσθημα οργής. Παρόλο που δεν μπορείς να το νιώσεις αυτό σε δημόσιους χώρους όπως μαγαζιά ή εστιατόρια όπου οι δουλειές φαίνεται σε μεγάλο βαθμό να συνεχίζονται ως συνήθως, γίνεται έκδηλο στις διάφορες συγκεντρώσεις όπου συζητούνται τα όσα συνέβησαν. Σε κάποια φάση συνδέθηκα στον πίνακα μηνυμάτων του Netscape και μπορούσες να καταλάβεις από τα ονόματα στην οθόνη συγκεκριμένων ατόμων, ποιος ήταν ο τόνος της συζήτησης. Κάποιος έγραφε με το όνομα «Σκοτώστε όλους τους μουσουλμάνους»! Για να είμαι δίκαιος, εκφράζονταν κι άλλες φωνές λογικής και ανοχής, αν και αποτελούσαν την μειοψηφία.

Οι επίσημες αντιδράσεις του Μπους και άλλων κυβερνητικών προσώπων θα σχολιάστηκαν ευρέως στην Ελλάδα όπως κι εδώ, οπότε δεν υπάρχει λόγος να περιγράψω με λεπτομέρειες το τι είπαν. Θα είσατε όλοι ενήμεροι ότι χαρακτήρισαν τις επιθέσεις ως πράξη πολέμου παρά ως εγκληματική πράξη και σε αντίποινα κήρυξαν πόλεμο στους υπευθύνους των τρομοκρατικών χτυπημάτων. Ολοφάνερα ο Οσάμα Μπιν Λάντεν προβλήθηκε ως ο κύριος εχθρός της ειρήνης, χωρίς κανένα αποδεικτικό στοιχείο ότι αυτός ήταν ο υπαίτιος και παρόλο που είναι ξεκάθαρο ότι μια τόσο καλά συντονισμένη επιχείρηση, που προϋποθέτει τέτοια επιδεξιότητα, απαιτεί ένα δίκτυο υποστήριξης που ξεπερνά την μια ομάδα.

Αυτή η απλούστευση φυσικά οδηγεί εύκολα στην επιλογή της άμεσης στρατιωτικής επέμβασης. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης προετοιμάζουν τη χώρα για μια μορφή αντιποίνων ενάντια στο Αφγανιστάν, εάν οι Ταλιμπάν δεν παραδώσουν τον Μπιν Λάντεν. Μετά από μια τόσο φιλοπόλεμη ομιλία ο Μπους

ξέρει ότι τώρα ο κόσμος περιμένει αποτελέσματα και άμεση δράση και απ' αυτήν την άποψη ανατέθηκε σε άλλους πολιτικούς, όπως στον υπουργό Εξωτερικών Κόλιν Πάουελ, το καθήκον να εξηγήσουν στους αμερικανούς πολίτες ότι ίσως χρειαστεί να κάνουν υπομονή. Τουλάχιστον για λίγο...

Μια άλλη συναρπαστική πλευρά της όλης κατάστασης είναι το πόσο γρήγορα οι περισσότεροι Αμερικάνοι έσπευσαν να υποστηρίξουν τον Μπους. Όλες οι πικρές διαφωνίες σχετικά με τις αμφισβητούμενες συνθήκες των εκλογών, λιγότερο από ένα χρόνο πριν, φαίνεται να έχουν εξαφανιστεί και τα πεσμένα ποσοστά αποδοχής πέταξαν στο 86%. Βλέπεις αστέρια και ρίγες να κυματίζουν παντού σε σπίτια και αυτοκίνητα – μια ξεκάθαρη ένδειξη του πιθανόν αφελή πατριωτισμού πολλών Αμερικάνων, που βλέπουν την κατάσταση σαν ξεκάθαρο «Εμείς εναντίον Αυτών», έστω κι αν δεν έχει ξεκαθαριστεί ποιοι είναι «Αυτοί». Υπήρξε μια μοναδική απροθυμία να αντιμετωπιστεί η πιθανότητα να είναι αμερικανοί πολίτες μερικά τουλάχιστον από τα μέλη του δικτύου υποστήριξης των τρομοκρατών. Επίσης, σε μεγάλο βαθμό αγνοήθηκε το γεγονός ότι περίπου 300 Βρετανοί και πολίτες άλλων εθνικοτήτων βρίσκονταν ανάμεσα στα θύματα. Ενώ ο Τόνι Μπλερ και άλλοι ευρωπαίοι πολιτικοί προσπάθησαν να χαρακτηρίσουν το γεγονός ως επίθεση στον δημοκρατικό κόσμο, εδώ εκλαμβάνεται γενικά ως επίθεση στην Αμερική.

Επίσης μεγάλη πηγή ανησυχίας σε όσους από εμάς φοβούνται ότι τα στρατιωτικά αντίποινα θα οδηγήσουν σε κλιμάκωση της βίας αποτελούν οι τελευταίες δημοσκοπήσεις του CNN/USA Today που δείχνουν ότι το 88% υποστηρίζει την στρατιωτική δράση. Άλλα απίστευτα συμπεράσματα διαφορετικής δημοσκοπήσης δείχνουν ότι το 66% υποστηρίζει εισαγωγή εκ νέου του δόγματος: μην ξεχνάς ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν επιστρατεύσει πολίτες απ' τον πόλεμο του Βιετνάμ.

Αν επίσης λάβει κανείς υπόψιν του ότι το 70% του πληθυσμού δεν διαθέτει διαβατήριο και ότι σχεδόν όλα τα τηλεοπτικά προγράμματα παράγονται στη χώρα τους, είναι πιο εύκολο να κατανοήσει γιατί οι περισσότεροι Αμερικανοί έχουν μια αμερικανοκεντρική κο-

σμαντίληψη. Πολλοί σοβαροί και ειλικρινείς άνθρωποι δεν μπορούν να κατανοήσουν πώς οι άνθρωποι σε άλλες χώρες δεν συμμερίζονται την άποψη ότι οι ΗΠΑ είναι μια αγαθοεργή υπερδύναμη ή ο προστάτης του ελεύθερου κόσμου. Από την άλλη οποιοσδήποτε εκδηλώσει κατά την άποψή τους «αρνητική συμπεριφορά» τον κατατάσσουν συλλήβδην «σ' αυτούς», δηλαδή στον εχθρό που περιγράψαμε πιο πάνω. Αυτό το έζησε η γυναίκα μου η οποία είναι Αμερικανίδα και βρέθηκε μπλεγμένη κατά τη διάρκεια μιας σφοδρής λογομαχίας με τρεις παλιούς φίλους επειδή εξέφρασε ερωτήματα για το νόημα της χρήσης βίας ως αντοπόδοση.

Αυτό που λείπει παντελώς από τα θέματα που έχουν θέσει τα μέσα μαζικής ενημέρωσης εδώ, είναι η συζήτηση για τις βαθύτερες αιτίες της παγκόσμιας τρομοκρατίας, όπως η πελώρια ανισότητα στη διανομή του πλούτου και της δύναμης στον κόσμο. Δεν άκουσα ούτε έναν σχολιαστή να συνδέει το θέμα με τα κινήματα κατά της παγκοσμιοποίησης. Το τρομοκρατικό χτύπημα χωρίς πολλά-πολλά πέρασε ως έργο δαιμόνιων φανατικών θρησκευόμενων και τίποτε περισσότερο.

Υπάρχουν μερικά θετικά σημάδια εν μέσω της συντριβής. Όπως ότι ένας μουσουλμάνος θρησκευτικός ηγέτης μίλησε στο μνημόσυνο του National Cathedral την Παρασκευή. Άλλοι μουσουλμάνοι ηγέτες πήγαν στα τηλεοπτικά στούντιο για να εξηγήσουν ότι η θρησκεία τους δεν προωθεί τις βίαιες πράξεις. Ωστόσο πάνω από 200 εγκλήματα

μίσους ενάντια σε Μουσουλμάνους αναφέρθηκαν τις τελευταίες μέρες κι ένας αθώος Μουσουλμάνος δολοφονήθηκε στο Τέξας. Άλλοι μετριοπαθείς Αμερικάνοι, τόσο ειδικοί όσο και απλοί πολίτες, εκφράζουν ανησυχία και την επιθυμία να προσεχθεί υπερβολικά η κατάσταση, ακόμα κι αν θεωρούν απαραίτητη κάποια χρήση βίας.

Σήμερα το πρωί παρακολουθήσαμε τη λειτουργία στην τοπική μας εκκλησία, πράγμα που κάνουμε κατά καιρούς. Ο ιερέας έκανε μια φλογερή έκκληση για μη βίαιη απάντηση και έδωσε τη συμβουλή στην Αμερική να κοιτάξει κριτικά μέσα της πριν θεωρήσει ότι είναι ηθικά ανώτερη. Επίσης ζήτησε από τους ηγέτες να αναφερθούν σε ευρύτερα θέματα όπως σε αυτά που αναφέρθηκαν. Αυτό το κήρυγμά του που σε προτρέπει να σκεφτείς σοβαρά, έγινε αποδεκτό σχεδόν από όλο το εκκλησίασμα, παρόλο που μπορεί κανείς να πει ότι απευθυνόταν στους ήδη πεπεισμένους για την ορθότητα των λόγων του. Φανερώνει ωστόσο ότι σ' αυτήν την πολυεθνική κοινωνία υπάρχουν αρκετοί που επιθυμούν την απόδοση δικαιοσύνης με μέσα ειρηνικά. Ελπίζουμε ότι αυτές οι φωνές της λογικής θα ακουστούν δυνατώτερα τις ερχόμενες μέρες, όσο το κύμα οργής υποχωρεί, και θα πείσουν τους πολεμοκάπηλους να μη ζητούν να χυθεί περισσότερο αίμα από αυτό που έχει ήδη χυθεί.

Πίτσμπουργκ, 16 Σεπτεμβρίου 2001

Μετάφραση-Επιμέλεια:
Αθανασία Κοντοχρήστου

Κρίσιμα διλήμματα

του Σωτήρη Ντάλη

Οι πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις εναντίον της Νέας Υόρκης και της Ουάσιγκτον έδωσαν μια νέα διάσταση στο φαινόμενο της τρομοκρατίας. Η διεθνής τρομοκρατία τείνει να γίνει η μάστιγα της εποχής μας καθώς οι τρομοκράτες δεν έχουν πλέον κανέναν ενδοιασμό. Ιδιαίτερως τα τελευταία χρόνια, ολοένα και συχνότερα εμφανίζονται ομάδες με κίνητρα εθνικιστικά ή θρησκευτικά, όπου κυριαρχεί βέβαια η ιδεολογία του ισλαμικού φονταμενταλισμού. Αδιαφορώντας για το κράτος δικαίου, τη δημοκρατία, την ανοιχτή κοινωνία και την ελευθερία του ατόμου, η διεθνής τρομοκρατία μοιάζει έτοιμη να προχωρήσει σε μια γενίκευση της βίας. Όπως τόνισε πολύ εύστοχα κι ο αμερικανός συγγραφέας Άρθουρ Μίλερ, πρόκειται για «έναν πόλεμο οργής κάποιων ανθρώπων που μισούν τη ζωή και λατρεύουν το θάνατο. Δεν πρόκειται

για μια επίθεση που εξαπέλυσε ο τρίτος κόσμος εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών. Όχι, ο εθνικισμός ή η θρησκεία δεν αποτελούν παρά μια δικαιολογία γι' αυτούς τους ανθρώπους που μισούν την ανθρωπότητα». Σε πολλές περιπτώσεις η διεθνής τρομοκρατία συνδέεται και με συγκρούσεις περιφερειακές. Επίσης πολλές φορές οι τρομοκρατικές οργανώσεις εκπαιδεύονται και χρηματοδοτούνται από «κράτη-χορηγούς». Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι γνωστές: δολοφονίες, επιθέσεις, εκβιασμοί, ομηρίες-απαγωγές, αεροπειρατείες. Πολλές φορές η τρομοκρατία παρεισφρέει και στο οργανωμένο έγκλημα. «Ο επαναστατικός φόρος» είναι πλέον καθαρός εκβιασμός, τα όπλα εμπορεύσιμα και το εμπόριο ναρκωτικών αυτοσκοπός. Ιδιαίτερο προβληματισμό προκαλεί και η πυρηνική τρομοκρατία καθώς κάποιες χώρες έχουν καταφέρει να υλοποιήσουν μυστικά πυρηνικά προγράμματα τα οποία όμως έχουν τεράστιο οικονομικό και επιχειρησιακό κόστος.

Το σχεδόν αυθόρμητο συμπέρασμα ότι πίσω από την τρο-

μοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου κρύβονται φανατικοί ισλαμιστές αποδεικνύει ότι οι Αμερικανοί αντιλαμβάνονται την εχθρότητα που καλλιεργείται εναντίον τους σε πολλά ισλαμικά κράτη. Η Ουάσιγκτον γνώριζε πολύ καλά ότι είχε «ανοιχτούς λογαριασμούς» με ισλαμιστές τρομοκράτες και κάποια κράτη που τους στηρίζουν. Από τον Αύγουστο του 1998 όταν οι ΗΠΑ επιχειρούσαν πυραυλικές επιθέσεις εναντίον του Σουδάν, καταστρέφοντας –όπως λέχθηκε– εγκαταστάσεις παραγωγής χημικών όπλων, και του Αφγανιστάν με στόχο τον Οσάμα Μπιν Λάντεν, ήταν προφανές ότι η Ουάσιγκτον θα κρατούσε πλέον μια σκληρότερη στάση απέναντι στη διεθνή τρομοκρατία. Μάλιστα η τότε υπουργός Εξωτερικών Ολμπράιτ είχε παραδεχτεί ότι οι επιθέσεις εκείνες θα προκαλούσαν τρομοκρατικά αντίποινα. Το πώς θα απαντήσουν σήμερα οι ΗΠΑ σ' αυτή την κτηνώδη

και εν ψυχρώ εκτέλεση χιλιάδων αθώων ανθρώπων είναι άγνωστο. Είναι βέβαιο όμως ότι η αντίδραση του βαριά πληγωμένου αμερικανικού γοήτρου θα εκδηλωθεί.

Όμως το ερώτημα που τίθεται, είναι το πώς μπορεί να απεμπλακεί κανείς από ένα πόλεμο με τους τρομοκράτες. «Ενδεχομένως ο Οσάμα Μπιν Λάντεν να είναι ο υπεύθυνος της επίθεσης και ίσως να ευθύνεται και το καθεστώς των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν που τον υποστηρίζει. Παρά ταύτα, η ισοπέδωση αυτής της φτωχής χώρας που ήδη καταποντίζεται από τα δεινά του εμφυλίου, μπορεί να ικανοποιήσει την απαίτηση για εκδίκηση, αλλά δεν εξασφαλίζει τη νίκη», τόνιζε σε ανάλυσή της στην *Herald Tribune* η Flora Lewis. Τα τραγικά γεγονότα της Τρίτης 11 Σεπτεμβρίου του 2001 έφεραν την ανθρωπότητα μπροστά σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Είναι προφανές ότι μπήκαμε σε μια νέα εποχή που χρειάζεται από τη μια πλευρά σταθερή και διαρκή συστράτευση στη μάχη κατά της τρομοκρατίας και από την άλλη συνεργασία για την επίλυση κρίσιμων διενέξεων.

Δέκα συν μία απαντήσεις γι' αυτούς που δάγκωσαν το Μεγάλο Μήλο

Ο νεοϋορκέζος φιλόσοφος Έρικ Χόφερ είχε απαντήσει ήδη από τη δεκαετία του 1960 στα ερωτήματα των Αμερικανών για τις επιθέσεις αυτοκτονίας εναντίον των ΗΠΑ

Του Νίκου Δελλατόλα e-mail: nikosdel@defacto.gr

Εάν θα έπρεπε να αναζητήσουμε εκείνο το στοιχείο που εξασφάλισε την επιτυχία της τρομοκρατικής επίθεσης εναντίον των ΗΠΑ, τότε αναμφίβολα θα προκρίναμε την αυτοθυσία των δραστών. Η δική τους στάση απέναντι στο θάνατο ήταν εκείνη που μετέτρεψε σε οδυνηρή πραγματικότητα όσα οι Αμερικανοί δεν είχαν καν τολμήσει να φανταστούν στα κινηματογραφικά τους σενάρια.

Η συντονισμένη επίθεση που δέχθηκαν στις 11 Σεπτεμβρίου το «ακλόνητο» Παγκόσμιο Εμπορικό Κέντρο στη Νέα Υόρκη και το «απόρθητο» Πεντάγωνο στην Ουάσιγκτον, αποκάλυψε για μία ακόμη φορά τις εγγενείς αδυναμίες του αμερικανικού συστήματος ασφαλείας: Ενώ διαθέτει εντυπωσιακή ετοιμότητα και αποτελεσματικότητα στην αντιμετώπιση οργανωμένων στρατιωτικών απειλών, αποδεικνύεται εξαιρετικά ευάλωτο στις επιθέσεις με μη συμβατικά μέσα από τρομοκρατικές και παραστρατιωτικές οργανώσεις.

Ωστόσο περίπου τέσσερις δεκαετίες πριν από την κατάρριψη των Δίδυμων Πύργων του Μανχάταν ένας νεοϋορκέζος φιλόσοφος, ο Έρικ Χόφερ, είχε ήδη μελετήσει την φιλοσοφία, τη νοοτροπία, την ψυχική κατάσταση, ακόμη και τις μορφές δράσης των φανατικών που είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν αποστολές αυτοκτονίας.

Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου του *The true believer* (στην Ελλάδα κυκλοφόρησε το 1969, με τον τίτλο *Ο φανατικός*, από τις εκδόσεις Μπουκουμάνη) ο Χόφερ απαντά σε καίρια ερωτήματα της διεθνούς κοινής γνώμης:

— Ποιοι άνθρωποι αποφασίζουν να θυσιάσουν τη ζωή τους για την ευόδωση ενός σκοπού;

«Οι απογοητευμένοι εμφανίζουν αυθόρμητα την τάση για αυταπάρηση. Τι

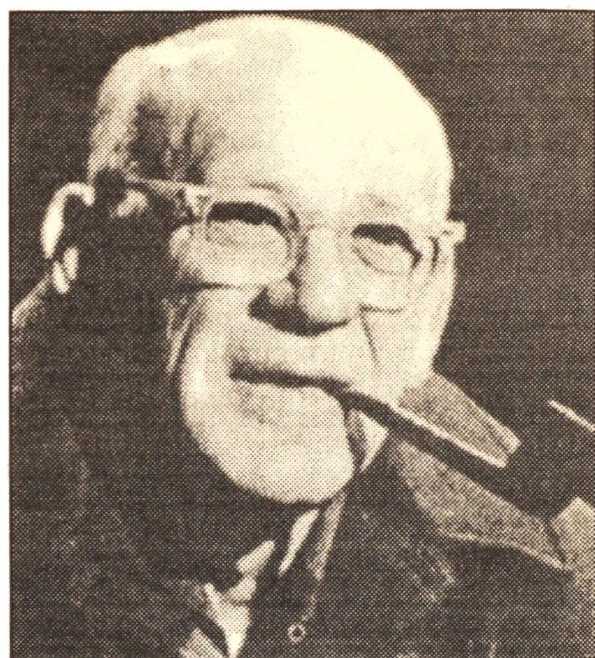
λείπει από τον απογοητευμένο; Το αίσθημα ενός ενεργητικού και σκόπιμου Εγώ. Η μεγαλύτερη επιθυμία του είναι να απελευθερωθεί από το μισητό του Εγώ και την επιθυμία του αυτή την εκδηλώνει με την τάση του για κοινή δράση και αυτοθυσία.

Η αηδία του απέναντι στο ανεπιθύμητο Εγώ του και η επιθυμία του να το ξεχάσει, να το σκεπάσει, να το απωθήσει και να το χάσει, του δημιουργούν στον ίδιο βαθμό την ετοιμότητα να το θυσιάσει ή να το χάσει μέσα στη συγχώνευση ενός συλλογικού κλειστού συνόλου που εξαλείφει τις ατομικές διαφορές».

— Πώς πείθεται κάποιος να θυσιάσει τη ζωή του;

«Η τεχνική της δημιουργίας και της προαγωγής της ετοιμότητας του ανθρώπου για αυτοθυσία απαιτεί χώρισμα του ατόμου από το σωματικό του Εγώ. Αυτό γίνεται με την αφομοίωση του ατόμου μέσα σε μια κλειστή συλλογική οργάνωση και το μπόλιασμά του μ' ένα φανταστικό Εγώ. Το άτομο παρακινείται να υποτιμήσει το παρόν και να στρέψει τα ενδιαφέροντά του σε πράγματα που δεν υπάρχουν ακόμη. Ξεφεύγει από την πραγματικότητα με ένα δόγμα. Εμποδίζεται η ανάπτυξη μιας σταθερής προσωπικής ισορροπίας με το ξύπνημα των παθών και του φανατισμού.

Το εντελώς αφομοιωμένο άτομο δεν θεωρεί πια τον εαυτό του και τους άλ-

λους σαν ανθρώπινες υπάρξεις. Όταν τον ρωτούν ποιος είναι, απαντά «μέλος μιας ορισμένης ομάδας». Έξω από την οργάνωσή του είναι χωρίς σκοπό, αξία και μοίρα και όσο η οργάνωση ζει, αυτός δεν μπορεί να πεθάνει πραγματικά.

Αντίθετα, αποκομπή από την ομάδα γι' αυτόν πρέπει να είναι ταυτόσημη με αποκομπή από τη ζωή. Αυτό είναι αναμφισβήτητα μία πρωτόγονη κατάσταση ζωής που τη συναντάμε σε πρωτόγονες φυλές. Τα μαζικά κινήματα επιζητούν αυτήν την τελειότητα του πρωτογονισμού».

— Γιατί τα μαζικά κινήματα επιδιώκουν τα μέλη τους να επιδεικνύουν αυτοθυσία;

«Η δύναμη ενός μαζικού κινήματος φαίνεται ότι προέρχεται από την τάση που έχουν οι οπαδοί του για κοινή δράση και αυτοθυσία. Όταν αποδίδουμε την επιτυχία ενός κινήματος στην πίστη, στο δόγμα, στην προπαγάνδα, στους αρχηγούς του κ.λπ., μ' αυτό εννοούμε στην πραγματικότητα τα μέσα που ενώνουν και δεσμεύουν τις μάζες και τα μέσα που προκαλούν και διατηρούν την ετοιμότητά τους για αυτοθυσία».

— Ποιοι παράγοντες ευνοούν την καλλιέργεια του αισθήματος της αυτοθυσίας;

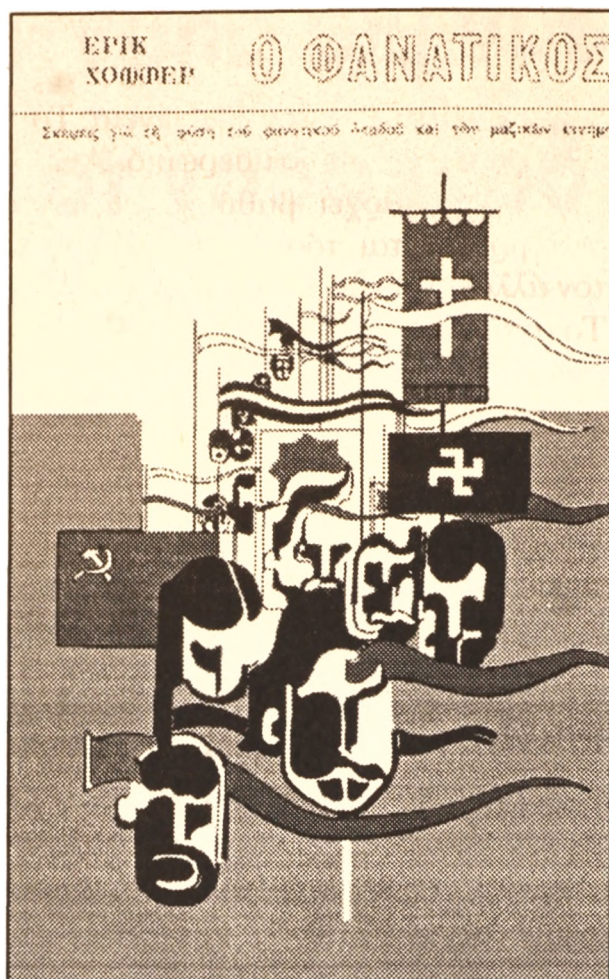
«Η απογοήτευση ανάβει όχι μόνο την επιθυμία για ενοποίηση και αυτοθυσία, αλλά δημιουργεί κι ένα μηχανισμό για την πραγματοποίηση αυτής της επιθυμίας. Η υποτίμηση του παρόντος, η δυνατότητα του να γίνεται κάτι πιστευτό, το μίσος, η ετοιμότητα για απομίμηση, η ετοιμότητα για την πραγματοποίηση του αδύνατου και άλλα πολλά, που πιέζουν την ψυχή του βαθιά απογοητευμένου, είναι μαζοποιητικοί και συνενωτικοί παράγοντες και αφορμές για απερισκεψία.

Το μίσος είναι η ενοποιητική δύναμη που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ευκολία στη χρησιμοποίησή της. Χωρίζει το άτομο από το Εγώ του. Το κάνει να ξεχνάει το καλό, το κακό και το μέλλον του, το απελευθερώνει από τη ζήλια και την ιδιοτέλεια και το μεταβάλλει σ' ένα ανώνυμο μόριο που βράζει από την επιθυμία να χαθεί και να αφομοιωθεί μέσα σε μια άμορφη μάζα. Μαζικά κινήματα μπορούν να γεννηθούν και να αναπτυχθούν χωρίς την πίστη σ' ένα θεό, ποτέ όμως χωρίς την πίστη σ' ένα διάβολο».

— Ποιο ρόλο διαδραματίζει η πίστη σε μία απόλυτη αλήθεια;

«Η αυτοθυσία είναι μία παράλογη πράξη. Δεν μπορεί να είναι το τελικό αποτέλεσμα ώριμης σκέψης. Γι' αυτό όλα τα μαζικά κινήματα προσπαθούν να τοποθετούν ανάμεσα στους οπαδούς τους και στην πραγματικότητα της ζωής ένα παραπέτασμα που είναι αδιαπέραστο ακόμη και από γεγονότα. Αυτό το κάνουν με τον ισχυρισμό ότι η τελευταία και απόλυτη αλήθεια είναι ήδη ενσωματωμένη στο δόγμα του κινήματος και ότι δεν υπάρχει καμία άλλη αλήθεια και βεβαιότητα έξω από το δόγμα αυτό. Τα γεγονότα πάνω στα οποία ο “ορθόδοξος” στηρίζει τα συμπεράσματά του δεν είναι ανάγκη να προέρχονται από δική του παρατήρηση και πείρα, αλλά από την “αγία γραφή” του. Η στήριξη της γνώμης στις αισθήσεις και στη λογική αποτελεί αίρεση και προδοσία.

Η ικανότητα του “ορθόδοξου” να κλείνει τα μάτια του και να βουλώνει τ' αυτιά του μπροστά στα γεγονότα που δεν αξίζουν να τα δει και να τ' ακούσει

Το εξώφυλλο του βιβλίου *Ο Φανατικός* που κυκλοφόρησε στα ελληνικά το 1969 από τις εκδόσεις Μπουκουμάνη.

κάνεις, είναι γι' αυτόν ανεκτίμητη πηγή δύναμης και σταθερότητας. Η δύναμη της πίστης δείχνεται, όπως λέει ο Μπρεξόν, όχι στο ότι μετακινεί τα βουνά, αλλά στο ότι δεν βλέπει τα βουνά

**Μαζικά κινήματα
μπορούν να γεννηθούν
και να αναπτυχθούν
χωρίς την πίστη σ' ένα
θεό, ποτέ όμως χωρίς
την πίστη σ' ένα διάβολο.**

που πρέπει να μετακινηθούν».

— Ο δράστης μιας επίθεσης αυτοκτονίας φοβάται το θάνατο;

«Η κατοχή της απόλυτης αλήθειας σημαίνει εξοικείωση μ' όλη την αιωνιότη-

τα. Ο “ορθόδοξος” δεν εκπλήσσεται και δεν διστάζει. Το αληθινό δόγμα είναι το μαγικό κλειδί για τη λύση όλων των προβλημάτων της εποχής και του κόσμου.

Ο φανατικός είναι συνεχώς ανέτοιμος και αβέβαιος. Από το αρνημένο του Εγώ δε μπορεί να αντλήσει καμιά αυτοκυριαρχία, αλλά τη βρίσκει μόνο με το να πιάνεται από οποιοδήποτε εξωτερικό στήριγμα. Αυτό το παθιασμένο πιάσιμο είναι η ουσία της τυφλής του αφοσίωσης και θρησκευτικότητας που γι' αυτόν είναι η πηγή όλης της αρετής και της δύναμης. Αν και η ειλικρινής του αφοσίωση είναι μια αυτόσυσπείρωση για χάρη της ζωής του, ο ίδιος θεωρεί τον εαυτό του σα φορέα και υπερασπιστή της ιερής υπόθεσης πάνω στην οποία στηρίζεται. Είναι πρόθυμος να θυσιάσει τη ζωή του για ν' αποδείξει ότι ακριβώς αυτός είναι ο ρόλος του. Θυσιάζει τη ζωή του, για ν' αποδείξει την αξία του».

— Πόσο σημαντική είναι η προσδοκία της μεταθανάτιας λύτρωσης;

«Για το γυμνό μας Εγώ δεν υπάρχει κανένα πράγμα στη γη ή στον ουρανό που να αξίζει το θάνατο. Μόνο όταν θεωρούμε τους εαυτούς μας ηθοποιούς σε μια σπημένη (και γι' αυτό μη πραγματική σκηνή), χάνει ο θάνατος την τρομακτικότητα του και την οριστικότητα του και γίνεται μία θεατρική πράξη. Ένα από τα κύρια μελήματα του γνήσιου αρχηγού είναι να καλύψει την τρομερή πραγματικότητα του θανάτου και του φόνου, κάνοντας τους οπαδούς του να πιστέψουν ότι συμμετέχουν σ' ένα μεγαλόπρεπο, σοβαρό ή εύθυμο θεατρικό έργο.

Η δόξα είναι κυρίως μια θεατρική ιδέα. Δεν υπάρχει καμιά τάση για δόξα χωρίς τη ζωντανή συναίσθηση ενός ακροατηρίου, χωρίς τη γνώση ότι οι ηρωικές μας πράξεις θα φτάσουν σ' αυτιά των συγχρόνων μας ή των μεταγενεστέρων μας. Είμαστε πρόθυμοι να θυσιάσουμε το πραγματικό, εφήμερο Εγώ μας για χάρη του φανταστικού, αιώνιου Εγώ που το οικοδομούμε με τις ηρωικές μας πράξεις μέσα στη φαντασία των συνανθρώπων μας».

— Ο φανατικός νιώθει ότι κερδίζει με τη στάση του μια θέση στην Ιστορία;

«Όλα τα μαζικά κινήματα υποτιμούν το παρόν, χαρακτηρίζοντάς το σαν μια απλή προετοιμασία για το ένδοξο μέλλον. Η θερμή ελπίδα για ένα ένδοξο

μέλλον είναι φυσικά η πλουσιότερη πηγή του θάρρους και του αυτοξέχασμού. Η αυταπάρνηση την οποία απαιτούν από τους οπαδούς η ζωή στην κοινότητα και η κοινή δράση, είναι αδύνατη χωρίς την ελπίδα.

Δεν υπάρχει καμία αποτελεσματικότερη ταπείνωση του παρόντος από την τοποθέτησή του ανάμεσα σ' ένα ένδοξο παρελθόν και σ' ένα ένδοξο μέλλον.

Η ιστορική συνείδηση προσφέρει ένα αίσθημα της συνέχειας. Ο "ορθόδοξος", κατεχόμενος από μια ζωηρή ανάμνηση του παρελθόντος και από τις λαμπρές προοπτικές για το μέλλον, θεωρεί τον εαυτό του σαν ένα κομμάτι μιας αιώνιας ύπαρξης που εκτείνεται απεριόριστα στο παρελθόν και στο μέλλον. Μπορεί να απαρνηθεί το παρόν και τη ζωή του, όχι μόνο γιατί είναι πενιχρά κι ασήμαντα και δε μπορούν να του προσφέρουν ένα στήριγμα, αλλά γιατί αυτά δεν αποτελούν την αρχή και το τέλος όλων των πραγμάτων».

— Ποιες κοινωνικές ομάδες είναι λιγότερο πρόθυμες να θυσιάσουν τη ζωή τους;

«Για έναν άνθρωπο που δεν έχει το αίσθημα ότι ανήκει κάπου, σημασία έχει μόνο η ζωή του. Είναι η μοναδική πραγματικότητα μέσα στην αιωνιότητα του Τίποτε, και ο άνθρωπος ζητά με αδιάντροπη απελπισία να στηριχτεί πάνω σ' αυτή τη ζωή.

Οι άνθρωποι που απολαμβάνουν μια ευχάριστη ζωή είναι κατά κανόνα απρόθυμοι να πεθάνουν για τα ίδια τους τα συμφέροντα, για τη χώρα τους ή για την ιερή τους υπόθεση. Η επιθυμία για κάτι που δεν υπάρχει είναι η πηγή της μεγαλύτερης αυταπάρνησης».

— Ήταν εφικτή η συνεργασία αραβικών φονταμενταλιστικών ισλαμιστικών οργανώσεων με αμερικανικές παραστρατιωτικές ακροδεξιές ομάδες, προκειμένου να καταφέρουν ένα καίριο πλήγμα στην αμερικανική πολιτική, στρατιωτική και οικονομική καθεστηκυία τάξη;

«Αν και θεωρείται ότι οι φανατικοί βρίσκονται στα άκρα, στην πραγματικότητα οι φανατικοί όλων των ειδών μαζεύονται στην ίδια πλευρά. Τα πραγματικά άκρα είναι οι φανατικοί από τη μία και οι μετριοπαθείς από την άλλη: Ανάμεσα σ' αυτούς δεν υπάρχει καμιά συμφωνία. Οι φανατικοί όλων των απο-

χρώσεων αλληλοκοιτάζονται με δυσπιστία και είναι πάντα έτοιμοι να πνίξουν ο ένας τον άλλο. Είναι όμως γείτονες και σχεδόν από την ίδια οικογένεια. Το μίσος τους είναι μίσος αδερφικό. Ανάμεσα τους υπάρχει βαθύ χάσμα και όμως βρίσκονται τόσο κοντά ο ένας στον άλλο.

Το αντίθετο του εθνικιστή δεν είναι ο προδότης της πατρίδας, αλλά ο λογικός πολίτης που αγαπάει το παρόν και δεν αρέσκεται στο να γίνει μάρτυρας και ήρωας. Ο προδότης είναι κατά κανόνα ένας φανατικός —ριζοσπάστης ή αντιδραστής— που πηγαίνει στον εχθρό για να επιταχύνει την καταστροφή ενός κόσμου τον οποίο μισεί».

— Γιατί η πολεμική μηχανή των ΗΠΑ αντέδρασε με καθυστέρηση στο χτύπημα των τρομοκρατών;

«Σαν όργανο του παρόντος ο στρατός ασχολείται κυρίως με το "δυνατόν να γίνει". Οι στρατηγοί του δεν περιμένουν θαύματα. Λογαριάζουν με την πιθανότητα μιας ήττας. Αντίθετα, ο αρχηγός ενός μαζικού κινήματος περιφρονεί υπερβολικά το παρόν, όλες τις σκληροτράχηλες αλήθειες και δυσκολίες, ακόμη και τη γεωγραφία και τον καιρό. Επαναπαύεται εντελώς σε θαύματα. Το μίσος του για το παρόν δείχνεται όταν η κατάσταση είναι απελπιστική. Προτιμά να καταστρέψει τη χώρα του και το λαό του παρά να υποχωρήσει».

ΕΡΙΚ ΧΟΦΕΡ

Ο Έρικ Χόφερ (Eric Hoffer) γεννήθηκε στο Μπρονξ της Νέας Υόρκης το 1902 από πατέρα γερμανό ξυλουργό. Μέχρι τα 15 του χρόνια ήταν τυφλός, αλλά έπειτα επιδόθηκε σε ατομική μελέτη, επισκεπτόμενος τις δημόσιες βιβλιοθήκες. Μετά το θάνατο του πατέρα του απομακρύνθηκε από τη Νέα Υόρκη για την οποία ένιωθε μεγάλη απέχθεια και περιπλανήθηκε σε διάφορες περιοχές των ΗΠΑ δουλεύοντας ως εργάτης, χρυσοθήρας και λιμενεργάτης. Απέκτησε πλατιά γνώση των φιλοσοφικών και κοινωνιολογικών ζητημάτων και θεωρήθηκε αυθεντία στη μελέτη του φανατισμού και των μαζικών κινήματων. Πέθανε στο Σαν Φρανσίσκο το 1983.

ΑΠΟ ΤΟ 1960
ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Με αγάπη και συνέπεια
οι εκδόσεις Παπαδήμα εργάστηκαν
ώστε όλο και περισσότεροι νέοι
να γνωρίσουν την κλασική παιδεία
και τον πολιτισμό.
Οι προσπάθειες συνεχίζονται
με ένα πλήρες και οργανωμένο
βιβλιοπωλείο,
με εκδόσεις ποιότητας
και πάντα με τις καλύτερες τιμές.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 8 ΑΘΗΝΑ 106 79
ΤΗΛ. 36 27 318 - 36 42 692

Ο νέος «ιερός πόλεμος», οι αντιφάσεις της αμερικανικής αυτοκρατορίας και η Ευρώπη

του Θεόδωρου Μπατρακούλη

Είναι προφανές ότι η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους στο Λόουερ Μανχάταν και στο Πεντάγωνο είναι πράξεις εγκληματικές και καταδικαστέες από κάθε έμφρονα άνθρωπο. Είναι πολύ διαφορετικό πράγμα η αντίθεση στην πολιτική των ΗΠΑ από το να αισθάνεται ή/και να εκδηλώνει κανείς χαρά για την ύπαρξη τόσων νεκρών στην πρώτη μητρόπολη του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος.

Ποια είναι η σχέση αυτών των γεγονότων της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 με τις διεθνείς εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας, ιδιαίτερα αυτές στο ευρασιατικό «τρίγωνο της κρίσης» (Βαλκάνια, Μέση Ανατολή, Κασπία-Κεντρική Ασία); Ποιες θα είναι οι συνέπειες αυτών των ασύλληπτων μέχρι την εμφάνισή τους εκατομβών στο εσωτερικό των ΗΠΑ αλλά και στις γεωπολιτικές εξελίξεις στο «τρίγωνο της κρίσης»; Την επόμενη μέρα αναπτύσσεται στις ΗΠΑ μια αντιαραβική και αντισλαμική υστερία. Από τα αποτελέσματα κάποιων πρώτων γκάλοπ που δημοσιοποιήθηκαν φαίνεται ότι μια μεγάλη πλειοψηφία Αμερικανών ζητεί εκδίκηση και τιμωρία των υπευθύνων και όσων τους υποθάλπουν. Σε ορισμένες πόλεις (π.χ. στο Ντάλας του Τέξας) εκδηλώθηκαν από την επόμενη μέρα μαζικές επιθέσεις κατά Αράβων.

Κυρίως όμως όλοι τώρα αναρωτιούνται ποια θα είναι η κίνηση αντεπίθεσης των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ. Ήδη οι αντιπρόσωποι των κρατών μελών της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας αποφασισαν ομόφωνα να ενεργοποιήσουν για πρώτη φορά το άρθρο 5 του καταστατικού της. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή κάθε κράτος μέλος της Συμμαχίας μπορεί να ζητήσει τη συνδρομή των εταίρων του όχι μόνο στις πολιτικές επιθέσεις αλλά και σε ένοπλες επιθέσεις. Ωστόσο στην προκειμένη περί-

πτωση αναδύεται ένα σοβαρό ζήτημα που αφορά στη διεθνή νομιμότητα: αμφισβητείται από έγκυρους διπλωμάτες το αν συμπεριλαμβάνονται στο γράμμα και πνεύμα αυτής της διάταξης και οι επιθέσεις εκείνες που έχουν τρομοκρατικό χαρακτήρα.

Θα χτυπηθεί από τον αμερικανονατοϊκό Αρμαγεδδώνα το Αφγανιστάν ή/και στόχοι σε άλλη χώρα της Μέσης Ανατολής ή της Βορείου Αφρικής; Δύο ημέρες μετά την επίθεση-σφαγή το καθεστώς των Ταλιμπάν δήλωσε ότι θα ήταν διατεθειμένο να παραδώσει τον Μπιν Λάντεν –ο οποίος τότε φερόταν να έχει τεθεί σε κατ' οίκον περιορισμό– ώστε να δικασθεί από Διεθνές Δικαστήριο, εφόσον η Ουάσιγκτον παράσχει αποδείξεις για την ενοχή του. Την Δευτέρα 17 Σεπτεμβρίου εκπρόσωπος των Ταλιμπάν κάλεσε τις ΗΠΑ να προσκομίσουν τα στοιχεία που στοιχειοθετούν την ενοχή του Οσάμα Μπιν Λάντεν και υποσχέθηκε ότι στην περίπτωση αυτή ο σαουδάραβας πολέμαρχος –για πολλούς αρχιτρομοκράτης, ήρωας για μια μερίδα του ισλαμικού κόσμου– θα δικαστεί στο Αφγανιστάν.

Αρκετοί συνέκλιναν στην εκτίμηση ότι η πολύνεκρη αιματοχυσία της Νέας Υόρκης σημαίνει την έναρξη μιας νέας εποχής στις διεθνείς σχέσεις. Κατ' αρχάς ως επισημάνουμε ορισμένα σημαντικά χαρακτηριστικά της παρούσας γεωπολιτικής συγκυρίας.

* * *

Η Άγκυρα προωθεί επίμονα την ισότιμη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Επέμβασης –για την οποία επείγονται οι ΗΠΑ– με τις απαιτήσεις της για εξαίρεση του Αιγαίου και της Κύπρου από τις σχετικές επιχειρήσεις. Μάλιστα συγκροτήθηκε τουρκοβρετανικό μέτωπο εναντίον της ένταξης της Κύπρου στον Ευρωστρατό. Η σουηδική προεδρία και ο κ. Σολάνα είχαν αντιμετωπίσει το θέμα με ασα-

φείς διατυπώσεις για την αποφυγή προβλημάτων. Οι συζητήσεις μεταξύ μελών και μη μελών της ΕΕ αλλά μελών του ΝΑΤΟ –που επιθυμούν να συμμετάσχουν στην ευρωπαϊκή δύναμη– έχουν προχωρήσει σημαντικά στο θέμα της «συνεισφοράς» τους. Ωστόσο στο τελευταίο συμβούλιο ΥΠΕΞ της ΕΕ το κλίμα ήταν βαρύ για την Τουρκία και απορρίφθηκε ανοιχτά η απειλή της να μην επιτρέψει τη χρήση των νατοϊκών εγκαταστάσεων από τον Ευρωστρατό αν δεν συμμετέχει στη λήψη των αποφάσεων.

Ο κίνδυνος της υποταγής της χώρας μας στους ιμπεριαλιστικούς σχεδιασμούς είναι άμεσος.

Προωθείται από ΗΠΑ-ΝΑΤΟ η εφαρμογή της «Νέας Τάξης» στην πρώην Γιουγκοσλαβία και σε όλη την περιοχή Μέσης Ανατολής-Κασπίας-Βαλκανίων-Ανατολικής Μεσογείου, για τη διασφάλιση των συμφερόντων των πολυεθνικών και των ισχυρών.

Συνεχίζονται οι βίαιες συγκρούσεις και το αδιέξοδο στη Μέση Ανατολή. Πρόσφατα το Τελ Αβίβ υιοθέτησε και τη μέθοδο των δολοφονιών παλαιστινίων ηγετών για την καταστολή της νέας Ιντιφάντα.

Μετά τα συμβάντα στις ΗΠΑ υποβαθμίστηκε κατά πολύ το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινής γνώμης και της διπλωματίας για την κρίσιμότερη αυτή κατάσταση.

Με το περιεχόμενο του «οδικού χάρτη» για την ένταξη της Τουρκίας, οι 15 εκτέθηκαν στην κριτική ότι δεν διαθέτουν διακεκριμένη από τις ΗΠΑ και ενιαία γεωπολιτική αντίληψη/πολιτική για το νέο «Ανατολικό Ζήτημα».

Υποστηρίχθηκε ότι τα γεγονότα ενδεχομένως να σηματοδοτήσουν την αρχή του τέλους της αδιαμφισβήτητης πανηγυρικής ηγεμονίας των ΗΠΑ. Η υπερδύναμη είναι μια χώρα σε ολόπλευρη κρίση (οικονομική, ιδεολογική, πολιτι-

κή, πολιτισμική), μια κοινωνία με φοβερές ανισότητες, αντιφάσεις ή/και ανταγωνισμούς. Η τραγωδία της 11ης Σεπτεμβρίου θα προκαλέσει σοβαρές μεταβολές στη νοοτροπία των λεγόμενων «μέσων αμερικανών» πολιτών. Ορισμένοι αναλυτές εξέφρασαν την ελπίδα να υπάρξει μια σοβαρότερη και διαφορετική συμβολή στην επίλυση των προβλημάτων της Μέσης Ανατολής και ιδιαίτερα της εκρηκτικής διένεξης μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινίων. Το σαφές μήνυμα της ΕΕ να ξαναρχίσουν οι συνομιλίες μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων μετέφερε στις δύο πλευρές κατά τις συζητήσεις που είχε με τους εκπροσώπους τους ο ΥΠΕΞ της Ελλάδας Γ. Παπανδρέου. Ο Γιάσερ Αραφάτ, εκδηλώνοντας την οργή και αγανάκτησή του για τα συμβάντα στις ΗΠΑ, δήλωσε ότι είναι έτοιμος να προσέλθει σε συνομιλίες με τον ισραηλινό ΥΠΕΞ ανά πάσα στιγμή.

Ωστόσο, ενώ δεν είχαν ολοκληρωθεί οι έρευνες για την στοιχειοθέτηση των κατηγορουμένων για το έγκλημα, στις ΗΠΑ κηρύχθηκε επιστράτευση 50.000 εφέδρων. Είναι μάλλον απίθανο τα κυρίαρχα και στις ΗΠΑ πολυεθνικά συγκροτήματα να μην επιδιώξουν ορισμένους σημαντικούς στόχους:

- Τον πλήρη έλεγχο της ευρύτερης περιοχής της Μέσης Ανατολής-Κασπίας-Κεντρικής Ασίας.

- Την επίρριψη σε άλλες οικονομίες των συνεπειών της εντεινόμενης ύφεσης.

- Την υπονόμευση της απόπειρας -κυρίως των περί τον γερμανογαλλικό άξονα δυνάμεων- για μια αυτόνομη κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας της ΕΕ και τον περιορισμό των δημοκρατικών δικαιωμάτων σε όλες τις χώρες όπου μπορούν να επιβάλλουν την επικυριαρχία τους.

* * *

Ο κόσμος βρίσκεται σήμερα αντιμέτωπος με τις προσπάθειες διαμόρφωσης της λεγόμενης Νέας Παγκόσμιας Τάξης, βιώνοντας μια ολέθρια για πολλούς αταξία και αυθαιρεσία των ισχυρών. Για την γέννηση και εξέλιξη αυτής της πραγματικότητας η πολιτική των ΗΠΑ είναι βασικός υπαίτιος. Απέναντι σ' αυτή την κατάσταση η Ουάσινγκτον αναζητεί ή/και προσπαθεί να αναπροσαρμόσει -όπως και οι άλλοι σχεδια-

στές του διεθνούς συστήματος- την πολιτική που πρέπει να ακολουθήσει.

Σε ό,τι αφορά το τι μέλλει γενέσθαι, φαίνεται πως το Αφγανιστάν θα είναι το επόμενο θέατρο της διά του πολέμου εγκαθίδρυσης της Νέας Τάξης Πραγμάτων. Ευχής έργο θα ήταν οι Βορειοαμερικανοί να δείξουν σωφροσύνη και αυτοσυγκράτηση. Αυτό όμως είναι μάλλον απίθανο μετά την αιματοχυσία της 11ης Σεπτεμβρίου και με δεδομένη τη γεωστρατηγική αντίληψη της ηγεσίας των ΗΠΑ για τους στόχους της και την κατάσταση στο ευρασιατικό «τρίγωνο της κρίσης» και ιδιαίτερα στη Μέση Ανατολή. Ήδη από τις πρώτες μέρες τα ΜΜΕ στην Αμερική -προεξάρχοντος του CNN- ακολουθούμενα από πολλά ομόλογά τους στις ευρωπαϊκές χώρες προετοιμάζουν τους επενδυτές-τηλεθεατές του «παγκόσμιου χωριού» για την αποδοχή της νέας σταυροφορίας κατά του «Κακού», κατά της «ομάδας βαρβάρων» που επιτέθηκαν στις ΗΠΑ.

Εξαιτίας των ιδιαίτερων γεωμορφολογικών συνθηκών του Αφγανιστάν οι ΗΠΑ επιδίωξαν να εξασφαλίσουν την υποστήριξη της Ρωσίας και την ενεργό συμμετοχή του γειτονικού Πακιστάν, που ήδη έκλεισε τα σύνορα με το Αφγανιστάν και διέκοψε την παροχή πετρελαίου προς το τελευταίο. Ωστόσο 42 ηγέτες κομμάτων της πακιστανικής αντιπολίτευσης επέδωσαν διάβημα στον Πρόεδρο της χώρας στρατηγό Μουσάραφ, εκφράζοντας την αντίθεσή τους σε οποιαδήποτε χρήση πακιστανικού εδάφους σε στρατιωτικές επιχειρήσεις των ΗΠΑ κατά του Αφγανιστάν.

Όσο για την ΕΕ, έχει μια νέα ευκαιρία να αποδείξει πως διαθέτει δική της πολιτική. Αλλά και η Ελλάδα έχει ένα σημαντικό ρόλο να διαδραματίσει στην κατεύθυνση της διαμόρφωσης νέων προσπαθειών για μια ισόμετρη ανάπτυξη μιας σειράς χωρών της περιφέρειας.

Η ΕΕ βρέθηκε αντιμέτωπη με το έργο της διαχείρισης της κρίσης ενός τεράστιου χώρου που εκτείνεται από την Βαλτική ως τις μεσογειακές ακτές. Δεν είχε προσδιορίσει τις μεγάλες γεωστρατηγικές, γεωοικονομικές και γεωπολιτικές προτεραιότητές της. Και γι' αυτό δεν είχε φροντίσει να σχεδιάσει τις αναγκαίες για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων πολιτικές ή/και να διαθέσει αντίστοιχα μέσα στους πο-

λίτες των χωρών της. Οι ΗΠΑ περιέπλεξαν τα πράγματα με τις επιλογές τους: να αποδυναμώσουν στρατιωτικά και οικονομικά και να απομονώσουν πολιτικά τη Ρωσία και να ποδηγετήσουν τη Δυτική Ευρώπη για να αποτρέψουν τη μετατροπή της τελευταίας σε αυτόνομη στρατηγικά, στρατιωτικά, οικονομικά και πολιτιστικά οντότητα.

Στο υπό διαμόρφωση διεθνές περιβάλλον η Ελλάδα θα αντιμετωπίσει έντονες πιέσεις. Η Τουρκία, παρά το δίλημμα που της προκαλεί και το εσωτερικό Ισλάμ, αναβαθμίζεται λόγω της εγγύτητάς της στην κρίσιμη περιοχή και οι πιθανότητες ενδεχόμενης άσκησης πιέσεων προς αυτήν εκ μέρους των ΗΠΑ μειώνεται στο ελάχιστο αν δεν εκμηδενίζονται. Ας υπενθυμίσουμε ακόμα ότι Βορειοευρωπαίοι και ΗΠΑ διαγκωνίζονται για την πώληση στην Ελλάδα εξοπλιστικών πακέτων ύψους άνω του 1 τρισ. δολ. και ότι το ζήτημα της ασφάλειας της Ολυμπιάδας προσλαμβάνει μεγαλύτερες διαστάσεις.

Η Ελλάδα πρέπει να έχει ως γνώμονα των επιλογών και ενεργειών της τα εθνικά συμφέροντά της, τα ιστορικά δικαιά των λαών της περιοχής και τις οικονομικές ηθικές και δημοκρατικές αρχές. Θα ήταν καλό να προσπαθήσει να αποφύγει την ενεργό συμμετοχή σε οποιεσδήποτε πολεμικές επιχειρήσεις που υπαγορεύονται από τις αυτοκρατορικές επιδιώξεις ή/και τις εκδικητικές -με ασαφή όρια- διαθέσεις του πληγωμένου γίγαντα της Δύσης και που θα την έφερναν σε αντιπαράθεση με μια σημαντική μερίδα του ισλαμικού και αραβικού κόσμου.

Είναι επείγουσα η ανάγκη για πληρέστερη πληροφόρηση σχετικά με τον εντοπισμό των αυτουργών της τραγωδίας αλλά και με όσα πρόκειται να επακολουθήσουν καθώς και για κινητοποίηση των λαών και των πολιτών. Είναι ώρα για τη διαμόρφωση και ανάδειξη σε εθνικό, περιφερειακό και οικουμενικό επίπεδο τρόπων διακυβέρνησης. Τέλος χρειάζεται μια πολιτική βασισμένη και προσηλωμένη στο Διεθνές Δίκαιο, στα δικαιώματα των λαών και σε σαφείς ηθικές αρχές, με επίκεντρο τη σύνθεση των πολιτισμών και των ιδιαιτεροτήτων και όχι τη σύγκρουση μεταξύ τους και την επιβολή του ενός κόσμου επί του άλλου.

Η νέα εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ως κέντρο εξουσίας διάβηκαν το κατώφλι του 21ου αιώνα φέροντας την επωνυμία του παγκόσμιου ηγεμόνα με κριτήριο την οικονομική και στρατιωτική τους ισχύ καθώς επίσης και το εύρος της πολιτικής τους επιρροής στη διεθνή σκηνή. Συνεπώς, η νέα τάξη πραγμάτων σύντομα καθόρισε την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ με βάση την αρχή της προάσπισης της εθνικής τους κυριαρχίας και της διασφάλισης των γεωπολιτικών τους συμφερόντων, συχνά με αλόγιστες επιπτώσεις για τα μέρη-αποδέκτες της πολιτικής τους.

Ωστόσο, ένα απρόβλεπτο συμβάν έμελλε να αλλάξει τον ρου της σύγχρονης ιστορίας των ΗΠΑ, ίσως ακόμη και την κατεύθυνση της εξωτερικής τους πολιτικής. Η πρόσφατη τρομοκρατική επίθεση που δέχτηκαν οι ΗΠΑ συγκλόνισε τη διεθνή κοινότητα και δημιούργησε αρκετά ερωτηματικά αναφορικά με την ασφάλεια του δυτικού κόσμου. Στόχο αποτέλεσαν το κτίριο του Πενταγώνου και το Παγκόσμιο Εμπορικό Κέντρο, σύμβολα του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού, γεγονός που ώθησε τις αρχές των ΗΠΑ να στρέψουν την προσοχή τους για την ανεύρεση των ενόχων στο χώρο του Ισλαμισμού –που ευθύνεται για πολλές τρομοκρατικές επιθέσεις στο παρελθόν– και κυρίως στο πρόσωπο του διαβόητου Σαουδάραβα Οσάμα Μπιν Λάντεν. Ευθύνες παρ' όλα αυτά θα πρέπει να αποδοθούν και στις μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ για την ανεπαρκή συμβολή τους στην εσωτερική ασφάλεια του κράτους καθώς απέτυχαν τόσο να προβλέψουν, όσο και να αποτρέψουν τη τραγωδία. Δίχως αμφιβολία, οι ανθρωπίνες απώλειες θα ανέλθουν σε ένα τρομακτικό αριθμό αρκετών χιλιάδων, τέτοιο που θα μπορούσε κάλλιστα να είναι αποτέλεσμα εμπόλεμης καταστάσης.

Εκείνο όμως που θα πρέπει πραγματικά να μας απασχολήσει είναι η αντίδραση των ΗΠΑ και των συμμάχων τους. Ήδη το Συμβούλιο του Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου έκανε για πρώτη φορά από το έτος ίδρυσης του (1949) αναφορά στο άρθρο 5 του Καταστατικού του ΝΑΤΟ σύμφωνα με το οποίο «ένοπλη επίθεση ενάντια σε έναν ή πε-

ρισσότερους εκ των Συμμάχων στην Ευρώπη ή τη Βόρειο Αμερική θα θεωρηθεί ως επίθεση εναντίον όλων». Σύντομα ακολούθησε η συγκατάθεση του Κογκρέσου για στρατιωτική δράση, ενώ επίσης στο πλευρό των ΗΠΑ τάχθηκαν η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών –στοιχεία που μαρτυρούν το μέγεθος της καταστροφής που υπέστησαν οι ΗΠΑ, αλλά και την έκταση των αντιποίνων που θα δεχτούν οι ένοχοι.

Βέβαια υπάρχει το ενδεχόμενο οι συγκεκριμένες τρομοκρατικές ενέργειες να απέβλεπαν ακριβώς στην πιθανή αντεκδίκηση των ΗΠΑ, οι οποίες αναμένονται να επιδείξουν την ισχύ τους καταφεύγοντας στην άσκηση υπέρμετρης βίας ενάντια στον ισλαμικό φονταμενταλισμό, έλκοντας κατ' αυτόν τον ακραίο τρόπο την προσοχή της διεθνούς κοινότητας σε μια γεωγραφική περιοχή όπου οι ΗΠΑ διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο. Μια ισχυρή στρατιωτική επέμβαση θα ενίσχυε σημαντικά τις θέσεις των φανατικών Ισλαμιστών που επιθυμούν τη δραματική μείωση της επιρροής των ΗΠΑ στο χώρο της Μέσης Ανατολής και τη διευθέτηση του Παλαιστινιακού.

Σ' αυτή την περίπτωση ωστόσο, θα δοθεί στις ΗΠΑ μια μοναδική ευκαιρία να υιοθετήσουν νέες τακτικές αντιτρομοκρατίας και να προσεγγίσουν το όλο θέμα περισσότερο «αποτελεσματικά». Παράλληλα θα αποκτήσουν το «δικαίωμα» να καταφεύγουν σε επεμβάσεις ευρείας κλίμακας, όποτε κριθεί αναγκαίο από τις υπάρχουσες συνθήκες, με τις σχετικές δραστηριότητες να φέρουν τη προσωνυμία της «διεθνούς

ασφάλειας». Ασφαλώς το ίδιο θα ισχύσει και για τους συμμάχους των ΗΠΑ με απρόβλεπτες συνέπειες για τη διασφάλιση της ειρήνης. Στη λωρίδα της Γάζας, για παράδειγμα, ο αριθμός Παλαιστινίων θυμάτων που προξενούν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις του Ισραήλ, πλέον θα περνούν σε δεύτερη μοίρα ως αναγκαίο κακό για την επίτευξη της πάταξης της τρομοκρατίας και την επιβολή σταθερότητας στη περιοχή.

Περαιτέρω συνέπειες αφορούν στις πιέσεις που ενδεχομένως θα δεχτούν κυβερνήσεις κρατών που αντιμετωπίζουν την ύπαρξη τρομοκρατικών οργανώσεων στον εσωτερικό τους χώρο. Στη κατηγορία αυτή ανήκει και η Ελλάδα που πρόσφατα δέχτηκε πιέσεις από τις ΗΠΑ, έπειτα από τη δολοφονία βρετανού διπλωμάτη στην Αθήνα, αναφορικά με τις αναποτελεσματικές τακτικές που οι ελληνικές αρχές εφαρμόζουν για τον τερματισμό δράσεως της 17 Νοέμβρη. Το γεγονός πως η Ελλάδα έχει αναλάβει την διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, αναμφίβολα θα έχει ιδιαίτερη συμβολή στις σχέσεις της με τις ΗΠΑ λόγω της ιδιαιτερότητας της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου.

Εάν τα παραπάνω είναι απλά εικασίες, αντίστοιχες άλλων πολιτικών αναλύσεων, το σίγουρο είναι πως οι προσεχείς ημέρες θα έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Τζωρτζ Μπους βρίσκεται αντιμέτωπος με μια κρίση παρόμοια με εκείνες των προκατόχων του, Μπιλ Κλίντον και Τζωρτζ Μπους του πρεσβύτερου. Η διαφορά είναι ότι οι δύο τελευταίοι κλήθηκαν απλά να προστατεύσουν το κύρος των ΗΠΑ, ενώ ο σημερινός διάδοχός τους βαρύνεται με την ευθύνη αποκατάστασής του. Επομένως, η αντίδραση των ΗΠΑ αναμένεται ισχυρή και βίαιη. Ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψιν το γεγονός πως η 7η Δεκεμβρίου 1941, ημέρα βομβαρδισμού του Περάλ Χάρμπορ από αεροσκάφη της Ιαπωνικής Αυτοκρατορίας, είχε καταλυτικό ρόλο στην επακόλουθη είσοδο των ΗΠΑ στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και την ανέλιξη τους σε παγκόσμια υπερδύναμη, τότε μπορεί κανείς να φανταστεί τα γεγονότα που έπονται.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΣΙΜΕΡΗΣ

Ισλαμικός θρησκευτικός φανατισμός

Η άνοδος του ισλαμικού θρησκευτικού φονταμενταλισμού αποτελεί την πιο ανησυχητική από τις εξελίξεις στη Β. Αφρική. Ο φονταμενταλισμός αυτός, όπως κι αν προσδιορίζεται, ενθαρρύνθηκε από την επιτυχία του Khomeini στην ιρανική επανάσταση του 1978-79. Μολονότι πολλές κυβερνήσεις δεν βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο των ισλαμιστών, η κοινή γνώμη στη Δύση αντιδρά επιδεικνύοντας από ενδιαφέρον έως πανικό λόγω της προβολής της ισλαμικής τρομοκρατίας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και της τεράστιας άγνοιας για την ποικιλία των ισλαμικών κινημάτων. Και ο πανικός αυξάνει όταν ο ισλαμικός εξτρεμισμός αναπτύσσεται ενδημικά πλέον στις εξευρωπαϊσμένες μουσουλμανικές χώρες, όπως πχ. η Αίγυπτος ή η Τουρκία και εκδηλώνεται ως συνολική απόρριψη του δυτικού μοντέλου οργάνωσης της κοινωνίας.

Η Δύση αδυνατεί να αντιληφθεί το Ισλάμ σαν πολιτισμό και σαν πολιτική κουλτούρα και η τάση αυτή ενισχύεται από όσους στην Ευρώπη πιστεύουν ότι το Ισλάμ ταυτίζεται με το καθεστώς των μουλάδων, του φανατισμού και της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αντί να βλέπουν τη θρησκεία ενός δισεκατομμυρίου ανθρώπων και σε αυτήν μια σύνθετη ενσωματωτική δομή πολλών επιρροών, τάσεων, εκδοχών και εξελικτικών δυνατοτήτων.

Η Δύση αναζητώντας τα αίτια του φαινομένου συχνά καταφεύγει σε υπεραπλουστευτικές εξηγήσεις, όταν ανάγει την προέλευσή του στην ανεργία ή στην αναζήτηση παρηγορίας στον ισλαμικό παράδεισο. Οι κυβερνήσεις στην Ευρώπη, υπό την πίεση της κοινής αυτής γνώμης, συχνά στρέφονται προς την στήριξη ολοκληρωτικών καθεστώτων, που προτιμώνται από την πιθανότητα ανάληψης της εξουσίας από τους ισλαμιστές.

Οποιοδήποτε φονταμενταλιστικό κίνημα –όποια θρησκεία κι αν πρεσβεύει– ερμηνεύει τα θρησκευτικά κείμενα κατά λέξη και συντηρεί το μύθο ενός ιδεώδους παρελθόντος, που βασίζεται σε μια επιλεκτική ανάγνωση της ιστορίας. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός εκφράζει τις ιδεολογίες ενός αριθμού ισλαμικών ομάδων, κινήματων ή καθεστώτων και δεν είναι ένα νέο φαινόμενο. Πάντα υπήρχαν Μουσουλμάνοι που απαιτούσαν τη συμμόρφωση της ατομικής συμπεριφοράς στο γράμμα του Κορανίου.

Η σχέση Ισλάμ και πολιτικής έχει πολλές παραμέρους. Ισλάμ και πολιτική θεωρούνται αναπόσπαστα συνδεδεμένα λόγω της σχέσης Ισλάμ και κράτους,

από την εποχή ακόμη του προφήτη, στον 7ο αιώνα. Η αντίληψη του Κορανίου για την πολιτική δεν είναι ειρηνική αλλά μανιχαϊστική. Βασική ιδέα είναι ότι υπάρχουν δύο κατηγορίες ανθρώπων, οι πιστοί και οι άπιστοι. Η κοινότης των πιστών ευρίσκεται σε ιερό πόλεμο ενάντια στους άπιστους που βρίσκονται εκτός των κόλπων της.

Οι αντιδυτικές τάσεις του ισλαμικού φονταμενταλισμού θεωρούνται το υποπροϊόν της φτώχειας, των καταστροφικών οικονομικών καταστάσεων και της έλλειψης ισχύος σε παγκόσμιο επίπεδο σαν αποτέλεσμα της ευρωπαϊκής ηγεμονίας και του αμερικανικού ιμπεριαλισμού. Η μίμηση της Δύσης οδηγεί στην εξάρτηση και ο εκσυγχρονισμός κατά τους ισλαμιστές μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από τις αξίες της περιοχής και όχι διά της αφομοίωσης της δυτικής κουλτούρας. Οι μετριοπαθείς Άραβες ηγέτες, ενώ κατηγορούν Ιράν και Σουδάν για υπόθαλψη των ισλαμιστικών κινήματων, εκφράζουν ευθέως τα παράπονα τους για την πολιτική των χωρών της Δύσης και για τη συμβολή τους στην εξάπλωσή τους, αφού πολλοί φονταμενταλιστές τρομοκράτες και εξτρεμιστές ισλαμιστές είναι τέως μαχητές στο Αφγανιστάν που οπλίσθηκαν και εκπαιδεύτηκαν στη Δύση για να βοηθήσουν τους Μουτζαχεντίν στον αγώνα τους κατά των κομμουνιστών.

Η συζήτηση για τον ισλαμικό φονταμενταλισμό επαναπροσδιορίζει το θέμα του ισλαμικού εθνικισμού. Αν εξετάσουμε τον εθνικισμό σε συνδυασμό με τον θρησκευτικό φανατισμό είναι πιθανό να καταλήξουμε ότι μέχρις εσχάτως και οι δυο τάσεις, παρά τις διαφορές τους και την αμοιβαία αντιπαλότητα, δρούσαν

προστατευτικά και αποτελούσαν την αντίδραση της παραδοσιακής κοινωνίας στην απειλή απώλειας της εθνικής ταυτότητας. Σήμερα είναι ιδιαίτερα δυσδιάκριτες οι εκφάνσεις των διαφορών. Ο εθνικισμός με τον θρησκευτικό φονταμενταλισμό συνήθως συνυπάρχουν χωρίς να μπορεί εύκολα να προσδιορισθεί αν ο εθνικισμός έλκει τον θρησκευτικό φανατισμό ή αν ο τελευταίος εκδηλώνεται και με την μορφή του εθνικισμού.

Η απόρριψη της Δύσης από τους ισλαμιστές είναι ριζικότερη από αυτή των εθνικιστών. Οι τελευταίοι υποστηρίζουν ότι υφίστανται κοινές πολιτισμικές αξίες και στόχος τους είναι να δοθεί ένας κεντρικός ρόλος σε μια κουλτούρα που θεωρείται και αυτή οικουμενική, ενώ οι ισλαμιστές απορρίπτουν μια τέτοια θεώρηση για τη δυτική/ευρωπαϊκή κουλτούρα, υποστηρίζοντας ότι η ανάπτυξη περνά αναγκαστικά από την αντιπαράθεση προς τη Δύση.

Η Δύση αγνοώντας ή υποκρινόμενη ότι αγνοεί τις ανησυχίες του υπόλοιπου κόσμου, αποτυγχάνει να αναπτύξει μια βιώσιμη στρατηγική όχι μόνο απέναντι στο Ισλάμ αλλά και στις άλλες πολιτιστικές αξίες και συστήματα. Η στροφή προς τον φονταμενταλισμό πρέπει να εξετασθεί σαν αποτέλεσμα της υπάρχουσας κατάστασης και να αναζητηθούν οι αναλογούσες ευθύνες.

Αν πράγματι απαιτείται η ύπαρξη «βαρβάρων» για να εξηγηθεί και να εξελιχθεί το διεθνές σύστημα, αυτοί δεν πρέπει να αναζητηθούν ούτε σε πολιτισμούς ούτε σε λαούς αλλά στα πολλά και επείγοντα και σοβαρά προβλήματα ενός μεταψυχροπολεμικού κόσμου, όπως η διασπορά των μέσων μαζικής καταστροφής και η τρομοκρατία, οι εθνικές εκκαθαρίσεις και οι πληθυσμιακές μετακινήσεις, οι πρόσφυγες και τα ναρκωτικά, η πείνα και η αλλοτρίωση, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και οι επιδημίες, ο υπερπληθυσμός και ο πόλεμος.

Η τελειοποίηση των γνώσεών μας για το νόημα, την ιδιαιτερότητα και την πολυπλοκότητα των διαφόρων θρησκευτικών παραδόσεων και για τις αιτίες των αντιδράσεων και η διαπολιτιστική κατανόηση αποτελούν τη μόνη ορθή προσέγγιση στο περίπλοκο ζήτημα της ανόδου του ισλαμικού φονταμενταλισμού.

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

'Όταν η απώλεια του αρχιτεκτονήματος δημιουργεί αρχιτεκτονική

του Νίκου Βρατσάνου

Συγχωρέστε με που αυτήν την ώρα δεν θα μιλήσω για την τόση δυστυχία και τα τόσα θύματα. Που θα αναφερθώ στην Αρχιτεκτονική, τόσο μηδαμινή μπροστά στο τεράστιο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό κόστος που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα. Που δεν θα μιλήσω για τα χιλιάδες άλλα κτήρια και τους οικισμούς που ξεπατώνονται στις τυφλές συγκρούσεις αυτού του αιώνα. Ωστόσο η κατάρρευση των «Δίδυμων Πύργων» της Νέας Υόρκης, αν μπορεί κανείς να αποστασιοποιηθεί από τον ανθρώπινο πόνο, έχει μια ιδιαίτερη συμβολική αξία στην πορεία της παγκόσμιας αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας.

Το γεγονός δεν είναι πλέον η ανέγερση του οικοδομήματος, αλλά η απώλειά του. Η αρνητική εικόνα που μένει από την κατάρρευσή του. Είναι η ξαφνική απουσία ενός ανθρώπινου τεχνουργήματος, ενός οικοδομήματος, που γεννάει πολεοδομική και πολιτιστική ιστορία. Κάτι ανάλογο με την κατεδάφιση του τοίχους του Βερολίνου λίγο πριν, ή την κατεδάφιση της Βασιλίσσης πολύ παλιότερα.

Το συγκρότημα του World Trade Center χτίστηκε (1967-73) από μια δημοσία αρχή (την New York & New Jersey Port Authority) που έβλεπε ποιότητα μόνο στην έννοια του μεγάλου. Η τυφλή μανία για οικονομική απόδοση τους έκανε να μην βλέπουν στοιχειώδεις έννοιες αρχιτεκτονικής και αισθητικής. Ο εργοδότης και ο αρχιτέκτονας (Minoru Yamasaki & Associates, Emery Roth & Sons) δεν προσπάθησαν καν να κάνουν μια μεγάλη χειρονομία διαμόρφωσης του αστικού χώρου σε μια πόλη με λαμπρά τέτοια παραδείγματα στο παρελθόν (το Empire State Building, το Central Park, τη γέφυρα του Μπρούκλιν κ.ά.).

Ο Minoru Yamasaki από το Michigan ήταν στο φόρτε του τότε μετά την επιτυχία του έργου του στην διεθνή έκθεση του Σιάτλ και εθεωρείτο από τους πρώτους που αντιτάχθηκαν στα δόγματα του μοντερνιστικού International Style που τότε πρωτάνευε στην αρχιτεκτονική των διεθνών εταιρειών. Στο W.T.C. η επανάσταση του Yamasaki εναντίον του κατεστημένου μοντέρνου σιλ ήταν ότι οι ατελείωτες κατακόρυφες ευθείες των πύργων, μετά από 440 μέτρα κατάβασης ενώνονταν ανά δύο σχηματίζοντας γοθικά τοξάκια. Ίσως κάπου εκεί να γεννήθηκε ο μεταμοντέρνος ιστορικισμός που μας ταλαιπώρησε τις υπόλοιπες τρεις δεκαετίες του εικοστού αιώνα.

Οι Emery Roth & Sons ήταν άλλη υπόθεση. Ήταν η πιο αποτελεσματική μηχανή παραγωγής της Νέας Υόρκης. Έπαιρναν τα σκίτσα από τους πιο προχωρημένους συναδέλφους τους, από το Pan Am του Gropius μέχρι το W.T.C. του Yamasaki και το Citycorp του Stubbins και τα έκαναν αληθινά κτήρια.

Είχαν την φήμη ότι ανταποκρίνονταν τέλεια στις απαιτήσεις του εργοδότη και της νομοθεσίας, ότι εφαρμόζαν πάντα με ασφάλεια νέες τεχνολογίες (ανελκυστήρες, υαλοπετάσματα, κλιματισμός). Και πάνω απ' όλα, ότι κατάφεραν να πετυχαίνουν το μεγαλύτερο δυνατό ωφέλιμο εμβαδόν. Ο Roth έλεγε ότι στα κτήρια, όπως και στους ανθρώπους δεν έχει πολλή σημασία η εξωτερική εμφάνιση. Σημασία έχει το σωστό εσωτερικό. Καλή άποψη, αρκεί να μην σκεφτεί κανείς τα μονότονα γυάλινα κουτιά που διέλυσαν πολλές από τις συνοικίες της Νέας Υόρκης, και τα οποία σε ένα μεγάλο ποσοστό γεννήθηκαν στο γραφείο των Roths.

Η υλοποίηση του έργου ήταν μια πρωίμη σύλληψη της ιδέας της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, όπου σε ένα κτηριακό συγκρότημα θα συγκεντρώνονταν διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί και ιδιωτικές εταιρείες, που χάρις στην πρωτόγνωρη –τότε– έννοια της διεθνούς τηλεπικοινωνίας θα επικοινωνούσαν 24 ώρες το εικοσιτετράωρο με όλο τον κόσμο.

Σε μία συνδυασμένη επίδειξη κακής «επαρχιώτικης» αμερικάνικης νοοτροπίας και κρατικής αναισθησίας, η ευκαιρία να κτιστεί ένα μεγάλο αριστούργημα κατέληξε στην δημιουργία της μεγαλύτερης μετριότητας. Ένα κτίριο με καταλυτική επίδραση στα πολεοδομικά και οικονομικά της μητρόπολης, που προσέλκυσε δεκάδες νέα κτήρια γραφείων στην περιοχή και έκανε εκατομμύρια τουριστών να κατηφορίσουν στο νότιο Μανχάταν, είχε την μικρότερη δυνατή αρχιτεκτονική πνοή. Το μεγαλείο εκμηδενίστηκε σε απλά μεγάλο μέγεθος. Και τι μέγεθος!

Ήταν τα ψηλότερα κτήρια του κόσμου με 110 ορόφους στα 450 μέτρα. Συνολικό εμβαδόν ένα εκατομμύριο τετραγωνικά μέτρα (κάθε όροφος στους δύο πύργους μαζί είχε έκταση τεσσάρων στρεμμάτων). 50.000 εργαζόμενοι, 80.000 επισκέπτες την ημέρα. 40.000 άτομα την ημέρα έκαναν μετεπιβίβαση στον σταθμό του Μετρό στο υπόγειό του. 50 τόνοι απορριμάτων την ημέρα. 12.000 κυβικά μέτρα νερού ημερήσια κατανάλωση και άλλοι τόσοι απορριπτόμενοι στο δίκτυο υπονόμων. 104 ανελκυστήρες και 21.800 παράθυρα σε κάθε έναν πύργο. Κατανάλωση ηλεκτρικού 60.000 kwh (όσο απαιτείται για τον φωτισμό μιας πόλης 400.000 κατοίκων). Χώρος στάθμευσης 2.000 οχημάτων (πρωτοφανής για Νέα Υόρκη).

Όλα αυτά πακεταρισμένα με την πιο τετριμμένη αρχιτεκτονική. Στην ουσία ήταν δυο απλά κουτιά με μικρή γαρνιτούρα γοτθικών μοτίβων στην βάση. Το μόνο

μη τετριμμένο σε αυτούς τους μεγαλίθους ήταν η κατασκευή τους που βασίστηκε σε φέρουσα εξωτερική επιδερμίδα από χάλυβα και όχι σε σκελετό όπως είναι η τρέχουσα πρακτική στους ουρανοξύστες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τον ελεύθερο –περισσότερο εκμεταλλεύσιμο– εσωτερικό χώρο, αλλά από την άλλη την έλλειψη θέας (τον μόνο ίσως λόγο που θα έκανε επιθυμητή την χρήση του), την αδυναμία ανοίγματος παραθύρων και –όπως όλοι είδαμε– τον θεαματικό τρόπο κατάρρευσης σε λίγα δευτερόλεπτα.

Η ζημιά όμως που προκάλεσε η κατασκευή αυτή στην πόλη ξεπερνούσε κατά πολύ τα όρια μίας εκκεντρικής μετριότητας. Ο όγκος των κτηρίων ανέτρεψε όλη την εικόνα του Μανχάταν με την αρμονική «κορυφογραμμή» των ουρανοξυστών, σαν ογκόλιθοι που έπεσαν από τον ουρανό και σμπαράλιασαν τα πάντα.

Για να φτιαχτούν οι πύργοι, ισοπεδώθηκαν 64 στρέμματα ζωντανού πολεοδομικού ιστού, μια ολόκληρη γειτονιά από τυπικά νεοϋρκέζικα σπίτια, με μια πολύ ζωντανή τότε λαϊκή αγορά ηλεκτρονικών και ηλεκτρικών ειδών. Στην θέση της, πέρα από τα συνολικά έξη κτήρια του συγκροτήματος, δημιουργήθηκε μια πλατεία «μεγαλύτερη από την πιάτσα του Αγίου Μάρκου στην Βενετία» όπως μεγαλόστομα έλεγαν οι κατασκευαστές, ανεμοδαρμένη, ανήλιαγη και κενή από κάθε ζωή. Γι' αυτό άλλωστε αναγκάστηκαν να την γεμίσουν με γλυπτά τερατώδους κλίμακος (το *Ιδεόγραμμα* του J. Rosati, ένα κομμάτι ανοξείδωτου χάλυβα οκτώ επί οκτώ μέτρα, το γλυπτό από μαύρο γρανίτη του M. Nagare που ήταν το μεγαλύτερο κομμάτι γλυπτικής στον κόσμο, το *Τρεις κόκκινες πτέρυγες* του A. Calder βάρους 25 τόνων κ.ά.)

Το πνεύμα της πόλης όμως είναι πάντα αδάμαστο. Ό,τι και να της κάνεις, το αφομοιώνει. Σαν να ρίχνεις ένα σκουριασμένο σωλήνα στην θάλασσα. Στην αρχή κάνει την ζημιά του και φαντάζει ένα ξένο σώμα. Σιγά-σιγά όμως η ζωή του βυθού το εγκολπώνει. Έρχονται καβουράκια, μαλάκια και διάφορα άλλα και αποικίζουν τον σωλήνα γλυκαίνοντας το σχήμα του. Έτσι και με το W.T.C. Ο παλμός της πόλης συμφιλιώθηκε σιγά-σιγά μαζί του. Τα μαγαζιά στον υπόγειο σταθμό του Μετρό έδωσαν ζωή, οι έλληνες μικροπωλητές των σάντουιτς περίμεναν κάθε μεσημέρι τους εργαζόμενους, ο ήλιος όταν βασιλεύε του χάριζε μία χρυσή απόχρωση που αποθανατίστηκε στις μισές καρτ-ποσταλ του Μανχάταν, η μαζική φρενιτιώδης έξοδος των χιλιάδων

ανθρώπων από τους ανελκυστήρες ήταν ένα από τα αγαπημένα θεάματα της Νέας Υόρκης.

Και βέβαια δεν έλειψαν οι εκκεντρικότητες που τουλάχιστον προσέθεσαν λίγο μύθο στο συγκρότημα: Ο Ph. Petit περπάτησε σε ένα τεντωμένο σκοινί από τον ένα πύργο στον άλλο το 1975 μέσα σε 45 λεπτά. Ένας ανώνυμος πήδηξε με αλεξίπτωτο «παραπέντε» την ίδια χρονιά. Το 1978 ο G. Willig αναρριχήθηκε χωρίς σκοινί στην κορυφή (του πήρε 3,5 ώρες). Το 1976 στην επανέκδοση της ταινίας *Κινγκ Κονγκ* του D. DeLaurentis, ο συμπαθής ήρωας προτίμησε να ανέβει στο W.T.C. κι όχι στο Empire State Building όπως ο ασπρόμαυρος πρόγονός του. Ακόμη παραπάνω οι δίδυμοι πύργοι απέκτησαν γόητρο όταν το 1976 άνοιξε στην κορυφή τους το εστιατόριο «Παράθυρα στον Κόσμο» του σχεδιαστή W. Platner και του εστιατορά J. Baum αποδεικνύοντας ότι και στο πιο άσχημο κοχύλι φωλιάζουν αριστουργήματα.

Και έπρεπε να έρθει το 1985 όταν στην νέα γη, έκτασης 100 στρεμμάτων, που είχε δημιουργηθεί από τα μπάζα των εκσκαφών αυτού του μαμούθ στον ποταμό Hudson, και που για δύο δεκαετίες παρέμεινε ένας σκουπιδότοπος, αναπτύχθηκε μία νέα γειτονιά (το Battery Park City) που με τον ιδιοφυή της σχεδιασμό, δηλαδή την κλιμάκωση των υψών των κτηρίων και την συνέχεια του δικτύου των δρόμων, μετρίασε το οπτικό σοκ από την παρουσία των Δίδυμων Πύργων.

Όταν η κατασκευή των πύργων ολοκληρώθηκε πριν 25 χρόνια, ο παλαίμαχος αμερικάνος κριτικός αρχιτεκτονικής Lewis Mumford είπε: *«Η μοίρα τους είναι να κατεδαφιστούν σαν μεγάλες ανοησίες»*. Η προφητική του σκέψη πληρώθηκε δυστυχώς με αίμα και άφησε ένα κενό. Ένα κτηριακό συγκρότημα που η ανέγερσή του δημιούργησε κενό στην πόλη, με την κατεδάφισή του δημιουργεί πάλι κενό, που όταν καταλαγιάσει η σκόνη των γεγονότων, θα κληθούν οι όποιοι αρμόδιοι, πολιτικοί και τεχνικοί, να αναπληρώσουν.

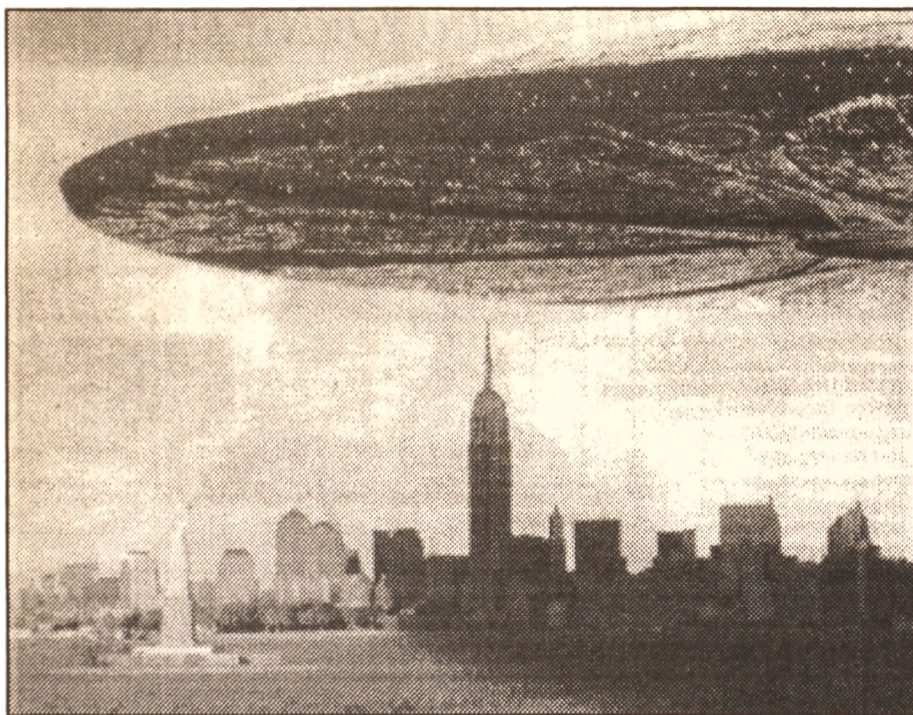
Άραγε οι χιλιάδες τόνοι από τα συντρίμια θα ριχτούν πάλι στο ποτάμι και θα δημιουργήσουν μια νέα γη; Άραγε οι Αμερικάνοι κρύβοντας την κοιλιά τους με τα χέρια θα πούνε το υπερφίαλο «δεν πάθαμε και τίποτα» και θα τους ανακατασκευάσουν; Ή μήπως θα πρυτανεύσει η σκέψη της επούλωσης της τριακονταετούς αυτής πληγής μέσα στο κέντρο της πόλης με κάποια σωστή ρύθμιση και σχεδιασμό;

Στον αστερισμό των... «Διδύμων»

του Δημήτρη Χαρίτου

Ποιος θα μπορούσε ποτέ να φανταστεί ότι δυο εβδομάδες μετά την έναρξη προβολής στην Αθήνα, στη μακαριότητα και τη ραστώνη των θερινών της σινεμά, του πολυδιαφημισμένου *Περλ Χάρμπορ* του Μάικλ Μπέι, η κινηματογραφική φαντασία θα αποδεικνύετο ισχνή μπροστά στη συνταρακτική όσο και τραγική πραγματικότητα του πρωινού της Τρίτης, 11 Σεπτεμβρίου του 2001, άλλου κεφαλαίου, άλλης γεύσης της παγκόσμιας ιστορίας. Και άγνωστης προοπτικής.

Από την ταινία *Ημέρα Ανεξαρτησίας* του Ρόναλντ Έμεριχ.

Τούτη η κινηματογραφική εκδοχή του αιφνιδιαστικού βομβαρδισμού της ναυτικής βάσης των ΗΠΑ στη Χαβάη, έβδομη στη σειρά παραγωγή αφήγησης του περιστατικού, φανερώνει ότι το ψυχωτικό τραύμα του συλλογικού φόβου παραμένει ανεπούλωτο στη μνήμη, στο κοινωνικό και το κατεστημένο υποσυνείδητο της Αμερικής.

Δύο είναι τα σύμβολα μεγαλείου και ισχύος της

όντως μεγάλης χώρας της αστερόεσσας: οι ουρανοξύστες της Νέας Υόρκης και η Wall Street. Η ενδεχόμενη καταστροφή των πρώτων και η επανάληψη του κραχ της δεύτερης παραμένει ένας μόνιμος φόβος που ταράζει τον ύπνο των Αμερικάνων. Ανομολόγητος και ακατασίγαστος εφιάλτης που χρόνια τώρα παλεύει με τους γνωστούς, αντιφατικούς τρόπους να τον αποτρέψει. Αυτή τη θεματική την «υπηρετήσε» και συνεχίζει πληθω-

ρικά να την υπηρετεί (με πλούσια οικονομικά αποτελέσματα) γενικά το οπτικοακουστικό. Στην Αμερική, ακόμα και το θέαμα του τρόμου, της καταστροφής ή και της απειλής της είναι πηγή προσοδοφορίας, διαφορετικά θα παραμείνει στα αζήτητα, εν αναμονή... Γενικά αυτή η θεματική χρησιμοποιήθηκε άλλοτε στα όρια της «προφητείας» και άλλοτε ως εντυπωσιακό θέαμα των μαζών ξορκίζοντας αλλά και παρωδώντας τον αριστοτέλειο ορισμό της τραγωδίας.

Ο πρώτος «τρομοκράτης» αυτού του είδους ήταν ο... Όρσον Γουέλς, όταν το 1938 πανικόβαλε μέχρι υστερίας ολόκληρη την Αμερική με την πασίγνωστη ραδιοφωνική του εκπομπή, περιγράφοντας την εισβολή εξωγήινων και την καταστροφή της Νέας Υόρκης. Η ομαδική υστερία άφησε πίσω της υλικές ζημιές και πολλά θύματα. Ο δεύτερος «τρομοκράτης» ήταν ο «Κίνγκ Κόνγκ». Η περίφημη ταινία του 1933 των M. C. Cooper και E. Shoedsack περιγράφει πώς ένας γιγαντιαίων διαστάσεων γορίλας, που τον έφερε ένας κινηματογραφικός παραγωγός από την Αφρική (ο «εχθρός» είναι πάντοτε εισαγόμενος) τρομοκρατεί τη Νέα Υόρκη καταστρέφοντας ουρανοξύστες και συνθλίβοντας αεροπλάνα στις χούφτες του.

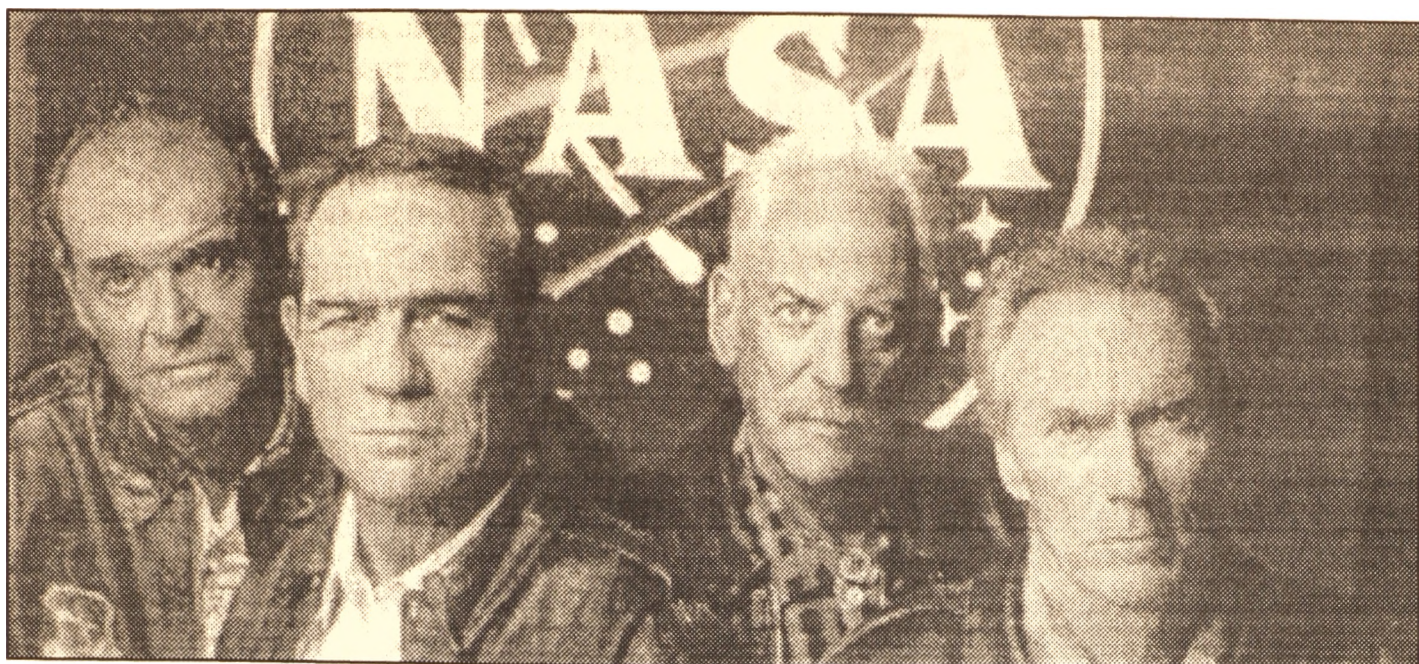
Πολύ πριν εμφανιστεί ο ισλαμικός φονταμενταλισμός την κινηματογραφική θεματογραφία της ενδεχόμενης καταστροφής ακόμα και πλανητικών διαστάσεων

την τροφοδοτούσε η αντικομμουνιστική υστερία που την φωτογράφιζε κυρίως η Σοβιετική Ένωση ή, άλλη αυτή εκδοχή, ζάπλουτοι παρανοϊκοί απροσδιόριστης εθνικότητας και ιδεολογικής καταγωγής – κάτι σαν προάγγελοι του Μπιν Λάντεν. Αυτές τις εκδοχές τις υπηρετήσε πληρέστατα και με τρόπο εντυπωσιακό το σύνδρομο «Τζαίμς Μπόντ Πράκτωρ 007». Στις ταινίες αυτές, που δεν υπάρχει λόγος να υπενθυμίσουμε τίτλους και πλοτ μιας και όλοι τα θυμόμαστε και άλλωστε οι συνεχείς επαναπροβολές στα τηλεοπτικά κανάλια μάς τις έχουν εμπεδώσει σαν άλλη προπαγάνδα, το στερεότυπο επαναλαμβάνεται μόνο του.

Η συγκεντρωμένη δύναμη, οικονομικών μέσων και καταστροφής, βρίσκεται στα χέρια είτε διεθνικών ψυχροπολεμικών κέντρων είτε, κατά περίπτωση, σκοτεινού εγκεφάλου κι απειλεί τον πλανήτη μας με ολική καταστροφή εφόσον ευοδωθούν τα σχέδια της «δύναμης». Όμως ο θρυλικός άγγλος πράκτορας την τελευταία στιγμή ακυρώνει τα σχέδιά της, την εξοντώνει και σώζει την ανθρωπότητα.

Και ενώ οι ταινίες Μποντ αντιστοιχούσαν κατά κάποιον τρόπο σε σύγχρονες *Χίλιες και μία νύχτες* τρομοκατασκοπικών παραμυθιών ανάμικτες με γκλάμουρους κοσμοπολιτισμό, σεξ (κατάλληλο δι' οικογενείας) και τουριστικό εξωτισμό, ο αμερικανικός κινηματογράφος ευλόγως συγκέντρωσε την προσοχή του στη δική του

εθνογεωγραφική περιοχή. Τα γεγονότα, οι ανησυχίες, η πασίγνωστη επιφυλακή ενόπλων δυνάμεων και μυστικών υπηρεσιών (CIA και FBI) για την εθνική ασφάλεια είναι κάτι περισσότερο από φυσικό να κερδίζουν την προτίμηση της κινηματογραφικής προσομοίωσης της πραγματικότητας. Ο Πόλεμος του Κόλπου δεν αποδείχτηκε –είναι αλήθεια– η «Μητέρα των Μαχών», εντούτοις με τη βοήθεια του CNN καθιερώθηκε σαν ο «Πατέρας του Θεάματος». Έκτοτε, υπολογίζεται, δηλαδή από το 1990, ότι έχουν παραχθεί στις ΗΠΑ γύρω στις 220-240 ταινίες κινηματογραφικές και τηλεοπτικές, χώρια οι τηλεοπτικές σειρές, με σύγχρονα αλλά και επίκαιρα θέματα κατασκοπείας, πολιτικού θρόνου, επισημονικής πολιτικής και πολεμικής φαντασίας, εθνικοπατριωτικά, καταστροφικής απειλής και τα παρόμοια. Ο συντριπτικός αριθμός από αυτά είναι ασήμαντα και αφελή αλλά πάντοτε με το χαρακτηριστικό του αμερικανικού κινηματογράφου, το νευρώδη ρυθμό, το σφιχτό μοντάζ και τη συνεχή δράση που τροφοδοτεί το σασπένς, προϋπόθεση απαραίτητη για να μείνει ο θεατής (πριν απ' όλους ο Αμερικανός) στη θέση του και βέβαια να μην ξεχνάει ότι, αλήθεια ή ψέματα, αυτή η προνομιά χώρα των ευκαιριών διατρέχει τον μόνιμο κίνδυνο του μεγάλου χτυπήματος ή έστω και των ήσσονος μεγέθους. Οι φόβοι είναι γνωστό ότι στη διαδρομή της δεκαετίας που μας πέρασε επαληθεύθηκαν ξανά και ξανά κυρίως με κόστος σε αίμα. Η ισλαμική ιντιφάντα που την εκτρέφουν τα άλυτα προβλήματα στην ευρύτερη Μέση Ανατο-

Στην ταινία *Οι καουμπόιδες του Διαστήματος* ο Κλιντ Ίστγουντ και η παρέα του σώζουν τον κόσμο από σοβιετικούς πυραύλους που στοχεύουν το Μανχάταν.

Ο Μπρους Γουίλις είναι ο στρατηγός που επιβάλλει στρατιωτικό νόμο στην Νέα Υόρκη έπειτα από μια τρομοκρατική επίθεση. Από την ταινία *Πολιορκία* του Έντουαρντ Ζέικ.

λή, τα μεγάλα αποθέματα πετρελαίου και η μονομερής συμπάθεια προς το Ισραήλ της Αμερικής διογκώνουν το κύμα απόγνωσης και εχθρότητας προς αυτήν. Τα γεγονότα είναι γνωστά και ο κινηματογράφος, ο οποίος διψάει για «αίμα και θεάματα» χώνεται μέσα σ' όλα. Παλιοί και καινούριοι λογαριασμοί γίνονται ένα. Εθνικοκαπηλεία, ευτελές μυστήριο και τρομολαγνεία συμπορεύονται. Απόμαχοι –γιατί όχι και εν ενεργεία– πράκτορες και στελέχη των μυστικών υπηρεσιών γίνονται σύμβουλοι σεναριογράφων και σύμβουλοι παραγωγής

τέτοιων ταινιών – με γενναίο αζημίωτο φυσικά. Οι συχνά αποκαλυπτικές λεπτομέρειες τεχνικών δεδομένων, σχεδιασμού και τακτικής του τρόπου της δουλειάς των μυστικών υπηρεσιών αλλά και του αντίστοιχου τρόπου δράσης των (πάσης φύσεως) αντεθνικώς δρώντων είναι φυσικό να «εμπλουτίζουν» τη «βιβλιοθήκη» γνώσης των πραγματικών δραστηριοτήτων. Το είδαμε π.χ. στην ταινία *Αδιέξοδο* (*No Way Out*) του Ρότζερ Ντόναλτσον όπου αξιωματικός καριέρας του πολεμικού ναυτικού των ΗΠΑ (Κέβιν Κόστνερ) και στέλεχος πληροφοριών του

Πενταγώνου είναι «τυφλοπόντικας» πράκτορας Ρώσος δίπλα στον Υπουργό Εθν. Άμυνας. Η ταινία βρίθκει από σκηνές με λεπτομέρειες του τρόπου δράσης των υπηρεσιών ασφαλείας. Ο φόβος των βομβιστών είναι πανάρχαιος στο αμερικάνικο σινεμά. Ποιος θυμάται το *FBI, Κώδικας 98* του Στάνλεϋ Μάρτινσον με τους G-Men και τον παρανοϊκό τρομοκράτη, ή την *Ιστορία του FBI* του Μέλβυν Λε Ρού με τις πλούσιες αναμνήσεις ενός πράκτορα; Διαδρομή πλούσια σε παρόμοιο υλικό όπως η προπέρσινη περιπέτεια *American Tigers* του

Ντέιβιντ Γουώρθ όπου ένας αρχιλοχίας, ήδη στο περιθώριο, ανακαλείται στη δράση μαζί με μια επιλεκτική ομάδα για να εμποδίσει έναν διεθνή τρομοκράτη να σπείρει τον όλεθρο στις ΗΠΑ. Στο *Air Force One* (1997) που είναι η ονομασία του προεδρικού αεροπλάνου, γίνεται αεροπειρατεία από ξένους πράκτορες (αλλά και με τη συνεργασία αμερικανού πράκτορα) και κρατούνται ως όμηροι η γυναίκα και η κόρη του Προέδρου. Στην ταινία του Τζων Κάρπεντερ *Απόδραση στη Ν. Υόρκη* είναι πάλι ο Πρόεδρος των ΗΠΑ που κινδυνεύει ξανά με ομηρεία μέσα σε μια ερη-

μωμένη μεγαλούπολη, ενώ στην *Απόδραση από το Λος Άντζελες* (1996) του ίδιου σκηνοθέτη το 2016 ένας εκτός νόμου στέλνεται να εξοντώσει την κόρη του Προέδρου προκειμένου να βάλει στο χέρι ένα μηχανισμό που αχρηστεύει το σύστημα ελέγχου της πολεμικής μηχανής.

Ο πειρασμός της κινηματογραφικής αναπαράστασης του φόβου μιας ολικής καταστροφής είναι πάντοτε ενεργός αλλά με την προϋπόθεση ότι πάντοτε αυτή τελικά απορρίπτεται από την προσπάθεια ενός αμερικανού υπερ-ήρωα (π.χ. Μπρους Γουίλις, Αρ. Σβαρτσενε-

γκερ, Χ. Φορντ κ.λπ.). Στην *Ημέρα Ανεξαρτησίας* (Ρόναλντ Έμεριχ, 1996) ένας τολμηρός αεροπόρος και ένας πεπειραμένος χειριστής κομπιούτερ εξουδετερώνουν την απειλή εισβολής εξωγήινων όντων. Ήδη η μισή Αμερική έχει καταστραφεί, αλλά την τελευταία στιγμή –με επικεφαλής τον Πρόεδρο– η πλάστιγγα γέρνει με το μέρος της... Wall Street. Το ίδιο θα συμβεί και με τον *Αρμαγεδδώνα* του Μάικλ Μπέι (1998) – πρόκειται για τον ίδιο σκηνοθέτη που έφτιαξε και το πρόσφατο *Περλ Χάρμπορ*. Ένας τεράστιος αστεροειδής απειλεί με εξαφάνιση τη

γη. Πάλι θα είναι ο γενναίος Αμερικανός (Μπρους Γουίλις) και η συντροφιά του που θα την σώσουν. Αλλά στο *Space Cowboys* (2000) τέσσερις απόμαχοι αστροναύτες επανέρχονται στην NASA επειδή είναι αυτοί που γνωρίζουν τον τρόπο εξουδετέρωσης ενός παλαιού δορυφόρου (αμερικανοσοβιετικής συνεργασίας) φορτωμένου εντούτοις με σοβιετικούς πυραύλους που στοχεύουν το Μανχάταν!

Κάποια στιγμή τα πράγματα αρχίζουν να παίρνουν το αληθινό τους νόημα. Η απειλή γίνεται συγκεκριμένη στην ταινία *Πολιορκία* (*Siege*, 1998) του Έντουαρντ Ζέικ. Ο Πρόεδρος της Αμερικής κηρύσσει στρατιωτικό νόμο όταν... άραβες τρομοκράτες βάζουν βόμβες στη Νέα Υόρκη. Το ίδιο, θεματικά, θα συμβεί και με τον *Υποπτο της οδού Άρλινγκτον* (*Arlington Road*, 1999) του Μάρκ Πέλλιγκτον, όπου ένας καθηγητής της ιστορίας θα υποψιαστεί ότι ένας ήσυχος γείτονάς του είναι τρομοκράτης.

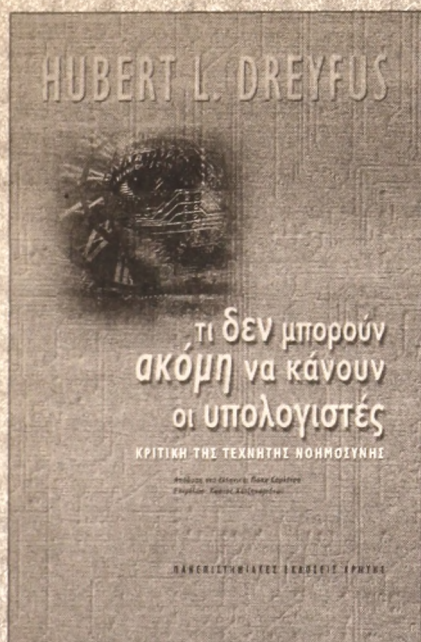
Και τώρα που τα όνειρα «βγήκαν αληθινά» τι μέλλει γενέσθαι; Ποιος παραγωγός θα διανοηθεί να αναπαραστήσει τις καψαλισμένες φτερούγες του πανίσχυρου αμερικανικού αετού; Ποιος μπορεί να ξεπεράσει το «θέαμα» που επί μέρες πρόσφερε το CNN χωρίς –είναι αλήθεια– ηλεκτρονικά τρικ. Τώρα είναι νωρίς η μίμηση να αντικαταστήσει την πραγματικότητα. Ήδη η ταινία του Άντριου Νταϊήβις *Παράπλευρες απώλειες* με τον Σβαρτσενέγκερ, ο οποίος υποδύεται έναν πυροσβέστη που χάνει τη γυναίκα του και το παιδί του από έκρηξη βόμβας τρομοκρατών, αποσύρθηκε. Το χάος είναι αδιαπραγμάτευτο σενάριο.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας

Μάνης 5, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: (01) 38 18 372, Fax: 33 01 583

H. L. DREYFUS

ΤΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ ΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΕΣ

Όταν πρωτοδημοσιεύθηκε, το 1972, το «μανιφέστο» του H. Dreyfus σχετικά με τη εγγενή αδυναμία των μηχανών να μιμηθούν τις ανώτερες πνευματικές λειτουργίες, ξεσήκωσε θύελλα στην κοινότητα της Τεχνητής Νοημοσύνης. Τη στιγμή που οι ερευνητές διατύπωναν μεγαλόπνοα σχέδια για επιλυτές γενικών προβλημάτων και μηχανές αυτόματης μετάφρασης, ο Dreyfus προέβλεπε ότι θα αποτύγχαναν, διότι η αντίληψή τους για την πνευματική λειτουργία ήταν απλοϊκή. Έκτοτε, τα πράγματα άλλαξαν. Σήμερα

είναι σαφές ότι η «παλιά καλή Τεχνητή Νοημοσύνη», που βασίζεται στην ιδέα της χρήσης συμβολικών αναπαραστάσεων για την παραγωγή γενικής νοημοσύνης, βρίσκεται σε παρακμή και η κοινότητα της Τεχνητής Νοημοσύνης έχει στρέψει την προσοχή της σε πιο πολύπλοκα μοντέλα του νου. Το «Τι δεν μπορούν να κάνουν ακόμη οι υπολογιστές» δέχθηκε επιθέσεις από πολλές πλευρές, ταυτόχρονα όμως μελετήθηκε όσο λίγα ανάλογα βιβλία. Τα επιχειρήματα του Dreyfus εξακολουθούν να προκαλούν και αναδεικνύουν για άλλη μια φορά αυτό που κάνει τα ανθρώπινα όντα μοναδικά.

17 x 24 cm, σελ. 600. Τιμή: 17,61 € / 6000 δρχ. ISBN: 960-524-124-2

Επισημαίνουμε

Τα εγκλήματα του ΥΠΠΟ

«Η Ελλάδα είναι συνώνυμη με τον Πολιτισμό και την Ιστορία επειδή όλα αυτά είναι ζωντανά μέσα στους τόπους και τα τοπία, τους ανθρώπους, την καθημερινή ζωή μιας σύγχρονης χώρας που μετέχει στην ψηφιακή εποχή» επιχειρηματολογούσαν οι υπεύθυνοι του ΥΠΠΟ μερικούς μήνες πριν, όταν παρουσίαζαν το πρόγραμμα της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας προσπαθώντας να μας πείσουν για το νόημα του εγχειρήματος και τις καλές τους προθέσεις. Φυσικά ψεύδονταν. Το είχαμε επισημάνει και τότε πως πίσω από τις μεγαλοστομίες του κ. Βενιζέλου και των υφισταμένων του υπήρχαν μόνο η άγνοια του αντικείμενου, η γενική αγραμματοσύνη, η κουτοπόνηρη λογική διατήρησης των μικροπολιτικών συμφερόντων, η προνομιούχηση της αρπαχτής.

Δυο γεγονότα που αποκαλύφθηκαν πρόσφατα δυστυχώς μας επιβεβαίωσαν απόλυτα.

Το πρώτο αφορά την κλοπή στον τάφο της Ευρυδίκης στη Βεργίνα. Ο αδιαμόρφωτος χώρος, η συνεχής αναβολή της απόφασης για την ανέγερση ενός σύγχρονου μουσείου, οι λαμαρίνες με τις οποίες «προστατεύονται» μοναδικά μνημεία θα αρκούσαν για να γελοιοποιήσουν κάθε επίσημο επιχείρημα περί ύπαρξης σοβαρής πολιτισμικής πολιτικής. Η άνεση όμως με την οποία άγνωστοι αρχαιοκάπηλοι αφαίρεσαν έξι αγαλματίδια και δύο μαρμάρινους ρόδακες που κοσμούσαν τον θρόνο του τάφου, κατά την περίοδο των καλοκαιρινών αδειών επειδή ο χώρος παρέμενε αφύλακτος για τουλάχιστο έξι ώρες καθημερινά εξαιτίας έλλειψης προσωπικού, δεν αφήνει περιθώρια για οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία. Απορεί κανείς με το θράσος της ηγεσίας του ΥΠΠΟ το οποίο επαίρεται πως έχει αναλάβει την πολιτιστική αναβάθμιση του πλανήτη τη στιγμή που αδιαφορεί ή αποδεικνύεται ανίκανο για την προστασία ενός εκ των σπουδαιότερων αρχαιολογικών μνημείων της χώρας, των τάφων της Βεργίνας.

Εξίσου ανατριχιαστική περίπτωση ωστόσο αποτελούν και οι βίλες που κύκλωσαν την αρχαιολογική περιοχή της Κνωσού. Όπως βεβαιώνει με έγγραφό της η ΚΓ' Εφορία Αρχαιοτήτων προς το υπουργείο Πολιτισμού, 174 αυθαίρετα βρίσκονται ήδη εντός της Α' Αρχαιολογικής Ζώνης ενώ δεν λείπουν οι παραβάσεις και στην Β' Ζώνη. Οι πονηριές του Δημάρχου Ηρακλείου, ο οποίος αρνείται κατ' ουσία το γεγονός και εμφανίζεται φλογερός υπερασπιστής της πολιτισμικής μας κληρονομιάς ενώ από την άλλη ζητά να υπάρξει ευρύτερος αποχαρακτηρισμός της περιοχής προκειμένου να οικοπεδοποιηθεί ευκολότερα με την ανοχή του κ. Βενιζέλου, ο οποίος δεν θεώρησε απαραίτητο να τον βάλει δημόσια στην θέση του, δείχνουν ποιες είναι οι αντιλήψεις των κυβερνώντων για τον πολιτισμό.

Κατά τα άλλα όσα ανακοινώθηκαν τον περασμένο Απρίλη ισχύουν και περισσότερα από 700 δισεκατομμύρια περιμένουν να ξοδευτούν για την ανάδειξη της πολιτισμικής μας ταυτότητας. Χαιρετίσματα.

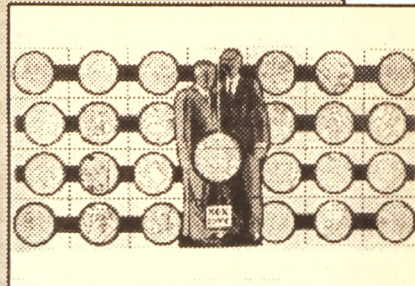
Κ. Νεσσωνίτης

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

- Δείτε τις ταινίες του μεγάλου δανού σκηνοθέτη **Carl Dreyer** από τις 21 έως τις 27 Σεπτεμβρίου στον κινηματογράφο Απόλλων-Renault.

- Την Παρασκευή 5/10 στις 8.00 μ.μ. ανοίγει η μεγάλη έκθεση των βρετανών καλλιτεχνών **Gilbert & George** στο «Εργοστάσιο», τον εκθεσιακό χώρο της ΑΣΚΤ Αθηνών.

Το Σάββατο 6/10 στις 12.00 στον ίδιο χώρο θα πραγματοποιηθεί ανοιχτή συζήτηση των G&G με τον ιστορικό

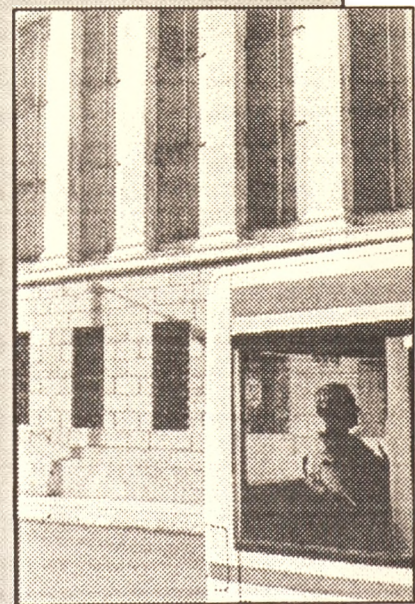
τέχνης Tim Marlow, ενώ στις 1.00-8.00 μ.μ. θα εγκαινιάσεται στη γκαλερί Bernier / Eliades η έκθεσή τους «Nine Dark Pictures»

- Στο Μουσείο Φρυσία φιλοξενείται αναδρομική έκθεση του γάλλου καλλιτέχνη **Vincent Corpet** με τίτλο «Αναλογίες». Τα εγκαίνια θα γίνουν στις 27 Σεπτεμβρίου ενώ η έκθεση θα διαρκέσει μέχρι τις 25 Νοεμβρίου.

- Με αφορμή την κουβέντα που γίνεται τις μέρες αυτές για τον ρατσισμό και τη μισαλλοδοξία ας θυμηθούμε μερικά ενδιαφέροντα βιβλία που κυκλοφορούν από τις εκδόσεις Εξάντας: *Η Διόρθωση* και *Ο Αποτυχημένος* του Τ. Μπέρνχαρντ, *Ο Δράκος του Τουρνιέ* και *Η Μισαλλοδοξία της Παγκόσμιας Ακαδημίας Επιστημών*.

- Την 7η ατομική έκθεσή της θα παρουσιάσει η **Ελένη Ζούνη** στην αίθουσα τέχνης «Diana Galerie Down Town» (Αρμοδίου 10, Βαρβάκειος) από τις 5 έως τις 30 Νοεμβρίου.

- **Φωτογραφίες από την Αθήνα** παρουσιάζει το Μουσείο Μπενάκη. Η εικόνα της πόλης μέσα από το βλέμμα 34 νέων καλλιτεχνών θα μας αποκαλύψει ίσως άλλες όψεις και απόψεις της. Τα εγκαίνια έγιναν στις 19/9.

- Στη Θεσσαλονίκη το γαλλικό περιοδικό *L' Atelier du Roman* οργανώνει την τρίτη διεθνή συνάντηση με θέμα «Ο Παπαδιαμάντης υπό άλλους ουρανούς». Από τις 21 ως τις 23 Σεπτεμβρίου. Διοργάνωση: Εξάντας-Σύμβουλοι Ανάπτυξης.

Το αμφίβολο μέλλον του ελληνικού βιβλίου

Δεν πάνε και τόσο καλά τα πράγματα στον χώρο του ελληνικού βιβλίου, αποκάλυψε ο πρόεδρος του ΣΕΚΒ στο χαιρετισμό του κατά την διάρκεια των εγκαινίων του 30ού Φεστιβάλ Βιβλίου. Χρησιμοποιώντας σκληρή γλώσσα αναφέρθηκε στην ανυπαρξία βιβλιοθηκών αλλά και στην περιορισμένη συμμετοχή των εκδοτών στην έκθεση της Φρανκφούρτης. Είπε αλήθειες ο κ. Τίτος Μυλωνόπουλος εκθέτοντας μια ενοχλητική για την ηγεσία του ΥΠΠΟ κατάσταση. Το λαμπερό περιτύλιγμα με το οποίο «στολίζονται» εκδηλώσεις όπως η έκθεση βιβλίου και η εκπροσώπηση στη Φραν-

κφούρτη 2001 δεν αρκεί για να κρύψει την έλλειψη μιας σοβαρής πολιτικής για το ελληνικό βιβλίο, γεγονός που καθιστά κάθε αισιόδοξη πρόβλεψη για την ανάπτυξη του χώρου εξαιρετικά αμφίβολη.

Με άλλα λόγια αν δεν παρθούν σύντομα αποφάσεις και μέτρα για την διάδοση και κυρίως για την ανάπτυξη της αναγνωσιμότητας στην Ελλάδα τότε ίσως αποδειχτεί πως η σημερινή ευμάρεια δεν ήταν τίποτα άλλο από ένα πρόσκαιρο φαινόμενο. Το οικονομικό αδιέξοδο στο οποίο βρίσκονται αρκετοί ιστορικοί εκδοτικοί οίκοι με σοβαρό έργο αυτό αποδεικνύει.

LIFE and style (Ό,τι βλέπετε και ό,τι διαβάσετε δεν είναι χρυσός)

Λίγες μέρες μετά την καταστροφή του World Trade Center προσπαθεί κανείς να ισορροπήσει ανάμεσα στο μελό και την υπερβολή της οργής, τους δύο -συνήθεις- πόλους του πένθους.

Προφητείες και μεταφυσικά ερωτήματα έκαναν ήδη την εμφάνισή τους. Για καλύτερες εικόνες, και μάλιστα κατά θέματα («Θρήνος», «Μια μέρα μετά», «Τρεις μέρες αργότερα», «Ο Μπους προσεύχεται» κ.λπ.), τριγυρίστε λίγο στο Διαδίκτυο. Οι φωτογραφίες είναι πολύ καλές, αλλά για να τις απολαύσει κανείς θα πρέπει είτε να υποκύψει σε άνευ όρων συναισθηματισμούς, είτε να επιδείξει πλήρη αναληψία, στο όριο μιας αισθητικά trashy άποψης. «Καλύτερη» επιλογή παρ' όλα αυτά είναι μάλλον η εικόνα του World Trade Center γκρεμισμένου: η αναπαράσταση του ακατανόητου.

Η έκταση του χτυπήματος ήταν τέτοια που φλέρταρε με το «αφύσικο», με το «ακατανόητο». Ο αριθμός των θυμάτων, ο στόχος όσον αφορά τη χώρα και ειδικότερα το σημείο της επίθεσης, καθώς και η επιτυχής έκβαση της επιχείρησης είναι πέραν κάθε λογικής. Γκρέμισε την απαρασάλευτη (ασυνείδητη) ισορροπία στην οποία ζήσαμε και τις αφελείς «αρχές» της: οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι ανίκητες, καθορίζουν τις διεθνείς ισορροπίες και η Νέα Υόρκη είναι η καρδιά της, που δεν θα τολμήσει ποτέ κανείς να πειράξει. Επί-

σης, το World Trade Center ήταν «μνημείο» του σύγχρονου πολιτισμού, έτσι δεν είναι; (Δηλαδή... τα πειράζουμε τα «μνημεία».)

Για κάποιους περιέργους λόγους η στήλη θεωρεί την πράξη ως ένα βαθμό παράγωγο της παγκοσμιοποίησης, ή εν πάση περιπτώσει, γεγονός που δίνει τη δυνατότητα και μιας τέτοιας «ανάγνωσης».

Οι απόψεις πάντως που θέλουν τον Μπιν Λάντεν να είναι ο νέος «Ρομπέν των Δασών» και η φράση όσων χαίρονται με την επίθεση, «τα παιδάκια στο Αφγανιστάν πεινάνε, κάποιος έπρεπε να διαμαρτυρηθεί», ήταν μια άλλη, κεφάτη «ανάγνωση» του φαινομένου.

Ευτυχώς που ρίχτηκε και το *Tempo* στη μάχη της ενημέρωσης, με διαρκείς επαναλήψεις και βαρετά ρεπορτάζ 24 ώρες το 24ωρο. Σκληρό μαρκάρισμα δέχεται από το *Μακεδονία TV*, που φαίνεται να περνάει μπροστά με καλεσμένους cult μορφές της πολιτικής και του στρατού. Αυτοί οι δεύτεροι είναι οι καλύτεροι καλεσμένοι. Με το όνειρο της εκστρατείας ζουν, που λέει ο λόγος...

Είπα εκστρατεία και θυμήθηκα: έχετε παρατηρήσει τα υπονοούμενα (με κρυφοπροφητικό ύφος αλά Νοστράδαμος) ότι «στο Αφγανιστάν ηττήθηκαν οι Άγγλοι (σε σημαδιακές ημερομηνίες, που λέει ο λόγος, σε σχέση με το συμβάν στη Νέα Υόρκη) και οι

Ρώσοι: ποια θα είναι άραγε η μοίρα της Αμερικής, εκεί στη δύσβατη χώρα που μόνο ο Μέγας Αλέξανδρος (ώπα ανατριχίλα!) κατάφερε να υποτάξει;». Έλα μου ντε! Σαν νά 'ταν χθες για όλους εμάς την ενωμένη Ελλάδα του εκατόν τόσο προ Χριστού η εκστρατεία στα Εκβάτανα. Άντε να παντρευτεί και μια Ρωξάνη στα Σούσα του Τζαλαλαμπάντ ο Μπους, και να σκοτώσει και τον όφιν τον κατηραμένο, για νά 'χει ένα πρόσωπο, άλλως πως δεν θα αναγνωριστεί το σκορ υπέρ αυτού σε περίπτωση νίκης...

Η ενημέρωση όμως, για να επανέλθουμε, δεν γνωρίζει όριο σ' αυτή τη χώρα: στην μάχη ρίχτηκαν λοιπόν με τα μούτρα (ως ήταν αναμενόμενο) και τα πρωινάδικα (πολιτικό μαγκαζίνο το λένε;) με γραφικές συνεντεύξεις, άκυρες πολιτικές αναλύσεις τις οποίες ουδείς λαμβάνει υπόψιν και σε κανένα δεν χρησιμεύουν, «ζωντανές συνδέσεις» και ειδήσεις από την «πρώτη γραμμή». Το καλύτερο Β-movie για τον πρώτο καφέ της ημέρας: νοοτροπία και αισθητική τηλεμάρκετινγκ, ελαφρότητα, ύφος πολλών καρατίων και πλάκες τρελές χωρίς την καταπίεση της κυρίας Βέφας, τους τραγουδιστές και τα ζώδια. Η καλύτερη τηλεοπτική θεραπεία στα ντέρτια και τους καημούς των ημερών, χωρίς τη ρετινιιά του σκουπιδαριού του «Μεγάλου Αδελφού».

Νατάσσα Χασιώτη

Καζαντζίδης, ο Στέλιος

Καλοκαίρι, ζέστη πολλή. Ήρθαμε κουρασμένοι από τα καπνοχώραφα. Ξεφορτώσαμε τα καπνά και τα βάλαμε στη σκιά. Να πλυθούμε πρώτα λίγο, πολὺς ιδρώτας από τη ζέστη και τα ρούχα τα μακριά, μακριά μανίκια και μαντίλες στο κεφάλι να μη μας τρώει ο ήλιος και μοιάζουμε σαν κατσιβέλες. Το φαγητό ό,τι νά 'ναι, τρώμε γρήγορα και μετά κι εμείς κάτω στη σκιά μπροστά στον φρέσκο καπνό να μπουρλιάσουμε ένα ένα τα φύλλα του. Άμα στρωθείς καλά και πάρεις την βαθιά ανάσα για να τελειώσει και αυτή η δουλειά της ημέρας, ηρεμείς και τώρα επιτρέπεται να ασχοληθείς και λίγο με τη διασκέδασή σου.

Ένα κλικ στο τρατζίστορ και ψάχνεις να βρεις τη γραμμή εκεί που τραγουδάει ο Καζαντζίδης. Απλώνεται μια φωνή που γεμίζει όλο τον μπαχτσέ και πάει

και στις διπλανές αυλές και ξεχειλίζει και γλιστράει το χωματόδρομο και πάει μέχρι το δημόσιο δρόμο.

Ο Καζαντζίδης τραγουδάει τον πόνο μας, μας βοηθάει να φανταστούμε τον έρωτά μας, μας παρηγορεί. Ξέρει πως είμαστε φτωχοί και το τραγουδάει δυνατά και η φτώχεια μαζεύεται.

Τραγουδάει για τα καλύτερα παιδιά μας που είναι ξενιτεμένοι στα πέρατα της γης και που θέλουμε να πάμε κι εμείς εκεί. Όταν ακούγαμε το «ένα πιάτο άδειο στο τραπέζι» κι ήταν Κυριακή με το καλό φαί στο πιάτο, κλαίγαμε γι' αυτούς που είναι μακριά και δεν μπορούν να το γευτούν μαζί μας.

Πολλά χρόνια μας έκανε παρέα η φωνή του, κλάψαμε σε δύσκολες στιγμές, χορέψαμε σε γάμους και σε πανηγύρια και στα «πάρτι» που κάναμε τότε στο σιδηροδρομικό σταθμό του χωριού μας. Μας έκαναν κα-

ντάδες το βράδυ τα αγόρια με τα τραγούδια του, κι εμείς σφίγγαμε τις ζώνες στη μέση και ρίχναμε ματιές περιμένοντας να αγαπηθούμε έτσι όπως έλεγαν τα τραγούδια του.

Η εσωτερική μετανάστευση μας έφερε στη μεγαλούπολη. Μεγάλος αγώνας εκεί. Να κρατήσεις πρώτα την τιμή σου όπως μας έλεγαν οι μανάδες και μετά να βρει να ζήσεις. Είδαμε άλλα πράγματα στη μεγάλη πόλη και ακούσαμε φωνές που μας πήγαν πίσω χρόνια και αυτές που τραγουδάγαν την εποχή τους. Άλλοι ήχοι χάιδεψαν τα αυτιά και μπήκαμε σε άλλους προβληματισμούς.

Έπεσε και η δικτατορία στη μέση που έβγαλε τα πράγματα από τη σειρά

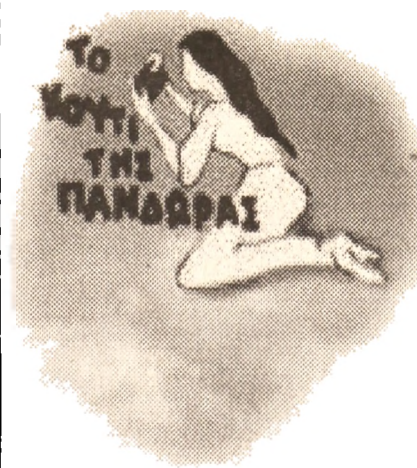
τους και ταξινομήθηκαν αλλιώς. Και όταν μετά από πολλά χρόνια ξανάκουσα τη φωνή του από ένα μπαλκόνι αναπόλησα εκείνη την εποχή. Την εποχή που μέσα σε όλες τις δυσκολίες η ζωή κυλούσε με ένα ρυθμό που ήταν και δικός μας.

Το τώρα ήταν αλλιώς, τόσο αλλιώς που απομακρύνθηκα και από τον Καζαντζίδη. Πώς έγινε και αυτό χωρίς να το καταλάβω, πώς μπόρεσα να τον ξεχάσω; Λυπήθηκα πολύ και για πολλά. Ένιωσα ότι τον πρόδωσα.

Ξέρω όμως ότι του χρωστώ πολλά. Του χρωστώ ένα μεγάλο ευχαριστώ για την παρέα που μου έκανε στη νιότη μου.

Τασούλα

Το Κουτί της Πανδώρας
www.pandorabooks.gr
Το ελληνικό καλλιτεχνικό βιβλιοπωλείο
στο Διαδίκτυο

- Λιθογραφίες Ελλήνων καλλιτεχνών
- Έλληνες συγγραφείς σε Γαλλικά και Αγγλικά
- Λογοτεχνία ελληνική & ξένη
- Ιστορία-Πολιτική-Φιλοσοφία
- Σινεμά-θέατρο-φωτογραφία
- Λευκώματα-Ελλάδα
- Βιβλία για την τέχνη
- Νέες κυκλοφορίες
- Best seller
- Παιδικά

*Από τα σοκάκια
της Πλάκας, τώρα...
στους αιθέρες του Διαδικτύου!*

- Ασφαλείς συναλλαγές με πιστωτικές κάρτες
- Αποστολή σε όλο τον κόσμο

Δώρα Σκουντριάνου

Box office και τρομολαγνία

«Πέθαναν μερικοί για την Πατρίδα,
όχι γλυκά, όχι με ευπρέπεια.
Βάδισαν με μάτια βαθιά στην
κόλαση,
πιστεύοντας στα ψέματα των
γερόντων.

Ύστερα χωρίς να πιστεύουν,
γύρισαν στην Πατρίδα, σε ένα
ψέμα,
στην Πατρίδα σε παλιά ψέμα-
τα,
στην Πατρίδα σε πολλές απά-
τες...»

Έζρα Πάουντ
«Χιου Σέλγουην Μώμπερλη»
εκδ. Δωδώνη
μετάφραση: Ηλία Κυζηράκου

Το Μάιο του 1996 στη Βρετανία, καταστράφηκαν 3300 έμβρυα, που προήλθαν από εξωσωματική γονιμοποίηση. Αποσύρθηκαν από τη βαθιά ψύξη του λευκού αζώτου και θανατώθηκαν με τη βοήθεια ειδικών χημικών ουσιών. Ο θάνατος στη «μοντέρνα» δυτική εποχή έχει εξελιχθεί σε ένα απλό επιχειρησιακό συμβάν και το δέος γι' αυτόν λογοκρίνεται. Το Σώμα, κάποτε ιερό, γίνεται σήμερα βορά τεχνολογικών επιτευγμάτων, παρανοϊκών και μεγαλομανιακών, που το καθιστούν ένα άφυλο, αποστειρωμένο, αποπροσωποποιημένο... πράγμα! Καλωδιωμένο το Σώμα καθηλώνεται στη χολιγουντιανή λάμψη του δυτικού κόσμου, επιβιώνοντας μοναχικά μέσα στον πλανήτη-στούντιο. Η μνήμη του πλέον παραιτείται αφού οι υπολογιστές θυμούνται αντί γι' αυτό. Το τι είναι αληθινό και τι όχι, προκύπτει από μια συσσώρευση οπτικών ψευδαισθήσεων. Νά γιατί τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα αμφισβητούνται και ο σύγχρονος δυτικός άνθρωπος δεν είναι πλέον σίγουρος για τίποτα. Έτσι από τον «θάνατο του Θεού» του 19ου αιώνα φτάσαμε στην «επιστροφή» του τον 21ο και κάποιοι ψέλλισαν ότι ο Κόσμος δεν θα είναι ο ίδιος πια. Ο ένας και μόνο Θεός γίνεται τώρα εκδικητής και συναντά έτσι το βιβλικό αρχέτυπό του. Τιμωρεί όσους δεν σέβονται το θάνατο με θάνατο.

Άραβες τρομοκράτες, ο Λάντεν ή κάποια άλλη τριτοκοσμική κυβέρνηση, όποιος οργάνωσε την επιχείρηση τρόμου την Τρίτη 11/9/2001 είχε μελετήσει καλά το χολιγουντιανό μοντέλο. Το σενάριο είναι γνωστό. Το βρίσκει κανείς στα γουέστερν, το κατ' εξοχήν επικό κινηματογραφικό είδος της Αμερικής. Κακός ινδιάνος – καλός σερίφης, ληστής παράνομος – κυνηγός κεφαλιών κ.ο.κ. Για έναν αιώνα και από τη στιγμή που συνειδητοποιήθηκε από τους πρώτους παραγωγούς ότι ο κινηματογράφος δεν είναι μια μαζική τέχνη που φέρνει χρήμα, αλλά και ένα μέσο να επιβάλλεις ιδεολογία, το Σύστημα κατόρθωσε να ακυρώσει την ιδέα του θανάτου. Σπάνια υπάρχει ταινία που να προέρχεται από αυτή τη χώρα και να μην προβάλλει έστω και ένα βίαιο θάνατο. Πολλές φορές δε είναι τέτοιο το μέγεθος της υποβολής που δημιουργείται ώστε η ζωή να ακολουθεί και μιμείται τα κινηματογραφικά σενάρια, χωρίς φυσικά τη σκηνική τους λάμψη.

Οι ΗΠΑ φέρνουν στο νου μια οικογένεια. Τα πάντα επιτρέπονται εντός της, αλλά οι κάθε λογής «απ' έξω», συγγενείς και φίλοι, αντιμετωπίζονται στην καλύτερη περίπτωση καχύποπτα. Λες και έχει ξεχάσει αυτή η οικογένεια ότι είναι μέρος της Ιστορίας (άλλωστε εκεί αναγγέλθηκε το... τέλος της) και αυτή γράφεται πάντοτε με αίμα. Ποιο σενάριο, χωρίς να μείνει εγκλωβισμένο στην Αναπαράσταση, θα ξεπεράσει το μέγιστο τραύμα: να πληγεί η οικογένεια στο ίδιο της το σπίτι; Ποιο εφφέ θα είναι πιο ισχυρό από την εικόνα του απελτισμένου που πέφτει στο κενό από το φλεγόμενο κτίριο; «Παντού στάχτη. Παντού φόννοι...» (Α. Εμπειρικός – «Φενάκη» – 1935). Το αμερικάνικο όνειρο είναι πια στάχτη. Ο Τεξανός Μπους και ο Άραβας Λάντεν συνέγραψαν το σενάριο αυτού του τέλους. Οι ταινίες μαζικής καταστροφής είναι πια παρωχημένες. Ο Αρμαγεδδών, οι αρειανοί εισβολείς, το Ηφαίστειο, όλη η ιδεολογία του πανικού που έκανε τον μέσο αμερικανό να νιώθει ασφαλής, αφού «υπάρχουν χειρότερα», είναι πια σενάρια σπουδαστικών ταινιών. Ακούσαμε τον τελευταίο καιρό ότι τα χολιγου-

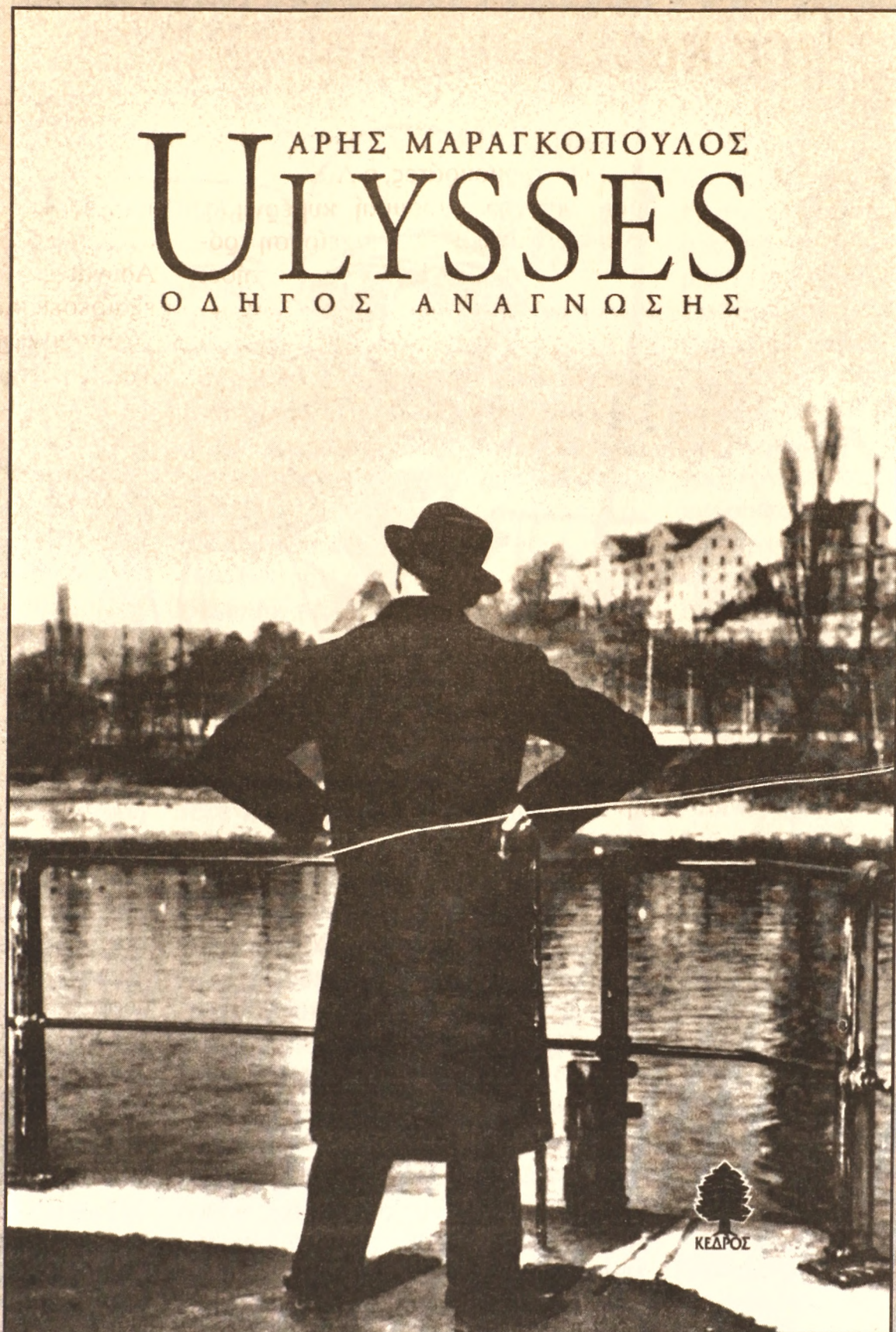
ντιανά σενάρια, γεμάτα κλισέ και αδιέξοδα οπτικά εφφέ, βρίσκονται σε κρίση. Τώρα ξέρουμε πια την αιτία. Ο αμερικάνικος λαός είναι δυστυχημένος. Ένας λαός «κατασκευασμένος», ταυτόχρονα πρωτόγονος και τεχνολογικά εξελιγμένος, βιώνει τις αντιφάσεις του τέλους του δυτικού πολιτισμού του οποίου ηγείται. Αδυνατεί όμως, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις περιγραφικού τύπου, να κινηματογραφήσει αυτές τις αντιφάσεις. Τις βιώνει ως κρίση αλλά θεωρεί την κρίση ως μέρος της ύπαρξής του. Δεν κατανοεί την... ασθένεια και έτσι δεν προβλέπει τον επερχόμενο θάνατο. Η ύπαρξη τεράστιου αριθμού ψυχικών ασθενειών επιβεβαιώνει τα παραπάνω. Σε λιγότερο από δέκα χρόνια η κατάθλιψη περνάει από την πέμπτη στη δεύτερη θέση των ασθενειών (βλ. ανακοίνωση Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας). «Ποιος νοιάζεται;» άκουγες συχνά στις συζητήσεις του μέσου αμερικανού ιδιώτη κι όχι πολύτιμη όπως λανθασμένα συνεχίζουν να λένε τα γραφικά ΜΜΕ. Τώρα στο CD του παίζει εκείνο το παλιό τραγούδι: «Τι κάνεις τις νύχτες σου φίλε μου; Χόλινουντ. Τι κάνεις με τη γυναίκα σου φίλε μου; Χόλινουντ».

Όποιος κι αν ήσουν στις ΗΠΑ μέχρι τώρα, κίτρινος, μαύρος, Άραβας, λευκός, ένα πράγμα ήξερες καλά: το Σύστημα είναι άτρωτο. Όλοι δε περίμεναν την πιθανότητα πληγής του από τους δαίμονες που πολλές φορές οι ίδιοι είχαν δημιουργήσει. Τώρα το Χόλινουντ ξέρει καλά πως το επόμενο σενάριό του, αν θέλει «να κάνει ταμείο», θα πρέπει να ξεπεράσει τον εαυτό του, δηλαδή να αυτοκαταργηθεί. Ο αόρατος εχθρός χτύπησε το Σύστημα και εκείνο αιφνιδιάστηκε. Έτσι το δάκρυ έγινε αληθινό και ο θάνατος άρχισε να βρίσκει το αρχικό του δέος. Οι κραυγές, η οργή, οι κατάρτες του Μανχάταν συναντούν τις αντίστοιχες της Βαγδάτης, της Παλαιστίνης, του Βελιγραδίου, του Σουδάν. Τώρα όντως όλος ο κόσμος είναι ένα χωριό και οι πόρτες των σπιτιών της αμερικάνικης οικογένειας άνοιξαν. Η τηλεόραση θα κλείσει και τα μεγάλα στούντιο θα ετοιμάσουν μαζικές απολύσεις αφού κανένα σενάριο πια δεν θα τους ικανοποιεί. Ο πόλεμος των άστρων αποσύρεται από τις αμερικάνικες αίθουσες και τη θέση του παίρνει ένα φιλμ με νέο τίτλο: «Τέλος».

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΑΖΩΜΕΝΟΣ

ΑΡΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
ULYSSES
ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

Ο Οδυσσεύς (Ulysses) του Τζαίμς Τζόνς παραμένει αυτό που είχε προφητέψει ο Τ.Σ. Έλιοτ στις αρχές του εικοστού αιώνα: «Το βιβλίο στο οποίο όλοι χρωστάμε κι από το οποίο κανείς μας δεν μπορεί να ξεφύγει».

Το *Ulysses*, *Οδηγός Ανάγνωσης*, του Άρη Μαραγκόπουλου, με διεισδυτικότητα και απολαυστικό τρόπο αναζωογονεί και εμπνέει την ανάγνωση αυτού του –κατά γενική ομολογία– πιο ανορθόδοξου βιβλίου στην ιστορία της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

www.kedros.gr * kedros@otenet.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΕΔΡΟΣ

Οι «ήρωες» της Βαβέλ

Το φεστιβάλ της Βαβέλ
στην Τεχνούπολη στο Γκάζι
υπήρξε για μια ακόμη χρονιά
επιτυχημένο επιδεικνύοντας
παράλληλα με την δουλειά
σπουδαίων δημιουργών μια
συμπαγή και λειτουργική
οργάνωση.

Για έκτη συνεχή χρονιά το περιοδικό Βαβέλ με τη συνεργασία του Δήμου Αθηνών διοργάνωσε το ετήσιο Φεστιβάλ Κόμικς στην Τεχνούπολη στο Γκάζι από τις 11 έως τις 17 Σεπτεμβρίου. Πρόκειται για μια από τις σπουδαιότερες ευρωπαϊκές διοργανώσεις στο χώρο της πρωτοποριακής νεανικής έκφρασης που κερδίζει ολοένα και περισσότερους οπαδούς (150 000 ήταν ο αριθμός εισόδων που έκανε το περσινό φεστιβάλ). Περισσότεροι από 300 καλλιτέχνες, έλληνες και ξένοι, παίρνουν μέρος στη φετινή εκδήλωση, το θέμα της οποίας είναι η Φυγή. Μεγάλα ονόματα και δάσκαλοι από το χώρο της εικαστικής πλέον αυτής δημιουργίας όπως οι Λορέντζο Ματότι, Αντρέα Πασιέντζα, Σέρτζιο Τόπι, Τσιάμπι, Μπερνέτ, Ζανό, Ιγκόρ, Παλούμπο αλλά και ο έλληνας Μέντης Μποσταντόγλου ή Μποστ, μας αφηγούνται τις αποδράσεις των δικών τους ηρώων. Είτε με το χιούμορ, που πολλές φορές μοιάζει νά 'ναι απεγνωσμένο, είτε με την πρόκληση, που συχνά χαρακτηρίζει τους νεότερους καλλιτέχνες, επικοινωνούμε με «τη φυγή τους» από μια πραγματικότητα που γίνεται ολοένα και πιο σκληρή αλλά που δεν παύει να προσφέρει διεξόδους μέσα από τα μικρά καρέ των σκίτσων τους.

Δύο πολύ σημαντικές και καλά στημένες αναδρομικές εκθέσεις είναι του Ματότι και του Μποστ, όπου για πρώτη

φορά μπορούμε να δούμε την ολοκληρωμένη δουλειά ενός αλχημιστή των χρωμάτων όπως είναι ο πρώτος, καθώς και το έργο ενός «ανορθόγραφου» μεγάλου δημιουργού όπως είναι ο δεύτερος. Παράλληλα έχουμε την ευκαιρία να δούμε την ανέκδοτη δουλειά ελλήνων σκιτσογράφων όπως αυτή των Βερύκιου, Δημητρίου, Βιτάλη, Ζήκου, Ναβροζίδου, Μπότσου, Solour, Timbaldi, Μπότσου, Κούρη, Τραγάκη, Παπαμιχαλόπουλου, Ζαφειράτου, Δερβενιώτη και Ταμπακέα που είναι πιστοί στο θεσμό, και τα έργα των καλλιτεχνών Αϊδίνη, Κοέν, Μιχαϊλίδη και Δαρδάκη. Μπορούμε επίσης εκτός από τις συναυλίες που διοργανώνονται στον ίδιο χώρο να παρακολουθήσουμε Video-Art παραστάσεις και για πρώτη χρονιά φέτος, σε συνεργασία με το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, Video-Danse, σε ένα πολύ δημιουργικό πάντρεμα χορού και εικόνας. Δυστυχώς στον τόπο μας είναι λίγες οι πρωτοβουλίες που στηρίζουν τους νέους και την καλλιτεχνική δημιουργία και μια τέτοια προσφορά είναι πολύτιμη κι αξίζει να την προσέξουμε. Το παράδειγμά της ευχόμαστε για το μέλλον να το πιστέψουν και να το ακολουθήσουν κι άλλοι, αν θέλουμε να μιλάμε για μια σύγχρονη κοινωνία που αγαπά τους νέους και το έργο τους.

ΒΑΡΒΑΡΑ ΝΕΓΚΟΠΟΥΛΟΥ

Η Tate Modern με την πρωτότυπη παρουσίαση των συλλογών της και τις εξαιρετικές ατομικές παρεμβάσεις (L. Bourgois, J. Munoz, Katharina Fritsch) έχει καταστήσει το Λονδίνο την πρωτεύουσα της σύγχρονης ευρωπαϊκής τέχνης.

YBA!

και τους εκθέτες, τόσο ώστε να μεταφερθεί στο Brooklyn Museum.

Η ομάδα του Hirst πλαισίωσε τον νέο avantgarde χώρο White Cube της Jay Jorlin και πλέον το Λονδίνο ξεπεταγόταν εμπρός και απ' το Παρίσι και απ' το Βερολίνο. Απ' την άλλη πλευρά τα κρατικά βραβεία ή οι διακρίσεις παρέχονται αφειδώς σ' αυτούς τους young and beautiful έτσι ώστε το Turner prize να περνά από τον Hirst (1995) στον Ofili (1999) και το Goldsmith's να θεωρείται το επαναστατικότερο κολλέγιο. Εκεί φοιτούσαν και δύο απ' τα μετέπειτα μέλη του συγκροτήματος Blur, απόδειξη της στενής σχέσης των σύγχρονων εικαστικών με την new wave μουσική. Το 2000 θα κυκλοφορήσει ο δίσκος The best of Blur με εξώφυλλο που θα περιλαμβάνει τα τέσσερα σχηματοποιημένα πορτρέτα των τεσσάρων μουσικών φτιαγμένα από τον -επίσης star- Julian Opie. Τα πορτρέτα αυτά εκτίθενται αυτόν τον καιρό στην National Portrait Gallery μαζί με φωτογραφίες-πορτρέτα της Tracey Emin και της Sarah Lucas. Οι Blur ιδρύθηκαν το 1989 όταν δηλαδή η YBA πρωτοέκανε αίσθηση στο βρετανικό κοινό (πρβλ. και την γνωστή ταινία *Trainspotting*, η οποία υπήρξε η μήτρα μιας σειράς παρόμοιων κινηματογραφικών προτάσεων). Free music, free cinema και η τέχνη μιας νεολαίας που αρνείται να μπει σε καλούπια και που βλέπει την πραγματικότητα να εξαφανίζεται μέσα από την κατακλυσμιαία ροή των εικόνων.

Πέρσι ο Saatchi παρουσίασε την έκθεση Ant Noises με τον Marc Quinn να πρωταγωνιστεί αλλά και τον νέο αστέρα, τον Ron Mueck (1958), ο οποίος κατασκεύασε ένα τεράστιο ομοίωμα ενός παιδιού ύψους 8 μέτρων το οποίο και στήθηκε στο Millennium Dome. Το ίδιο έργο με τον τίτλο «Little Boy - Pinocchio» βλέπει κανείς σήμερα στην Biennale Βενετίας και στην είσοδο της έκθεσης του Szeemann στο Arsenale. Λεπτομέρεια: το έργο είναι αφιερωμένο στην Paola Rego, γνωστού όντος ότι

και εκείνη «επιστρέφει» εικονοκλαστικά στην παιδική της ηλικία. Είναι χαρακτηριστικό πως στην πρώτη αίθουσα της National Gallery εκτίθεται μια μεγάλη ελαιογραφία της Rego στην οποία έξαλλες μικρές με σαρκώδη χαμόγελα έχουν χυμήξει και γδύνουν τον έντρομο μπαμπά τους. Για την ιστορία, τα ονόματα των Blur που σπούδαζαν στο Goldsmith's είναι Alex Janes (1968) και Graham Coxon (1969).

Κατά τ' άλλα η Tate Modern παράλληλα με το συγκινητικό όσο και μυστηριώδες Requiem του Munoz με τους κρυμμένους εργάτες και το ανησυχητικό ημίφως, παρουσιάζει σε 14 δωμάτια 14 αντίστοιχα έργα της Katharina Fritsch. Ανάμεσα σε ανθρώπους και γιγαντιαία ποντίκια η Fritsch ξεδιπλώνει έναν στιλπνό, ασπρόμαυρο μύθο-εφιάλτη μετεωριζόμενο ανάμεσα στο οικείο και το ανοίκειο. Αλλού ένας ποντικός κάθεται πάνω σ' έναν κοιμισμένο κι αλλού 224 μαύρα σκυλάκια (poodles) τακτοποιήμενα σε 4 ομόκεντρους κύκλους βλέπουν προς ένα βρέφος πάνω σ' ένα χρυσό αστέρι. Το απειλούν ή το προστατεύουν; Σίγουρα όμως ξαφνιάζουν με την ιερόσυλη χρήση καθημερινών μοτίβων του θεατή. Πρόκειται για μια «θεολογία» των ειδώλων ή για την παράδοση δύναμη του θρησκευτικού συμβόλου (Benjamin); Για την απληγία τακτική εργασία της Fritsch και για τις ομοιόμορφα επαναλαμβανόμενες μορφές της ο φόβος είναι ιερός γιατί μας συνοδεύει με τα βαθύτερα στρώματα της ύπαρξής μας της ίδιας.

Τέλος σεργιανώντας την National Gallery είδα τα πρώτα «Μήλα» του Courbet, παρόμοια αλλά και αλλοιώτικα από τα μήλα του Cezanne, γιατί τα πρώτα ο Courbet τα φιλοτέχνησε στη φυλακή το 1871 όπου ήταν έγκλειστος λόγω της Κουμούνας. Γοητευτικό στιγμιότυπο: η αδερφή του τού έφερνε τροφή κι αυτός αντί να την φάει, τη ζωγράφιζε.

Επίσης στο Victoria and Albert είδα δίπλα-δίπλα δυο καταπληκτικά χαρακτηριστικά του Dürer τα οποία είχε αντιγράψει ο Raimondi εν αγνοία του πρώτου. Και τότε ο Dürer επέστρεψε σημειώνοντας πάνω στο έργο τα εξής (1511): Woe to you Thieves and imitators of other people's labour and Talents. Beware of laying your audacious hands upon the work! Συνέβαιναν δηλαδή και τότε!

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Εδώ και είκοσι χρόνια εντοπίσαμε και παρακολουθούμε την κινηματογραφική πορεία του ιταλού δημιουργού Νάνι Μορέτι με την αισιόδοξη υποψία ότι έχουμε να κάνουμε με έναν αυθεντικό ευρωπαϊό άνθρωπο του κινηματογράφου. Θέλουμε να τονίσουμε αυτό το Ευρωπαίος, γιατί το έργο του ανακαλεί στη μνήμη μας όλη εκείνη την ανεπανάληπτη περίοδο πριν και τουλάχιστον δυο δεκαετίες μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, όταν στις μεγάλες, εθνικές κινηματογραφίες της Ευρώπης άνδισε η έβδομη τέχνη με τα συστατικά του πνεύματος, της δημιουργικής ευαισθησίας και της ανθρωπιστικής κριτικής. Την περίοδο, δηλαδή που ο κινηματογράφος της Ευρώπης δεν πάσκιζε απεγνωσμένα και, δυστυχώς, αδιέξοδα να μιμηθεί τον αμερικανικό.

Επιτέλους, ευρωπαϊκός κινηματογράφος

Ο Μορέτι, συνειδητός φορέας αυτού του παρελθόντος, αναβιώνει τρόπους και μνήμες του κυρίως σε ό,τι αφορά τον ανθρωποκεντρισμό, τα «χαμηλού» προφίλ θέματα, εξαντλώντας με αξιοθαύμαστη ακρίβεια την πλούσια παλέτα που προσφέρει η «ασήμαντη» καθημερινότητα. Άλλωστε, μέχρι πριν τέσσερις δεκαετίες έτσι ήταν η ιταλική κινηματογραφική παράδοση. Αυτό που αλλάζει είναι το ενήμερο «αφηγηματικό» βλέμμα και η φρεσκάδα της κινηματογράφησης. Έτσι τον θυμάται το ελληνικό κοινό στο *Αγαπημένο ημερολόγιο* και στον *Απρίλη*. Ακόμα και στο σενάριό του που εμπιστεύτηκε στο στενό συνεργάτη του για να το σκηνοθετήσει, τον Μίμο Καλοπέστι, δηλαδή την *Δεύτερη Ευκαιρία*, στην οποία κράτησε και τον κύριο ρόλο, την ίδια γραμμή υπηρέτησε: ένας κινηματογράφος ηθογραφικός, ανθρωπιστικός, δίχως εφφέ. Δηλαδή χρήσιμος.

Σε τούτη την ταινία του, *Το δωμάτιο του γιου μου*, η οποία και τιμήθηκε με τον φετινό «χρυσό φοίνικα» των Καννών, μας επιβεβαιώνει όλα τα πιο πάνω.

Ο μεσοαστός ψυχίατρος, κάπου ψηλά στον ιταλικό Βορρά, με την όμορφη γυναίκα, το γιο και την κόρη – και τα δυο στην ώριμη εφηβική ηλικία, με το ξεστό ευκατάστατο σπίτι και την καλοκουρδι-

σμένη ζωή, στις αρμονικές καθημερινές της επαναλήψεις, θα δεχτεί το απροσδόκητο μοιραίο χτύπημα. Ο γιος θα πνιγεί από ανεπάρκεια μηχανικού οξυγόνου σε μια καταδυτική προσπάθεια. Το ατύχημα επιβαρύνει συνειδησιακά τον πατέρα αφού μια αλλαγή την τελευταία στιγμή στο πρόγραμμα εκείνης της ημέρας οδήγησε στο μοιραίο. Όλη η οικογένεια βιώνει με τρόπο συνταρακτικό την απώλεια αλλά και το «σπάσιμο» του κρίκου του τέλειου – από κάθε άποψη – οικογενειακού κύκλου. Ο πατέρας εγκαταλείπει το επάγγελμά του, η δε γυναίκα του αποστασιοποιείται βαθμιαία από αυτόν. Ο χωρισμός δείχνει αναπόφευκτος. Μέχρις εδώ η ταινία ακολουθεί μιαν αυστηρά ευθύγραμμη αφήγηση, ισορροπώντας στη συναισθηματική φόρτιση και τα (προσεγμένα) μελοδραματικά κλισέ, δίχως όμως να ενδίδει σ' αυτά. Είναι η κάθετη, ευρηματική, τομή όπου ο ψυχίατρος Μορέτι συναντιέται με διάφορους –χαρακτηριστικούς– τύπους ασθενών του στην άσκηση των ιατρικών του καθηκόντων που εμπλουτίζει την ταινία με ενδιαφέροντα σχόλια και περιστατικά της μόνιμης «ανθρώπινης κωμωδίας». Έτσι το έργο υπομνηματίζεται αλλά ταυτόχρονα μετατρέπεται σε ψυχαναλυόμενο και τον ίδιο τον τραγικό πατέρα. Ο βιαστικός, ανυποψίαστος θεατής ίσως δεν τα προσέξει αυτά.

Και ενώ η ταινία, η οποία έχει διανύσει το μεγαλύτερό της μέρος, δείχνει να οδηγείται σε μια άκρως συμβατική και, γιατί όχι, κουραστική έξοδο, η ιδιοφυΐα του Μορέτι, που είναι και ο σεναριογράφος της, μας οδηγεί στο απροσδόκητο θαύμα, στην αποκαλυπτική μύηση της λυτρωτικής αισιοδοξίας. Ο θεατής έκπληκτος διαπιστώνει πόσο απαραίτητο ήταν ό,τι μέχρι εκείνη τη στιγμή προηγήθηκε, έτσι ώστε να δικαιολογηθεί η ανατροπή. Η «λυδία λίθος» είχε αφορμή ένα ερωτικό γράμμα που ήρθε καθυστερημένο, μετά δηλαδή το ατύχημα, από φιλενάδα του γιου και την ύπαρξη της οποίας αγνοούσαν οι γονείς του. Κάποια στιγμή, αφού προηγήθηκε τηλεφωνική ενημέρωσή της από τη μητέρα του νεκρού αγοριού, κάνει την εμφάνισή της η νεαρή κοπέλα στο σπίτι του. Δείτε την ταινία για τη συνέχεια.

Τα κινηματογραφικά προσόντα της ταινίας είναι δεδομένα. Ο αυθεντικός διανοούμενος Μορέτι είναι ταυτόχρονα ένας σπουδαίος σκηνοθέτης. Έχει τους δικούς του τρόπους, αμέσως αναγνωρίσιμους: Δεν είναι ποτέ φουριόζος – σαν π.χ. τον Φον Τρίερς, δεν είναι «γυαλιστερός» και επιδεικτικά σαρκαστής – σαν π.χ. τον Αλμοδοβάρ, δεν είναι «μεταλλικά» ρεαλιστής – σαν π.χ. τον Κεν Λόουουτς. Θυμίζει μάλλον τον μεγάλο Κισλόφσκι ενώ παραμένει απόλυτα Ιταλός. Η ταινία του, αργά και υπομονετικά, μας φέρνει σε επαφή με τη γνώση της ζωής. Στοχάζεται τα σημαντικά μέσα από το εφήμερο. Αυτό είναι που δίνει την αξία του αυθεντικού στο *Δωμάτιο του γιου μου*.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

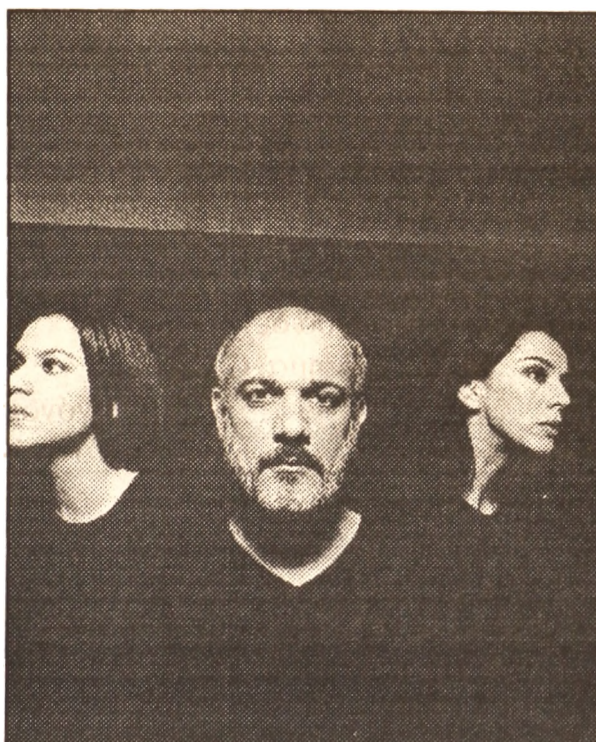
Έφηβος ακόμα όταν η Αντιγόνη αποτελούσε μέρος της εισαγωγής μας στο αρχαίο δράμα, τρία ερωτήματα θυμάμαι να μοιράζομαι με τους συμμαθητές μου: Πώς είναι δυνατόν να ερωτεύεται κάποιος σφοδρά αυτό το κορίτσι του κατηχητικού; Γιατί, πάλι, η Αντιγόνη κλαίει και οδύρεται στο τέλος; Τι σχέση έχουν τέλος πάντων όλα αυτά με μας τους δεκαπεντάρηδες; Η Αντιγόνη που είδαμε φέτος στην Επίδαυρο σε σκηνοθεσία του Γιώργου Κιμούλη είχε, μου φαίνεται, τις απαντήσεις και στα τρία ερωτήματα.

Μέρα Μαγιού πεθαίνει η Αντιγόνη

Λοιπόν, καιρός να αποκαταστήσουμε τη φήμη του Κρεόντα. Ελάτε λίγο στη θέση του: Ο Κρέων δεν μοιάζει να διαθέτει την ιδιοφυΐα του Οιδίποδα και μάλλον δεν διαθέτει ούτε τη στρατηγική διάνοια του Ετεοκλή. Είναι ένας ήσυχος, ευσεβής γραφειοκράτης πολιτικός, που έπρεπε να τεθούν σε εφαρμογή απίστευτες κατάρρες και τερτίπια της μοίρας για να βρεθεί στην κορυφή ενός λαού ο οποίος ούτε τον πολυεμπιστεύεται ούτε τον πολυσέβεται. Ανακοινώνει λοιπόν με στόμφο, όπως όλοι οι ανασφαλείς ηγέτες του κόσμου, τον πρώτο του νόμο – νόμο μάλλον γνωστό στους θεατές του Σοφοκλή: Το πτώμα του προδότη θα μείνει άταφο.

Και ιδού το αποτέλεσμα: Αυτό το κακομαθημένο κορίτσι (η οποία μάλιστα, αλίμονο, είναι και κόρη του πρώην αρχηγού) τολμά να προτείνει, την ημέρα που εσύ προσπαθείς να επιβάλεις την εξουσία σου σε μια πόλη που πανηγυρίζει έξαλλα για τη σωτηρία της, μια νέα αντιμετώπιση των πραγμάτων, μια αντιμετώπιση ενάντια στην παράδοση, στο νόμο και στην εξουσία. Αναρχία.

Η στάση της Αντιγόνης είναι η στάση που έχουν όλοι οι σημαντικοί νέοι όλων των εποχών. Είναι μια στάση επικίνδυνη για τους ίδιους και πιθανόν επικίνδυνη για το κράτος. Έχει όμως μέσα της τη δύναμη να αλλάζει τον κόσμο. Η Αντιγόνη είναι ο μάρτυρας Χριστιανός, ο Ιακωβίνος, το παιδί των λουλουδιών, ο φοιτητής του Μάη του '68 και ο διαδηλωτής του Σιάτλ. Πνέει μέσα της η Άνοιξη. Γι' αυτό, και άσχετα αν έχει

δίκιο ή άδικο, είναι μια εξαιρετικά γοητευτική προσωπικότητα. Και εξαιρετικά ερωτεύσιμη.

Είναι αλήθεια πως ο Κρέων τιμωρείται στο τέλος. Όχι όμως από τους θεούς. Κανένας λοιμός δεν πλήττει την πόλη και κανένας κεραυνός δεν καίει τον ασεβή τύραννο. Ο γιος του αυτοκτονεί από έρωτα. Η γυναίκα του αυτοκτονεί από απελπισία. Δεν μπορώ να δω σ' αυτά κανέναν θεϊκό δάκτυλο. Ο Κρέων πληρώνει ακριβά γιατί προσπαθεί να αντιμετωπίσει με αυταρχικά κρατικά μέσα τη νεότητα. Πληρώνει ακριβά όχι την αντίδρασή του στο θεϊκό δίκαιο αλλά την πολιτική του ανωριμότητα και αλαζονεία.

Ως σχόλιο για τη σκηνοθεσία του Γιώργου Κιμούλη (αλλά και για την ερμηνεία από τον ίδιο του Κρέοντα) ας τονιστεί ότι όλες οι προηγούμενες σχέψεις

εκκινούν από την παράσταση του Σύγχρονου Θεάτρου. Η μετάφραση του Κ. Χ. Μύρη ήταν το πάτημα για μια τέτοια σαφή όσο και ανοιχτή ανάγνωση του έργου.

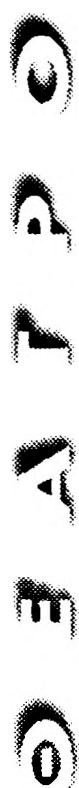
Η σύμπραξη του Κιμούλη με τον Μαρτσέλλο Μάνι, καλλιτέχνη τελείως διαφορετικής οπτικής και μεθόδου, υπήρξε εκρηκτική. Ο Μάνι κίνησε το Χορό και, αν θέλετε, έθεσε ολόκληρο το περιβάλλον που δικαιολογεί τη θέση της Αντιγόνης. Ο Χορός έπρεπε να δείξει στο κατάμεστο καλοκαιρινό θέατρο της Επίδαυρου ότι η εποχή του δράματος είναι η Άνοιξη.

Είδαμε ακόμα μια ιδιαίτερη, εν θερμώ σκηνογραφία από τον Pawel Dobrzyski. Το σκηνικό στην όλη επί σκηνής, αποτελούσε ζωντανό τμήμα του έργου, που αναπτυσσόταν παράλληλα με την ανάπτυξη του έργου. Από τις λίγες περιπτώσεις όπου το σκηνικό δεν είχε μόνο φωνή σε μια παράσταση, ανέπτυξε ολόκληρο διάλογο. Στο κλίμα της ευωχίας και της ανησυχίας κινήθηκε η μουσική του Διονύση Σαββόπουλου.

Η Αντιγόνη της Πέγκυς Τρικαλιώτη φάνηκε «αδύναμη» σε κείνους που βλέπουν στην Αντιγόνη κάτι από το πνεύμα της Ζαν ντ' Αρκ και λησμονούν ότι η ίδια αυτή πρέπει να πείσει στο τέλος του έργου και για τους θρήνους της. Δε λέω ότι η Τρικαλιώτη υπήρξε μια μεγάλη στιγμή της υποκριτικής αντιγονικής παράδοσης. Λέω ότι στο πλαίσιο της ερμηνείας του σκηνοθέτη, όπως τουλάχιστον το κατανόησα εγώ, η Τρικαλιώτη ήταν ό,τι έπρεπε. Το άστρο του Άρτο Αρπατιάν έλαμψε στο ρόλο του Τειρεσία, και αν είχα άλλες τόσες λέξεις θα μπορούσα να τις ξοδέψω όλες μιλώντας για την παρουσία του Τειρεσία και την ερμηνεία του ηθοποιού. Ας μείνει απλά στις μνήμες το χειροκρότημα της Επίδαυρου για τον καλό ηθοποιό.

Βρήκα τους υπόλοιπους συντελεστές πραγματικά αυτή τη φορά αδύναμους και ίσως όχι τόσο ενταγμένους στη συνολική σκηνοθετική οπτική του έργου. Αν εξαιρέσεις δυο-τρεις καλές στιγμές του Δημήτρη Ήμελλου (Αίμων) και του Δημήτρη Μαύρου (Άγγελος), συνολικά λυπάσαι για τη μεγάλη χαμένη ευκαιρία της παράστασης να ανέβει πολύ πολύ ψηλά.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Μετά την χειμερινή *Ορχήστρα*, μια παράσταση βασισμένη στην ομώνυμη ταινία του Φεντερίκο Φελλίνι, ακολουθεί το *La Strada* (Ο δρόμος), που παρουσίασε το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βόλου σε συμπαραγωγή με το Κέντρο Μουσικού Θεάτρου, βασισμένο στην θεατρική διασκευή του Τούλλιο Πινέλλι και του Μπερναντίνο Τσαππώνι. Στην βραβευμένη με Όσκαρ το 1956 κινηματογραφική ταινία πρωταγωνιστούσε ο Anthony Quinn και η Giulietta Masina.

Παράσταση «Δρόμου»

Μια ιστορία απλή, ίσως σε πρώτο πλάνο συνηθισμένη. Άνθρωποι που ζουν στον δρόμο, αποκομμένοι από αυτό που ονομάζουμε «φυσιολογική ζωή». Άνθρωποι ανάμεσα σε χειροκροτήματα, αλλά στην ουσία βαθιά μόνοι, αντιμέτωποι με την αδιαφορία του «φυσιολογικού κόσμου». Άνθρωποι που δεν ορίζουν τη ροή της ζωής τους αλλά η ροή της ζωής τους ορίζει την ανθρωπιά τους.

Ο Τσαμπανό, «καλλιτέχνης», περιπλανάται στους δρόμους της Ιταλίας με το αμαξάκι του και παρουσιάζει το νούμερό του προβάλλοντας την υπεράνθρωπη δυναμική του. Βίαιος και εξουσιαστικός, αγοράζει ανθρώπους για βοηθούς· ένα μικρό κορίτσι πουλιέται στην κυριολεξία από την μητέρα του για ένα ευτελέστατο ποσό. Η Τζελομίνα «δένεται» στο πλάι του, ακούραστη βοηθός, χωρίς να υπολογίσει κανείς την αθώα και ευαίσθητη ψυχή της που διψάει για να ζήσει.

Ο σκηνοθέτης Γιάννης Διαμαντόπουλος υποστηρίζει στο σημείωμά του πως πρόκειται για την πιο βαθιά ανθρωπινή ιστορία που έχει διαβάσει. Προσπάθησε, και έως ένα βαθμό το κατάφερε, να κρατηθεί κοντά στο πνεύμα της Φελλινικής ταινίας και ταυτόχρονα να αναδείξει τον βαθύ προβληματισμό του πάνω στην ανθρωπινή ύπαρξη, την μοναξιά, την δυστυχία και την αγάπη. Η δουλειά του υπήρξε γόνιμη, μόνο που κάποτε φάνηκε να οιχερείται την ένταση και την

αλήθεια. Η μετάφραση της Βιολέττας Σωτηροπούλου-Καρύδη στάθηκε πολύτιμος αρωγός του.

Η Τιτίκα Στασινοπούλου, παρόλο δεν είναι πια κοριτσάκι, έχει διατηρήσει την νεανικότητα και την αμεσότητά της. Στην προκειμένη περίπτωση όμως, αυτό δεν είναι αρκετό. Η Τζελομίνα της ήταν τρυφερή και αθώα, αλλά της έλειπαν τα νιάτα και η δροσιά τους. Η Στασινοπούλου οδηγήθηκε σε μία φόρμα που συχνά αλλοτρίωνε τις πραγματικές διαστάσεις του χαρακτήρα της ηρωίδας. Είναι ένα αθώο παιδί που σκέφτεται απλοϊκά, σχεδόν με αφέλεια, που έχει ανάγκη για αγάπη και αναγνώρι-

ση. Ζει εγκλωβισμένη στο πλάι του Τσαμπανό, εξαναγκασμένη από την ίδια της την αγωνία για το ποιος άλλος θα μπορούσε να μείνει μαζί του και να τον φροντίσει εάν αυτή τον εγκαταλείψει.

Ο Σπύρος Φωκάς στο ρόλο του Τσαμπανό προσπάθησε να αποδώσει στην σκηνή την βιαιότητα, την απελπισία, την αγωνία και την ανασφάλεια. Ωστόσο ο Τσαμπανό του έμεινε λίγο μετέωρος συναισθηματικά και ερμηνευτικά, σαν να μην ολοκλήρωσε την διαδρομή του.

Ο Γιώργος Νινιός, με ευαισθησία και απόλυτη ερμηνευτική ισορροπία, κατάφερε να πλάσει μια φιγούρα που θύμιζε απομεινάρι του σαιξπηρικού κόσμου. Ο Τρελός, ο άνθρωπος που ακροβατεί σε τεντωμένο σκοινί, ο άνθρωπος που σχεδόν σαν φιλόσοφος μιλά για την σημασία του κόσμου: «Ό,τι υπάρχει σ' αυτόν τον κόσμο, σε κάτι χρησιμεύει. Ακόμα κι εσύ σε κάτι θα είσαι χρήσιμη. Να ακόμα κι αυτή η πέτρα σε κάτι χρησιμεύει. Γιατί, αν αυτή είναι άχρηστη, τότε τα πάντα είναι άχρηστα... ακόμα και τ' αστέρια». Μια φωνή ελπίδας, ένας σύγχρονος προφήτης, μέσα στην σκληρότητα του κόσμου.

Η εξαιρετική μουσική του Νίνο Ρότα, με ουσιαστικό ρόλο και ταυτότητα, κρατήθηκε με την βοήθεια του Νίκου Κηπουργού που επωμίστηκε την μουσική προσαρμογή.

Η σκηνή του Ηρωδείου παρέμεινε απείριτη, σχεδόν άδεια, από τον Πάνο Παπαδόπουλο. Σκηνικό που δεν είχε την ανάγκη να ορίσει «τυπικά» τον χώρο, αρκούσαν στο να του προσδώσει μία ταυτότητα. Εξάλλου ο χώρος στο *La Strada* είναι ένας νοητός κύκλος, η ορχήστρα ενός θεάτρου, ο δρόμος που αφήνει τον άνθρωπο εκτεθειμένο στα βλέμματα των άλλων. Μια σκηνή άδεια, ελεύθερη για τους διάφορους περαστικούς όπως και ο δρόμος. Το δρόμο τους για τη σκηνή βρήκαν μόνο τα απαραίτητα χρηστικά αντικείμενα, ενώ οι ηθοποιοί ντύθηκαν προσεκτικά κοντά στο Φελλινικό πρότυπο.

Οι φωτισμοί του Ανδρέα Σινάνου και του Κώστα Τατάκου έντονα επηρεασμένοι από την ατμόσφαιρα των τσίρκο συνέβαλαν θετικά στο αποτέλεσμα.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Ήχοι απομακρύνσεων της Κικής Δημουλά

Δεν είμαι απόλυτα σίγουρη πως η κριτική ενός βιβλίου μοιάζει με την κριτική ενός πίνακα, η ιδέα ωστόσο μιας ενδεχόμενης ομοιότητας με δελεάζει και μου δίνει ταυτόχρονα το αναμφίβολο δικαίωμα να εισχωρήσω στα χωράφια της λογοτεχνίας που πάντα μου φαινόταν πολύ πιο δύσβατα από την αντιμετώπιση της οποιασδήποτε εικαστικής δημιουργίας.

Γιατί βέβαια η εικόνα, αφάνταστα πιο φιλόδοξη, γυμνή και εκτεθειμένη είναι μια πραγματική πρόκληση για την κριτική ενώ η ποίηση, σεμνότερη, απόκρυφη, βαρυνόμενη με την προκατάληψη του δυσνόητου, του περιβλημένου με δέος, σου δίνεται με δυσκολία και αντίσταση πυκνώνοντας ηθελημένα το υφάδι της αυτοπροστασίας της... Κι αν υποθέσουμε πως η κριτική του οποιουδήποτε ποιητή μάς φαίνεται επιχείρημα δύσκολο, πόσο μάλλον εκείνη που αφορά στην ποίηση της Κικής Δημουλά την οποία, αν κρίναμε απ' την πολύκροτη επιτυχία της, θα την χαρακτηρίζαμε δημοφιλή κι ίσως ευπρόσιτη, αν όμως την αντιμετωπίσαμε μέσα απ' τα επιτεύγματά της, θα λέγαμε πως είναι η πιο φιλόδοξη κατάκτηση ενός ποιητή στο απόγειο των ικανοτήτων του.

Διότι τι κι αν ελέγχει με ύπουλη κολακεία πως η ποίηση αυτή «διαβάζεται απ' τον καθένα με την ίδια ευκολία που καταβροχθίζεται μια εφημερίδα», τι κι αν δεν υπάρχει βιβλιοθήκη αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα που να μην την περιέχει επιδεικτικά, ας μου πει κάποιος που «μπήκε στο νόημά» της, τι ακριβώς εννόησε, πώς τ' άγγαλε πέρα με τα σφιχτά και λογοπλόκα νοήματα αυτής της ποίησης, αυτά τα παλίμψηστα διανόησης και λεπτότατης ευαισθησίας. Χρόνια τώρα τους στήνω καρτέρι, τα ξεκοκκαλίζω για να μεταφέρω ένα είδος σκιά τους σε μια ξένη γλώσσα, κι όλο μου αντιστέκονται και μου ξεγλιστρούν για

να επιβεβαιώσουν γι' άλλη μια φορά τον ορισμό της ποίησης κατά τον Έλιοτ: ποίηση είναι εκείνο που δεν μεταφράζεται. Θα πρόσθετα: εκείνο που δεν σου παραδίνεται αναίμακτα.

Αν λοιπόν αποφάσισα να αναλάβω μια κάποια κριτική προσέγγιση αυτού του ποιητικού λόγου – παραγκωνίζοντας την «αφελή» αυθόρμητη απόλαυση που νιώθω όταν τον διαβάω – είναι γιατί πιστεύω πως ακόμη κι ο πιο ταπεινός εργάτης του λόγου τη στιγμή που προβάλλεται μέσα από μια έκδοση είναι σαν να ρίχνει τα δίχτυα του, σαν να περιμένει κατά κάποιον τρόπο, πέρα από μια εκδοτική επιτυχία, τον πολυπόθητο αντίλογο από εκείνους τους ενδεχόμενους συνενόχους που τον διάβασαν προσεκτικά και που ένιωσαν μέσα τους να ξεσηκώνονται άπειρες αντιδράσεις... κι αυτός ο αντίλογος, αλίμονο, είναι συχνά άδικα αναμενόμενος, κι όταν υπάρχει, είναι πάντα με το σταγονόμετρο. Τέτοιες αντιδράσεις μου λοιπόν θα ήθελα να εκφράσω ταπεινά και κυρίως με αγάπη ακριβώς όπως τό 'χει προσδιορίσει σαν το ίδιο της κριτικής ο μοναδικός Μπωντλέρ. Είναι άλλωστε το δέκατο βιβλίο της Κικής Δημουλά κι όταν κατακτιέται ένας τέτοιος σημαντικός αριθμός αξίζει μια μεγάλη γιορτή.

Η δέκατη λοιπόν συλλογή που καλείται *Ήχος απομακρύνσεων* είδε το φως μόλις την περασμένη άνοιξη. Η οποιαδήποτε αναφορά μου στα εννέα βιβλία που προηγήθηκαν είναι περιττή – όλα τους γνώρισαν αλλεπάλληλες εκδόσεις,

έγιναν κυριολεκτικά μπεστ σέλλερς ποιήσεως, μια εποχή που η ποίηση θεωρείται παγκοσμίως λόγος περιθωριακός κι ίσως παρωχημένος.

Ήχος απομακρύνσεων, Λίγο λίγο αντίο, Απεξάρτηση... τίτλοι που αναφέρονται σ' αυτά που φεύγουν, που φύγαν για ν' αφήσουν ίσως τη θέση τους σε άλλα τωρινά, σε εικόνες καινούργιες της πραγματικότητας που εξελίσσονται για να γίνουν καινούργιες αφορμές για σκέψεις, για ξαφνιάσματα, για απρόβλεπτες ποιητικές μορφές.

Κι αυτό το βιβλίο της Κ.Δ. όπως και τα προηγούμενα δεν αναφέρεται αποκλειστικά σ' ένα θέμα αλλά διακατέχεται από μια γενική ατμόσφαιρα. Ένα θέμα δουλεμένο σε παραλλαγές δεν είναι στις συνήθειες της ποιήτριας. Τα 40 ποιήματα της συλλογής πέφτουν σαν κρίκοι μιας αλυσίδας. Ποιήματα πυκνά από νόημα και ιδιομορφία που δεν εξαντλούν τα νοήματα που σκηνοθετούν: το καθένα από αυτά ίσως και να μπορούσε να αναλυθεί και να αποτελέσει πολύ μεγαλύτερα σύνολα: η Κική Δημουλά όμως αποφεύγει κάθε συστηματικότητα. Δεν επιδιώκει οι ιδέες της να «φτουρίσουν». Δεν της αρέσει επίσης να μακρηγορεί, δυσανασχετεί συχνά με το μήκος των μεγάλων ποιημάτων με τα σύνθετα νοήματα σε λαβυρινθικές δομές προτιμώντας το μικρό και σφιχτό σκαρίφημα που με το ξάφνιασμα και την ευστοχία φτάνει γρήγορα στο σκοπό του. Βέβαια δεν το πετυχαίνει πάντα γιατί υπάρχουν στιγμές που ο δημιουργός κατακλύζεται απ' τον συναισθηματικό του φόρτο και η αφαιρετική δουλειά που προϋποθέτει απόσταση και καταστάλαγμα δεν είναι δυνατή. Έτσι στην ποίηση της Κικής Δημουλά γεννιούνται καμιά φορά τέρατα που μέσα απ' την επιτηδευμένη τους αδεξιότητα αναβλύζει μια εξαιρετικά γοητευτική ένταση.

Σ' αυτή την ενότητα το κάθε ποίημα

έχει το δικό του μυστικό, την αποκλειστική θεματική του ιδιαιτερότητα και αυτοτέλεια, την ατμόσφαιρά του, την έκπληξή του. Κι η έκπληξη αυτή, διαχρονική αξία της ανέκαθεν τέχνης και ιδιαίτερα σημαντική στη σύγχρονη, εκρήγνυται ακόμη και στην κάθε στροφή – ή μάλλον φράση της Δημουλά, η οποία κι αυτή με τη σειρά της έχει την ανεξαρτησία της, την ξεχωριστή της νομοτέλεια, εκείνη την απρόβλεπτη εξέλιξή της που τη χωρίζει και την ξεχωρίζει στην καρδιά του ποιήματος μέχρι την τελειωτική κραυγή που ρίχνει την αυλαία και εξαπολύει τέτοια σημαντική ενέργεια ώστε να ενορχιστρώνει αναδρομικά το ποίημα, με τέτοια δύναμη, που να μένει ανεξίτηλη στη συνείδηση του αναγνώστη.

Τέτοια ήταν η ανέκαθεν τέχνη της Δημουλά, τέτοια αποδεικνύεται και σε τούτη τη σοδειά της. Κι αυτό χωρίς τα τόσο ιδιαίτερά της νοηματικά και μορφικά ευρήματα και παιχνίδια να υπονομεύουν την πρωτοτυπία ούτε να υποπέσουν σ' ένα προσωπικό ακαδημαϊσμό έτσι όπως συμβαίνει συνήθως στους βιρτουόζους στιλίστες που κάνουν την κατάκτησή τους μανιέρα. Απεναντίας η δαμόκλειος σπάθη της ποιήτριας κόβει πριν ανθίσει ο,τιδήποτε πάει να γίνει συνήθεια στο λόγο της, εκτός βέβαια από εκείνα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έχουν απ' την αρχή ταυτιστεί μαζί της κι αποτελούν τις βασικές της αποσκευές: το λεξιλόγιο που αγκαλιάζει τη διαχρονικότητα όλης της ελληνικής γλώσσας και διαρκώς αναμοχλεύεται και ανανεώνεται ενσωματώνοντας το σύγχρονο ακόμη και το λαϊκό, τη μουσική που είναι η πηγαία εσωτερική φωνή σε τόνους μινόρε που αναταράζει το ποίημα και το ρυθμίζει μέσα σε μια αφύσικη φυσικότητα και τέλος το θέμα –ο μύθος;– που κρυμμένο, διαλυμένο στο υφάδι του κειμένου, είναι σαν κρυφό ποτάμι που χάνεται και ξαναεμφανίζεται για να συνεχίσει την υποχθόνια ροή του. Αυτά τα αναγνωρίσιμα χαρακτηριστικά απολαμβάνει και πάλι ο αναγνώστης έχοντας την εντύπωση πως βρίσκεται σε γη γνωστή έστω κι αν ξέρει πως την κάθε στιγμή μπορεί να μεταβληθεί σε άγνωστο ναρκοπέδιο.

Παρατηρούμε επίσης πως σ' αυτό το βιβλίο υπάρχουν διάσπαρτες αναφορές σε προηγούμενά της ποιήματα γε-

γονός που συμβαίνει συχνά στους καλλιτέχνες που έχουν πίσω τους μια τεράστια συγκομιδή: αρέσκονται να ανασύρουν που και που ένα λάιφ μοτίφ τους σαν κουδουνάκι στη μνήμη του αναγνώστη ώστε να φέρει στην επιφάνειά της μια παλαιότερη αλλά πάντα ισχύουσα συγκίνηση.

Επίσης: τα ποιήματα αυτά τα τόσο διαφορετικά θεματικά έχουν μια περίεργη σχέση: μια λέξη που επαναλαμβάνεται, μια ιδέα-εικόνα, δημιουργούν μια αόρατη και χαλαρή συνοχή που μας επιτρέπει να κυκλοφορούμε από το ένα ποίημα στο άλλο χωρίς να διασπάται η συντροφικότητα. Γιατί ένα από τα μεγαλύτερα ατού της ποιήτριας είναι αυτή η παρέα, η συντροφιά που κατασκευάζει ανάμεσα σ' εκείνη και τον αναγνώστη της, είτε προσλαμβάνοντάς τον σαν μάρτυρα στους υποθετικούς διαλόγους της με το θείο, είτε στους μονολόγους που κατασκευάζει για να σχολιάσει μερικά γενικά γεγονότα της καθημερινότητας, είτε σκαλίζοντας κάτι πολύ κρυφές και πικρές σκέψεις που τάχα τακτοποιεί κρυφά κι' απ' την εξυπνάδα της όπως θά 'λεγε η Μαργκερίτ Ντυράς... Είναι άλλωστε αφάνταστη η ευρηματικότητά της να φτιάχνει απ' το τίποτε, που ευημερεί στο περιθώριο του ουσιαστικού, να το θρέφει και να του δίνει εύρος, να το δουλεύει δαντέλα πέ-ρα απ' το θέμα και την υποτιθέμενη κεντρική γραμμή του νοήματος κι ύστερα απ' όλα αυτά να ξαναγυρίζει σ' εκείνη την τελευταία της φράση-καταπέλτη που καταξιώνει όλες τις μανούβρες και τις κοκεταρίες του αμύθητου λόγου της.

Τα ποιήματα λοιπόν αυτής της συλλογής αντιστοιχούν κι αυτά σε μια καινούργια «μεγάλη επιχείρηση αισθήματος» σαν κι αυτές που με θάρρος αποτολμά η Κ.Δ. αναμένοντας τις αναπόφευκτες απώλειες. Σε ποιες άραγε απώλειες αναφέρεται η ποιήτρια απ' το πρώτο της κιόλας ποίημα, που μοιάζουν να είναι το κίνητρο αλλά και ο λόγος για τον οποίο «ταράζεται σύγκορμη η γραφή» της; Στο χρόνο, στην αποθησαύριση της θλίψης, στη φυσική φθορά, τη ματαιότητα της αλήθειας, το φόβο της επανάληψης, το άδηλον του μέλλοντος, την δυσκολία της ανανέωσης; Αυτές οι απώλειες, ή μάλλον οι σκιές τους κυκλοφορούν στα ποιήματα της Κικής ανάγλυφες χάρη σε έντεχνες συγκρού-

σεις, πικρούς θριάμβους, ειρωνικά ξεσπάσματα, χιουμοριστικές παρατηρήσεις, αφοριστικές προτροπές, πορίσματα-μινιατούρες που άλλοτε καταρρακώνουν την διάθεση του αναγνώστη, κι άλλοτε του προκαλούν αγαλλίαση. Πάντως, με τίποτε δεν μπορεί να τους ανισταθεί, μόνο αδιάφορος δεν μπορεί να μείνει, τόσο άμεσος είναι ο τόνος, τόσο οικείο το ύφος. Ακόμη κι όταν πέσει σε κάποιο σκληρό κόκκαλο, μια φράση-φάρος θα βρεθεί να τον καθοδηγήσει, σαν κι αυτές που ελεούσα η Κική σπέρνει επίτηδες μέσα στο κείμενό της. Στα εν λόγω ποιήματά της ωστόσο η Κ.Δ. είναι ίσως πιο προσβάσιμη απ' ό,τι συνήθως καθώς αναφέρεται συχνά στην επικαιρότητα και σε καθημερινότερες εμπειρίες που διευκολύνουν την προσέγγιση ενός συνεργάσιμου ανιχνευτή.

Θα είχα διάθεση να πάρω ένα προς ένα τα ποιήματα της Δημουλά –πόσα συγκλονιστικά πράγματα μου αποκάλυψαν– αλλά θα χρειαζόνταν ίσως γι' αυτό ένα ολόκληρο δοκίμιο. Γι' αυτό θα περιοριστώ σε δυο ειδικότερα θέματά της που με αφορούν πιο άμεσα.

Στο πρώτο η Δημουλά με μια αποφελιστική «αφέλεια» υπαινίσσεται το πόσο την απασχολεί αυτό που θα μπορούσε να προσληφθεί σαν έλλειψη ανανέωσης. Διαπραγματεύεται δηλαδή ποιητικά ένα πολύ σοβαρό φιλολογικό πρόβλημα.

«Ναι έχεις δίκιο: κόπωση θεμάτων» αρχίζει το δεύτερο ποίημα απ' το δίπτυχο *Αντιγραφείς αισιοδοξίας* θέτοντας επί τάπητος κάτι που θα μπορούσε να θεωρηθεί πεζό κι ωστόσο, χωρίς καλά καλά να φαίνεται εμπεριέχει μια μεταφυσική αγωνία.

Πόσο άραγε πρέπει να ανανεώνει τα θέματά του ο καλλιτέχνης; Για πόσα πράγματα πρέπει να εκφραστεί; Πόσες αλήθειες οφείλει να αγγίξει και πόσες μορφές πρέπει να εφεύρει για να τις μεταδώσει; Πόσο αυτή η ποικιλία θα πλούτιζε το ταλέντο του και την δυναμότητά του να αγγίξει περισσότερο κοινό; Σέβομαι την έκταση και το μέγεθος του προβλήματος. Μα... τι εννοούσε αλήθεια ο Ματς όταν έλεγε πως ο ζωγράφος κάνει σ' όλη του τη ζωή τον ίδιο πίνακα; Μήπως;... Το ξέρει πολύ καλά αυτό η Κική κι ας φαντάζεται ισπανικά φλαμένκο να φλέγουν μάταια την ποίησή της: «Τι αυτοχειροκρότημα έχασα

θεέ μου» καγχάζει. Ξέρει θαυμάσια πως όσο μακριά την πάει μια και μόνη έμμονη σκέψη, τόσο η ανεκδοτολογία είναι περιττή, γι' αυτό και παραμένει επίμονα «μ' εκείνη τη θάλασσα μπροστά της ανοιχτή / τσακισμένη στην τελευταία της σελίδα».

Ένα άλλο θέμα που μ' άγγιξε βαθιά γιατί πάλι έχει σχέση και με το αντικείμενό μου, είναι το πάθος της ποιήτριας για τη γλυπτική που από τη μια συλλογή στην άλλη γίνεται όλο και πιο εμφανές.

Σαν κριτικός τέχνης θα μπορούσα να ζηλέψω τον τρόπο που η Κική Δημουλά προσεγγίζει την τέχνη του γλυπτού. Η περιγραφή της «κολλάει» στην εικόνα που προβάλλεται στη φαντασία του αναγνώστη με μια τελειότητα μοναδική χωρίς τις στιλιστικές του ανεπάρκειες έστω κι αν κάπου μπορεί να «έσταξε λίγος ιδρώτας λάθους». Τα τρία έργα με τα οποία ασχολείται η ποιήτρια γέννησαν αντίστοιχα εξαιρετικά ποιήματα: την «Εύα», τον «Αρλεκίνο» και το «Φιλί», το αριστούργημα του ρουμάνου γλύπτη Μπραγκούζι.

Κάποιος είχε την πονηρή ιδέα να μην βάλει φωτογραφία του έργου, κι έτσι ο αναγνώστης που δεν πήγε ποτέ στο Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης του Παρισιού δεν έχει μπροστά του το συγκεκρι-

μένο γλυπτό. Ωστόσο εκείνο ξεδιπλώνεται στο χώρο μέσα από ένα λόγο διάφανο και φαντασματικό, απρόσιτο και συγχρόνως οικείο: καθέννας μπορεί να «δει» ό,τι θέλει οδηγημένος από μια αυθαίρετη περιγραφή γεμάτη παρεμβολές άλλων εικόνων. Νιώθει κανείς πως το «φιλί» είναι ένα καταπληκτικό άλλοθι που δημιούργησε έναν ποιητικό πυρετό στην ταλαντούχα ποιήτρια.

Όσο για μένα, παρ' όλο που γνωρίζω το γλυπτό απ' έξω, αφήνομαι να οδηγηθώ σε μια terra incognita που προβληματίζοντάς με με γοητεύει μέχρι που να φτάσω στην εξαιρετική τελευταία στροφή όπου λόγος και πέτρα από δω και μπρος για πάντα ενωμένα στη συνείδησή μου, συμβαδίζουν με μαγευτική σύμπνοια:

«Μάτια σαγόνι ρώθωνες παρειές
τα πλάνησε η αφαίρεση με δύναμη
και όλη την άδεια πλέον έκφραση εκ-
χώρησε

στην απογείωση μεθυστική χειλέων
σμιλεύοντας ψηλά στη θέση των πε-
ρίοπτων ματιών

κάτι σαν δυο γουρλωτά ευδαίμονα
μπουμπούκια

που άφησε στην πέτρα
ευγνώμων η διάρκεια του φιλιού».

Στιγμή πληρότητας για την Κική Δη-

μουλά, στιγμή ευτυχίας για τα ελληνικά γράμματα.

Ωστόσο αυτό γίνεται όταν η τέχνη μάς απογειώνει και δημιουργεί μια φωτεινή παρένθεση στον κήπο των απωλειών.

Εντούτοις, όλες οι απώλειες της Κικής, όσο κι αν άνθισαν κάτω «απ' την πανσέληνο της αμφιβολίας» δεν πρέπει να τις πάρουμε «τοις μετρητοίς»: μας το συμβουλεύει άλλωστε κι η ίδια η ποιήτρια. Γιατί η απώλεια «είναι τερατολόγος και δραματική» και τούτο όχι μόνο γιατί όλο και «κάτι σου υπολείπεται ακόμα να χάσεις...» αλλά απλούστατα γιατί μέσα στις χασούρες υπάρχει και αφάνταστο κέρδος. Στις απώλειες της μνήμης για παράδειγμα – τόσο εξυμνημένης στο παρελθόν απ' την ποιήτρια. «Η λήθη σου επιτρέπει συνεχώς να ανακαλύπτεις» λέει ο Ζαν Ντυμπυφέ. Κι η λήθη σ' αυτό το βιβλίο της Κικής δεν είναι πια στην εφηβεία της: είναι στην χρυσή της ωριμότητα. Γι' αυτό κι η ποιήτρια μ' όλο και μεγαλύτερη νεότητα, βάθος και γενναιοδωρία μάς διοχετεύει με τον απαράμιλλο τρόπο της το ξάφνιασμα που της αφήνει καθημερινά το άγριο χάδι του κόσμου.

ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΤΡΙΣΟΝ-ΜΙΛΣΑΝΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας
Μάνης 5, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: (01) 38 18 372, Fax: 33 01 583

ADAM PRZEWORSKI

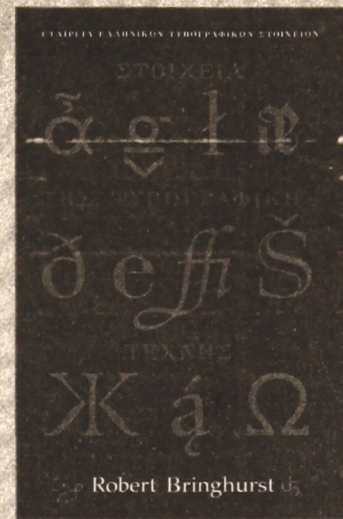
Δημοκρατία και Αγορά

Πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις
στην Ανατολική Ευρώπη και τη Λατινική Αμερική

350 σελ., 17X24 εκ., Τιμή 16,14 € / 5500 δρχ. ISBN 960-524-121-8

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας
Μάνης 5, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: (01) 38 18 372, Fax: 33 01 583

ROBERT BRINGHURST

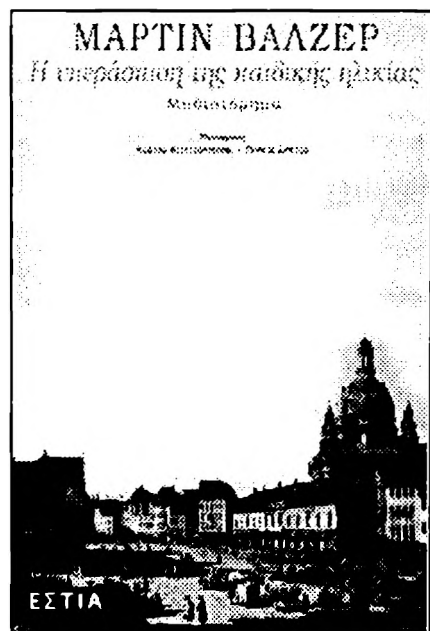
Στοιχεία της Τυπογραφικής Τέχνης

432 σελίδες, 13 X 23 εκ., Τιμή 24,95 € / 8500 δρχ.
ISBN 960-524-127-7

Η ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Μάρτιν Βάλζερ

Μετάφραση: Κώστας Κουτσουρέλης - Πάνος Σίμιτος
Εκδόσεις Εστία
Αθήνα 2001, σελ. 520

Ο έρωτας ενός γιου προς την μητέρα του είναι το αντικείμενο γύρω από το οποίο συνθέτει την αφήγησή του ο συγγραφέας. Ένας έρωτας που κρατά για μια ολόκληρη ζωή και ταυτόχρονα για μια ολόκληρη εποχή, γεγονός που καθιστά το μυθιστόρημα ένα μικρό έπος, ένα γερμανικό έπος για την ακρίβεια. Ο Βάλζερ είναι μεγάλος τεχνίτης, καμιά αμφιβολία δεν χωρά σ' αυτό. Διαθέτει ακόμη την φιλοδοξία, την οποία όχι σπάνια κατορθώνει να πραγματοποιήσει, να διακρίνει πίσω από τα πρόσωπα, τις πράξεις ή τις συμπεριφορές τους, τα κίνητρα που ωθούν οποιονδήποτε να είναι αυτός που είναι. Αν όμως εμφανίζεται επαρκής ως προς τις προθέσεις του, εκεί που κατορθώνει αξιομνημόνευτα πράγματα είναι όταν –και το κάνει αρκετά συχνά– επιστρατεύει την δεξιοτεχνία του περικλείοντας

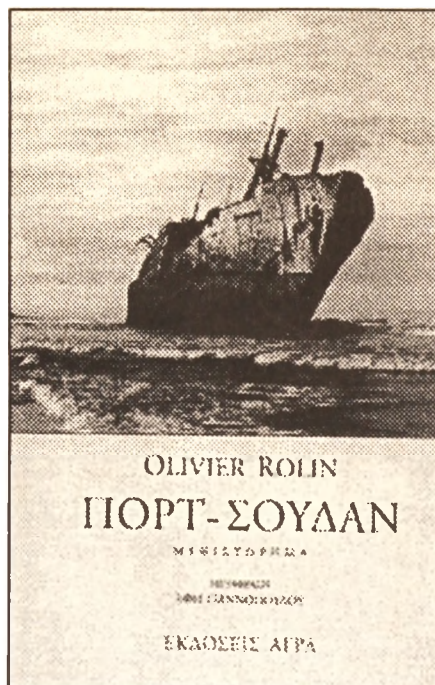
μια ολόκληρη εποχή σε μικρά καθημερινά γεγονότα που αναπαράγουν, τμηματικά έστω, με τον πλέον αφοπλιστικό τρόπο την ατμόσφαιρα μιας εποχής έντονα φορτισμένης από κοσμογονικά γεγονότα. Η υπεράσπιση της παιδικής ηλικίας δεν είναι τίποτα άλλο από την άρνηση του συγγραφέα, και του ήρωά του φυσικά, να λησμονήσει την συμμετοχή του στην «δημιουργία αυτού του κόσμου», να παραβλεφθεί ο ενεργός του ρόλος. Και εδώ ίσως βρίσκεται όλη η ουσία αυτού του βιβλίου. Η κριτική στάση του απέναντι στην σαρωτική ομαδοποίηση που επέφερε η κοινωνία της πληροφορίας. Φωτίζοντας τον πυρήνα μιας προσωπικότητας, τις μικρές, ασήμαντες πιθανόν λεπτομέρειές του, αποδίδει τον ουσιαστικό ρόλο του ατόμου έναντι της ιστορίας θέτοντας μια σειρά κρίσιμων, εξαιτίας της σπανιότητας με την οποία εμφανίζονται πλέον, ερωτημάτων που θίγουν αρκετά από τα άσχημα που συμβαίνουν γύρω μας. Έτσι ο συγγραφέας ανατρέπει τις λογικές σύμφωνα με τις οποίες το σύγχρονο μυθιστόρημα απέμεινε ένα εργαλείο ψυχαγωγίας, αποκλεισμένο από την διττή του φύση: την καλλιτεχνική και την φιλοσοφική. Και όλα αυτά δίχως να ξεχνάει στιγμή πως ένα μυθιστόρημα είναι πριν απ' όλα και πάνω απ' όλα ένα συμπαγές αφηγηματικό δημιούργημα με συγκεκριμένες και αναγνωρίσιμες τεχνικές. Κλείνοντας οφείλουμε να πούμε ορισμένα πράγματα για την μετάφραση. Προσωπικά δεν γνωρίζω πώς καταφέρ-

νουν να συνεννοηθούν δύο άνθρωποι όταν αναλαμβάνουν να φέρουν εις πέρας μια μετάφραση, πάντως οι συγκεκριμένοι απόδωσαν ένα γερμανικό κείμενο με τον πλέον λειτουργικό τρόπο χωρίς να αγγίξουν το ύφος του και αυτό είναι κάτι που αν μη τι άλλο αξίζει να επισημανθεί.

ΠΟΡΤ ΣΟΥΔΑΝ

Olivier Rolin

Μετάφραση: Έφη Γιαννοπούλου
Εκδόσεις Άγρα
Αθήνα 2001, σελ. 132

Στο Πορτ-Σουδάν στις όχθες της Ερυθράς Θάλασσας, όπου ασκεί τα συγκεκριμένα καθήκοντα του λιμενάρχη, ο αφηγητής μαθαίνει την αυτοκτονία ενός νεανικού του φίλου, του άλφα. Εικοσιπέντε χρόνια νωρίτερα, στο Παρίσι του '68, οι δυο τους είχαν ονειρευτεί έναν κόσμο πιο δίκαιο, πιο περιπετειώδη, πιο ποιητικό. Αφότου εξαντλήθηκαν οι μεγάλες προσδοκίες, ο ένας, ο άλφα, έγινε συγγραφέας, ενώ ο άλλος διάλεξε την εξορία της θάλασσας και της Αφρικής: δυο μορφές άρνησης του κόσμου έτσι

όπως έγινε. Ο αφηγητής αποφασίζει να επιστρέψει στη Γαλλία με σκοπό να ερευνήσει τα όποια ίχνη άφησε πίσω του ο φίλος του, στον οποίο διαβλέπει μια άλλη όψη του εαυτού του. Ανασυστήνει την αιτία της κατάπτωσης και του χαμού του: το τέλος μιας ερωτικής σχέσης με μια πολύ νέα γυναίκα. Καλογραμμένο αναμφισβήτητο βιβλίο που περιστρέφεται γύρω από την εμμονή για τον κόσμο που θα μπορούσε να υπάρξει και δεν υπήρξε, το Πορτ-Σουδάν παραείναι «πολιτισμένο» για να μπορεί να εκληφθεί πως φτιάχτηκε από κάποιον έστω πρώην επαναστάτη. Βουτηγμένος στις μοντέρνες τάσεις του οριενταλισμού ο συγγραφέας κοιτά τον κόσμο με την αφέλεια του ανεπαρκούς και όχι του αθώου, πασχίζοντας να πείσει κυρίως τον εαυτό του πως υπήρξε μια περίοδος στη ζωή του η οποία δεν ταυτιζόταν αποκλειστικά με το ανώδυνο και το κοινό. Υπάρχουν πάντως κάποιες σελίδες που αποπνέουν μαστοριά.

ΟΥΡΛΙΑΧΤΟ

Άλλεν Γκίνσμπουργκ

Μετάφραση: Γιάννης Λειβαδάς
Εκδόσεις Άκρον
Καλαμάτα 2001, σελ. 42

Άσχετα με τις απόψεις που μπορεί να έχει κανείς για το πώς πρέπει να είναι και ποια είναι η μοντέρνα ποίηση, το Ουρλιαχτό του Γκίνσμπουργκ διαθέτει μια δύναμη που δύσκολα μπορεί να παραβλεφθεί. Υπάρχουν σίχτοι σ' αυτό το κείμενο που μαρτυρούν την απόγνωση, τον απο-

τροπιασμό κάποιου και μιας ολόκληρης γενιάς γι' αυτό που αποτελεί ο κόσμος. Έτσι σαν μια μικρή γεύση παραθέτω ένα σύ-

ντομο απόσπασμα: «Είδα τα καλύτερα μυαλά της γενιάς μου διαλυμένα απ' την τρέλα, / υστερικά γυμνά και λιμασμένα, / να σέρνονται μέσα στους νέγρικούς δρόμους την αυγή / γυρεύοντας μια αναγκαία δόση, / χίσπερς μ' αγγελικά κεφάλια να φλέγονται για την αρχαία ουράνια ένωση με την αστρική γεννήτρια μέσα στη μηχανή της νύχτας, / που φτωχοί κουρελιασμένοι με βαθουλωμένα μάτια και φτιαγμένοι / στάθηκαν καπνίζοντας μέσα στο υπερφυσικό σκοτάδι τιποτένιων / διαμερισμάτων αιωρούμενοι πάνω απ' τις κορυφές των πόλεων/βυθισμένοι στη τζαζ, / που πρόταξαν τους εγκεφάλους τους γυμνούς στον ουρανό κάτω / απ' τον εναέριο σιδηρόδρομο και είδαν αγγέλους μωαμεθανούς / να τρεκλίζουν φωτισμένοι σε ταράτσες πολυκατοικιών, / που πέρασαν απ' τα πανεπιστήμια με ήρεμα ακτινοβόλα μάτια, με παραισθήσεις του Αρκάνσας και τραγωδία με το φως / του

μπλαίηκ ανάμεσα στους μελετητές του πολέμου, που διώχτηκαν απ' τις ακαδημίες λόγω τρέλας κι έκδοσης στίχων ανήθικων στον κρανίου τα παράθυρα,...».

Η είδηση στην συγκεκριμένη έκδοση πάντως βρίσκεται στο γεγονός πως υπάρχουν άνθρωποι στην περιφέρεια που δεν αναλώνουν την δημιουργικότητά τους σε λαογραφικά αναμασήματα ή άλλες τοπικές γραφικότητες τολμώντας να ανοίγουν παράθυρα και στον υπόλοιπο κόσμο.

Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΗ ΕΙΚΟΝΑ

Διώκτες και ιεροκτόνοι του Νίκου Ζαχαριάδη
Αχιλλέας Παπαϊωάννου
Εκδόσεις Φιλίστωρ
Αθήνα 2001, σελ. 208

Η απαγορευμένη εικόνα είναι πρώτα απ' όλα μια εικόνα συνταρακτική. Ο εξουθενωμένος και πρόωρα γερασμένος Νίκος Ζαχαριάδης από την πολύχρονη εξορία στη Σιβηρία εικονίζεται ανάμεσα σε στελέχη του ΚΚΣΕ και του ΚΚΕ. Η αντίθεση της μορφής του έναντι των υπόλοιπων προσώπων είναι τόσο έκδηλη που ακόμη και αν δεν γνωρίζεις παρά ελάχι-

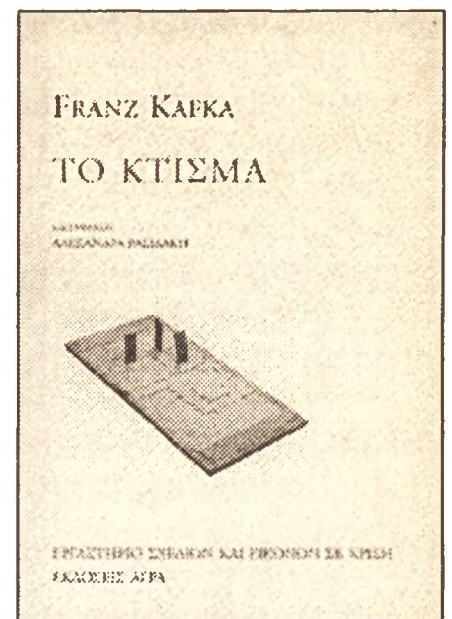
στα πράγματα για την σκοτεινή εκείνη περίοδο, μπορείς να φανταστείς τον φορικό γραφειοκρατικό μηχανισμό που γέννησε και ασπάστηκε το ρωσικό κομμουνιστικό κόμμα και μια πτέρυγα του ελληνικού. Εννοείται πως η φωτογραφία αποσύρθηκε από τους συλλόγους των πολιτικών προσφύγων και φυσικά παρέμεινε άγνωστη στους φυλακισμένους κομμουνιστές εδώ στην Ελλάδα. Ο συγγραφέας στρέφει το βλέμμα του πίσω στο χρόνο και μέσα του προσπαθώντας να φωτίσει μια ιστορία συγκεχυμένη, να αποδώσει την αλήθεια γύρω από μια αμφιλεγόμενη προσωπικότητα. Και μόνο για το πάθος με το οποίο καταπιάνεται με ένα θέμα που –ας μην κρυβόμαστε– απασχολεί πλέον ελάχιστους (ή μήπως δεν είναι έτσι;) αξίζει κανείς να διαβάσει αυτό το βιβλίο, γιατί το λιγότερο που μπορεί να σου αφήσει, είναι η αίσθηση πως πριν από τον τύπο ανθρώπου που κυριαρχεί στις μέρες μας, υπήρξαν πρόσωπα που μπορούσαν να αφοσιωθούν πλήρως σε κάτι αφηρημένο ή ασαφές όπως η πραγμάτωση μιας ιδεολογίας.

ΤΟ ΚΤΙΣΜΑ

Franz Kafka
Μετάφραση: Αλεξάνδρα Ρασιδάκη
Εκδόσεις Άγρα
Αθήνα 2001, σελ. 70

Υπάρχει ο Κάφκα του Πύργου, της Δίκης, της Μεταμόρφωσης και ο Κάφκα των σύντομων αφηγημάτων, των ημερολογίων, του Κτίσματος. Ένα διήγημα γραμμένο κατά πάσα πιθα-

νότητα τον χειμώνα του 1923-24, γεγονός που το κατατάσσει μεταξύ των τελευταίων του μεγάλου τσέχου συγγραφέα. Ο πραγματικός πρωταγωνιστής του διηγήματος είναι ένα κτίσμα, περίπλοκο, αποτελούμενο από ένα δίκτυο διαδρόμων που οδηγούν σε μια μεγάλη κεντρική πλατεία. Ταυτόχρονα ένας τεράστιος αριθμός άλλων χώρων προσφέρονται για αποθήκευση τροφής, ή για ύπνο και παιχνίδι. Το παράδοξο είναι πως ο κατασκευαστής και κάτοικος αυτού του κτίσματος είναι κάποιο ζώο. Η σχέση του

με το δημιούργημά του προσφέρει στον Κάφκα την ευκαιρία να ομολογήσει τους φόβους του, τους προβληματισμούς του, να κοιτάξει κατευθείαν μέσα του. Δεδομένης της στιγμής που γράφτηκε, τα πράγματα για τον Κάφκα δεν θα ήταν τα καλύτερα δυνατά, γεγονός που εντείνει την ανάγκη του να βλασφημήσει, να διαπράξει –αν είναι δυνατόν– την πατροκτονία κυνηγώντας το όνειρο μιας ζωής: την λύτρωση. Αλλά ας σταματήσω εδώ. Έτσι κι αλλιώς με τον Κάφκα δεν τελειώνεις ποτέ.

· στοιχειωδώς ακόμη;).
Κείμενα γεμάτα από
ανθρωπιά και χιούμορ
όπου μέσ' από τα πάθη,
τη φτώχεια και τα
βάσανα αναδεικνύονται
άνθρωποι αληθινοί.

■ Εχωριστή είναι η
συμβολή του Γεράσιμου
Λυκιαρδόπουλου στα
γράμματά μας. Γόνιμη
σκέψη που υποδεικνύει
και αναδεικνύει
ξεχασμένες όψεις της
νεοελληνικής
γραμματείας με το
βιβλίο του
*Μετασολωμικά. Μορφές
και Ιδέες στα Επτάνησα
κατά τα τέλη του 19ου
αιώνα* (εκδ. Ερασμος,
2001). Στον τόμο
περιλαμβάνονται
κείμενα για τον **Ανδρέα
Λασκαράτο** και τον
Παναγιώτη Πανά,
καθώς και ένα χρήσιμο
επίμετρο με ποιήματά
τους καθώς και
ποιήματα του **Μικελή
Άβλιχου**.

«**Ο**σες φορές σε
συλλογίζομαι ο νους / με
εκπλήττει με την
ετοιμότητά του: /
σκέψεις αποφασιστικές
–σαν μέλη κομιτάτου /
παράνομου ή σαν τους
χειμερινούς /
κολυμβητές, που κόβουν
άδοντας την πίττα / σε
κάποια έρημη ακτή,
γκρίζα απ' τα φύκια – /
σκέψεις ανάπηρες που
πέταξαν τα δεκανίκια /
καταπνίγουν στο στήθος
μου την ήττα. / Βέβαια
δεν το αισθάνομαι και
σαν νίκη / (άλλωστε
ποιος κερδίζει στην
αγάπη;). / Όμως νιώθω
πως ένα χάπυ / εντ
δικαιωματικά μου
ανήκει»: **Νάσος
Βαγενάς, Σκοτεινές
Μπαλλάντες και άλλα
ποιήματα** (εκδ. Κέδρος,
2001).
ο χαρτοκόπτης

τυποποιημένη ζωή.

Ο Νικόλας Μπερντιάφ κάποτε, με αφορμή
τον 20ο αιώνα –εποχή όπου πραγματοποιή-
θηκαν πολλά απ' αυτά που οραματίζονταν οι
ουτοπικοί– είπε ότι «οι καλλιεργημένες τά-
ξεις θα ονειρεύονται τα μέσα με τα οποία θ'
αποφευχθούν οι ουτοπίες και το πώς μπο-
ρούμε να επιστρέψουμε σε μια μη ουτοπική
κοινωνία, λιγότερο “τέλεια” και περισσότε-
ρο ελεύθερη». Στο πνεύμα της Μπερνέρι
βρίσκεται και το παρακάτω απόσπασμα από
το έργο *Σχολή δικτατόρων* του Ινάτσιο Σιλόν-
ε: «Οι μηχανές, που θα έπρεπε να είναι ερ-
γαλείο του ανθρώπου, τον υποδουλώνουν, το
κράτος υποδουλώνει την κοινωνία, η γραφει-
οκρατία υποδουλώνει το κράτος, η εκκλησία
υποδουλώνει την θρησκεία, το κοινοβούλιο
υποδουλώνει τη δημοκρατία, οι θεσμοί υπο-
δουλώνουν την δικαιοσύνη, οι ακαδημίες
υποδουλώνουν την τέχνη, ο στρατός υποδου-
λώνει το έθνος, το κόμμα υποδουλώνει την
υπόθεση, η δικτατορία του προλεταριάτου
υποδουλώνει τον σοσιαλισμό».

Παρολ' αυτά η Μπερνέρι δεν αρνείται την
ύπαρξη λυτρωτικών ουτοπιών που ήταν «τα
ζωντανά όνειρα των ποιητών». Οι κοινωνίες
του Ντιντερό στο *Συμπλήρωμα στο ταξίδι του
Μπουγκαινβίλ* και του Ουίλλιαμ Μόρις στο
Νέα από το Πουθενά είναι πράγματι ιδανι-
κές. Οι συγγραφείς αυτοί δεν πιστεύουν ότι

οι ουτοπίες τους διαθέτουν το κλειδί της
εγκόσμιας ευτυχίας και, το κυριότερο για την
Μπερνέρι, επιτρέπουν το δικαίωμα στη δια-
φορά.

Κάποτε η ανάλυσή της εκπλήσσει δυσάρε-
στα, όπως π.χ. όταν θεωρεί ότι οι αντι-ουτο-
πίες του Ζαμυάτιν και του Χάξλεϋ υποδηλώ-
νουν συντηρητικούς συγγραφείς. Παραθέ-
τουμε το χαρακτηριστικό απόσπασμα: «Ζα-
μυάτιν και Χάξλεϋ θα ήθελαν να επιστρέ-
ψουμε στο παρελθόν ή στο παρόν, σ' έναν
καιρό που οι άνθρωποι πιστεύουν στην εξι-
λέωση, που ο έρωτας θεωρείται αμαρτία,
που ζήλεια, φιλοδοξία και άλλα ταπεινά πά-
θη κεντρίζουν τον άνθρωπο να δράσει», συ-
μπέρασμα που δεν προκύπτει από την ανά-
γνωση των έργων.

Πάντως το βιβλίο της αποτελεί πρόκληση
και μάλλον τη σημαντικότερη συνεισφορά
στη θεωρία των Ουτοπιών. Ας αναφερθούμε
τέλος στην επίσης πολύτιμη συμβολή του
Λούις Μάμφορντ στο ίδιο ζήτημα. Η *Ιστορία
των Ουτοπιών* (εκδ. Νησίδες, Σκόπελος
1998) επεξεργάζεται μεθοδικά τις ιστορικές
ουτοπίες ως όραμα ενός αναμορφωμένου
κόσμου. Η Μπερνέρι εκτιμάει το έργο του
θεωρώντας ότι «συνδυάζει μια κριτική ανά-
λυση με ορισμένες ενδιαφέρουσες δικές του
προτάσεις».

Αθανασία Κοντοχρήστου

Νέα Δεδομένα

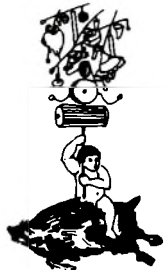
Σωτήρης Ντάλης
Γιουγκοσλαβία. Η επόμενη μέρα
Έκδοση του Κέντρου Ερευνών και
Ανάπτυξης - Intercollege, Λευκωσία 2001

Τα νέα δεδομένα που δημιούργησε η απο-
μάκρυνση του Μιλόσεβιτς από την εξουσία
αναλύει η μελέτη του διεθνολόγου Σωτήρη
Ντάλη που κυκλοφόρησε με τη μορφή κειμέ-
νου εργασίας από το Κέντρο Ερευνών και
Ανάπτυξης του Intercollege στη Λευκωσία.
Η εργασία παρακολουθεί τις εξελίξεις στην
Γιουγκοσλαβία από τη μέρα των κοινοβου-
λευτικών εκλογών της 24ης Σεπτεμβρίου
2000 μέχρι τα τέλη του περασμένου Δεκεμ-
βρίου.

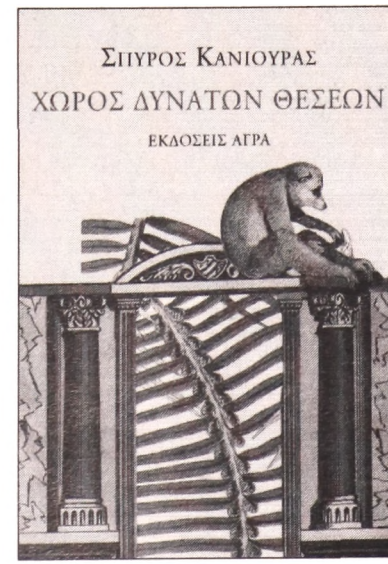
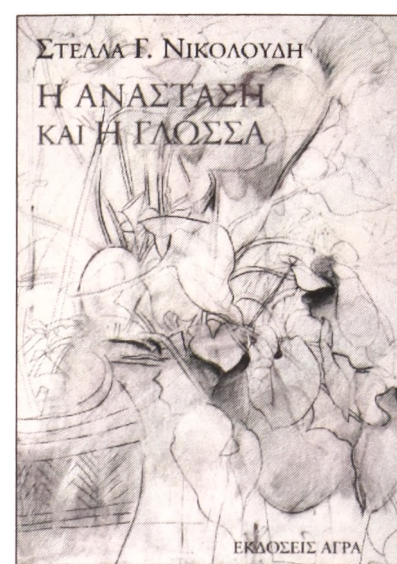
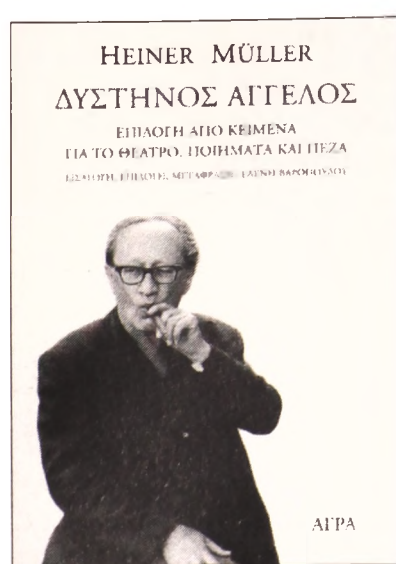
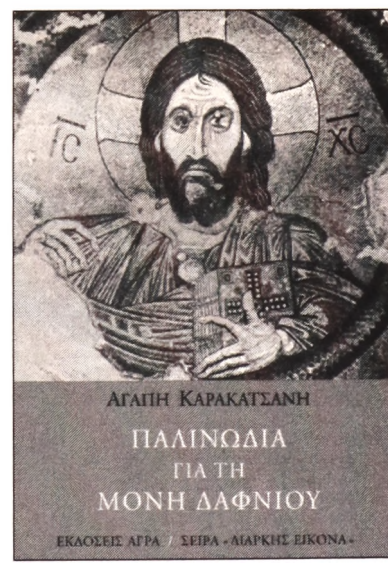
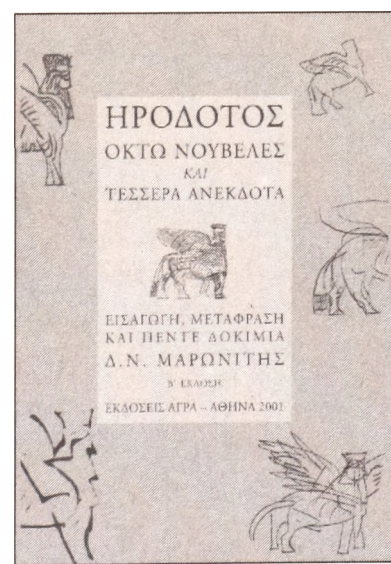
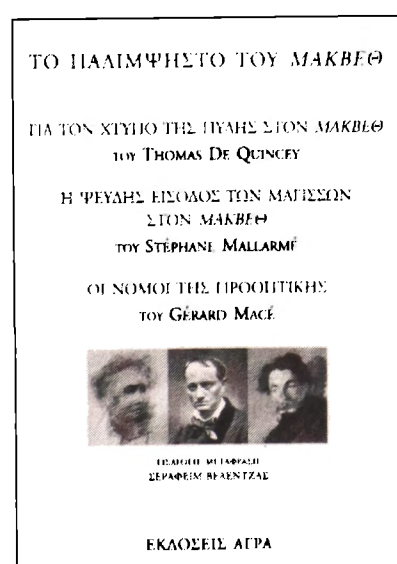
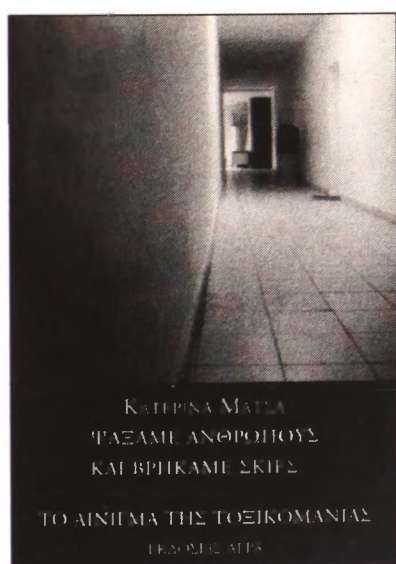
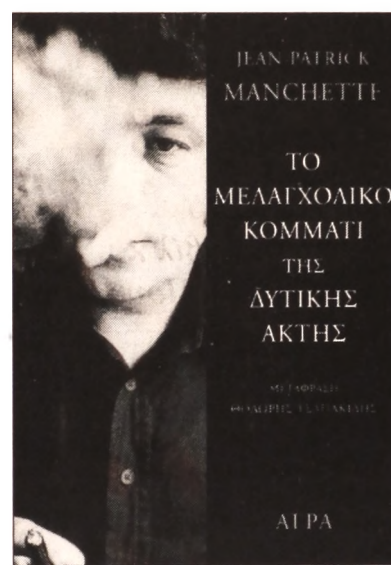
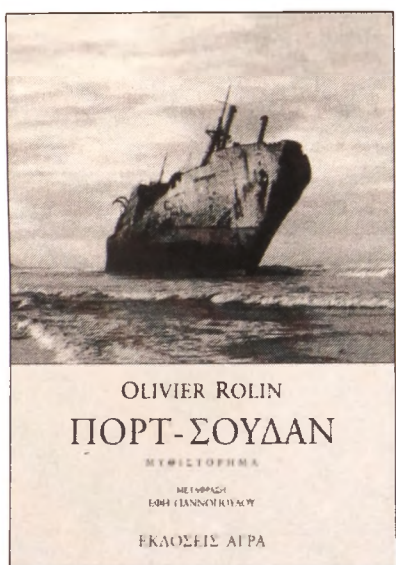
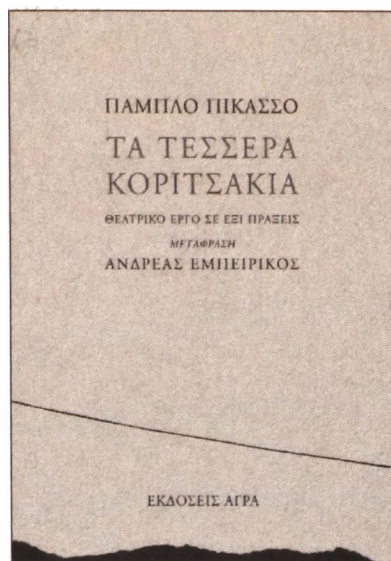
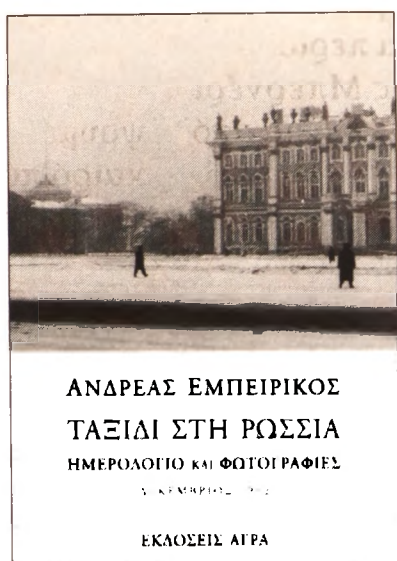
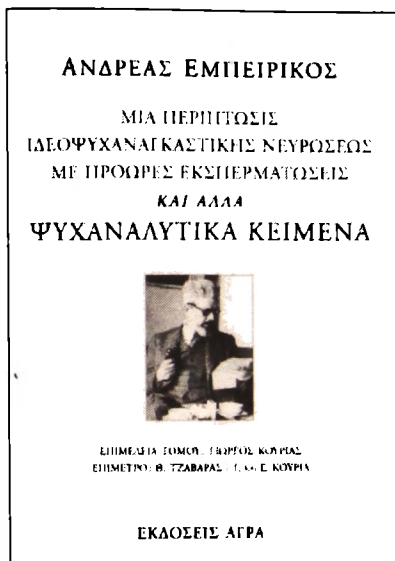
Η εξέγερση της 5ης Οκτωβρίου στο Βελι-
γράδι έφερε έναν άνεμο ελευθερίας πάνω
από την Γιουγκοσλαβία, ο δε Μιλόσεβιτς θα
πρέπει να έμαθε ότι κανείς δεν είναι τόσο
μόνος όσο ένας ανατραπείς δικτάτορας, ση-
μειώνει ο συγγραφέας. Η απομάκρυνση του
Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς από την εξουσία
δεν είναι μόνο ένα πολιτικό γεγονός πρώ-
του μεγέθους. Όπως υπογραμμίζει ο Σωτή-

ρης Ντάλης, το γεγονός αυτό θα επηρεάσει
καθοριστικά τις οικονομικές προοπτικές της
Γιουγκοσλαβίας, των γειτόνων της και ολό-
κληρης της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η
πρόκληση που αντιμετωπίζει σήμερα η Γι-
ουγκοσλαβία είναι το πόσο σύντομα θα
πραγματοποιήσει τα τρία πρώτα βήματα
που είναι αναγκαία για τη μετάβαση στην
οικονομία της αγοράς: την απελευθέρωση
των τιμών, την ιδιωτικοποίηση και τη μα-
κροοικονομική σταθεροποίηση. Το δυσκο-
λότερο εγχείρημα θα είναι η δημιουργία θε-
σμών που θα υποστηρίξουν μια αποτελε-
σματικότερη οικονομία της αγοράς. Επίσης,
η αλλαγή της νομοθεσίας που θα αφορά
στις οικονομικές συναλλαγές είναι μια ση-
μαντική πρόκληση. Όπως έδειξαν και τα
πρόσφατα δραματικά γεγονότα που προκά-
λεσαν οι αλβανοί εξτρεμιστές στην περιοχή
του Κοσόβου και της ΠΓΔΜ, είναι προφα-
νές ότι η πτώση του Μιλόσεβιτς δεν επιλύει
όλα τα προβλήματα που κυριαρχούν στην
πολιτική σκηνή των Βαλκανίων. Αντίθετα,
τονίζει την επιτακτική ανάγκη της άμεσης
επίλυσής τους.

Κ.Δ.

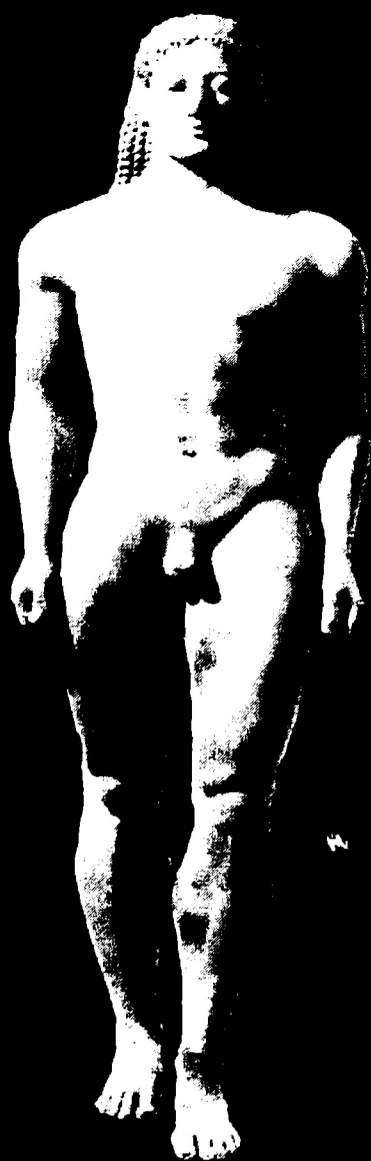
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

10 ΧΡΟΝΙΑ (1991-2001)

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

*Εάν δεν αγκαλιάσουμε
το παρελθόν
δεν θα έχουμε μέλλον.*

" ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ "

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΜΙΟΥ 46, 106 78 - ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 38 44 458 - 38 40 524 FAX 38 40 524